

VIS-model 1

Door: Gert van Veen

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Deel 1: Wat is het VIS-model?	
Hoofdstuk 1: Wat is het VIS-model	7
1.1 De Vorm	7
1.2 De Inhoud	8
1.3 Het Spel	11
1.4 Het VIS-formulier	11
Thinkbox: Kennis in de praktijk: Vorm, Inhoud en Spel	13
Hoofdstuk 2: De VIS-as	17
2.1 De VIS-as	17
2.2 Universele kenmerken van de VIS-as	18
2.2.1 Dimensie (vormniveau)	18
2.2.2 Dimensie (inhoudniveau)	20
2.2.3 Dimensie (spelniveau)	21
2.2.4 Uniciteit (vormniveau)	22
2.2.5 Uniciteit (inhoudniveau)	23
2.2.6 Uniciteit (spelniveau)	24
2.2.7 De gegeven omstandigheden (vormniveau)	25
2.2.8 De gegeven omstandigheden (inhoudniveau)	26
2.2.9 De gegeven omstandigheden (spelniveau)	27
2.3 Persoonsgebonden kenmerken van de VIS-as	28
2.3.1 Dimensie (vormniveau)	29
2.3.2 Dimensie (inhoudniveau)	30
2.3.3 Dimensie (spelniveau)	31
2.3.4 Reference pull (vormniveau)	32
2.3.5 Reference pull (inhoudniveau)	33
2.3.6 Reference pull (spelniveau)	34
2.3.7 Psychosomatiek (vormniveau)	35

2.3.8 Psychosomatiek (inhoudniveau)	36
2.3.9 Psychosomatiek (spelniveau)	37
2.3.10 Autosymbolisme (vormniveau)	38
2.3.11 Autosymbolisme (inhoudniveau)	39
2.3.12 Autosymbolisme (spelniveau)	40
2.3.13 Tijd (vormniveau)	41
2.3.14 Tijd (inhoudniveau)	42
2.3.15 Tijd (spelniveau)	42
2.3.16 Intentionaliteit (vormniveau)	43
2.3.17 Intentionaliteit (inhoudniveau)	44
2.3.18 Intentionaliteit (spelniveau)	45
2.4 Samenvatting	46
2.5 Ezelsbrug	51
Thinkbox: Kennis in de praktijk: De VIS-as	54
Hoofdstuk 3: Grote woorden	56
3.1 Het eerste grote woord: zingeving	57
3.2 Harmonie	58
3.3 Leegte	59
3.4 Eenvoud	60
3.5 'Hier-en-nu' situatie	61
3.6 Verlichting	62
3.7 Onthechten	63
3.8 Achtzaamheid	64
Thinkbox: Kennis in de praktijk: Grote woorden in drie zinnen	65
Thinkbox: kennis in de praktijk: Grote woorden in het kort	66
Hoofdstuk 4: Macht & VIS	68
4.1 Beweging is de fysieke macht	68
4.2 Kracht is de handelende macht	69
4.3 Gedrag is de functionerende macht	69
4.4 Geweld is de ultieme macht	70

4.5 Machtsmisbruik is de asociale macht	70
4.6 Dwang is de eisende macht	71
4.7 Manipulatie is de sturende macht	71
4.8 Confrontatie is de directe macht	72
4.9 Overtuigen is de suggestieve macht	72
4.10 Verleiding is de subtiele macht	73
4.11 Beïnvloeding is de sociale macht	73
4.12 Onmacht is de beperkende macht	74
4.13 Tot slot: Macht gebruiken	74
Thinkbox: Kennis in de praktijk: 1. Machtig zijn, mag dat wel?	75
Thinkbox: Kennis in de praktijk: 2. Een goede keuze maken	78
Thinkbox: Kennis in de praktijk: 3. Angst maakt onmachtig	81
Thinkbox: Kennis in de praktijk: Samenvoeging	83
Thinkbox: Kennis in de praktijk: 4. Het machtsevenwicht	85
Thinkbox: Kennis in de praktijk: 5. Geloven in macht	102
Hoofdstuk 5: Suggestief	103
5.1 Illusionaire technieken	104
5.1.1 Illusies	104
5.1.2 Suggestieve illusies	105
5.1.3 Percepties	106
5.1.4 Placebo effect	111
5.1.5 Visualisaties	114
Thinkbox: Kennis in de praktijk: Schaduwinhouden	117
Hoofdstuk 6: Het geheime ingrediënt	134
6.1 Het creëren van de wereld	135
6.2 VIS en de hersenen	135
Thinkbox: Kennis in de praktijk: Het geheime ingrediënt van het VIS-model	138
Deel 2: Technieken	
Hoofdstuk 7: Technieken	139
Literatuurlijst	180
EXTRA: VIS-model en groepen	

Inleiding

Het VIS-model is een weergave van de mentale werkelijkheid van een persoon, die de basis vormt voor de wijze hoe de persoon naar de buiten- en binnenwereld kijkt en hoe hij/zij overeenkomstig functioneert of zou willen functioneren.

Het VIS-model heeft dus betrekking op de realiteit zoals deze door een persoon wordt ervaren, (h)erkent en dient als de toetssteen om te kunnen bepalen wat 'echt' of 'fictie' is. Vervolgens gaat de persoon handelen overeenkomstig zijn/haar denkbeelden van de realiteit.

Voor mijzelf was de ontdekking dat er geen andere realiteit bestaat dan degene ik in mijn hoofd creëer, flink schrikken omdat het tot mij doordrong dat de werkelijkheid niet *buiten* mijzelf bevond, maar in mijzelf. De houvast dat er zoiets zou bestaan als een onafhankelijk werkelijkheid, was weg. De toetssteen waarmee ik was groot gebracht en waarin ik was geschoold, verdween als sneeuw voor de zon.

Natuurlijk weet ik, zoals jij ook, dat er zich van alles buiten ons lichaam afspeelt. Alleen weten wij dit slechts op een *indirecte* manier. De zintuigen registreren wat zij kunnen waarnemen en de informatie die zij verwerven worden in de diverse delen van de hersenen en de hersenstam verwerkt. Daar wordt de informatie gefilterd en slechts heel beperkt door gelaten tot de bewuste hersenen. Hier vindt een reconstructie plaats van wat de zintuigen hebben geregistreerd. Je kunt het vergelijken met een verslaggever die opnames maakt van een gebeurtenis. In de montagekamer vindt er een selectie plaats en wordt een aangepaste versie gemonteerd, die vervolgens door de innerlijke televisiekijker wordt bekeken. Voor de innerlijke televisiekijker is de aangepaste versie van de gebeurtenis een trouwe weergave van wat er heeft plaatsgevonden. Omdat hij/zij er vanuit gaat dat de verslaggever correct te werk is gegaan en geen relevante informatie achter heeft gehouden. Het verslag vormt de toetssteen van wat er in de buitenwereld heeft plaatsgevonden.

De innerlijke televisiekijker leeft in een zelf gecreëerde denkbeeldige wereld en beschikt niet over vergelijkingsmateriaal omdat alle informatie over de buitenwereld (en de binnenwereld) steeds op eenzelfde wijze wordt verwerkt door de hersenen. Soms komt de innerlijke televisiekijker erachter dat er iets niet goed gegaan is met de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie en het laatste waar hij/zij dan aan denkt is dat het misschien wel eens aan hem/haar kan liggen dat er iets niet goed gegaan is. De innerlijke televisiekijker is overtuigd van de correctheid van zijn/haar reconstructies en zal dus de schuld ergens anders gaan zoeken omdat anders het hek van de dam is. Stel je immers eens voor dat de innerlijke televisiekijker toegeeft dat hij/zij fouten maakt in de reconstructies van de werkelijkheid, hoe weet hij/zij dan nog wat wel echt is of wat fictie is? Wat hij/zij wel of niet moet geloven? Op basis waarvan hij/zij wel of niet moet gaan handelen?

Inleiding

Zodra de innerlijke televisiekijker gaat twifelen aan de juistheid van zijn/haar reconstructies van de werkelijkheid, dan is zijn/haar persoonlijke onkwetsbaarheid beschadigd. De persoon is kwetsbaar geworden en kan met moeite (of helemaal niet) bepalen wat echt is. Voorbeeld: Ans dacht dat zij gezien werd als een sociale collega die goed in het team lag, maar tijdens een teambijeenkomst kreeg zij veel kritiek te verwerken over haar functioneren binnen het team. Als Ans nu een compliment krijgt van een collega of de teamleider wordt ze achterdochtig of het compliment wel oprecht is. Zij kan voor zichzelf niet meer het onderscheid aanbrenge van het een echt compliment of een fictief compliment is.

Het VIS-model probeert niet alleen de mentale werkelijkheid van een persoon in beeld te brengen en de wijze hoe hij/zij op basis hiervan functioneert of zou willen functioneren, maar geeft ook aan hoe een persoon zo min *mogelijk* last heeft van reconstructiefouten. Hierdoor is de persoon in staat om doelgerichter en met *meer* realiteitszin te functioneren. Het gevolg is minder psychische klachten, minder psychisch lawaai, minder psychosomatieke klachten en meer zelfvertrouwen.

In dit boek wil ik je kennis laten maken met het VIS-model en de mogelijkheden die het werken met het model met zich meebrengt. Het is echter goed om je te realiseren dat het VIS-model te omvangrijk is om alle aspecten ervan in een boek te kunnen bespreken.

De ontwikkeling van het VIS-model neemt nu al meer dan twintig jaar van mijn leven in beslag. Het is een proces dat soms actiever is dan op andere momenten, maar het is nooit saai en altijd uitdagend. Hopelijk slaag ik erin om iets van mijn passie voor het model op jou over te brengen.

Gert van Veen

15 augustus 2011

Alle rechten zijn voorbehouden aan Gert van Veen © 2018 en PsychoWerk te Utrecht. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, prints, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijk toestemming van de auteur.

Deel 1: Wat is het VIS-model?

Hoofdstuk 1: Wat is het VIS-model

Het VIS-model is een instrument dat het registreren en het doorgronden van de 'hier-en-nu'-situatie vereenvoudigd. Als ook dat het model helpt bij het bepalen hoe te handelen in het moment op basis van 'dat wat is'.

De vorm heeft te maken met de gestalte, de structuur, de organisatie of het proces waarin zaken, onderwerpen, dingen, personen en objecten zich presenteren. Anders gezegd heeft de vorm betrekking op de wijze hoe de dingen zich aandienen. De vorm kan (zintuiglijk) worden waargenomen.

De inhoud verwijst naar de inhoudelijkheid, de argumenten van zaken, onderwerpen, dingen, personen of objecten. Anders gezegd heeft de inhoud betrekking op de psychische inhouden die in het moment worden geactiveerd. De inhoud is een innerlijk verwerkingsproces op basis van wat wordt waargenomen.

Het spel is de uitdrukkingwijze die onlosmakelijk verbonden is aan de desbetreffende vorm en inhoud. Anders gezegd heeft het spel betrekking op de wijze hoe de vorm zich presenteert in de 'hier-en-nu'-situatie, als ook hoe de inhoud tot uitdrukking wordt gebracht in het moment.

1.1 De vorm

De vorm heeft te maken met de gebeurende werkelijkheid. Hierbij staat enerzijds het inwinnen van informatie centraal en anderzijds het beïnvloeden van de gegeven omstandigheden.

1. *Het inwinnen van informatie:* De persoon registreert de elementen waaruit de situatie is opgebouwd. Hierbij kun je onder andere denken aan:
  - * Welke voorwerpen, personen, planten, dieren (objecten) aanwezig zijn.
  - * Van welke materialen de objecten zijn gemaakt.
  - * Wat de kwaliteit is van de objecten in de ruimte.
  - * Hoe de objecten zich presenteren, bijvoorbeeld voor wat betreft de vorm, de kleur en de omvang.
  - * Hoelang de objecten aanwezig zijn in de ruimte.
  - * Wat de connecties tussen de objecten zijn.
  - * Hoe de communicatie verloopt.
  - * Het vergaren van zintuiglijk ingewonnen informatie.

De persoon kan de informatie subjectief of objectief waarnemen. Bij het subjectief waarnemen is de persoon vooringenomen en registreert de vorm aan de hand van veronderstellingen, invullingen, overtuigingen, waardeoordelen, dwingend hoop en verwachtingen. Hierdoor neemt de persoon de gebeurende werkelijkheid als het ware door een gekleurde bril waar. Bij een objectieve waarneming probeert de persoon niet vooringenomen te zijn en probeert hij/zij om zoveel mogelijk de objecten te registreren zoals deze zich aandienen in het moment. Het is voor een persoon belangrijk om relevante zintuiglijke informatie in te winnen over de wereld buiten hemzelf, omdat de hersenen blind en doof zijn en niets kunnen ruiken, proeven of voelen (tast). Hoe objectiever de ingewonnen informatie is, hoe doelgerichter de persoon kan functioneren zonder steeds te maken te krijgen met functioneringsproblemen. Hoe subjectiever de ingewonnen informatie is, hoe frequenter de persoon niet in staat is om te functioneren zoals hij/zij wil of zoals dit redelijkerwijs van hem/haar verwacht mag worden. Het is dan ook geen overbodige luxe dat de persoon leert om zijn/haar zintuiglijk ingewonnen informatie te checken, bijvoorbeeld door tijdens een gesprek herhaaldelijk te vragen: “Heb ik het goed begrepen dat jij hebt gezegd:...”. Door te checken komt de persoon al snel tot de ontdekking of hij/zij in de gebeurende werkelijkheid objectief of subjectief heeft waargenomen. Als ook op welke momenten of bij welke onderwerpen hij/zij gekleurd is gaan waarnemen.

2. *Het beïnvloeden van de gebeurende werkelijkheid:* De persoon maakt deel uit van de gebeurende werkelijkheid en de wijze hoe hij/zij functioneert heeft invloed op de vorm. Anders gezegd: de persoon maakt deel uit van de situatie. Sommige counselors vergeten dit wel eens door te denken dat zij tijdens een cliëntgesprek alleen maar een facilitaire rol hebben en hierdoor geen invloed hebben op het verloop van het gesprek. Zij onderschatten hun invloed en beïnvloeding van de situatie en de cliënt. Stel bijvoorbeeld dat de counselor ruzie heeft gehad met zijn/haar partner, dan heeft dit ook zijn weerslag op zijn/haar gesteldheid tijdens het gesprek met de cliënt. De vorm is dan ook dynamisch van aard en geen statisch gegeven. Door de vorm te veranderen verandert ook de inhoud en het spel. De counselor kan doelbewust ervoor kiezen om de vorm te veranderen, omdat hierdoor een gesprek of een oefening een andere wending krijgt. Als de counselor intentioneel de vorm verandert, maakt hij/zij gebruik van de interventietechnieken.

1.2 De inhoud

Op het inhoudsniveau richt het denken zich op de ingewonnen zintuiglijke informatie, waardoor er ook gevoelens worden opgeroepen. Het denken en voelen functioneren als een filter waarbij de zintuiglijke informatie wordt verwerkt, beoordeeld, afgewogen, geassocieerd, geplaatst, gewaardeerd, geëtiketteerd en opgeslagen in het geheugen. In het geval van een objectieve waarneming heeft de informatieverwerking in de hersenen te maken met *‘dat wat is’*. In de regel betekent dit dat het functioneren (spel) is afgestemd op de vorm. Anders gezegd: het handelen is congruent met de gebeurende werkelijkheid. Als de persoon subjectief is gaan waarnemen, dan gaan de hersenen

aan de slag met *'dat wat niet is'*. Hierdoor ontstaat er gemakkelijk *psychisch lawaai*, wat niets anders wil zeggen dan dat de persoon conclusies gaat trekken op basis van foutieve informatie en overeenkomstig gaat handelen. Dit hoeft niet te betekenen dat de persoon op een verkeerde manier denkt, want als er met foutieve informatie wordt gewerkt, zijn de conclusie altijd incorrect. Het psychische lawaai veroorzaakt onrust en zorgt ervoor dat de persoon druk in de weer gaat met schadebeperking. Dit omdat de persoon er niet in slaagt om te functioneren op een manier die aansluit bij de gebeurende werkelijkheid. Hierdoor krijgt de persoon te maken met functioneringsproblemen. Een nadelig kant van het proberen te beperken van de schade is dat de schade alleen maar groter wordt, omdat de persoon steeds met de gekleurde informatie (*'dat wat niet is'*) blijft werken. Kenmerkend van het psychische lawaai is:

1. *'Dat wat niet is'*: de persoon komt niet op het idee om de zintuiglijk ingewonnen informatie te checken en te corrigeren. De kans is reëel dat de persoon vooral gaat volharden in de 'juistheid' van de gekleurde informatie. Hoe meer schade de persoon oploopt, bijvoorbeeld in de vorm van functioneringsproblemen, communicatiemisverstanden, psychosomatische klachten, hoe sterker de overtuiging wordt dat hij/zij wordt tegengewerkt door externe factoren. Niet zelden krijgt de persoon het idee dat hem/haar onrecht wordt aangedaan en hij/zij geen eerlijke kans krijgt.
2. *Onmogelijke opdracht*: de persoon geeft zichzelf een opdracht die onmogelijk is om uit te voeren. Hierbij draait het rondom de volgende formule: [a] Ik moet dit doen en [b] dat kan niet omdat... Voorbeeld: "Ik moet eerlijk tegen Els zeggen wat er aan de hand is, maar dan moet ik iets vertellen wat mij in vertrouwen is meegedeeld". Door de onmogelijk opdracht die de persoon zichzelf geeft, neemt de mate van psychisch lawaai alleen maar toe. In het geval van het voorbeeld zal de persoon proberen om een oplossing te vinden door Els toch iets te vertellen zonder de vertrouwelijke informatie prijs te geven. Het doel is schade beperken en gewoonlijk werkt de persoon zich alleen maar dieper in de nesten.
3. *Met de beste bedoelingen*: een Amerikaans spreekwoord luidt: 'De weg naar de hel is geplaveid met goede bedoelingen'. De persoon wil een goed resultaat neerzetten en voorkomen dat hij/zij zichzelf in de problemen brengt. Het nadeel van dit streven is dat de persoon de ingewonnen gekleurde informatie gaat verpersoonlijken. Anders gezegd: de persoon gaat het op zichzelf betrekken en is in het bijzonder gevoelig voor een eventuele afkeuring die hij/zij uit de informatie kan filteren. Dit laatste is niet zo moeilijk omdat hij/zij de afkeuring aan de zintuiglijke informatie heeft toegevoegd. Een voorbeeld: ik had een dure trui gekocht en ik voelde mij er oncomfortabel in omdat de trui mij dikker maakte. Maar omdat het een dure trui was en ik het speciaal voor een feest had gekocht, deed ik hem toch aan. Toen ik in de feestzaal kwam, begonnen vrienden van mij hard te lachen. Ik voelde mij enorm opgelaten en ben direct naar buiten gelopen. De volgende dag zag ik een vriend en die stelde mij de vraag: "Waar was je nu gisteravond? We hebben de hele avond op je gewacht!" Op dat moment werd het mij duidelijk dat mijn vrienden om iets heel anders hadden gelachen en dat ik hun lachen had geïnterpreteerd als een afwijzing.

4. *Prestatiedrang*: de persoon heeft de neiging om een prestatie te gaan neerzetten. Hierbij telt alleen het te behalen resultaat. Als er echter sprake is van gekleurde informatie, dan is de kans op het realiseren van het beoogde resultaat vrijwel te verwaarlozen. Het gevolg is dat de prestatiedrang wordt omgezet in *prestatiedwang*. De persoon gaat zichzelf steeds verder onderdruk zetten om succesvol te zijn met als resultaat dat hij/zij in zijn/haar voornemen faalt. Indien dit vaker voorkomt, kan de persoon een angst voor het falen ontwikkelen.
5. *Niet houden aan afspraken*: de persoon is niet in staat om gemaakte afspraken na te komen, omdat er te veel tijd gaat zitten in het produceren van psychisch lawaai en het eventueel bestrijden daarvan. Als ook dat het voor de persoon onduidelijk is hoe hij/zij de afspraak vorm kan geven. Zo gaat er bijvoorbeeld veel tijd en energie zitten in het produceren van psychisch lawaai en al helemaal in het bestrijden van het psychische lawaai. Hierdoor blijft er vaak te weinig tijd, energie en ruimte over om afspraken na te leven. Zeker als de persoon denkt dat hij/zij wordt tegengewerkt.
6. *Slechte dagstructuur*: de persoon heeft zich erop ingesteld dat hij/zij 'brandjes gaat blussen' in plaats van gestructureerd te werk te gaan. Hierdoor lopen plannings in het honderd, agenda-items moeten steeds worden aangepast en de dag wordt ad random gestructureerd, waardoor de persoon al heel gemakkelijk het overzicht verliest. Anders gezegd: de gebeurtenissen en het psychische lawaai bepalen hoe de persoon zijn/haar tijd en energie indeelt. Hierdoor wordt de persoon reactief en kan vaak het tempo van activiteiten niet bijhouden.
7. *Niet accepteren*: de persoon weigert om de 'hier-en-nu'-situatie te accepteren en gaat er vanuit dat de conclusies die hij/zij heeft getrokken correct zijn. Door het niet accepteren van 'dat wat is' wordt de weerstand geactiveerd en kan de persoon destructief gedrag gaan vertonen, bijvoorbeeld in de vorm van emotionele chantage, manipulatie en het sanctioneren van anderen.
8. *Niet begrijpen*: de persoon zal ook herhaaldelijk aangeven dat hij/zij de situatie waarin hij/zij terecht is gekomen niet begrijpt. Het is een conclusie die niet uitnodigt om actief mee aan de slag te gaan, bijvoorbeeld door te gaan checken of te gaan experimenteren. Hierdoor creëert hij/zij alleen maar meer verwarring in zijn/haar hoofd en de persoon kan zichzelf verliezen in het bedenken van allerlei verklaringen en theorieën met betrekking tot hoe het zover is kunnen komen. Met het niet begrijpen creëert de persoon gewoonlijk nieuwe functioneringsproblemen, die aan de bestaande worden toegevoegd.
9. *Niet verantwoordelijk*: de persoon beschouwt zich niet verantwoordelijk voor de situatie die is ontstaan en het psychische lawaai. De onderbouwing is iets in de richting van: *'Het is mij allemaal overkomen en ik heb hier niet om gevraagd. Ik doe mijn best om alles tot een goed einde te brengen, alleen weet ik nu nog niet hoe'*. Hiermee (h)erkent de persoon niet dat hij/zij de schepper van het psychische lawaai is en hij/zij zelf het psychische lawaai niet alleen in stand houdt maar ook nog vergroot.

De meeste mensen verliezen de vorm gemakkelijk uit het oog en schieten direct op inhoud weg. Anders gezegd zij hebben de neiging om zich te gaan verdedigen of zich defensief op te stellen. Het gevolg is dat de meeste mensen bezig zijn met 'Hoe ik iets doe' (inhoudniveau), in plaats van 'Wat ik doe' (vormniveau).

Opmerking: het is ook mogelijk dat de persoon wel objectief informatie verwerft, maar op een verkeerde wijze de informatie verwerkt of waardeert. Het resultaat is echter hetzelfde: psychisch lawaai.

1.3 Het spel

Op het spelniveau laat de persoon handelwijzen en/of gedrag zien dat een reactie is op de zintuiglijk ingewonnen en verwerkte informatie. Met andere woorden: als de informatie op het inhoudsniveau goed wordt verwerkt, is de handelwijze in overeenstemming met de waargenomen gebeurende werkelijkheid. Als de informatie subjectief is en/of onjuist verwerkt, dan zal er sprake zijn van een incongruentie tussen het functioneren en de 'hier-en-nu'-situatie. De discrepantie tussen 'dat wat is' en het handelen op basis van 'dat wat niet is', zal in de regel niet door de persoon als zodanig worden ervaren omdat de persoon ervan overtuigd is dat hij/zij op een constructieve manier te werk gaat ('naar eer en geweten en met de beste bedoelingen') De persoon heeft moeite met te begrijpen dat het functioneren niet succesvol is en zal de schuld hiervoor buiten zichzelf neerleggen.

1.4 Het VIS-formulier

Het werken met het VIS-model kan op diverse manieren. Eén van de mogelijkheden is door gebruik te maken van het VIS-formulier. Een voorbeeld hiervan vind je op de volgende pagina.

VIS-formulier

Situatiebeschrijving:

Antwoorden

Vorm

1. Wat neem ik waar? Wie doet wat? Waar? Wanneer en met wie?
2. Wat maakt de situatie zo bijzonder voor mij?

Inhoud

3. Welke gedachten en emoties roept de situatie bij mij op?
4. Waarop ben ik gefixeerd?
5. Waar heb ik behoefte aan?

Spel

6. Hoe handel ik binnen de gegeven omstandigheden?
7. Wat zou ik liever willen doen binnen de gegeven omstandigheden?

Conclusies

Actieplan

Vorm

Bekijk video bijlage 1. Je kijkt dan naar natuuroptnames en je hoort natuurgeluiden en muziek. De beelden en het geluid maken deel uit van de vorm. De vorm bestaat uit *meer* dan alleen maar de natuuroptnames, de natuurgeluiden en de muziek.

Tot de vorm hoort ook de monitor, het filmdoek of de televisie waarop je de natuuroptnames bekijkt. Als ook de geluidsboxen die het mogelijk maken om de natuurgeluiden en de muziek te horen.

De vorm heeft op nog *veel meer* zaken betrekking, bijvoorbeeld de stoel waarop je zit, de temperatuur, de luchtvochtigheid, maar ook of er andere personen in de ruimte aanwezig zijn.

De vorm is dat wat *waarneembaar* is binnen de 'hier-en-nu'-situatie. 'Dat wat waarneembaar is', betekent niet dat jij het ook bewust hoeft waar te nemen. Alles wat een manifestatievorm heeft, maakt deel uit van de waarneembare buitenwereld.

Als je nu nog eens de video bijlage 1 bekijkt, betekent dit dan dat de bloemen, de bergen, de wolken en de insecten ook in werkelijkheid bestaan? Je raadt het al: *ze bestaan alleen in de manifestatievorm zoals deze zich aandient*. In dit geval is dat in de vorm van beeld en geluid.

Inhoud

Bekijk video bijlage 2. De optnames die je ziet en het geluid wat hierbij hoort, bezitten een eigen *manifestatievorm*. Buiten de manifestatievorm, de beelden en de geluiden, is er ook sprake van een *inhoud*. Anders gezegd: dat wat je waarneemt bezit een *betekenis*. Dit wil zeggen dat ieder element uit de vorm en de inhoud een *symbolische waarde* bezit.

Deze symbolische waarde zal soms onbeduidend zijn en bij andere objecten juist als bijzonder belangrijk worden ervaren. Anders gezegd: jij kent ieder waargenomen element in de vorm en de inhoud een waarde toe die is gekoppeld aan de betekenis die *jij* aan het element geeft.

Zo verwijst een rood stoplicht naar de betekenis dat je geacht wordt om te stoppen. De meeste fietsers in een drukke stad trekken zich weinig aan van een rood stoplicht en rijden door ondanks dat zij op de hoogte zijn van de betekenis. De reden hiervoor is dat zij een lage symbolische waarde toekennen aan het element: rood stoplicht.

Op het inhoudniveau wordt er niet alleen een betekenis toegedicht aan het waargenomen element, maar zal de persoon de manifestatie en de betekenis ook gaan *waarderen*. Bovendien gaat de persoon *associëren* op de manifestatievormen, de betekenis en de waarde.

Het doel van deze associatie is om de ingewonnen informatie te kunnen plaatsen in het kader van eerder opgedane ervaringen met dezelfde of vergelijkbare manifestaties. Als ook om vast te stellen *of* en *hoe* de persoon op basis hiervan zou moeten gaan handelen.

Alsof dat allemaal nog niet voldoende is, dient de persoon de ingewonnen informatie op te bergen op de juiste plek in de hersenen. Dit proces heet het *structureren en differentiëren*.

De inhoud bestaat 100% uit psychische inhouden in de breedste zin van het woord, bijvoorbeeld: gedachten, emoties, ervaringen, herinneringen, schaduwinhouden, waardeschattingen, associaties en belevingen.

Het zal duidelijk zijn dat de vorm bepalend is voor de inhoud en het omgekeerde ook waar is. De psychische inhouden kunnen ook de vorm veranderen.

Spel

Spel maakt het voor de persoon mogelijk om *uitdrukking te geven* aan de psychische inhouden binnen de gegeven vorm. Bij het uitdrukking geven van de inhoud maakt de persoon *altijd* gebruik van het lichaam. De zintuigen maken het mogelijk voor de hersenen om te weten wat er in de buitenwereld zich afspeelt en het lichaam maakt het voor de hersenen mogelijk om te interacteren met de buitenwereld.

Het spel kent dan ook vele manifestatievormen, bijvoorbeeld: communicatie, lichaamstaal, het spelen van rollen, het innemen van diverse posities en het gebruik maken van maskers.

VIS

De Vorm, de Inhoud en het Spel zijn *onlosmakelijk* in het hier-en-nu met elkaar verbonden. Hierdoor weet de persoon onderscheid te maken tussen de binnen- en de buitenwereld, als ook hoe hij/zij zich wil manifesteren in de buitenwereld en hier ook weer zicht en controle op kan houden.

Het VIS-model zorgt ervoor dat een persoon inzicht krijgt in het functioneren van zichzelf, anderen, processen, objecten, dieren en dergelijke. Als ook dat de persoon kan blijven functioneren zonder hierin vast te lopen, waardoor hij/zij niet langer dat kan doen wat hij/zij wil doen of redelijkerwijs van hem/haar mag worden verwacht.

VIS-techniek

Het werken met het VIS-model wordt ook wel liefdevol: *vissen*, genoemd. De techniek van het vissen is heel divers en vraagt om een gedegen training, experimenteervreugde, lef en overtuigingskracht.

De vistechneiken kunnen in een achttal groepen worden verdeeld, te weten:

1. *Spelen met de gegeven omstandigheden*, onder andere: het werken met attributen, meubilair, licht, geluid en verder alles wat de zintuigen kan prikkelen.
2. *Spelletjes & oefeningen*, onder andere: het Oudhollandse spel 'voor wat je waard bent', het groepenspel, landje pik, meditatie, stress bestendigheid.
3. *Interventietechnieken & hulpmiddelen*, onder andere: het onderwerp binnen de context plaatsen, de reality check, het VIS-formulier, de trechter, het functioneringsschema.
4. *Rituele handelingen*, onder andere: procedures, richtlijnen, attitudes, het spelen van rollen en het placebo-effect.
5. *Communicatie*, onder andere: het kuisen van taal, lichaamstaal, metataal, paralanguage, schrijven, territoriumgedrag, fout en goed taalgebruik.
6. *Psychodrama*, onder andere: rolinleving, rolontwikkeling, de hete stoel, de reddingsboot en actualiserend sociodrama.

7. *Symboliseren en visualiseren*, onder andere: het creëren van objecten met een symbolische waarde, het voorstellen van veranderende symbolische waarden.
8. *Denken*, onder andere: het werken met denkstijlen in plaats van IQ, het werken met denksystemen in plaats van persoonlijkheid, het werken met gedragstypen in plaats van persoonlijkheidstypen, het werken met levensthema's, het corrigeren van denkfouten.

Het leren van de VIS-technieken vormen de basis van de beroepsopleiding: Counseling, bij PsychoWerk. Zie hiervoor ook het handboek: counseling, geschreven door Gert van Veen en verschenen bij uitgeverij Van Gorcum.

Hoofdstuk 2: De VIS-as

In het eerste hoofdstuk is het basale VIS-model besproken, waarbij het moment is opgebouwd uit drie aspecten: Vorm, Inhoud en Spel. In dit hoofdstuk wordt het VIS-model uitgebreid door er een *as* aan toe te voegen.

De *as* staat symbool voor de kenmerken van de VIS waaraan de VIS kan worden herkend (de manifestatievorm) en welke implicaties de VIS heeft voor de persoon die waarneemt. Anders gezegd: De *as* zijn de invloeden die bepalen hoe de VIS zich manifesteert en door een persoon wordt geregistreerd in het hier-en-nu.

2.1 De VIS-as

De VIS-as verbindt de Vorm met de Inhoud en het Spel. Hierdoor ontstaat er een eenheid die kan worden waargenomen. Anders gezegd: de VIS-as is een selectie uit alles wat aanwezig is binnen de 'hier-en-nu'-situatie, waardoor het moment een betekenis en een waarde krijgt. Bovendien is de persoon in staat om te bepalen hoe hij/zij binnen de gegeven omstandigheden wil gaan handelen.

De 'hier-en-nu'-situatie is te complex en te veelomvattend om als een totaliteit waargenomen en begrepen te worden. De VIS-as maakt het echter mogelijk voor een persoon om een kern uit het hier-en-nu te halen en hiermee aan de slag te gaan.

Doordat iedere persoon op een andere manier waarneemt en de ingewonnen informatie verwerkt, ontstaan er verschillende beelden van de werkelijkheid. De VIS-as is daarom persoonsgebonden, terwijl de VIS dit zelf niet is. Het is daarom ook dat tien getuigen van een ongeluk alle tien een afwijkend relaas (VIS-as) vertellen, terwijl zij allemaal naar hetzelfde ongeluk hebben gekeken (VIS).

De VIS wordt *niet* aangetast door de VIS-as. Immers: *dat wat is, is*. De VIS-as wordt echter wel beïnvloed door een veranderende VIS. Met andere woorden: Het hier-en-nu bezit altijd één of meerdere Vormen, Inhoud, Spelen (VIS-sen); ongeacht of iemand dit gegeven wel of niet waarneemt. Echter kan de VIS alleen worden (h)erkend, als tenminste één persoon de vorm en/of de inhoud, en/of het spel bewust registreert als zijnde een gebeurende werkelijkheid.

De VIS bezit, in het moment, [a] universele kenmerken en [b] persoonsgebonden kenmerken.

2.2 Universele kenmerken van de VIS-as

De universele kenmerken staan op zichzelf en worden niet bepaald door de persoon, maar door de gegeven omstandigheden. Oftewel: de manifestatievorm van het object. Bovendien zijn de universele kenmerken verifieerbaar en tevens gebonden aan de manifestatievorm in het moment (tijdstip X), binnen de gegeven omstandigheden en tot slot hebben de universele kenmerken betrekking op *dat wat is*.

De universele kenmerken van de as zijn:

1. *Dimensie.*
2. *Uniciteit.*
3. *Gegeven omstandigheden.*

Bij ieder kenmerk wordt er onderscheid gemaakt op het niveau van Vorm, Inhoud en Spel.

2.2.1 Dimensie (vormniveau)

Iedere vorm bezit meerdere dimensies, te weten: lengte, breedte en hoogte. Hierdoor wordt de manifestatievorm van een object bepaald.

De vorm is ook gekoppeld aan de *aard van het object*. Ieder object, gereduceerd tot een enkelvoudige idee (Locke), is een zelfstandige eenheid die niet verder kan worden opgedeeld (bijvoorbeeld een stoel). Waarom? Omdat anders het object niet langer bestaat, maar er nieuwe objecten ontstaan (bijvoorbeeld een stoelpoot of een stoelleuning). Deze nieuwe objecten zijn dan ook weer zelfstandige eenheden, die niet verder opgedeeld kunnen worden zonder de vorm te veranderen.

Gebeurt dat wel, dan ontstaan er nieuwe vormen, bijvoorbeeld: een rubberen dop en ijzer in een cilindervorm. Met andere woorden: ieder object bezit, in het moment, zijn eigen vorm.

De objecten staan op zichzelf, maar zullen door een persoon wel als een totaliteit (gestalte/compositie) worden ervaren. Anders is het onmogelijk, om de diepte, de breedte of de lengte van een object te bepalen. De gegeven omstandigheden en/of andere objecten maken het mogelijk om de dimensies van een object (dat *figuur* is) vast te stellen in verhouding tot de omgeving (grond).

Samenvatting: Het kenmerk: dimensie, komt zowel bij de universele als de persoonsgebonden kenmerken voor. De dimensie heeft betrekking op de manifestatievorm van objecten die wordt vastgesteld op basis van de (vermeende) onderlinge relaties en/of verhoudingen.

Een woonkamer: ondanks dat er tussen de objecten geen sprake is van een directe relatie, wordt de woonkamer door de persoon wel als een totaliteit (gestalte/compositie) ervaren. Op basis hiervan is de persoon in staat om onder andere de grootte van de objecten in te schatten, als ook de afstand en nabijheid ten opzichte van de persoon en de objecten onderling.

2.2.2 Dimensie (inhoudniveau)

De inhoud heeft betrekking op het (h)erkennen van de materialen waaruit de vorm is opgebouwd (bijvoorbeeld: bodytissue, steen, hout, plastic). Als ook hoe de materialen aanvoelen (tast), bijvoorbeeld zacht, ruw of schubachtig. Als ook hoe de materialen ruiken en/of smaken, en/of aanhoren (gebaseerd op de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie). De inhoud heeft ook betrekking op het vaststellen van de conditie (de gesteldheid) waar het object (of delen van het object, of een samenstelling van objecten) in verkeert.

Op het inhoudsniveau spelen drie zaken, te weten:

1. Het (h)erkennen van de materialen waaruit de vorm is opgebouwd.
2. De kwaliteit, de kwantiteit en de diversiteit van de materialen.
3. De conditie waarin de materialen verkeren.

Het (h)erkennen van de materialen, als ook de conditie en de kwaliteit waarin het verkeerd.

2.2.3 Dimensie (spelniveau)

De persoon maakt gebruik van de zintuigen om die informatie over de buitenwereld te verzamelen, die nodig is om tot een instant-compositie (Damasio) van de vorm te kunnen komen.

De ogen geven de persoon de kans om visuele beelden waar te nemen.

2.2.4 Uniciteit (vormniveau)

Iedere vorm bezit zijn eigen kenmerken op zijn eigen tijdstip. Ook al verandert de manifestatie met het verstrijken van iedere tijdseenheid, blijft de manifestatie van tijdseenheid X altijd overeenkomstig tijdseenheid X.

Opmerking: de kenmerken hebben betrekking op de samenstelling van de vorm (object), materiaal, conditie, de gegeven omstandigheden, de plaats en ruimte.

Geen vorm is blijvend of statisch. De verschillen in verandering per tijdseenheid kunnen minimaal zijn en voor de persoon zelfs niet waarneembaar omdat het bijvoorbeeld op het atomair niveau afspeelt en/of omdat de zintuigen onvoldoende zijn toegerust om de veranderingen te registreren

Samenvatting: Iedere vorm bezit specifieke kenmerken die gekoppeld zitten aan de gegeven omstandigheden op tijdstip X. De vorm is niet statisch of blijvend van aard.

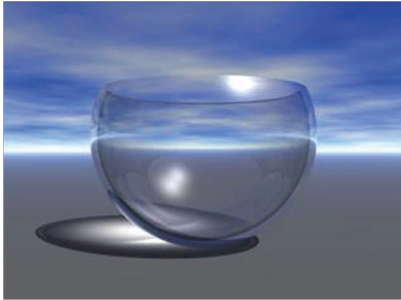

De vorm is en blijft overeenkomstig het moment, waarin de vorm is geregistreerd. Met andere woorden: de foto hierboven laat de woonkamer zien op het moment van vastleggen op de gevoelige plaat, vrijdagochtend 5 mei 2003, 10:09:21 uur.

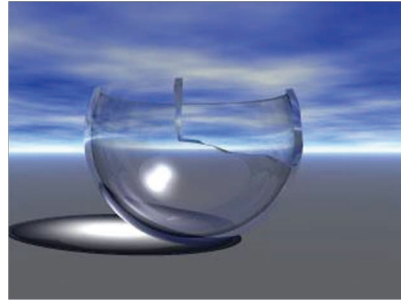
2.2.5 Uniciteit (inhoudniveau)

De inhoud van het object (het materiaal en de conditie van het materiaal) zijn gebonden aan het tijdstip waarop de manifestatie plaatsvindt.

Zo kan bijvoorbeeld een glas in tijdseenheid 'A' heel zijn, terwijl het in tijdseenheid 'B' kapot is. Het hele glas blijft gebonden aan tijdseenheid 'A' en het kapotte glas aan tijdseenheid 'B'.

09:10:32

09:10:43

De uniciteit wordt op het inhoudsniveau vastgesteld door de ingewonnen zintuiglijke waarnemingen te verwerken (structureren en differentiëren).

Opmerking: 'dat wat is' = zijn! Je kunt niet niet-zijn. Accepteren of niet-accepteren van dat wat is, is niet van toepassing omdat wat is, is!

Samenvatting: De inhoud van een object is gebonden aan tijdstip X. Dit maakt de inhoud uniek. De ingewonnen zintuiglijke informatie wordt verwerkt in gedachten, denkbeelden en reconstructies. De verwerking is eveneens gekoppeld aan het tijdstip waarop dit gebeurt.

Je komt thuis en je ziet dat er een nieuwe lamp op tafel staat en dat er een spiegelbol aan het plafond hangt. Je vraagt je verbastd af hoe deze spullen in de kamer terecht zijn gekomen?

2.2.6 Uniciteit (spelniveau)

De persoon maakt gebruik van de zintuigen om die informatie over de buitenwereld te verzamelen, die nodig is om tot een instant-compositie van de vorm te komen (gebaseerd op vorm en inhoud).

Tachtig procent van de zintuiglijke informatie over de buitenwereld wordt vergaard door de ogen. Hierdoor bepalen de ogen voor het belangrijkste deel hoe wij de buitenwereld registreren en hoe het compositiepanorama er uit komt te zien.

2.2.7 De gegeven omstandigheden (vormniveau)

De gegeven omstandigheden zijn alle factoren die invloed hebben op de manifestatievorm van objecten binnen het moment.

Als de gegeven omstandigheden veranderen, dan verandert ook de perceptie van de manifestatievormen van de objecten.

2.2.8 De gegeven omstandigheden (inhoudniveau)

De gegeven omstandigheden op het inhoudsniveau zijn alle factoren die invloed hebben op de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie.

Als de persoon bijvoorbeeld hoofdpijn heeft, zal de informatieverwerking hieronder kunnen lijden.

Als de persoon bijvoorbeeld last heeft van een migraine aanval, dan zal hij/zij de kamer vervormd waarnemen.

2.2.9 De gegeven omstandigheden (spelniveau)

De gegeven omstandigheden op het spelniveau zijn alle factoren die invloed hebben op de zintuiglijke waarneming in het moment.

Hierbij is er sprake van een combinatie van vorm en inhoud. Bijvoorbeeld is er voldoende licht om te kunnen kijken? Is er teveel lawaai om goed te kunnen luisteren?

Is er teveel lawaai om goed te kunnen luisteren?

2.3. Persoonsgebonden kenmerken van de VIS-as

De persoonsgebonden kenmerken zijn eveneens gekoppeld aan de manifestatievorm, het moment en de gegeven omstandigheden, maar de bewustwording hiervan wordt bepaald door de geactualiseerde psychische inhouden (gedachten, herinneringen, emoties, eigenschappen, ervaringen en belevingen), de psychische filters en/of de percepties van de persoon. Met andere woorden: de persoon vertaalt de universele kenmerken in voor hem/haar werkbare symbolen (woorden, beelden, fantasieën, muziek et cetera) die voortkomen uit de persoonlijke symbolentaal, waar aan ieder symbool een bepaalde waarde wordt toegedicht.

Zowel aan de afzonderlijke symbolen, alsook aan de combinatie van symbolen en de totaliteit (de gehele VIS).

De persoonsgebonden kenmerken hebben betrekking op *dat wat de persoon denkt dat is*. Wat kan betekenen dat bij een verkeerde waarneming, bijvoorbeeld, door slecht functionerende ogen of een traumatische ervaring, de persoon 'dingen' denkt te registreren die er feitelijk niet zijn. Of zich niet als zodanig manifesteren in het hier-en-nu, zoals de persoon dat veronderstelt.

Er kan veel verkeer gaan met het reconstrueren van de VIS in het denken van de persoon, bijvoorbeeld onder invloed van denkstraten, cognitieve illusies, veronderstellingen, structuurspelen, overtuigingen en automatische (negatieve) gedachten.

Opmerking: Het toetsen van de reconstructies (de realisaties) kan nooit in het moment zelf, maar is altijd retrospectief van aard. Afhankelijk van de (vermeende) continuïteit van de VIS (of de minimale verschillen in de VIS gedurende een aaneenschakeling van momenten), kan de illusie worden gewekt dat het steeds om dezelfde VIS gaat, waardoor er een toetsing (reality check) lijkt te zijn. In werkelijkheid is een VIS gebonden aan het moment (hier-en-nu) en is er dus voortdurend sprake van nieuwe vissen, die onafhankelijk van elkaar zijn maar met elkaar verbonden lijken door the eyes of the beholder.

De persoonsgebonden kenmerken fungeren als *sheets* die over de universele kenmerken en de VIS heen worden gelegd.

In werkelijkheid verandert de VIS niet, in de beleving van de persoon wel en door de acties (spel) verandert hierdoor de inhoud en de vorm van de VIS. Omdat de handelingen niet in overeenstemming zijn met *dat wat is*, maar met *dat wat de persoon denkt wat is*. Het gevolg is een nieuwe VIS.

2.3.1 Dimensie (vormniveau)

Een vorm bestaat uit meerdere dimensies oftewel: bestanddelen (aspecten) die tezamen een compositiepanorama vormen. Hierbij geldt dat het panorama is opgebouwd uit afzonderlijke onderdelen, die zelfstandig zijn, maar door de compositie een totaliteit (gestalte) lijken te vormen.

De dimensie heeft betrekking op de manifestatievorm van de objecten, die wordt vastgesteld op basis van de (vermeende) onderlinge relaties en/of verhoudingen. Echter is de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie sterk afhankelijk van ondermeer de vaardigheden, kwaliteiten, ervaringen en de gesteldheid van de persoon.

Zo zal een persoon met migraine de kamer anders waarnemen, dan een persoon die kleurenblind is.

De persoon die kleurenblind is, zal de dimensie van de ruimte anders bekijken en inschatten dan iemand die wel kleuren kan zien. Bovendien heeft de kwaliteit van de waarneming invloed op de inhoud (bijvoorbeeld de waarde) die aan de registratie wordt toegekend.

De persoon die bijziend is, zal eveneens een vertekening van de ruimte registreren die niet overeenkomt met de werkelijkheid. Hierdoor zullen de dimensies van objecten niet, slecht of onvolledig worden waargenomen.

2.3.2 Dimensie (inhoudniveau)

Het compositiepanorama (de voorstelling op basis van een reconstructie van de gebeurende werkelijkheid) is opgebouwd uit bestandsdelen (aspecten), waarbij er sprake is van *beeldbewustzijn*.

Beeldbewustzijn is het bewust ervaren van de opgewekte stemmingen, gevoelens en effecten die passen bij de invloed van de bestandsdelen van het panorama en het panorama als een geheel.

Op het inhoudsniveau gaat het met name om de associaties en de verbanden die de persoon legt tussen:

1. De onderlinge objecten in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities.
2. De materialen waaruit de objecten zijn opgebouwd in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities.
3. De kwaliteit, kwantiteit, diversiteit en de conditie van de onderlinge objecten in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities.
4. De totaliteit (gestalte/compositie) in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities.

De onderlinge objecten en de materialen waaruit de objecten zijn opgebouwd in relatie tot eerdere ervaringen met soortgelijke objecten. Als ook de gesteldheid (conditie) van de objecten en de totaliteit van het panorama in relatie tot eerdere ervaringen met soortgelijke objecten.

2.3.3 Dimensie (*spelniveau*)

Het spel heeft betrekking op de interactie van de persoon met het compositiepanorama (of delen ervan). Hierbij kun je onder andere denken aan de figuur en grondgedachte (Gestalte).

De persoon kan steeds wisselen van figuur in het panorama, waardoor de inhoud (het beeldbewustzijn) verandert en dus ook de bewust geregistreeerde vorm en respectievelijk de interactie. Andere interactievormen zijn onder andere:

- ❖ De tast.
- ❖ Het afmaken van beeldinhouden.
- ❖ Tekenend.
- ❖ Beschrijven.

Het figuur en grondprincipe: het tafelblad vooraan is scherp (= figuur). De overige ruimte is onscherp (=grond). De tast helpt met het inwinnen van zintuiglijke informatie over de dimensie en de samenhang van objecten. Een ander aspect van dimensie op het spelniveau is het afmaken van beeldinhouden. Zo heeft de persoon hierboven iets toegevoegd aan het compositiepanorama.

2.3.4 Reference pull (vormniveau)

De vorm wordt door de persoon herkend op basis van een reconstructie. De reconstructie wordt *gekleurd* door de *context* en de *betekenissen* die de persoon toedicht aan de context. Hierdoor kan de reconstructie afwijken van de feitelijke vorm zoals die door de universele kenmerken kan worden gedefinieerd.

Indien de context onbekend is (of ontbreekt) waarbinnen de vorm door de persoon kan worden geplaatst, zal de reconstructie incompleet en onjuist zijn. De persoon is dan niet in staat om de zintuiglijke waarnemingen aan eerdere kennis en/of ervaringen te refereren.

De persoon zal in de vorm op zoek gaan naar herkenbare punten die later de basis vormen van de instant-compositie. Hoe groter de herkenbaarheid ('welke bril?'), hoe groter de 'aantrekkingskracht' (pull) zal zijn om de reconstructie op een specifieke wijze gestalte te geven. Hoe de gestalte ook wordt gewaardeerd, de herkenbaarheid en de context zijn enorm belangrijk omdat zij het idee van *controle* en *zekerheid* kunnen geven aan de persoon. Met andere woorden: de persoon is in staat om overzicht te houden over de buitenwereld doordat de hersenen *gestalte* geven aan de zintuiglijk ingewonnen informatie.

De aantrekkingskracht om de 'puzzel' te kunnen leggen is groot. Hoe meer verbanden de persoon legt (of kan leggen), hoe groter het idee van zekerheid en macht, hoe nadrukkelijker de persoonlijke onkwetsbaarheid zich zal manifesteren. Hoe meer 'puzzelstukken' ontbreken, hoe bewuster de persoon wordt van bedreigingen en gevaren, hoe onzekerder, hoe machtelozer en hoe kwetsbaarder hij/zij zichzelf maakt.

De persoon bekijkt de kamer en al snel wordt zijn aandacht door een object getrokken. Door de reference pull op vormniveau probeert de persoon zoveel mogelijk informatie in te winnen om het object te kunnen identificeren en te reconstrueren.

2.3.5 Reference pull (inhoudniveau)

De inhoud wordt gevormd door de opgedane kennis en ervaringen die relevant zijn bij de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie.

De relevante kennis en ervaringen vormen tezamen het referentiekader van de persoon waaraan de zintuiglijk ingewonnen informatie wordt getoetst, beoordeeld, gewaardeerd, gefilterd, gecomplementeerd en geëtiketteerd.

De inhoud wordt hierdoor beheersbaar gemaakt en in gereedheid gebracht om verder verwerkt te worden in de hersenen, bijvoorbeeld om geanalyseerd en opgeslagen te worden.

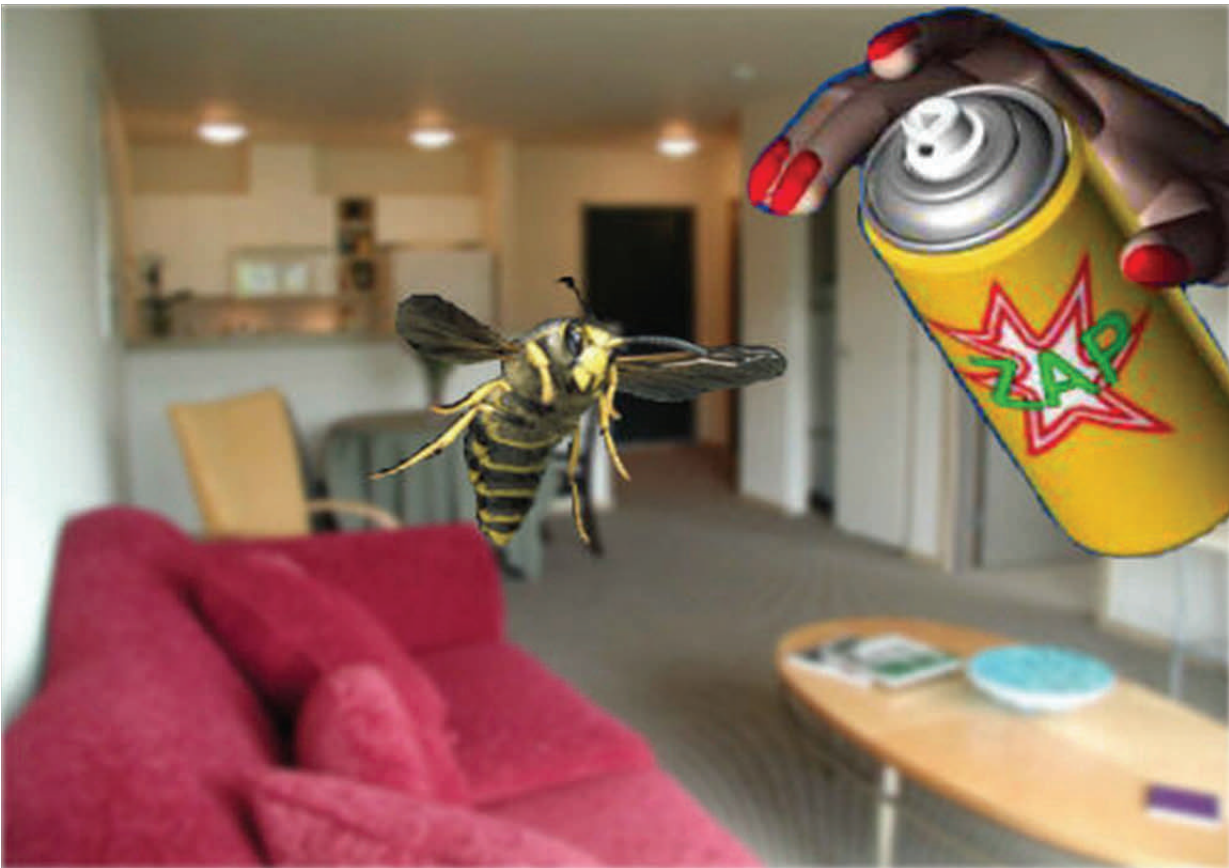
De persoon heeft (h)erkend wat het object is: een wesp. Nu is het niet toevallig dat de reference pull zo sterk was, omdat de persoon een fobische angst heeft voor wespen.

2.3.6 Reference pull (spelniveau)

Het spel betreft de interactie tussen de:

1. Buitenwereld ('dat wat is') en de binnenwereld ('dat wat de persoon denkt dat is').
2. Vorm (universele kenmerken) ↔ inhoud (persoonsgebonden kenmerken).

Het doel is om de informatie door middel van de zintuigen in te winnen die het mogelijk maakt om snel en doelgericht de context van de gebeurende werkelijkheid te bepalen om vervolgens hierover controle en zeggenschap uit te kunnen oefenen.

De persoon komt in actie op basis van de reference pull en de oplossingsscenario's die zijn opgeslagen in de vorm van kennis en/of ervaringen (ongeacht de succesvolheid van de betreffende scenario's in het verleden).

2.3.7 Psychosomatiek (vormniveau)

Psychosomatiek betreft de lichamelijke effecten (neerslag) ten gevolge van één of meerdere denkactiviteiten. De registratie van objecten zorgt er automatisch voor dat er denkactiviteiten worden geactiveerd. Het doel van de denkactiviteiten is om de ingewonnen informatie te verwerken.

Iedere denkactiviteit heeft één of meerdere lichamelijke effecten tot gevolg. Bijvoorbeeld spierspanning, verandering in gelaatskleur, verandering in hartslag. De merkbaarheid van deze veranderingen hangt sterk af van de sensitiviteit van de persoon en de kwaliteit van denken.

Bepaalde manifestatievormen activeren specifieke denkactiviteiten, die verantwoordelijk zijn voor corresponderende lichamelijke effecten. Denk in dit verband ook aan de metafoer: 'het cd'tje in het hoofd'. Zo kan het blootstellen aan een specifieke manifestatievorm al voldoende zijn om fysieke reacties te laten ontstaan, te weten:

1. *Primaire emoties*: dit zijn de emotionele reacties (reflexen) op bijvoorbeeld een hard geluid. Hierbij kun je ook denken aan de gevoelens angst en agressie, die niet het gevolg zijn van een denkactiviteit maar van een (be-)dreiging die nog niet bewust is geregistreerd.
2. *Achtergrondgevoelens*: dit zijn de neutrale emoties die de persoon ervaart als er geen schokkende of afwijkende zaken gebeuren. De 'sfeer' van de achtergrondgevoelens kan verschillen, maar dit zal geen ingrijpende of overheersende vormen aannemen. Het betreft hier een accentverschil. De achtergrondgevoelens zijn aangeleerd en dus persoonsgebonden.
3. *Somatisch stempel*: het is een automatisch signaal dat fysiek voelbaar wordt als er sprake is van een (be)dreiging voor de persoon. Het alarmsignaal is gebaseerd op eerdere ervaringen en opgeslagen in het lichaam. Hetgeen wil zeggen dat het alarmsignaal er al eerder is dan de bewustwording van het potentiële gevaar.
4. *Arousal*: het betreft hier fysieke en psychische opwinding die een direct gevolg is van de denkactiviteit. Het is een verhoogde mate van alertheid, onrust, spanningen, psychisch lawaai, prikkelingen, irritaties, automatische negatieve gedachten et cetera, zonder dat de persoon hier (direct) aanwijsbare redenen voor hoeft te hebben.

Achtergrondgevoelens zijn neutrale gevoelens als er geen schokkende of afwijkende zaken gebeuren. Verrast worden valt onder de primaire emoties, zolang het niet het gevolg is van een denkactiviteit.

2.3.8 Psychosomatiek (inhoudniveau)

Psychosomatiek betreft de lichamelijke effecten (neerslag) ten gevolge van denkactiviteiten. Bij de verwerking van de informatie gaat de persoon onder andere waarden toekennen aan de verworven informatie. Door deze denkactiviteit krijgt de persoon te maken met één of meerdere lichamelijke reacties/effecten.

Echter heeft *de inhoud* veel invloed op de secundaire emoties, bijvoorbeeld angst, agressie, pijn, blijheid, liefde. Zeker wat betreft de activering van de afzonderlijke emoties, de intensiteit en de reikwijdte.

De secundaire emoties zijn grotendeels aangeleerd en persoonsgebonden. In dit verband geldt de uitspraak van Albert Ellis, grondlegger van de REBT: 'Je voelt wat je denkt'. De emoties zijn dus een direct gevolg van de denkactiviteit.

Secundaire emoties zijn het gevolg van een denkactiviteit. De persoon heeft geleerd hoe de emoties te uiten en te tonen.

2.3.9 Psychosomatiek (spelniveau)

Psychosomatiek betreft de lichamelijke effecten (neerslag) ten gevolge van denkactiviteiten.

Het woord: emotie, betekent *beweging naar buiten*. Het spel bestaat dan ook uit het tot uitdrukking brengen en tonen van emoties, ongeacht in welke vorm deze zich manifesteren: somatische stempels, reflexen, primaire emoties, secundaire emoties, arousal of als achtergrondgevoelens.

Het tweede element bij spel is de activering van het motorische systeem om letterlijk in beweging te komen.

Verontwaardiging is een vorm van agressie die het gevolg is van een denkactiviteit (secundaire emoties), zo is de persoon hier boven niet blij met datgene wat er in de brief staat geschreven. De uitingsvorm van de emotie is aangeleerd.

2.3.10 Autosymbolisme (vormniveau)

Alle bestandsdelen van de compositiepanorama's bezitten een symbolische betekenis. Deze betekenis is het gevolg van het reconstrueren van objecten, vormen en inhouden in *denkbeeldige* objecten, vormen en inhouden. Tijdens het reconstructieproces wordt de informatie gefilterd, gewaardeerd, geëtiketteerd, aangepast en gecensureerd. De persoon ervaart het compositiepanorama als een totaliteit.

Echter als de persoon de afzonderlijke bestandsdelen (en hun samenhang) gaat onderzoeken, dan activeert hij/zij direct de symbolische betekenis die hij/zij toekent aan bijvoorbeeld een deur: *'toegang tot de wereld'*. De persoon heeft doorgaans niet 1 symbolische betekenis per object, maar meerdere. Hetgeen betekent dat de persoon een keuze maakt van de betekenis die het beste past binnen het compositiepanorama.

De symbolische betekenissen die aan een VIS worden toegekend, hoeven weinig tot niets uit te hebben staan met 'dat wat is'. Echter zal de persoon een ontdekte symbolische betekenis als een sheet over de VIS leggen en de VIS door de gekleurde bril van de sheet gaan lezen. Het gevolg is dat de oorspronkelijke VIS verandert, omdat de persoon een ander spel gaat spelen (bijvoorbeeld door een andere rol in te nemen). Gevolg: de inhoud verandert en dus ook de vorm.

Het autosymbolisme heeft op het vormniveau te maken met het identificeren, reconstrueren en toekennen van symbolische betekenissen aan de zintuiglijk waargenomen voorwerpen, objecten, ruimten, personen, dingen, vormen et cetera. Alsook aan de (vermeende) onderlinge samenhang tussen één en meerdere bestandsdelen.

De persoon reconstrueert de kamer in de vorm van een compositiepanorama. Op het vormniveau zal de persoon de symbolische betekenissen aan de totaliteit en de afzonderlijke delen gaan toekennen. Bijvoorbeeld: [1] Het is een woonkamer die veel lijkt op die van Anita. De kamer laat me aan haar denken. [2] De bank associeer ik met de keren dat ik met Hans heb gevreeën. Wat was dat een leuke tijd. [3] De open keuken roept herinneringen op aan mijn tijd in het studentenhuus. Fijn om samen te eten.

2.3.11 Autosymbolisme (inhoudniveau)

Op het inhoudsniveau heeft het autosymbolisme te maken met het selecteren van welke betekenis van toepassing is op een symbool uit het compositiepanorama.

Alsook welke impact deze betekenis heeft op het functioneren van de persoon en/of welke (negatieve) psychische inhouden hierdoor worden geactiveerd.

De stoel en tafel herinneren mij aan een van de laatste keren dat ik met mijn, inmiddels overleden, vader een weekend weg ben geweest naar Noordwijk aan Zee. Hij ging 's-avonds na het eten altijd driekwartier een kaartje leggen. Mijn vader ging zelden op een bank zitten omdat hij dan gemakkelijk in slaap viel. Daarom zat hij het liefste 'hoog', zoals hij dat zelf zo noemde. Ik mis hem en daar word ik mij extra bewust van als ik de tafel en stoel zie staan.

2.3.12 Autosymbolisme (spelniveau)

Op het spelniveau heeft het autosymbolisme te maken met het uiten en tonen van emotionele reacties die het gevolg zijn van de symbolische betekenissen die de persoon aan de bestandsdelen van het compositiepanorama heeft toegedicht.

Als ook het verbaal en/of letterlijk visualiseren van het compositiepanorama (of delen ervan) en het uiten en/of tonen van geactiveerde (negatieve) psychische inhoud die het gevolg zijn van de symboolduidingen en/of associaties op basis van de symbolen.

Ik maak een foto van de kamer, waarbij ik in het bijzonder de tafel en stoel tot uitdrukking laat komen. De foto wil ik aan mijn moeder laten zien en ik ben benieuwd of zij dezelfde associaties krijgt over mijn vader. Ik bel naar een vriend om hem te vertellen over de fijne gedachten die ik krijg naar aanleiding van de tafel en de stoel in de kamer.

2.3.13 Tijd (vormniveau)

Wat is tijd?

1. Tijd is de voortgang en de opeenvolging van de gebeurtenissen als een ononderbroken stroom (Van Dale).
2. Tijd is ook absoluut (statisch), wat wil zeggen dat de gebeurtenissen zich binnen een tijdvak afspelen.

Tijd is ook subjectief (dynamisch), wat wil zeggen dat alleen het heden (hier-en-nu) bestaat, maar waarbij fantasieën, ideeën en opvattingen over het verleden en de toekomst als realiteiten worden beschouwd.

De bewustwording van tijd gebeurt doordat iedere activiteit een 'voor' en een 'na' kent (Aristoteles). Hierdoor kan de persoon tijd duiden en tijd koppelen aan bepaalde handelingen. De subjectiviteit gaat met andere woorden schuil in het op indirecte wijze vaststellen van wat er is gebeurd op tijdstip X.

Tijd is rekbaar. Afhankelijk van de stroom van gebeurtenissen en de symbolische betekenissen die de persoon hieraan toekent, kan dezelfde tijdsduur langer of korter duren. Met andere woorden: de persoon verliest het besef van de objectieve tijdsduur en/of de uniciteit van het moment.

Op het vormniveau heeft tijd te maken met de tijdsduur die een bepaalde stroom van gebeurtenissen in beslag neemt. De persoon gaat, op basis van lotgemeenschap, gebeurtenissen met elkaar in verband brengen en/of aan elkaar koppelen. Hierdoor ontstaat er een begin en een einde. De persoon kan deze reeks (totaliteit) op een statisch of dynamische wijze benaderen. Bij de statische benadering plaatst de persoon zich buiten de gebeurtenissen en neemt de positie in van een 'getuige' (retrospectief).

Bij de dynamische benadering maakt de persoon deel uit van de gebeurtenissen en koppelt dit sterk aan het hier-en-nu. Zo sterk zelfs dat de gedachten over dat wat is gebeurd, worden ervaren als gedachten in het moment ('dat wat is').

Tijd op vormniveau heeft dus alles te maken met de afbakening van de tijdsduur aan de hand van het kaderen van een stroom aan gebeurtenissen, waardoor er een totaliteit met een begin en een einde ontstaat.

De persoon ervaart een dynamische tijdsbeleving. Met andere woorden: hij maakt deel uit van de gebeurtenissen in het moment. Het wachten duurt hem lang en hij kijkt ongeduldig op zijn horloge.

2.3.14 Tijd (inhoudniveau)

Op het inhoudsniveau heeft tijd vooral te maken met de beleving (denken en voelen) van de tijdsduur en de stroom van gebeurtenissen die tijdens het tijdsvak hebben plaatsgevonden.

De beleving kan statisch zijn > retrospectief van aard > terugdenken aan tijdstip X en alles wat er toen is gebeurd.

De beleving kan ook dynamisch zijn > hier-en-nu > dat wat zich aandient.

2.3.15 Tijd (spelniveau)

Op het spelniveau heeft tijd vooral te maken met het uiten en tonen van de beleving (denken en voelen) in het moment.

Het uiten en tonen van de beleving, heeft te maken met het moment waarin dat gebeurt. Dit is het spelniveau van het kenmerk: tijd.

2.3.16 Intentionaliteit (vormniveau)

Intentionaliteit heeft betrekking op de voornemens van de persoon om op een bepaalde wijze te functioneren. Met andere woorden: om op een specifieke manier te waarnemen, te denken, te voelen, te ervaren, te beleven en te handelen.

De intenties kunnen enerzijds een reactie zijn op de ingewonnen zintuiglijke informatie over de VIS; anderzijds kunnen de intenties het gevolg zijn van overtuigingen, verwachtingen, ervaringen, schaduwinhouden, percepties, psychische inhouden, behoeften, druk et cetera. In het laatste geval zal de persoon de intenties met een interne oorsprong laten domineren boven de zintuiglijk ingewonnen informatie over de VIS.

De intentionaliteit op het vormniveau heeft betrekking op de ingewonnen zintuiglijke informatie en de invloed die dit heeft op onder andere:

- ❖ De perceptiebeelden.
- ❖ De behoeften.
- ❖ De druk.
- ❖ De motieven (beweegredenen).
- ❖ De realisatie van de beoogde doelen en taken.
- ❖ De persoon is reactief in zijn denken en handelen.

Vakantiehuisjes zijn altijd vies, vooral de wc en de douche. Daarom ga ik altijd eerst de boel schoonmaken voordat ik mijn koffer ga uitpakken.

2.3.17 Intentionaliteit (inhoudniveau)

De intentionaliteit op het inhoudsniveau heeft betrekking op de reeds voorhanden zijnde informatie en de invloed die dit heeft op onder andere:

- ❖ De zintuiglijk ingewonnen informatie (sheets).
- ❖ De perceptiebeelden.
- ❖ De behoeften.
- ❖ De druk.
- ❖ De motieven.
- ❖ De realisatie van de beoogde doelen en taken.

De persoon is proactief ten aanzien van de VIS. Hij/zij vertrekt vanuit het standpunt dat het hier-en-nu aansluit bij zijn/haar overtuigingen (et cetera). Hierdoor wordt de zintuiglijke waarneming gekleurd. Mogelijke gevolgen: blinde vlekken, stigmatisch denken, gepreoccupeerdheid, drammen, identificeren/verpersoonlijken.

“Ik weet niet of het een goed idee is om een weekend alleen te zijn. Wat moet ik in mijn eentje gaan doen? Uitgaan durf ik toch niet en wie wil er nu contact met mij? Volgens mij had ik beter thuis kunnen blijven. Wedden dat Peter zich nergens iets van aantrekt? Hij heeft een goede tijd en wat moet ik ondertussen gaan doen?”

2.3.18 Intentionaliteit (spelniveau)

De intentionaliteit op het spelniveau heeft betrekking op het uiten en tonen van gedachten en emoties op een zodanige wijze dat het een letterlijke visualisatie wordt van een innerlijke voorstelling hoe te handelen.

“Ik ben hier nu al 5 uur geweest en ik denk toch dat het beter is dat ik naar huis ga. Het wordt niets. Voor wie doe ik het per slot van rekening?”

2.4 Samenvatting

Het VIS-model heeft betrekking op de gebeurende werkelijkheid op tijdstip X. Het model bestaat uit drie onderdelen: Vorm, Inhoud en Spel. Aan de hand van de onderdelen kan de gebeurende werkelijkheid (zintuiglijk en innerlijk) worden waargenomen. De wijze hoe de persoon de VIS registreert en reconstrueert hangt af van de universele en persoonsgebonden kenmerken.

VORM	
Dimensie (U)	Een lege huiskamer met een Aziatische man die in beiden handen korte zwaarden draagt.
Dimensie (PG)	De man is gespierd en heeft een ontbloot bovenlichaam. De zon schijnt van achteren waardoor de spieren extra worden geaccentueerd.
Uniciteit (U)	Woensdag 14 juni 2006, 13:43:32
Gegeven omstandigheden (U)	De kamer is helder verlicht waardoor de man en zijn directe omgeving goed zichtbaar zijn.
Reference pull (PG)	Een half ontbloot mannenlichaam.
Psychosomatiek (PG)	Ik bemerk dat de achtergrondgevoelens veranderen naar: aangenaam.
Autosymbolisme (PG)	De man straalt <u>kracht</u> uit.
Tijd (PG)	De foto is gemaakt op een voor mij onbekend moment.
Intentionaliteit (PG)	Ik geniet van een mooi mannenlichaam.

INHOUD

Dimensie (U)	De man verkeerd in goede conditie en heeft een goed geproportioneerde lichaam.
Dimensie (PG)	De man lijkt te oefenen met de zwaarden in de lege kamer.
Uniciteit (U)	De man heeft zijn adem ingehouden en zijn spieren opgepompt.
Gegeven omstandigheden (U)	Ik bekijk de foto op een 21 inch beeldscherm en kan vele details goed bekijken.
Reference pull (PG)	Ik zal zelf nooit een dergelijk mooi lichaam hebben.
Psychosomatiek (PG)	Ik voel dat ik jaloers ben op de man.
Autosymbolisme (PG)	De man symboliseert voor mij een krachtige mannelijke seksualiteit, die uitnodigend is en tegelijkertijd afstand creëert.
Tijd (PG)	Ik bemerk dat de foto mij boeit en ik hier een langere tijd naar kan kijken.
Intentionaliteit (PG)	Zoals het volksgezegde gaat: daar zou ik wel een beschuitje mee willen eten.

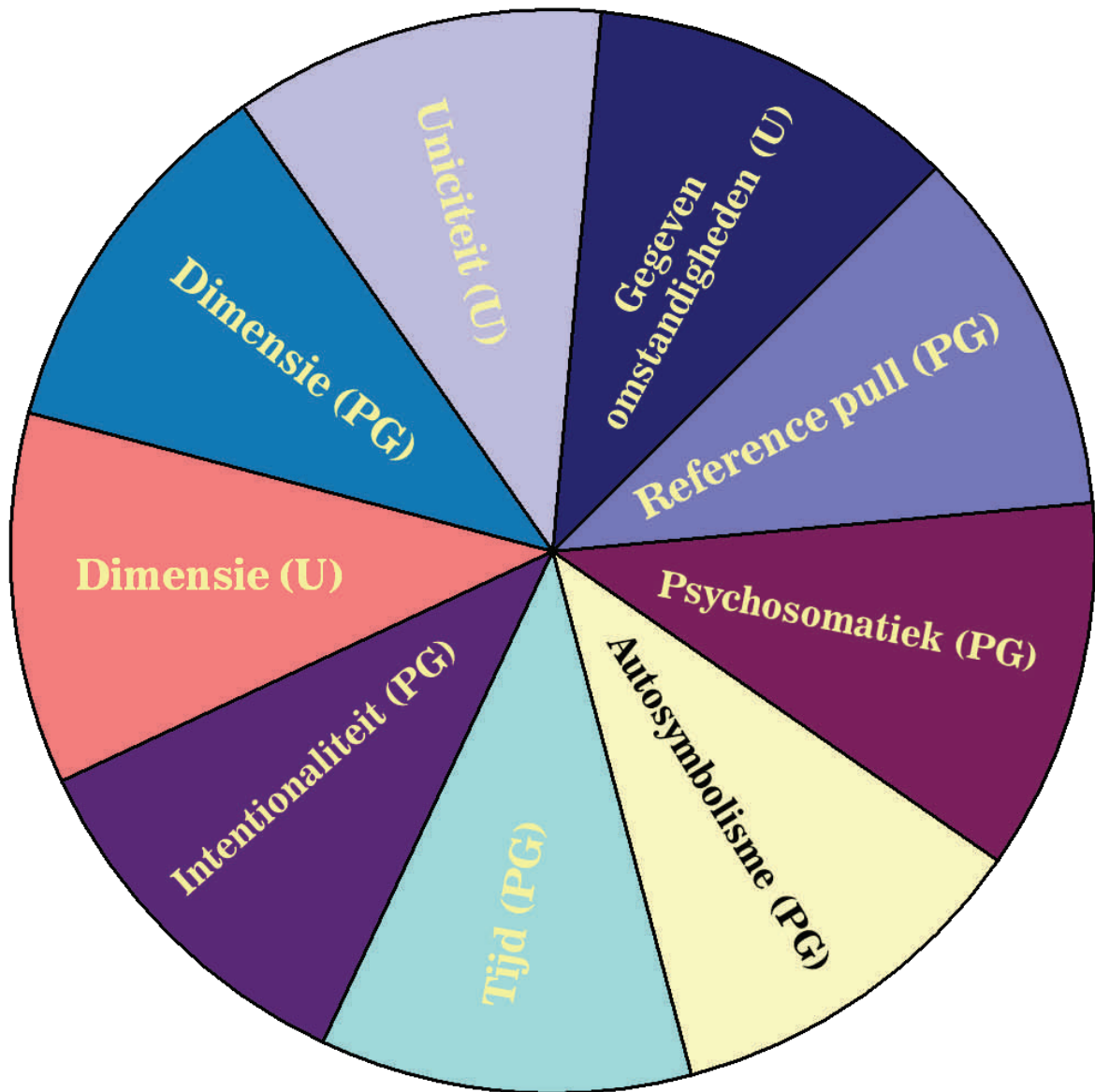

SPEL

Dimensie (U)	Kijken naar een foto op een computerscherm.
Dimensie (PG)	Mijn focus blijft op de man in de lege kamer.
Uniciteit (U)	Hoe zal het bovenlichaam van de man er op een ander tijdstip uitzien, als hij uitademt en zijn spieren ontspant.
Gegeven omstandigheden (U)	De foto is bewerkt en zo te zien mooier gemaakt. Bovendien ben ik alleen in de computerkamer en kan ik rustig kijken naar de foto.
Reference pull (PG)	Ik ben benieuwd hoe de spieren van de armen en buik zullen aanvoelen van de man.
Psychosomatiek (PG)	Ik heb dorst gekregen en ga een kopje koffie halen.
Autosymbolisme (PG)	Ik sla de foto op in een folder op mijn computer, zodat ik het later nog een keer kan bekijken.
Tijd (PG)	Ik beschrijf mijn beleving nu op: 14 juni 2006, 14:26:58
Intentionaliteit (PG)	Ik ga de foto op de vorige bladzijde nog een keer bekijken!

VIS-MODEL	VORM	INHOUD	SPEL
Dimensie (U)	Een lege huiskamer met een Aziatische man die in beiden handen korte zwaarden draagt.	De man verkeerd in goede conditie en heeft een goed geproportioneerd lichaam.	Kijken naar een foto op een computerscherm.
Dimensie (PG)	De man is gespierd en heeft een ontbloot bovenlichaam. De zon schijnt van achteren waardoor de spieren extra worden geaccentueerd.	De man lijkt te oefenen met de zwaarden in de lege kamer.	Mijn focus blijft op de man in de lege kamer.
Uniciteit (U)	Woensdag 14 juni 2006, 13:43:32	De man heeft zijn adem ingehouden en zijn spieren opgepompt.	Hoe zal het bovenlichaam van de man er op een ander tijdstip uitzien, als hij uitademt en zijn spieren ontspant.
Gegeven omstandigheden (U)	De kamer is helder verlicht waardoor de man en zijn directe omgeving goed zichtbaar zijn.	Ik bekijk de foto op een 21 inch beeldscherm en kan vele details goed bekijken.	De foto is bewerkt en zo te zien mooier gemaakt. Bovendien ben ik alleen in de computerkamer en kan ik rustig kijken naar de foto.
Reference pull (PG)	Een half ontbloot mannenlichaam.	Ik zal zelf nooit een dergelijk mooi lichaam hebben.	Ik ben benieuwd hoe de spieren van de armen en buik zullen aanvoelen van de man.
Psychostatiek (PG)	Ik bemerk dat de achtergrondgevoelens veranderen naar: aangenaam.	Ik voel dat ik jaloers ben op de man.	Ik heb dorst gekregen en ga een kopje koffie halen.
Autosymbolisme (PG)	De man straalt <u>kracht</u> uit.	De man symboliseert voor mij een krachtige mannelijke seksualiteit, die uitnodigend is en tegelijkertijd afstand creëert.	Ik sla de foto op in een folder op mijn computer, zodat ik het later nog een keer kan bekijken.
Tijd (PG)	De foto is gemaakt op een voor mij onbekend moment.	Ik bemerk dat de foto mij boeit en ik hier een langere tijd naar kan kijken.	Ik beschrijf mijn beleving nu op: 14 juni 2006, 14:26:58
Intentionaliteit (PG)	Ik geniet van een mooi mannenlichaam.	Zoals het volksgezegde gaat: daar zou ik wel een beschuitje mee willen eten.	Ik ga de schema's op de vorige dia's nog een keer bekijken!

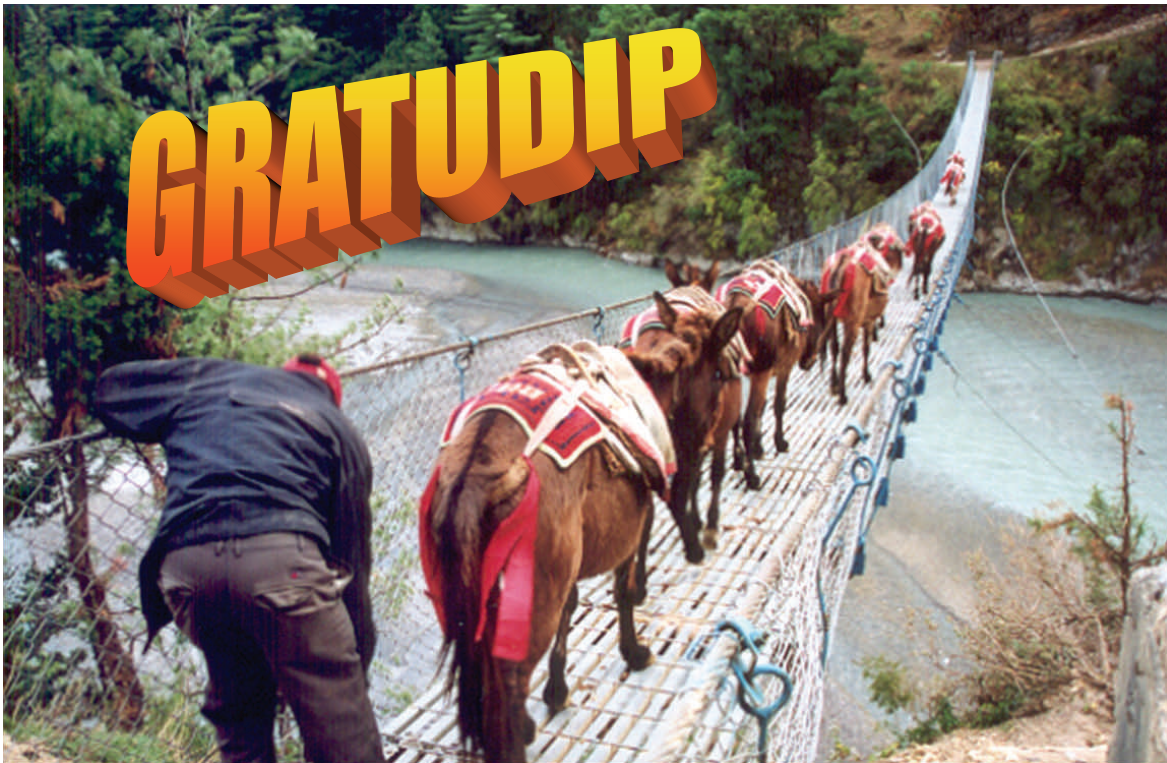
De VIS-as

U = universeel
PG = persoonsgebonden

2.5 Ezelsbrug

Zou het niet gemakkelijk zijn als je een aantal handvatten aangereikt krijgt, die het werken met de VIS-as vereenvoudigen? Zoiets als een ezelsbrug?

Het woord hierboven is echter geen grap. Het niet-bestaande woord staat voor de kenmerken van de VIS-as. Als eerste is het van belang om het woord van buiten te leren. Spreek het woord hardop uit en schrijf het diverse keren op.

G = gegeven omstandigheden. Kernzin: het zintuiglijk waarnemen van de omgeving en het bewust worden van externe invloeden op, en de persoonlijke kleuring van, de waarneming.

R = reference pull. Kernzin: op basis van voorkeuren richt de persoon zijn/haar aandacht op een object. Hierdoor worden andere objecten slecht of niet geregistreerd. De persoon komt in actie op basis van zijn/haar persoonlijke voorkeuren.

A = autosymbolisme. Kernzin: de persoon kent aan een geregistreerd object een symbolische waarde toe, dat automatisch associaties oproept. Op basis hiervan ontstaan er nieuwe psychische inhoud, die het functioneren beïnvloeden.

T = tijd. Kernzin: het hier-en-nu is gekoppeld aan Tijdstip X. Hetzelfde geldt voor psychische processen en het functioneren van een persoon.

U = uniciteit. Kernzin: vorm, inhoud en spel zijn gebonden aan het tijdstip waarop zij zich manifesteren; alsook de verwerking van de ingewonnen informatie.

D = dimensie. Kernzinnen: de manifestatievorm van objecten, waarbij je herkent uit welke materialen de objecten bestaan; alsook in welke staat de objecten verkeren (U). De kwaliteit van de zintuiglijk ingewonnen informatie is sterk afhankelijk van de persoonlijke kwaliteiten en vaardigheden, die ook bepalen hoe de informatie wordt verwerkt en hoe de persoon hierover communiceert (PG).

I = intentionaliteit. Kernzin: de persoon heeft de sterke neiging om met een zekere bedoeling waar te nemen, te denken, te voelen, te ervaren, te beleven en te gaan handelen. De persoon gaat gericht functioneren.

P = psychosomatiek. Kernzin: op basis van nieuwe of eerder opgedane ervaringen, krijgt de persoon te maken met fysieke reacties n.a.v. de waargenomen en/of verwerkte informatie.

Gratuidip

VIS-AS	Kernzin
Dimensie (U)	De manifestatievorm van objecten, waarbij je herkent uit welke materialen de objecten bestaan; alsook in welke staat de objecten verkeren.
Dimensie (PG)	De kwaliteit van de zintuiglijk ingewonnen informatie is sterk afhankelijk van de persoonlijke kwaliteiten en vaardigheden, die ook bepalen hoe de informatie wordt verwerkt en hoe de persoon hierover communiceert.
Uniciteit (U)	Vorm, inhoud en spel zijn gebonden aan het tijdstip waarop zij zich manifesteren; alsook de verwerking van de ingewonnen informatie.
Gegeven omstandigheden (U)	Het zintuiglijk waarnemen van de omgeving en het bewust worden van externe invloeden op, en de persoonlijke kleuring van, de waarneming.
Reference pull (PG)	Op basis van voorkeuren richt de persoon zijn/haar aandacht op een object. Hierdoor worden andere objecten slecht of niet geregistreerd. De persoon komt in actie op basis van zijn/haar persoonlijke voorkeuren.
Psychosomatiek (PG)	Op basis van nieuwe of eerder opgedane ervaringen, krijgt de persoon te maken met fysieke reacties n.a.v. de waargenomen en/of verwerkte informatie.
Autosymbolisme (PG)	De persoon kent aan een geregistreerd object een symbolische waarde toe, dat automatisch associaties oproept. Op basis waarvan er nieuwe psychische inhouden ontstaan, die het functioneren beïnvloeden.
Tijd (PG)	Het hier-en-nu is gekoppeld aan tijdstip X. Hetzelfde geldt voor psychische processen en het functioneren van een persoon.
Intentionaliteit (PG)	De persoon heeft de sterke neiging om met een zekere bedoeling waar te nemen, te denken, te voelen, te ervaren, te beleven en te gaan handelen. De persoon gaat gericht functioneren.

GRATUDIP

Bekijk videobijlage 3. Wat ervaar je als je naar de filmopnames kijkt en naar de begeleidende muziek luistert? Maak hier een aantekening van.

Bekijk videobijlage 3 nogmaals, maar hou nu rekening met de VIS-as. Welke Vis-as kenmerken kun je herkennen bij jezelf terwijl je naar de film kijkt? Je mag hierbij natuurlijk gebruik maken van de ezelsbrug: GRATUDIP. Maak hier ook een aantekening van.

Vergelijk je aantekeningen en wat valt je hieraan op?

Dit is een boom. Of is dit een...

Baum (Duits)

Tree (Engels)

Дърво (Bulgaars)

شجرة (Arabisch)

樹 (Chinees)

Strom (Tsjechisch)

Træ (Deens)

Puu (Fins)

Arbre (Frans)

δέντρο (Grieks)

Albero (Italiaans)

木 (Japans)

Tre (Noors)

árbol (Spaans)

Ağaç (Turks)

Verschillende woorden voor hetzelfde object. Maar wil dit zeggen dat de betekenis van het woord: boom, in andere talen precies hetzelfde is? Of dat mensen aan dezelfde boomsoort denken als er wordt gesproken over een boom? Hebben de persoonlijke ervaringen van een persoon ook invloed op het woord: boom? Anders gezegd betekent het boom iets anders voor iemand die tijdens een herfststorm een boom op zijn/haar auto heeft gekregen, dan voor iemand die bomen associeert met kerstmis?

Hoe zit dit met jou? Als jij aan een boom denkt, waar denk je dan aan? Een eik, denneboom, populier, wilg, beuk, esdoorn, plataan, hazelaar, iep, kastanjeboom, taxus, tulpenboom of een lindeboom?

Een interessante vraag is of de boom verandert door het toekennen van een naam of door allerlei associaties aan de boom toe te dichtten. Wat denk jij: *verandert hierdoor de boom?* Natuurlijk verandert de vorm *niet* van de boom door de wijze hoe jij over de boom denkt. Ook blijft de inhoud van de boom onaangetast door jouw gedachten en verandert het spel tussen de boom en zijn omgeving niet door wat jij bedenkt.

Wat er verandert door het denken zijn de gedachten hoe jij denkt over een bepaalde boom. Hoe jij naar de boom kijkt en deze ervaart. Dit is jouw persoonlijke waarneming, kleuring, invulling en de wijze hoe jij op basis van je psychische inhouden omgaat met de boom. Deze subjectieve beleving van de boom wordt de VIS-as genoemd. De VIS-as is de persoonsgebonden beleving van een object.

De VIS zelf wordt niet beïnvloed door de VIS-as, tot aan het moment dat de persoon handelend gaat optreden bijvoorbeeld door het omzagen van een boom. De VIS-as heeft hier bepaald dat de boom moet worden omgezaagd omdat de boom een gevaar vormt voor mensen. Hoewel de boom door de classificatie: *gevaarlijk*, zelf niet verandert, komt er wel een verandering in de VIS op het moment dat mensen gaan handelen op basis van de conclusie dat deze boom gevaarlijk is.

Er bestaan in het hier-en-nu één of meerdere Vormen, Inhouden en Spelen, oftewel: VIS-sen. Echter kan een VIS alleen worden (h)erkent als er tenminste 1 persoon bewust de gebeurende werkelijkheid registreert. Als er niemand in de omgeving is om waar te nemen, dan bestaat er ook geen VIS. Denk in dit verband aan het klassieke voorbeeld: maakt een vallende boom in het bos geluid als er niemand bij aanwezig is? Het antwoord is uiteraard: NEE, omdat er tenminste 1 persoon moet zijn die op welke wijze dan ook kan waarnemen of een vallende boom geluid maakt. Als er niemand is om te registreren, dan maakt de boom ook geen geluid. Hetzelfde geldt voor de VIS: tenminste 1 persoon moet kunnen registreren wat er zich aandient in het hier-en-nu.

Hoofdstuk 3: Grote woorden

Iedere vorm bezit een inhoud en iedere inhoud bezit dus ook een vorm. De ene kan niet zonder de ander bestaan. Dat ontdek je als je na het vissen de vis gaat schoonmaken. De buitenkant is de vorm en deze is herkenbaar voor ons als bijvoorbeeld een forel, een zalm, een tonijn, een schol en dergelijke. Aan de inhoud is het moeilijker om te zien om welke vis het gaat. Vissendarmen lijken erg op elkaar. Zo kan de dimensie verschillen. Anders gezegd zal een kleine vis over minder darm beschikken dan bijvoorbeeld een walvis.

De vorm is belangrijk voor de herkenbaarheid en hiervoor zijn onder andere de universele kenmerken voor verantwoordelijk. Een mens herken je aan zijn/haar lichaam en de wijze hoe hij/zij hiervan gebruik maakt of kan maken. Het is veel moeilijker om een mens in het dagelijkse leven aan zijn/haar inhoud te herkennen. Misschien denk je dat je iemand kunt herkennen aan zijn/haar persoonlijkheid, maar in feite is dat incorrect. Je herkent de uitdrukkingwijze van hoe de persoon zijn/haar persoonlijkheid een waarneembare vorm geeft, die door de zintuigen van anderen kan worden waargenomen.

Opmerking: Op de tentoonstelling Body Worlds van de Duitser Gunther von Hagens kun je kennis maken met de inhoud van een mens.

Iedere inhoud bezit dus een vorm, maar er bestaat ook nog een ander type inhoud: de psychische inhoud. Bij een psychische inhoud gaat het om de mentale activiteit die de persoon creëert op basis van de waargenomen vorm, inhoud en spel. En zoals je inmiddels al weet hebben met name de persoonsgebonden kenmerken van de VIS-as hier een grote invloed op.

In de meeste gevallen heeft een psychische inhoud weinig te maken met de inhoud vanuit het VIS-model, maar alles met de waardering, de associaties, de conclusies, de herinneringen, de ervaringen, de beleving en de emoties die door de zintuiglijke waarneming worden opgeroepen en/of gecreëerd. Zo kan een VIS worden gekleurd door herinneringen aan een vergelijkbare situatie uit het verleden van de persoon.

Tot de psychische inhouden worden ook de percepties gerekend die de persoon heeft met betrekking tot de manifestatiewijze van de vorm. Zo kun je bijvoorbeeld een man waarnemen (VIS). De gedachten en de waardeoordelen over de man hebben niets met de VIS-man uit te staan, maar met de kleuring door de VIS-as. Want wat is mooi? Wat is lelijk? Wat is aantrekkelijk of juist afstotelijk?

3.1 Het eerste grote woord: zingeving

De zingeving bij het VIS-model heeft alles te maken met de Vorm, de Inhoud & het Spel van het moment en is dus dynamisch van aard. Het ene moment is het leven zinvol, terwijl op een ander moment het leven zinloos kan lijken.

Of het leven als zinvol of zinloos wordt ervaren, wordt bepaald door de VIS-as. De zingeving is dan ook een psychische inhoud die wordt afgeleid en geprojecteerd op de Vorm, Inhoud en Spel van het moment.

Het bijzondere van de zingeving binnen het VIS-model is dat de mate van zingeving uniek is voor tijdstip X. Hierdoor wordt zingeving niet een zwaar of een gewichtig onderwerp, maar een eenvoudig en enkelvoudig idee: de zin van het leven is Zijn. Anders gezegd besta jij alleen maar in het hier-en-nu. Dit is het moment dat je leeft en bestaat. Dit is het moment dat je bent.

Aan je bestaan op eerdere momenten kun je alleen worden herinnert, bijvoorbeeld door foto's, gesprekken over toen, het lezen van een dagboek en natuurlijk herinneringen. Als jij nu denkt aan een gebeurtenis van drie jaar geleden, dan haal je op dit moment een herinnering op aan die gebeurtenis van toen. Echter is alles wat je denkt, voelt, beweegt en dergelijke gekoppeld aan dit moment, omdat je nu denkt, voelt en beweegt. Dit ben jij!

Het Zijn geeft zin. Echter de mate van hoeveel of hoe weinig zin je je leven toekent, is afhankelijk van de wijze hoe jij de 'hier-en-nu'-situatie beoordeelt en waardeert. Echter is deze waardering voor de VIS zelf oninteressant, omdat bij de VIS alleen maar telt dat jij bent! Het is heel simpel: je bent of je bent niet. Als je er niet bent, zul je ook geen zinvolheid of zinloosheid ervaren.

De zingeving doet dus niets af aan het feit dat jij bestaat. Echter heeft de zingeving wel invloed op de wijze hoe jij vorm wilt geven aan het leven. Hoe meer jij de zingeving kunt koppelen aan het Zijn op het VIS-niveau, hoe optimaler je kunt functioneren in het moment. Hoe meer gewicht of dimensies jij aan de zingeving gaat toedichten, hoe meer je op de Inhoud verdwijnt en het contact verliest met de 'hier-en-nu'-situatie. Met als logisch gevolg dat je meer te maken krijgt met functioneringsproblemen.

Zingeving is een groot woord waar door de eeuwen heen heel veel over is geschreven en gesproken. Het is door alle tijden heen als een belangrijk onderwerp beschouwd door bijna alle volkeren over de hele wereld. Binnen het VIS-model is zingeving teruggebracht tot in het moment en hierdoor is het begrijpelijk geworden. Bovendien heeft een persoon er direct invloed op en kan hij/zijde zingeving op ieder moment ervaren.

3.2 Harmonie

Harmonie is de kunst van het vinden en behouden van de juiste balans binnen de gegeven omstandigheden tussen de Vorm, de Inhoud en het Spel.

Bij harmonie draait het niet om perfectie of een gelijkmatige verdeling. Anders gezegd is harmonie geen weegschaal die zorgt dat de schalen in een exact evenwicht met elkaar zijn. Er kan ook sprake zijn van een harmonie als de verhouding niet 50-50, maar bijvoorbeeld: 15-85 of 40-60 is.

Harmonie is het creëren van een samenwerking of het leggen van verbanden tussen de binnen- en buitenwereld; tussen de Vorm, de Inhoud en het Spel; tussen de wil om op een bepaalde wijze te functioneren en de 'hier-en-nu'-situatie. Het gevolg van harmonie is dat de persoon doelgericht kan functioneren, zonder zichzelf op de inhoud te verliezen en hierdoor zich in een bepaalde mate afsluit voor de buitenwereld in het moment.

Harmonie is een product van de VIS-as, waarbij er sprake is van het (h)erkennen en waarderen van het harmonieuze samenspel van de Vorm, de Inhoud en het Spel. Een persoon kan dit heel nadrukkelijk ervaren op de momenten dat hij/zij optimaal aan het genieten is, bijvoorbeeld tijdens een massage, een orgasme of het luisteren naar een opvoering van zijn/haar lievelingsmuziek.

Harmonie van de Vorm, de Inhoud en het Spel is een randvoorwaarde om gelukkig te kunnen zijn. Het gelukkig zijn, is het gevolg van een optimale samenwerking tussen de VIS en de VIS-as. Het gelukkig zijn is als het ware een beloning (oftewel een effect) van het in harmonie zijn. Het is echter niet zo dat op ieder moment als een persoon in harmonie is, hij/zij ook gelukkig is. Het is wel zo als de persoon gelukkig is, hij/zij in harmonie is met de VIS.

Harmonie is dynamisch van aard en kan bijzonder kort duren. Stel je bijvoorbeeld voor dat je een romantisch etentje hebt en ineens laat je tafelgenoot een sterk riekende scheid.

Het streven om in harmonie te zijn met de VIS is meer dan de moeite waard, omdat de persoon hierdoor leert om actief in het moment te functioneren en wel op een wijze die is afgestemd op de gegeven omstandigheden.

3.3 Leegte

De 'hier-en-nu'-situatie is *leeg* en moet in het moment door een persoon worden gecreëerd. De hersenen weten niet wat er buiten de hersenpan bestaat en dankzij de zintuigen krijgen de hersenen een idee wat er in de buitenwereld gebeurt. De zintuigen verzamelen informatie die afkomstig is uit de buitenwereld en door de ingewonnen informatie kunnen de hersenen de leegte gaan vullen met beelden, geluiden, geuren, voelen en smaak.

De leegte is meer dan een filosofisch begrip, omdat de buitenwereld niet bestaat als de hersenen geen informatie ontvangen. De hersenen kunnen herinneringen oproepen aan eerdere situaties en gebeurtenissen, maar dat is toch anders dan rechtstreeks zintuiglijke informatie te krijgen over wat er nu in het moment gebeurt.

De leegte vullen heeft te maken met het zintuiglijk waarnemen en het filteren, associëren, reconstrueren, structureren en het waarderen van de ingewonnen informatie. Het is daarom ook dat de leegte met het niets in verband wordt gebracht, omdat er niets bestaat als er tenminste niet 1 persoon aanwezig is die waarneemt. Op het moment als er 1 persoon waarneemt verandert het niets in een iets, met als gevolg dat de leegte wordt gevuld.

De bekende uitspraak: 'het leeg maken van je hoofd', heeft dan ook te maken met het beperken van het inwinnen van de zintuiglijke informatie zodat je niet overprikkelt raakt en psychisch lawaai gaat produceren, waardoor je op de inhoud verdwijnt en het contact met de buitenwereld verliest.

In metaforische termen is de leegte een innerlijk canvas dat beschildert wordt door de hersenen met hun interpretatie van de gebeurende werkelijkheid.

3.4 Eenvoud

Het menselijke lichaam en de menselijke geest bezitten hun beperkingen in het functioneren. De beperkingen en de restricties van het lichaam en de geest zijn ten dele biologisch bepaald en deels door de opvoeding, de ontwikkeling van de persoonlijke groei, de opgedane ervaringen, het trainen van gedrag en het volharden in leef- en gedragspatronen.

Het menselijke vermogen om te functioneren binnen de 'hier-en-nu'-situatie is *eenvoud*. Anders gezegd: handelen naar vermogen in overeenstemming met de Vorm, de Inhoud en het Spel.

Eenvoud heeft, binnen het VIS-model, niets te maken met 'simpel' of 'gemakkelijk' handelen. Het heeft te maken met het erkennen dat je niet meer kunt doen in de 'hier-en-nu'-situatie dan je op dit moment doet.

Eenvoud is *niet* het mooier, groter, aantrekkelijker, beter, succesvoller, perfecter maken van jezelf en je mogelijkheden om te handelen.

Dankzij eenvoud weet je wat de grenzen zijn van je mogelijkheden op dit moment. Het zegt niets over je functioneren in het verleden of de toekomst, of over je competenties en talenten, of je ervaringen. Bij eenvoud stem je jezelf af op 'dat wat is' in de 'hier-en-nu'-situatie.

Eenvoud zorgt ervoor dat je doelgericht te werk kunt gaan en dat je kunt handelen zoals jij dit wilt binnen de grenzen van je kunnen. De grenzen van je vermogens geven niet alleen de beperkingen aan, maar ook de mogelijkheden waarover je wel kunt beschikken en eventueel verder kunt ontwikkelen.

De tegenhanger van de eenvoud zijn de samengestelde handelingen. Hierbij speelt de kleuring van de VIS-as een belangrijke rol. De persoon accepteert de beperkingen van zijn functioneren niet en verdwijnt op inhoud door bijvoorbeeld innerlijke voorstellingen te creëren waarin de persoon wel op een succesvolle manier weet te handelen. Of dat de persoon boos wordt en psychisch lawaai in zijn/haar hoofd gaat creëren.

Paradoxaal genoeg is eenvoud moeilijk om in het dagelijkse leven te bewerkstelligen. Eenvoud vraagt met name om het afleren van steeds de buitenwereld in gedachten te willen veranderen. Als ook het afleren dat het lichaam en de geest zo goed als alles kan doen.

Eenvoud is het functioneren in het moment naar vermogen.

3.5 *'Hier-en-nu'-situatie*

Op deze plek en op dit ogenblik. Het hier-en-nu. Het bijzondere van het 'hier-en-nu' is dat het alle omstandigheden betreft waarmee een persoon in het moment mee te maken heeft. Dit wordt ook wel de 'hier-en-nu'-situatie genoemd.

Een bijzonder kenmerk van de 'hier-en-nu'-situatie is dat een persoon alleen in het moment kan functioneren. Zo kan een persoon niet in de toekomst gaan handelen of wat dat betreft op een andere manier in het verleden gaan handelen. Anders gezegd is een mens zijn/haar hele leven gebonden aan de 'hier-en-nu'-situatie, die nooit een moment hetzelfde is. De 'hier-en-nu'-situatie is dynamisch en aan een constante verandering onderhevig.

Hoe zeer een persoon in beslag wordt genomen door psychische inhouden en psychisch lawaai, zijn ook deze gebonden aan het ogenblik. De hersenen en het lichaam functioneren alleen in dit moment. Zelfs als bijvoorbeeld herinneringen heel indringend zijn, zijn de herinneringen gebonden aan het moment dat de persoon deze bedenkt.

Als de 'hier-en-nu'-situatie te bedreigend is zal een persoon proberen om uit het moment te verdwijnen en dit kan alleen maar door zich af te sluiten voor de vorm en de aandacht te richten op de inhoud, waardoor ook het spel tot een minimum zal worden beperkt. De persoon heeft zich als het ware teruggetrokken in zichzelf, maar dit wil niet zeggen dat hij/zij uit de 'hier-en-nu'-situatie is gestapt. Hij/zij heeft alleen de aandacht op één of meerdere psychische inhouden gericht. Het afsluiten van de buitenwereld kan de persoon beschermen, maar kan ook gevaarlijk zijn doordat de persoon onvoldoende kan anticiperen op potentiële gevaren in het ogenblik.

De 'hier-en-nu'-situatie heeft betrekking op de gebeurende werkelijkheid in het moment en op deze plek. Het daarom ook belangrijk dat een persoon zoveel mogelijk probeert om af te stemmen op de 'hier-en-nu'-situatie.

3.6 Verlichting

Een ander groot woord is: Verlichting. Het is een begrip dat in vele betekenissen wordt gebruikt en gewoonlijk daardoor ook tot verwarring leidt. Van een TL-balk in een fietsenhok tot aan een transpersoonlijke ontwikkeling.

Binnen het VIS-model bezit het woord: verlichting, twee betekenissen: [1] het minder zwaar maken en [2] kennis en inzichten opdoen.

De eerste betekenis: het minder zwaar maken, heeft betrekking op het letterlijk en figuurlijk minder zwaar maken van het functioneren van een persoon in de 'hier-en-nu'-situatie. Onder het letterlijk minder zwaar maken wordt verstaan: het functioneren naar vermogen en jezelf niet uitputten of op een andere wijze schade aan jezelf toe te brengen. Het motto hierbij is: doe je best en ga niet presteren. Het figuurlijk minder zwaar maken, heeft betrekking op het proberen te voorkomen dat de persoon op het inhoudsniveau verdwijnt en hierdoor de vorm uit het oog verliest en het spel drastisch wordt ingeperkt. Het figuurlijk zwaar maken heeft dus te maken met de waardering die de persoon toedicht aan psychische inhouden en/of psychisch lawaai. Het gevolg is dat de persoon minder goed of zelfs niet meer kan functioneren zoals hij/zij dit wil of zoals dit redelijkerwijs van hem/haar mag worden verwacht. Door de balans tussen de Vorm, de Inhoud en het Spel te herstellen, kan de persoon gemakkelijker functioneren binnen de gegeven omstandigheden.

De tweede betekenis van het woord: verlichting, is dat de persoon op een actieve manier de ontwikkeling van de persoonlijke groei kan bevorderen door kennis op te doen die tot inzichten leiden m.b.t. hoe doelgericht te kunnen functioneren. De persoon komt tot ontdekkingen en realisaties van hoe processen werken en hoe hij/zij op basis hiervan het functioneren kan optimaliseren. Het doel hiervan is niet om een soort supermens te creëren, maar een persoon die begrijpt dat het leven zich volledig afspeelt in de 'hier-en-nu'-situatie en hij/zij zijn/haar leven ook alleen maar gestalte kan geven in de 'hier-en-nu'-situatie. Het functioneren dient dan ook afgestemd te zijn op de 'hier-en-nu'-situatie en niet op het psychische lawaai van een persoon, omdat hij/zij daardoor zichzelf kan beperken of zelfs in gevaar kan brengen.

Verlichting is ook een dynamisch proces. Zo zal de persoon het op het ene moment gemakkelijk vinden om afgestemd te zijn op de 'hier-en-nu'-situatie, terwijl hij/zij op een ander moment helemaal in beslag wordt genomen door de inhoud van de VIS.

3.7 Onthechten

De meeste mensen hebben de neiging om objecten te willen bezitten, die door hun als waardevol worden beschouwd. Hierbij kan het om uiteenlopende zaken gaan van bijvoorbeeld, een kop koffie, naar een eigen bedrijf tot aan een exclusieve monogame liefdesrelatie.

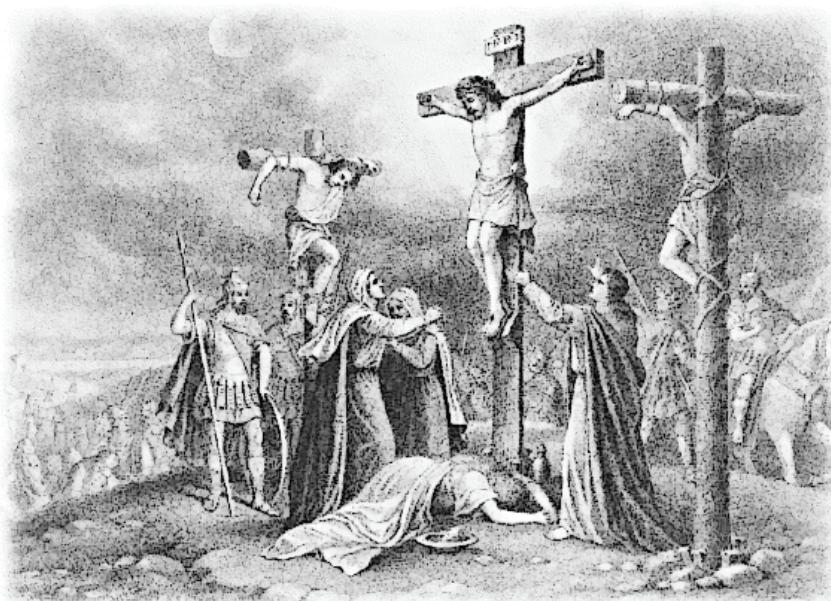
Hoe hoger de waardering, hoe meer begeerte er ontstaat. Als ook dat er een afhankelijkheidsrelatie ontstaat met het object van aandacht. Anders gezegd gaat de persoon zich hechten aan de hoog gewaardeerde objecten en op basis hiervan ontstaan er allerlei privileges, omgangsregels en gedragsregels. Al deze regels demonstreren de invloed en de macht die de persoon heeft (of hoopt te hebben) over het hoog gewaardeerde object.

Bij onthechten kan de persoon nog steeds genieten van het hoog gewaardeerde object in de 'hier-en-nu'-situatie. Alleen geeft de persoon zijn/haar vermeende eigendomsrechten en claims op om het object te willen bezitten of te domineren. Met andere woorden: de persoon wil bij het onthechten niet langer externe controle uitoefenen over andere personen, dieren, situaties en dingen.

Het hechten is een typische VIS-as activiteit, die in het bijzonder effect heeft op de inhoud van de VIS.

Onthechten heeft meer effect op de vorm van de VIS: het onvoorwaardelijk accepteren van 'dat wat is', zonder het eigendomsrecht te claimen of te betwisten.

Onthechten maakt het mede mogelijk om de VIS zo objectief mogelijk te ervaren. Het onthechten kan meer dan eens onzekerheid oproepen of een persoon kwetsbaar maken voor afwijzing, verdriet, pijn en lijden. Het onthechten wordt vaak beschouwd als een offer dat moet worden gebracht, zoals dit onder andere binnen de Christelijke religie een centraal thema vormt.

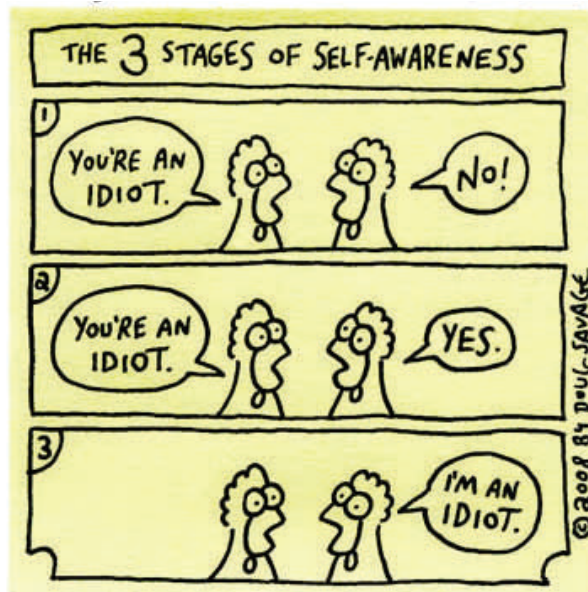
3.8 Achtzaamheid

Achtzaamheid is een kwaliteit van een persoon die hem/haar in staat stelt om af te stemmen op de 'hier-en-nu'-situatie, zonder zichzelf hierbij te verliezen in de inhoud.

Bij achtzaamheid registreert de persoon onder andere wat er gebeurt, wat hij/zij denkt, ziet, voelt, ruikt, herinnert, proeft, ervaart, associeert, waardeert en kan betasten. Echter weerstaat hij/zij de verleiding om snelle conclusies te trekken en op basis hiervan te gaan handelen.

De persoon die achtzaam is probeert zo min mogelijk toe te geven aan het bedenken van veronderstellingen, overtuigingen, dwingende verwachtingen en hoop. In plaats daarvan neemt hij/zij de 'hier-en-nu'-situatie als uitgangspunt voor zijn/haar zintuiglijke waarnemingen. De informatieverwerking door de hersenen dienen zich zoveel mogelijk te beperken tot de ingewonnen informatie en bij twijfel deze gaan toetsen op hun feitelijkheid.

Achtzaamheid is een actieve en dynamische kwaliteit van een persoon, die het functioneren vereenvoudigd. Hierdoor neemt het psychische lawaai af en zal de persoon zo goed en zo kwaad als hij/zij kan in het 'hier-en-nu' leven.

Grote woorden in drie zinnen

Het realiseren dat je leven zin heeft, is gebonden aan de 'hier-en-nu'-situatie; waarbij het van belang is dat er een harmonieuze verhouding bestaat tussen de Vorm, de Inhoud en het Spel.

Kenmerkend voor de harmonieuze verhouding is dat er sprake is van achtzaamheid, zodat de persoon zich niet met één element van de VIS verbindt.

De persoon dient zich daarvoor te kunnen onthechten van met name de inhoud, zodat hij/zij op een eenduidige en eenvoudige wijze kan handelen, wat leidt tot het opdoen van kennis en inzichten, op basis waarvan de persoon verlicht wordt met betrekking tot de zin van het Zijn.

Grote woorden in het kort

Zingeving: de waarde van het bestaan zoals die door de persoon in de 'hier-en-nu'-situatie wordt ervaren. Als ook 'het in leven zijn' en de betekenis die dat heeft op dit moment.

Zingeving kan zowel positief, als negatief worden gewaardeerd!

Eenvoud: het menselijke vermogen om doelgericht te functioneren binnen de 'hier-en-nu'-situatie.

Eenvoud is handelen op basis van enkelvoudige gedachten!

Leegte: de 'hier-en-nu'-situatie is leeg en wordt in het moment door een persoon gevuld door gedachten, associaties, projecties, fantasieën, interpretaties, waardeoordeelen, conclusies, kleuringen, handelwijzen en dergelijke.

De hersenen creëren de buitenwereld en de beleving van de binnenwereld!

Verlichting: het letterlijk en figuurlijk minder zwaar maken van de 'hier-en-nu'-situatie. Als ook het opdoen van kennis en inzichten.

De ingewonnen kennis en de opgedane inzichten vormen de basis om ervaringen op te doen en vervolgens nieuw gedrag te ontwikkelen!

Achtzaamheid: het vermogen om af te stemmen op de 'hier-en-nu'-situatie en te registreren van dat wat zich aandient, zonder zichzelf te verliezen in de inhoud.

De persoon blijft 'in vorm' en voorkomt hiermee dat hij ganzen in flessen gaat stoppen!

Onthechten: het onvoorwaardelijk accepteren van 'dat wat is', zonder het eigendomsrecht te claimen, te weerleggen of te betwisten.

De persoon kan blijven genieten van 'dat wat is' ook al kan hij er geen aanspraak opmaken!

Hier-en-nu: het betreft alle omstandigheden waarmee een persoon in het moment op deze plek te maken heeft.

De 'hier-en-nu'-situatie is de tegenwoordige tijd en dus de realiteit!

Harmonie: het actief functioneren in het moment en wel op een wijze die is afgestemd op de gegeven omstandigheden.

Harmonie heeft betrekking op het evenwicht tussen vorm, inhoud en spel zoals dit nodig is in de 'hier-en-nu'-situatie!

Hoofdstuk 4: Macht & VIS

De mens heeft altijd al gedroomd over het bezitten van macht en het kunnen gebruiken van deze gedroomde macht, bijvoorbeeld om de Natuur onder haar controle te krijgen en het kunnen realiseren van ideeën. Macht als middel om personen, objecten, de natuur, de wereld en zelfs God te kunnen beïnvloeden, veranderen en controleren. Deze vorm van macht vormt het centrale thema van het boek: Frankenstein, geschreven door de Engelse schrijfster Mary Shelley in 1831. Dokter Frankenstein wil de dood (en dus ook de Natuur of zoals je wilt God) overwinnen, door een nieuw mens te creëren uit diverse lijken. Ultieme macht over leven en dood. Maar het loopt *altijd* verkeerd af, want wie veel macht bezit, wordt zelf het eerste slachtoffer van die macht. Omdat macht ondermijnend werkt en je corrupt maakt. In de zin dat je jezelf buiten de wet of de geldende regels gaat plaatsen. Je staat boven de wet, de waarden en normen en de regels omdat je door de macht bovenaan de hiërarchische ladder staat. Hierdoor word je zoals de Amerikanen dit noemen een *untouchable*. De moraal van het verhaal is dat de persoon die zijn/haar macht uitleeft, ten onder gaat door zijn/haar eigen toedoen. Ook dokter Frankenstein ondervindt dit op pijnlijke wijze. Maar is macht wel zo negatief en gevaarlijk als filosofen, psychologen en schrijvers ons willen laten geloven? In dit hoofdstuk over het VIS-model gaan we diverse vormen van macht onderzoeken in relatie tot de VIS en de VIS-as.

4.1 *Beweging is de fysieke macht*

Om het lichaam te kunnen bewegen, dient een persoon over fysieke macht te beschikken. Anders is het voor de persoon onmogelijk om handelingen te verrichten en om gedachten, emoties en andere psychische inhoud tot uitdrukking te brengen.

Als een persoon niet of heel beperkt kan bewegen, dan wordt hierdoor de interactie met de buitenwereld ernstig bemoeilijkt. Zoals bijvoorbeeld Stephen Hawking laat zien zegt het ontbreken van het grootste deel van de fysieke macht niet dat hij niet intelligent is of niet in staat is tot enorme prestaties. Maar de lichamelijke beperkingen zijn zo groot dat hij niet zelfstandig kan functioneren. Hawking is net als andere personen met ernstige lichamelijke beperkingen afhankelijk van anderen en technische hulpmiddelen.

De fysieke macht is voor iedereen belangrijk omdat hij/zij hierdoor optimale bewegingsvrijheid kan bewerkstelligen. Echter betekent dat niet dat hierdoor automatische de communicatie verbetert of dat de persoon optimaal zijn/haar psychische inhoud tot uitdrukking kan brengen.

In de VIS maakt fysieke macht het mogelijk om letterlijk in beweging te komen en het lichaam als een instrument te gebruiken om psychische inhouden vorm te geven. De VIS-as zorgt zoals altijd voor de kleuring van de bewegingen en de handelingen. Anders gezegd: hoe dat de persoon zijn/haar handelswijze waardeert, ervaart en of de gestelde doelen worden gerealiseerd. De doelen hebben betrekking op het uitdrukken van gedachten, gevoelens en dergelijke.

4.2 Kracht is de handelende macht

Kracht heeft niet alleen te maken met de fysieke macht, maar combineert de wilskracht met het vermogen om tot handelen te komen. Anders gezegd bepaalt de kracht hoe intensief een bepaalde handeling is en hoe lang de handeling duurt, als ook dat de handeling wordt uitgevoerd.

Kracht is als het ware de sturing van de fysieke macht en wordt daarom ook wel de handelende macht genoemd, omdat kracht altijd doelgericht is. Dit betekent niet dat de kracht altijd op een constructieve wijze wordt ingezet of op een onwenselijke manier kan worden beïnvloed. Zo kan iemand kwaad zijn en de kracht gebruiken om anderen of zichzelf schade te berokkenen. Kracht kan ook op een onwenselijke manier worden beïnvloed door onder andere het gebruik van drugs en alcohol.

Binnen de VIS heeft een persoon de kracht nodig om doelgericht te kunnen handelen op een wijze die passend is binnen de gegeven omstandigheden. De VIS-as zorgt zoals altijd voor de mentale invulling en waardering van de handelingen.

4.3 Gedrag is de functionerende macht

Gedrag bestaat uit samenwerkende handelingen die nodig zijn om een specifiek doel te realiseren binnen de gegeven omstandigheden. Bij de fysiek macht draait het om het gebruiken van het lichaam als een instrument en bij de handelende macht gaat het om de wijze hoe het lichaam wordt ingezet om een doel te realiseren. Terwijl het bij gedrag gaat over de totaliteit van alle handelingen binnen een tijdsspanne om een doel te realiseren.

De samenwerkende handelingen worden getraind op basis van herhalingen. Hoe effectiever het in trainen van de handelingen is en hoe meer successen hiermee worden behaald, hoe kundiger de persoon wordt in het gedrag.

De samenwerkende handelingen verlopen volgens een redelijk vaste volgorde. Veranderingen in de volgorde van de handelingen kunnen gevolgen hebben voor het al dan niet realiseren van het beoogde doel. Gedrag is in hoge mate geritualiseerd.

Diverse gedragingen binnen een tijdseenheid vormen tezamen een gedragspatroon, oftewel een rol. Een rol is dus een verzameling van één of meerdere gedragspatronen, die bepalen hoe de persoon zich dient te gedragen binnen een bepaalde situatie.

Het zal duidelijk zijn dat hoe beter de persoon een rol kan vervullen, hoe machtiger hij/zij is binnen de 'hier-en-nu'-situatie. Hij/zij beïnvloedt actief en intentioneel de vorm en speelt het spel op een passende manier, waardoor hij/zij niet zijn/haar macht misbruikt of zijn/haar macht uit handen geeft. De VIS-as is met name bepalend in de wijze en de mate van de geloofwaardigheid van de rollen die de persoon vervuld en het gedrag wat hij/zij laat zien.

4.4 Geweld is de ultieme macht

Er bestaan diverse vormen van geweld, bijvoorbeeld fysiek en mentaal geweld. Het doel is echter altijd hetzelfde: schade berokkenen aan iets of iemand. Meestal om bij de ander af te dwingen dat hij/zij wel op een bepaalde manier gaat handelen. Of om iemand, iets of zichzelf te straffen en soms te vernietigen.

Bij geweld demonstreert de persoon, doorgaans op een heftige en onstuimige wijze, de macht die hij/zij op dat moment bezit over iets of iemand. Het is een macht die ultiem is omdat het over leven en dood kan gaan.

Geweld is meer dan eens een reactie op de ervaren onmacht, bijvoorbeeld op een overheidsinstantie. Het geweld laat dan zien dat de persoon wel degelijk in staat is om de ander schade te berokkenen. Anders gezegd dat hij/zij over een vernietigende macht beschikt.

Bij zinloos geweld maakt een persoon gebruik van zijn/haar vernietigende macht om de eenvoudige reden dat hij/zij de macht *kan* gebruiken. Hierdoor kan de persoon een korte tijd boven zichzelf uitstijgen voor wat betreft het gebruik van de ultieme macht.

Het goedkeuren van jezelf of anderen om geweld te gebruiken, is een VIS-as activiteit. Hierdoor wordt de perceptie zodanig gekleurd dat het gebruik van geweld onvermijdelijk lijkt. De VIS wordt in dit geval helemaal gedomineerd door het geweld.

4.5 Machtsmisbruik is de asociale macht

Machtsmisbruik is het inzetten van macht op een oneigenlijke wijze. De persoon probeert door het machtsmisbruik tenminste een persoonlijk doel te realiseren ten koste van iets of anderen. Het wrange is dat de macht op zichzelf legitiem is en ook wordt erkend en toegekend door meerdere partijen, bijvoorbeeld een ambtenaar met een beslissingsbevoegdheid, een rechter, een leidinggevende of een politieman.

Machtsmisbruik wordt ook wel de asociale macht genoemd omdat het persoonlijke doel ten koste van (bijna) alles moet worden gerealiseerd. De persoon die zijn/haar macht misbruikt heeft geen oog voor de consequenties die dit heeft voor zijn/haar slachtoffer(s).

In principe kan van iedere vorm van macht misbruik worden gemaakt, maar in de praktijk heeft dit in de regel betrekking op: deskundigheidsmacht, economische

macht, sociale macht en het geweldsmandaat, zoals bijvoorbeeld de politie over beschikt.

De VIS-as is verantwoordelijk voor de legitimering van het misbruiken van de toegekende macht. De VIS zelf wordt totaal gedomineerd door het machtsmisbruik.

4.6 Dwang is de eisende macht

Dwang is vorm van macht waarbij je een andere persoon of een groep onder druk zet om iets te doen of te laten. Echter bepaalt de persoon of groep zelf om iets te doen of te laten. Dit zegt niets over de hoeveel druk die op de persoon kan worden uitgeoefend om hem/haar te dwingen gehoor te geven aan de wil van de eisende persoon, denk bijvoorbeeld aan emotionele chantage, afpersing en bedreigingen.

Een persoon kan ook zichzelf dwingen om bepaalde handelingen wel of niet te verrichten. Hierbij kun je onder andere denken aan prestatiedwang, neurotisch gedrag en jezelf op je kop geven. Dwang is niet alleen maar negatief. Het kan nodig zijn om jezelf te dwingen om bepaalde zaken niet te doen of juist wel te doen. Als ook dat het nodig kan zijn om een ander te dwingen om bijvoorbeeld openheid van zaken te geven.

De VIS-as bepaalt hoe de dwang vorm krijgt en door de persoon wordt gewaardeerd. De VIS wordt volledig door de dwang gedomineerd.

4.7 Manipulatie is de sturende macht

Goede verkopers weten hun klanten te bespelen zodat zij iets kopen wat zij op voorhand niet (meteen) van plan waren om te kopen. Het gaat er dan ook niet om wat je verkoopt, maar hoe je het verkoopt. Anders gezegd: de kunst van manipulatie is om iets van een ander gedaan te krijgen zonder dat de ander weet waarom en waarover het gaat. Manipulatie kan zowel op een positieve als een negatieve wijze worden gebruikt. Een voorbeeld van het positieve gebruik van manipulatie is als een persoon in gevaar is en dit zelf nog niet realiseert en iemand hem/haar aanwijzingen geeft hoe te handelen met als doel om het gevaar af te wenden.

Kenmerkend van het positieve gebruik van manipulatie is dat de manipulator er zelf niet beter van wordt. Bij het negatieve gebruik van manipulatie is het doel dat de manipulator er beter van wordt. Voorbeelden van het negatieve gebruik van manipulatie zijn onder andere oplichting, intentionele misleiding (ook wel liegen genoemd), het verleiden om iets te doen of deel te nemen aan iets waarvoor de persoon niet zelf heeft gekozen. Denk bijvoorbeeld aan goeroes, sekten en organisaties als Landmark en Scientology.

Ook dit keer bepaalt de VIS-as de kleuring en de waardering van de VIS, zelfs als de persoon niet precies weet waarom het draait.

4.8 Confrontatie is de directe macht

Het woord confronteren is afkomstig van het Latijnse woord: *confrontare*, en komt in 1669 voor het eerst in het Nederlands voor. In het woord confronteren is het woordje: *frontis*, opgenomen. Dit verwijst naar het voorhoofd. Hierdoor wordt de betekenis van het woord: confronteren, al een stuk duidelijker: recht in het gezicht van de ander (of jezelf) grenzen aangeven.

Als je confronteert dan vergelijk je één of meerdere situaties of omstandigheden met elkaar. Deze vergelijking is nodig omdat je anders geen grenzen kunt stellen, aanwijzen, herkennen of benoemen. Het bijzondere van confronteren is dat er sprake is van een directe dialoog, zonder omwegen of het verpakken van de woorden. Hierdoor kan de koe meteen bij de horens worden gepakt.

Het vervelende is doorgaans dat de persoon die wordt geconfronteerd helemaal niet op deze rechtstreekse dialoog staat te wachten, omdat hij/zij over grenzen van de ander is gegaan (of voornemens is om dit te gaan doen). Hierdoor komt de persoon in een verdedigende positie terecht, waarin van hem/haar wordt verwacht dat hij/zij verantwoording aflegt over zijn/haar handelwijzen. Uiteraard kan een persoon ook zichzelf confronteren of door een ander worden geconfronteerd met het overschrijden van de persoonlijke grenzen.

De confrontatie heeft tot doel dat de sociale verhoudingen veranderen en wel op een zodanige wijze dat de wederzijdse grenzen worden gerespecteerd. Dit doel komt overeen met het doel van een positief conflict: het veranderen van de sociale verhoudingen. De persoon die confronteert accepteert niet de grensoverschrijdingen en wil dat de sociale verhoudingen veranderen, waardoor de geconfronteerde persoon de gestelde grenzen niet langer overschrijdt.

De rechtstreekse dialoog geeft ook duidelijk de status aan van de confrontatie. De geconfronteerde persoon is belangrijk voor de persoon die confronteert. Zo belangrijk dat hij/zij zichzelf in een kwetsbare positie plaatst, die mogelijke negatieve consequenties voor hem/haar kan hebben.

De VIS-as kleurt de confrontatie en is bepalend voor de wijze hoe de persoon hierop zal gaan reageren en handelen.

4.9 Overtuigen is de suggestieve macht

Het bijzondere van het overtuigen is dat een persoon probeert om een andere persoon in een idee, een opvatting, een leer, een theorie of een gebeurtenis te laten geloven, zonder een inhoudelijke bewijsvoering. Het onderwerp van een overtuiging is nooit een feit die kan worden getoetst door derden of door de persoon zelf.

De persoon die overtuigt probeert zijn/haar argumenten zo geloofwaardig mogelijk over te brengen op zijn/haar toehoorder, zodat de conclusies die hij/zij hieraan verbindt ook als onvermijdelijk logisch of als de waarheid worden beschouwd. Het is

daarom ook dat het overtuigen geldt als een suggestieve macht.

De VIS wordt niet direct door een overtuiging beïnvloedt, wat niet geldt voor de VIS-as. De VIS-as kan ingrijpend veranderen als de persoon waarde hecht aan de overtuiging of het bestrijden van de overtuiging.

4.10 Verleiding is de subtiele macht

Bij een verleiding draait alles om jezelf, een andere persoon of een groep over te halen om iets anders te gaan doen dan wat wenselijk of gepast is binnen de gegeven omstandigheden. Anders gezegd: lekker stout en ondeugend zijn, maar wel op een wijze dat er geen sprake is van een negatieve manipulatie of het gebruik van geweld.

In het woord verleiden, zit het woordje: leiden. Dit betekent dat de persoon het initiatief neemt om de ander (of zichzelf) van het pad af te laten wijken. De persoon mag de leidende positie innemen vanwege zijn deskundigheid, uiterlijk, persoonlijkheid en dergelijke.

De VIS-as kleurt de VIS door denkbeelden te introduceren van hoe lekker of fijn het wel niet zou zijn als de persoon nu stout zou zijn.

4.11 Beïnvloeding is de sociale macht

Tijdens een contact met een andere persoon heb je invloed op hem en beïnvloed je ook de Vorm, de Inhoud en het Spel. Omgekeerd geldt hetzelfde: de ander oefent ook invloed op jou uit en op de VIS. Het doel van deze wederzijdse beïnvloeding is om tot overeenstemming te komen. Al was het maar dat jullie het eens zijn dat er geen sprake is van een inhoudelijke overstemming.

Beïnvloeding is een positieve en sociale vorm van macht omdat het doel is om te gaan samenwerken en niet te gaan tegenwerken. Zodra er sprake is van tegenwerking verandert de beïnvloeding in manipulatie.

Nu kunnen niet alleen personen invloed op je hebben, maar ook dieren en dingen. Maar 'invloed hebben op' en 'het beïnvloeden van' zijn twee verschillende zaken, omdat bij het beïnvloeden altijd sprake is van een intentionele handeling. Bij invloed kan de aanwezigheid op zichzelf al voldoende zijn om op een andere manier te gaan handelen. (beer aanval)

Beïnvloeding is het zoeken naar een punt waar beiden partijen elkaar kunnen vinden en over kunnen communiceren. Beïnvloeding is niet de ander overtuigen van je gelijk of het ongelijk van de ander. Beïnvloeding verandert zowel de VIS als de VIS-as voortdurend als een direct gevolg van de interactie.

4.12 Onmacht is de beperkende macht

Een persoon is onmachtig op het moment als hij/zij te maken krijgt met een vorm van onvermogen in de 'hier-en-nu'-situatie. Hierdoor kan de persoon niet functioneren zoals hij/zij dit wil of zoals dit redelijkerwijs van hem/haar mag worden verwacht. Met andere woorden de persoon is hulpeloos in het doelgericht kunnen anticiperen op 'dat wat is'.

Onmacht is altijd gekoppeld aan een specifieke machtsvorm in het moment, voorbeeld: het ontbreekt mij nu aan voldoende fysieke macht om een halve marathon te lopen. Het gevolg is dat ik in de 'hier-en-nu'-situatie onmachtig ben voor wat betreft het hardlopen, maar ik beschik wel over voldoende macht om een kop koffie te drinken.

Het is mogelijk dat de persoon zichzelf onmachtig maakt, bijvoorbeeld door te veel van zichzelf te verwachten. Of dat door de VIS-as kleuring juist een persoon zijn/haar vermogens lager inschat. Natuurlijk kan een persoon ook in zijn/haar macht worden beperkt door de gegeven omstandigheden en opgelegde restricties.

Hoe een persoon de onmacht ervaart en er mee omgaat, wordt bepaald door de VIS-as.

4.13 Tot slot: Macht gebruiken

Er bestaan vele vormen van macht, terwijl macht steeds gebaseerd is op dezelfde principes, te weten: het vermogen om situaties, personen en objecten te beïnvloeden. Als ook om handelingen te verrichten en dingen tot stand te brengen.

De toepassing van macht in de 'hier-en-nu'-situatie bepaalt de manifestatievorm, bijvoorbeeld als fysieke macht, sociale macht, manipulatie, deskundigheidsmacht en beïnvloeding.

Tot slot wil ik nog aanstippen dat het belangrijk is om macht te gebruiken en hier vooral niet bang voor te zijn. Hoe flexibeler je bent in het toepassen van de diverse vormen van macht, hoe succesvoller je wordt in het realiseren van doelen. Geniet van het machtspel en maak jezelf vooral niet onmachtig of laat je niet verleiden tot machtsmisbruik. Macht is een noodzakelijk kracht in het menselijke functioneren.

1. *Machtig zijn, mag dat wel?*

Een domme vraag omdat je zonder macht niet kunt functioneren en jezelf in leven kunt houden. Er wordt in de media, boeken en films veel te veel aandacht gegeven aan de extreme vormen van (on)macht. Terwijl de alledaagse en meest voorkomende vormen van macht onderbelicht blijven. Misschien omdat deze niet spectaculair zijn. Het is niet bijzonder als jij met een blikopener een blik soep openmaakt, dit zou wel het geval zijn als Stephen Hawking het doet.

Ben je het eens of oneens met de volgende stelling: *Hoe meer voorbeelden je van extreme (on)macht waarneemt in de media, hoe minder machtig jij jezelf gaat ervaren.*

Onderbouw je argumenten en ga hierover in gesprek met andere personen.

Aandachtspunten voor na het gesprek:

Wat is je opgevallen aan jezelf en anderen tijdens het gesprek over de stelling? Hopelijk dat:

1. Praten over je persoonlijke macht moeilijker is dan het uitvoeren van je persoonlijke macht tijdens het gesprek. Anders gezegd: je oefent macht uit tijdens het gesprek en dit gebeurt bijna onopgemerkt automatisch op basis van aangeleerde gedragspatronen. Het praten over macht is moeilijker omdat je dan eerst je perceptiebeelden helder moet krijgen, voordat je deze kunt gaan selecteren ('censureren') en proberen om onder woorden te brengen. Hierdoor kan er gemakkelijk een discrepantie ontstaan tussen 'dat wat je doet' en 'dat wat je denkt en tot uitdrukking brengt'.
2. Bij het praten over macht is er sprake van een zekere mate van strategisch gedrag m.b.t. het inschatten wat een persoon wel of beter niet kan zeggen tegen deze toehoorders binnen de gegeven omstandigheden. Opvallend hierbij is dat de vragen die aan anderen worden gesteld, door de persoon zelf niet worden beantwoord. Niet dat de persoon hierop geen antwoord kan geven, maar de vragen aan de ander hebben tot doel om de grenzen binnen de 'hier-en-nu'-situatie af te tasten van 'wat nog wel' en 'wat niet meer' kan worden besproken. Het voordeel is dat de persoon zelf geen risico loopt met het overschrijden van de grenzen

maar de ander verleidt om ‘veldonderzoek’ te doen. Op basis daarvan kan de persoon alsnog besluiten om meer over zichzelf te gaan onthullen of misschien wel minder.

3. Het is moeilijk om de aandacht bij de vorm en het spel te houden, als het gesprek inhoudelijk wordt. De waardering voor de inhoud weegt zwaarder dan de wijze hoe de vorm zich manifesteert in de ‘hier-en-nu’-situatie. Anders gezegd: wij hebben geleerd dat de inhoud belangrijk is (‘de praatcultuur’). Als ook dat wij moeten verdedigen van dat wat wij denken en waarvoor wij staan. Het is vaak een kwestie van gelijk of ongelijk hebben of willen hebben. Een polarisatie met de inhoud van een andere persoon, omdat als je het eens bent het kan lijken dat je geen eigen mening hebt of een meeloper bent. Het idee bestaat dat je jezelf optimaal tot uitdrukking kunt brengen door de verbale communicatie. Zo heeft (bijna) iedere kunstenaar zijn/haar ‘praatje’ nodig om zijn/haar werkstuk begrijpelijk te maken.
4. Het praten over de stelling en de onderbouwing van de argumenten, vraagt om een constante aanpassing van het persoonlijke verhaal. De beïnvloeding door de gegeven omstandigheden en de inhoudelijke argumenten, zorgen ervoor dat je steeds je verhaal moet aanpassen, zolang als je tenminste wilt samenwerken. Als je wilt gaan tegenwerken, volhard je in een bepaalde mening of opvatting. Door het voortdurend aanpassen van het inhoudelijke verhaal, kan het gemakkelijk gebeuren dat je afdwaalt van je eigen standpunten, waardoor je jezelf kunt gaan tegenspreken of non-informatie geeft. Opmerkelijk genoeg is dit anders in de beleving, waarbij de persoon het idee heeft dat hij/zij aan het verdiepen is i.p.v. het zoeken naar consensus in zijn/haar standpunten met die van de ander(en).
5. Het is verleidelijk om jezelf te verliezen op de inhoud tijdens gesprekken. Echter is het belangrijk om de vorm en het spel steeds duidelijk te hebben o.a. om vast te stellen of de gesprekspartner luistert en openstaat voor datgene wat je te vertellen hebt. Ook om vanuit de juiste rol het gesprek te voeren, bijvoorbeeld als student i.p.v. cliënt.

6. De VIS-techniek is eenvoudig: het trainen van het VIS-model zodat de persoon niet direct gaat verdedigen, maar eerst de vorm en het spel duidelijk krijgt en op basis hiervan besluit om wel of niet inhoudelijk te gaan communiceren. Hiervoor kun je zowel het VIS-model als het ABC-tje gebruiken. Besluiten die betrekking hebben op *het functioneren* van de persoon binnen de 'hier-en-nu'-situatie, kunnen worden gemaakt op basis van het VIS-model.

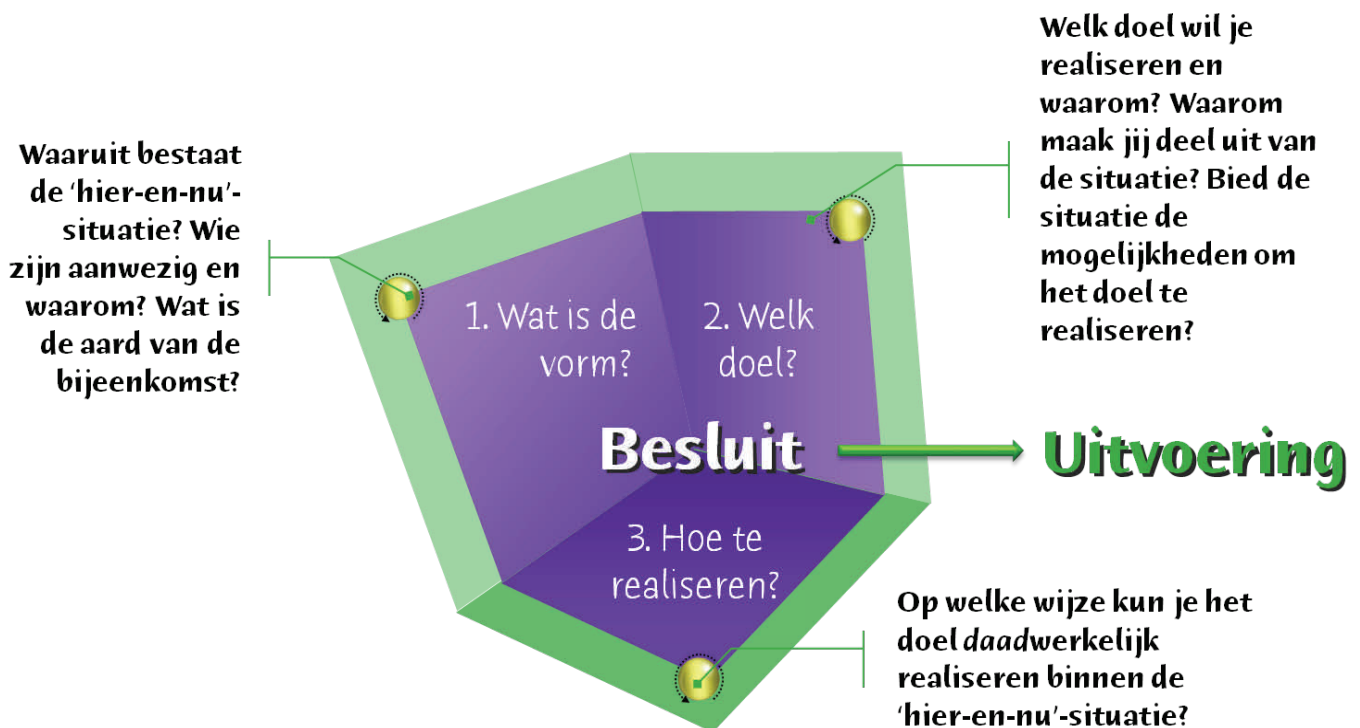

2. Een goede keuze maken

Het bepalen *hoe* te handelen in een situatie en op basis *waarvan*, begint met het beantwoorden van drie vragen:

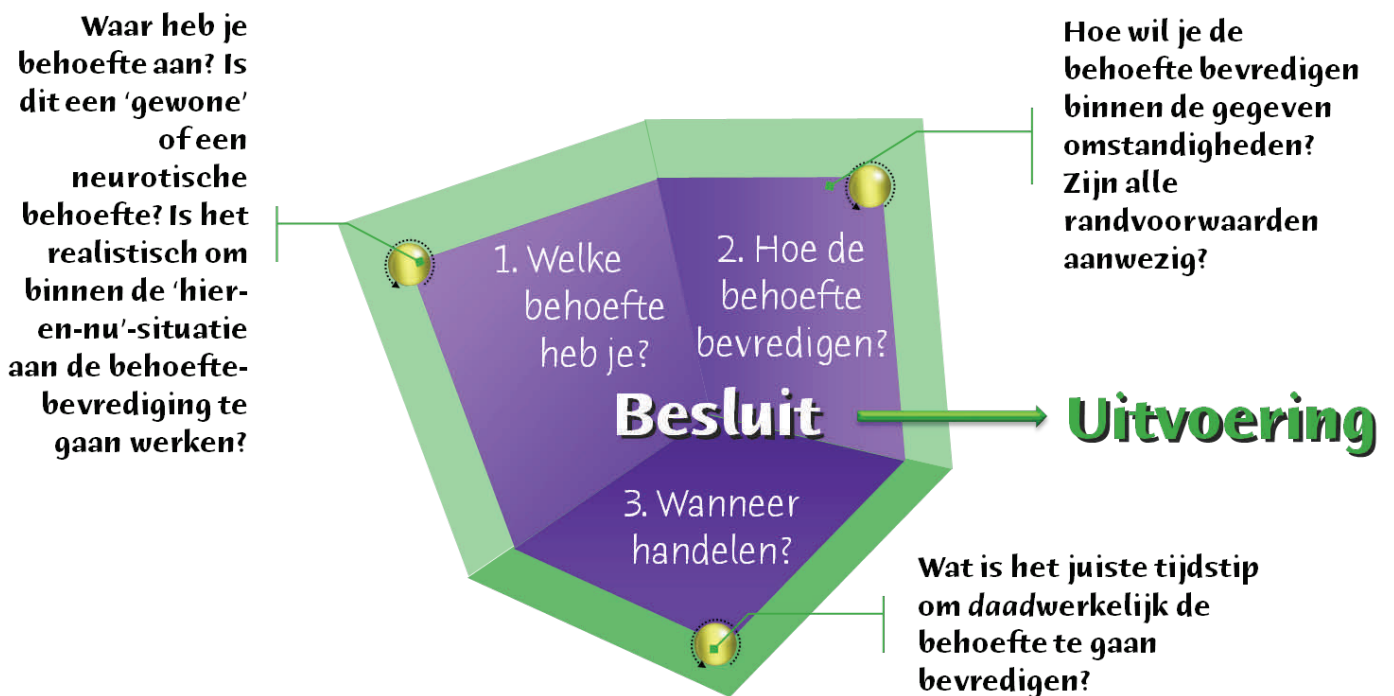
1. *Wat is de vorm? (Waaruit bestaat de situatie?)*
2. *Welk doel wil je realiseren? (Waarom maak je deel uit van de situatie?)*
3. *Hoe kun je het doel realiseren binnen de gegeven omstandigheden? (Wat is effectief totaal gedrag?)*

Besluiten die betrekking hebben op *het bevredigen van behoeften* binnen de 'hier-en-nu'-situatie, kunnen eveneens worden gemaakt op basis van het VIS-model. Het bepalen hoe de behoeften te bevredigen, begint met het beantwoorden van drie vragen:

1. *Waar heb je behoefte aan? (Inhoud)*
2. *Hoe denk je de behoefte te kunnen bevredigen binnen de gegeven omstandigheden? (Vorm)*
3. *Wanneer ga je handelen? (Spel)*

Besluiten die betrekking hebben op *doelen die alleen over een langere periode van tijd door de persoon kunnen worden gerealiseerd*, kunnen eveneens worden gemaakt op basis van het VIS-model. Het bepalen hoe de gestelde doelen te bevredigen, begint met het beantwoorden van drie vragen:

1. *Welke doelen wil je realiseren en waarom? (Inhoud)*
2. *Binnen welke situaties is het mogelijk om aan de realisatie van de gestelde doelen en de bijbehorende taken te werken? (Vorm)*
3. *Ben je in staat om de benodigde situaties te creëren, dan wel om hieraan deel te nemen over de benodigde tijdsspanne? (Spel)*

Welke doelen wil je gaan realiseren? Wat zijn de taken? Wanneer dienen de doelen gerealiseerd te zijn? Wat is de beloning?

Binnen welke situaties kun je aan welke doelen en/of taken gaan werken? Welke omstandigheden werken ten gunste of ten nadele van het realiseren van de doelen en taken?

Uitvoering

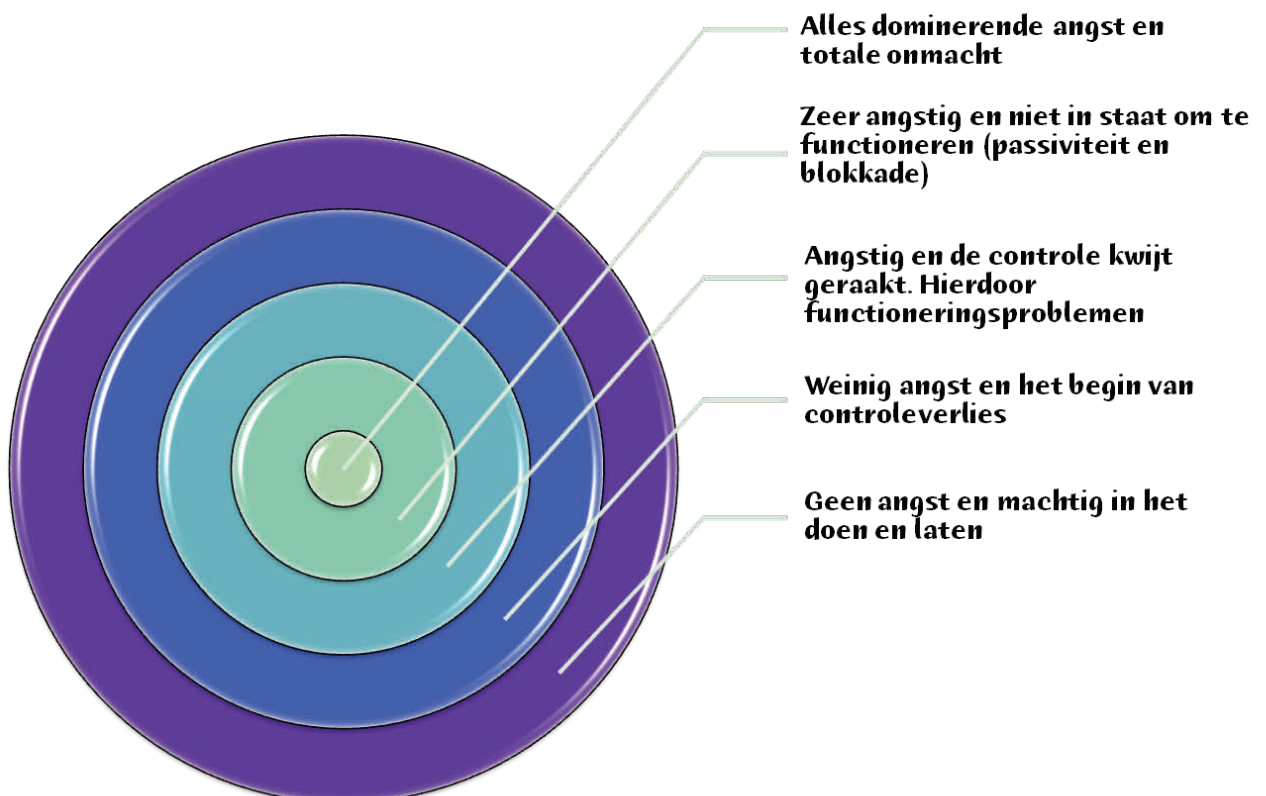
Maak een planning waarin je aangeeft op welke momenten je gaat werken aan de realisatie van de gestelde doelen en taken?

3. Angst maakt onmachtig

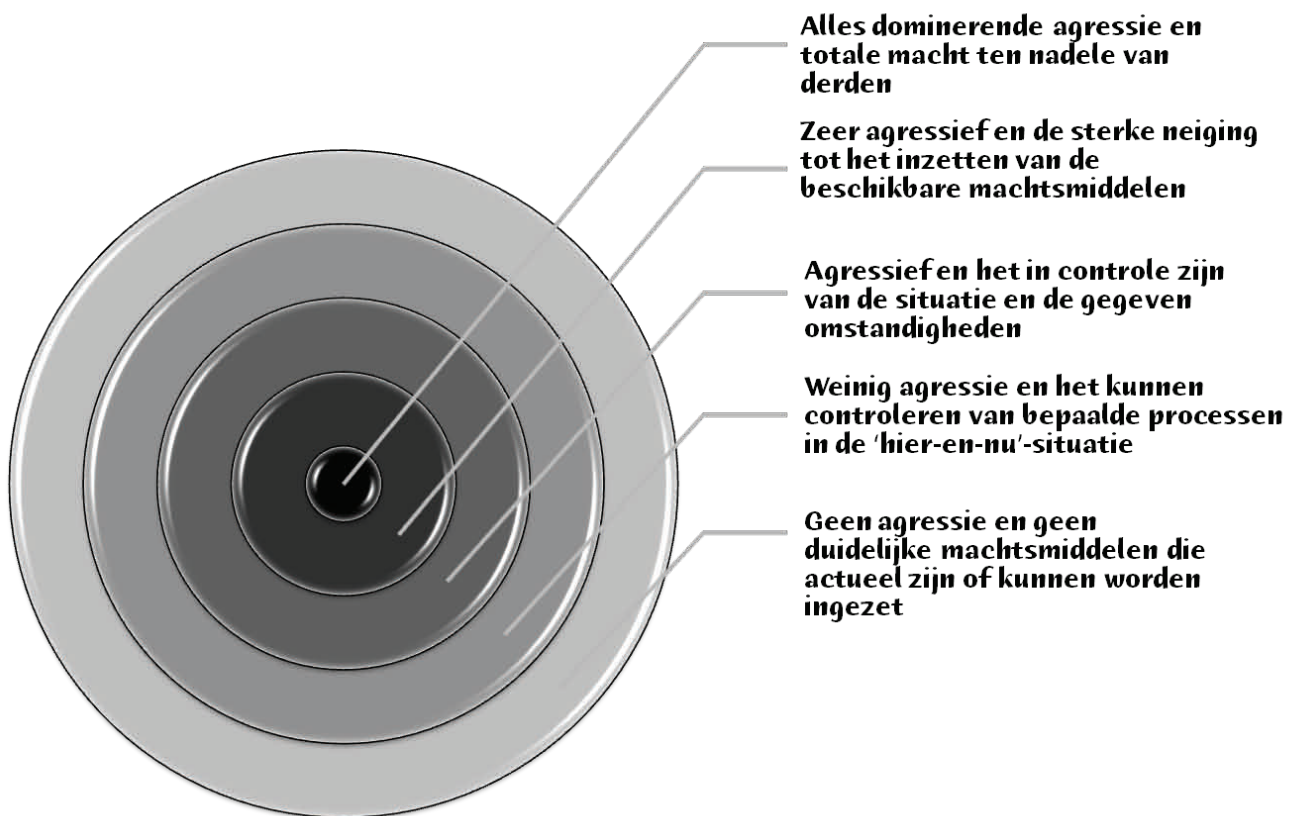
De AAS-driehoek uit het functioneringsschema bestaat uit: *Agressie, Angst en Stress*. Hierbij geldt dat agressie en angst tot gevolg hebben dat zij energie vrijmaken in het lichaam (stress). Maar dit is niet het enige effect wat agressie en angst hebben. Zo maakt agressie een persoon machtiger, terwijl angst juist een persoon onmachtiger maakt. De mate waarin de persoon onmachtig of machtig wordt, is gekoppeld aan de intensiteit van de angst of de agressie.

Opmerking: deze causaliteit tussen angst en macht geldt in het bijzonder voor de sociale angst (= aangeleerd).

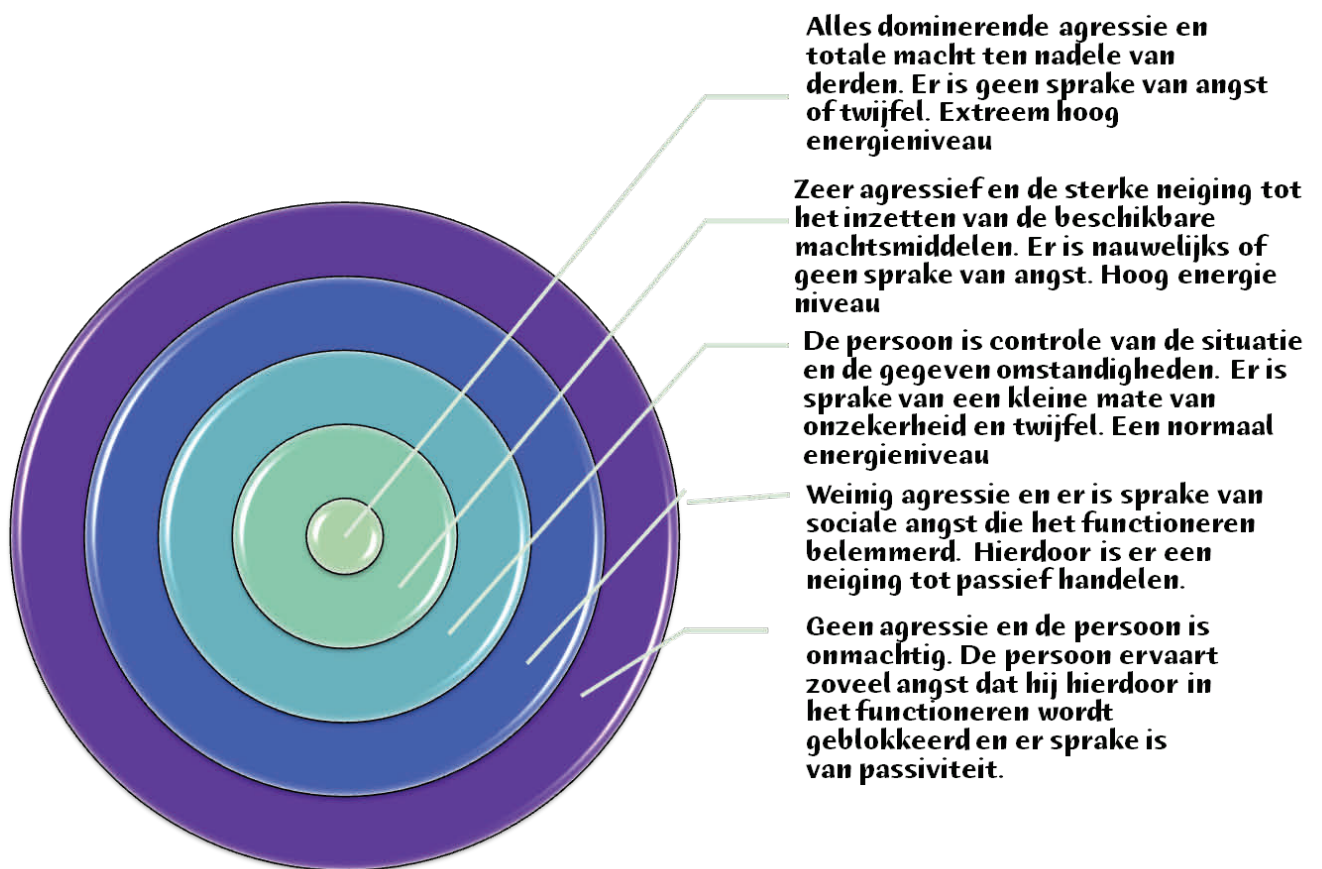

De causaliteit kan worden gebruikt om de machteloosheid van een cliënt om te buigen naar machtig optreden. Hoe? Door de cliënt boos of geïrriteerd te krijgen en de macht (kracht/energie) die hierdoor vrij komt te gebruiken om te gaan handelen. Natuurlijk op een wijze die toewerkt naar het realiseren van één of meerdere doelen.

Samenvoeging

Een persoon die regelmatig binnen een interpersoonlijk contact zich agressief of machtig gedraagt, is erbij gebaat om te leren vaker aan zichzelf en zijn/haar handelwijzen te twifelen. De interventies dienen dan ook gericht te zijn op het vergroten van de sociale angst, bijvoorbeeld: afkeuring of afwijzing. Het is raadzaam om dit met name op het spelniveau te doen, dit om te voorkomen dat er een inhoudelijke discussie ontstaat of nog erger een intellectueel touwtrekwedstrijd.

Een persoon die juist in zijn/haar functioneren wordt belemmerd of geblokkeerd raakt binnen een interpersoonlijk contact, is erbij gebaat om te leren de macht niet uit handen te geven (door bang te worden) en de macht ook te gebruiken. De interventies dienen gericht te zijn op het vergroten van de persoonlijke zekerheid, bijvoorbeeld: bevestiging en ondersteuning. Dit dient plaats te vinden op het inhoudniveau.

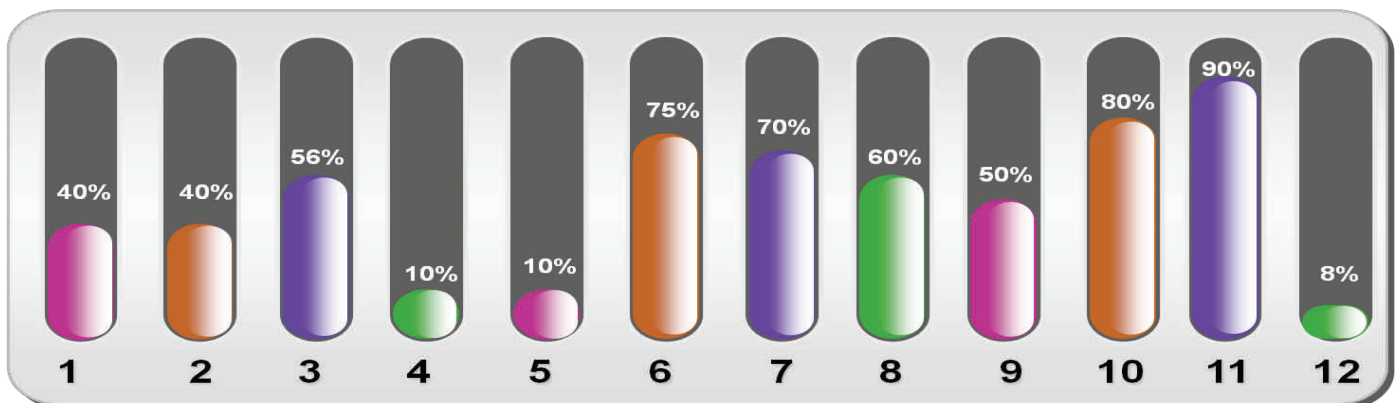

4. *Het machtsevenwicht*

Bij een machtsevenwicht denken de meeste mensen aan de machtsverdeling tussen twee of meerdere personen en/of groepen. Op het idee dat er ook nog een innerlijk machtsevenwicht bestaat, komt bijna niemand. Laat staan hier ook nog actief op in te spelen.

De meeste invloed heeft een persoon op het innerlijk machtsevenwicht en deze kan dan ook gemakkelijker worden aangepast aan de gegeven omstandigheden. Het machts-evenwicht is dynamisch van aard en verandert per moment in de 'hier-en-nu'-situatie. De veranderingen in het machtsevenwicht hoeven niet groots te zijn en kunnen zelfs zo klein zijn dat het verwaarloosbaar is.

Hoe fijngevoeliger de persoon is m.b.t. het vaststellen van het machtsevenwicht, hoe flexibeler hij/zij kan functioneren. Als de persoon het machtsevenwicht als vaststaand beschouwd, zal hij/zij het moeilijk hebben met afstemmen op de 'hier-en-nu'-situatie en ervaart hij functioneringsproblemen in voor hem/haar 'afwijkende' situaties en omstandigheden.

1. <i>De fysieke macht</i>	7. <i>De sturende macht</i>
2. <i>De handelende macht</i>	8. <i>De directe macht</i>
3. <i>De functionerende macht</i>	9. <i>De suggestieve macht</i>
4. <i>De ultieme macht</i>	10. <i>De subtiele macht</i>
5. <i>De asociale macht</i>	11. <i>De sociale macht</i>
6. <i>De eisende macht</i>	12. <i>De beperkende macht</i>

15:25

Het persoonlijke machtsevenwicht kan in balans en uit balans zijn. De belangrijkste redenen voor het uit balans zijn, zijn:

1. De persoon heeft geen of onvoldoende kennis en ervaringen opgedaan met elementen uit de 'hier-en-nu'-situatie en weet niet hoe zich hiermee te verhouden.
2. De VIS-as kleurt de 'hier-en-nu'-situatie op een zodanige wijze dat de persoon niet kan afstemmen of toetsen van 'dat wat is'. Het functioneren is afgestemd op de VIS-as kleuring en 'out of tune' met de gegeven omstandigheden.

Een cliënt met functioneringsproblemen heeft *ALTIJD* te maken met machtsproblemen.

Het zichtbaar maken van het machtsevenwicht is belangrijk omdat het kan helpen bij het ontwikkelen van een inzicht dat de cliënt veel meer invloed heeft, dan hij/zij zelf ooit in zijn/haar wildste dromen had kunnen vermoeden en dat hij/zij zichzelf ook vaker onmachtig maakt of ervoor zorgt dat hij/zij misbruik maakt van zijn/haar macht. Het visueel maken van het machtsevenwicht is uiteraard gebaseerd op de percepties die de persoon op dat moment heeft en is gekleurd door de VIS-as.

Op zichzelf bestaat er niet automatisch een causaal verband tussen 'dat wat de cliënt denkt' en 'dat wat is'. Anders gezegd: het machtsevenwicht dat binnen de VIS bestaat, kan 100% afwijken van het beeld wat de cliënt hierover heeft. Door het visueel maken van het machtsevenwicht kan de cliënt ook worden uitgedaagd om dit in de 'hier-en-nu'-situatie te gaan toetsen.

Op de volgende pagina's tref je een voorbeeld aan van een hulpmiddel om het machts-evenwicht visueel te maken.

Plaats een kruis in het vakje dat van toepassing is op jou in de 'hier-en-nu'-situatie.

1.	Onbewegelijk	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	Steeds in beweging
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
2.	Passief optreden	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	Actief handelend
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
3.	Willekeurig handelen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	Doelgericht handelen
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
4.	Onsuccesvol handelen	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Succesvol handelen
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
5.	Onbewust van het spelen van een rol	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	Doelbewust het spelen van een rol
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
6.	Alleen bewust van afzonderlijke handelingen	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Totaal gedrag
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
7.	Niet agressief	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Zeer agressief
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
8.	Positieve stress	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	Negatieve stress
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
9.	De ander is het belangrijkste	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	Ik-gerichtheid
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
10.	Inzetten voor anderen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	Gebruik maken van anderen
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
11.	Rekening houden met anderen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	De eigen zin er door heen drukken
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
12.	Aanpassen aan anderen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	Drammen
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	

Plaats een kruis in het vakje dat van toepassing is op jou in de 'hier-en-nu'-situatie.

13.	Negatieve manipulatie	☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Positieve manipulatie
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
14.	De ander er beter van laten worden	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	Er zelf beter van willen worden
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
15.	Vermijdend gedrag	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	Confronterend gedrag
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
16.	Grenzeloos	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒	Grenzen aangeven
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
17.	In dialoog met de ander treden	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐	De ander overtuigen
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
18.	In overleg tot een mening komen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	Eigen mening of visie opdringen
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
19.	Houden aan de geldende regels	☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Jezelfin verleiding brengen
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
20.	Gehoorzaamheid	☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Ondeugend zijn
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
21.	Eigen meningen niet uitspreken	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐	Het beïnvloeden van de gesprekspartner
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
22.	Tegenwerken	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐	Samenwerken
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
23.	Machtig	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒	Onmachtig
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
24.	Optimaal functioneren	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐	Functioneringsproblemen
		1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	

Na het invullen van het formulier, tel je per twee vragen de punten op, voorbeeld:

1. **Onbewegelijk** **Steeds in beweging**
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2. **Passief optreden** **Actief handelend**
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

$$7 + 8 = 15$$

De paren zijn:

1 + 2	13 + 14
3 + 4	15 + 16
5 + 6	17 + 18
7 + 8	19 + 20
9 + 10	21 + 22
11 + 12	23 + 24

De vragenparen zijn:

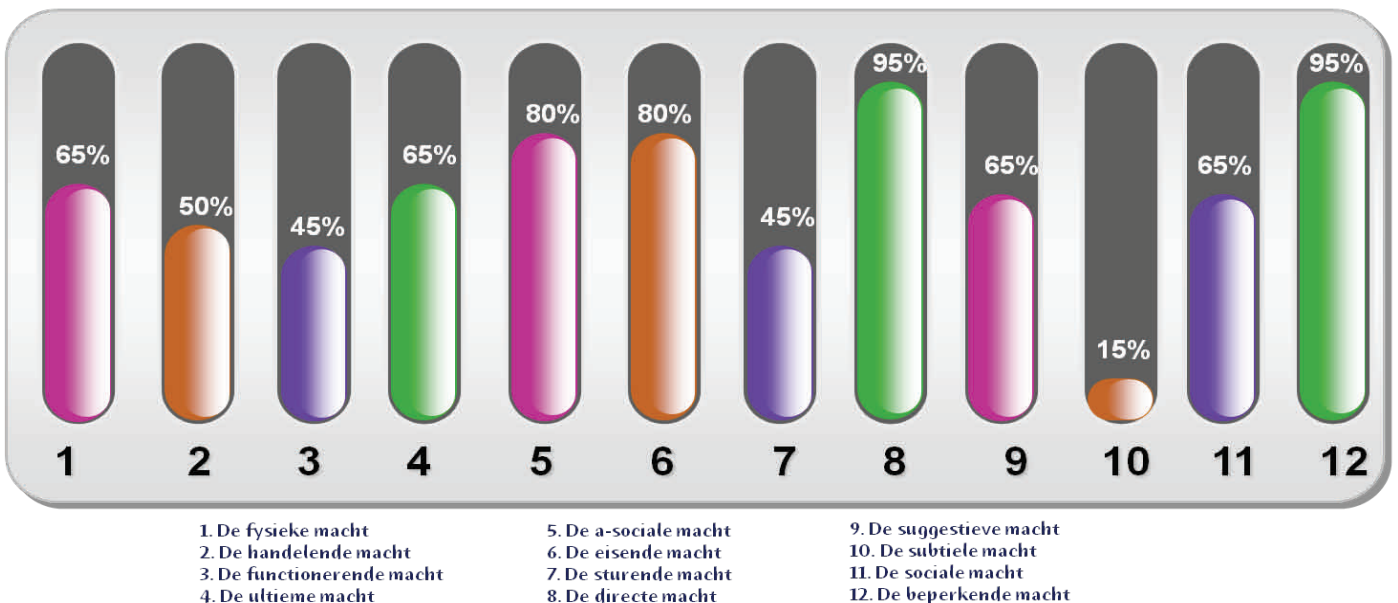
- Vragenpaar 1: de fysieke macht
- Vragenpaar 2: de handelende macht
- Vragenpaar 3: de functionerende macht
- Vragenpaar 4: de ultieme macht
- Vragenpaar 5: de asociale macht
- Vragenpaar 6: de eisende macht
- Vragenpaar 7: de sturende macht
- Vragenpaar 8: de directe macht
- Vragenpaar 9: de suggestieve macht
- Vragenpaar 10: de subtiele macht
- Vragenpaar 11: de sociale macht
- Vragenpaar 12: de beperkende macht

De som van ieder vragenpaar zoek je op in de onderstaande getallenreeks. Schrijf de machtsvorm op en het percentage.

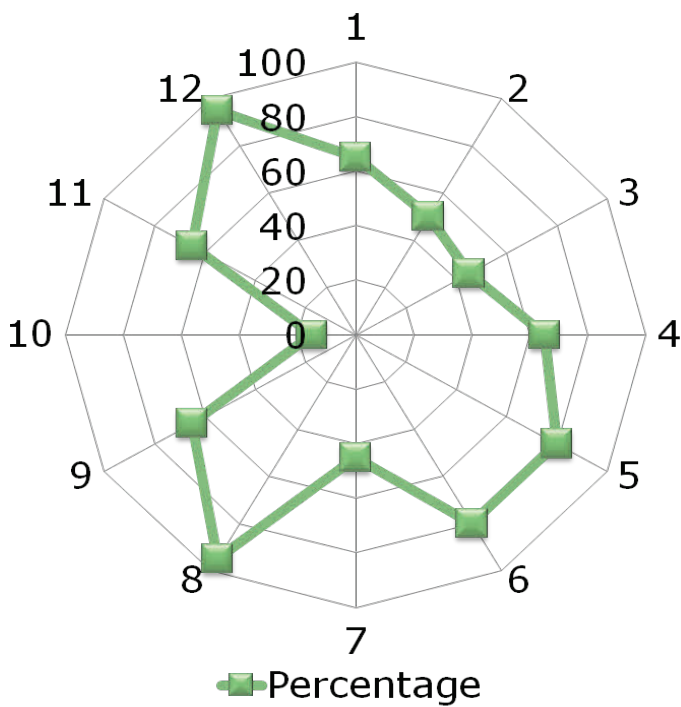
<i>Som</i>	<i>Percentage</i>
0-3	1%
4-5	15%
6-8	30%
9-11	45%
12-13	50%
14-15	65%
16-17	80%
18-19	95%
20	100%

Teken een schematische weergave van het machtsveewicht m.b.t. het moment waarnaar het formulier verwijst.

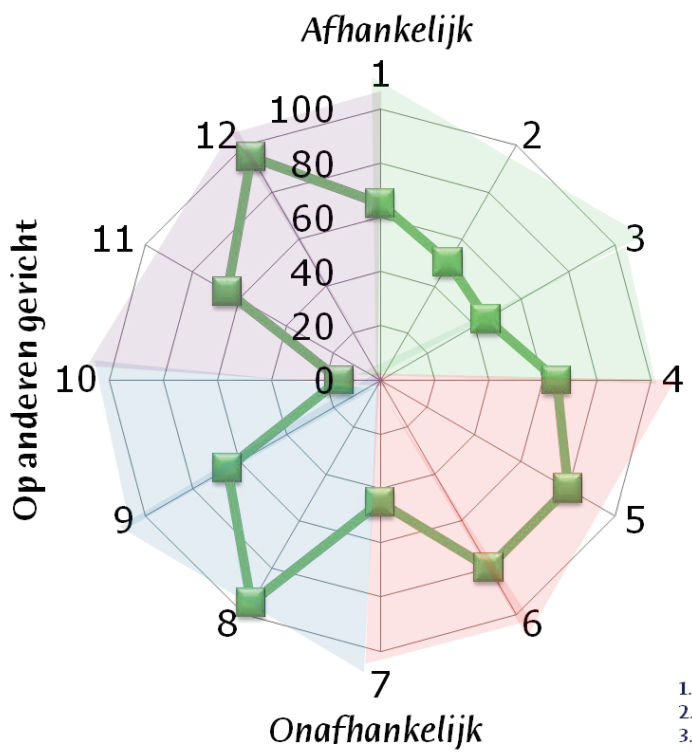

Of in de vorm van een radargrafiek:

1. De fysieke macht
2. De handelende macht
3. De functionerende macht
4. De ultieme macht
5. De a-sociale macht
6. De eisende macht
7. De sturende macht
8. De directe macht
9. De suggestieve macht
10. De subtiele macht
11. De sociale macht
12. De beperkende macht

De grafiek kan op diverse manieren worden gelezen:

Afhankelijk: deze vormen van macht worden gevormd door de interactie met de buitenwereld.

Onafhankelijk: deze vormen van macht worden op de buitenwereld geprojecteerd.

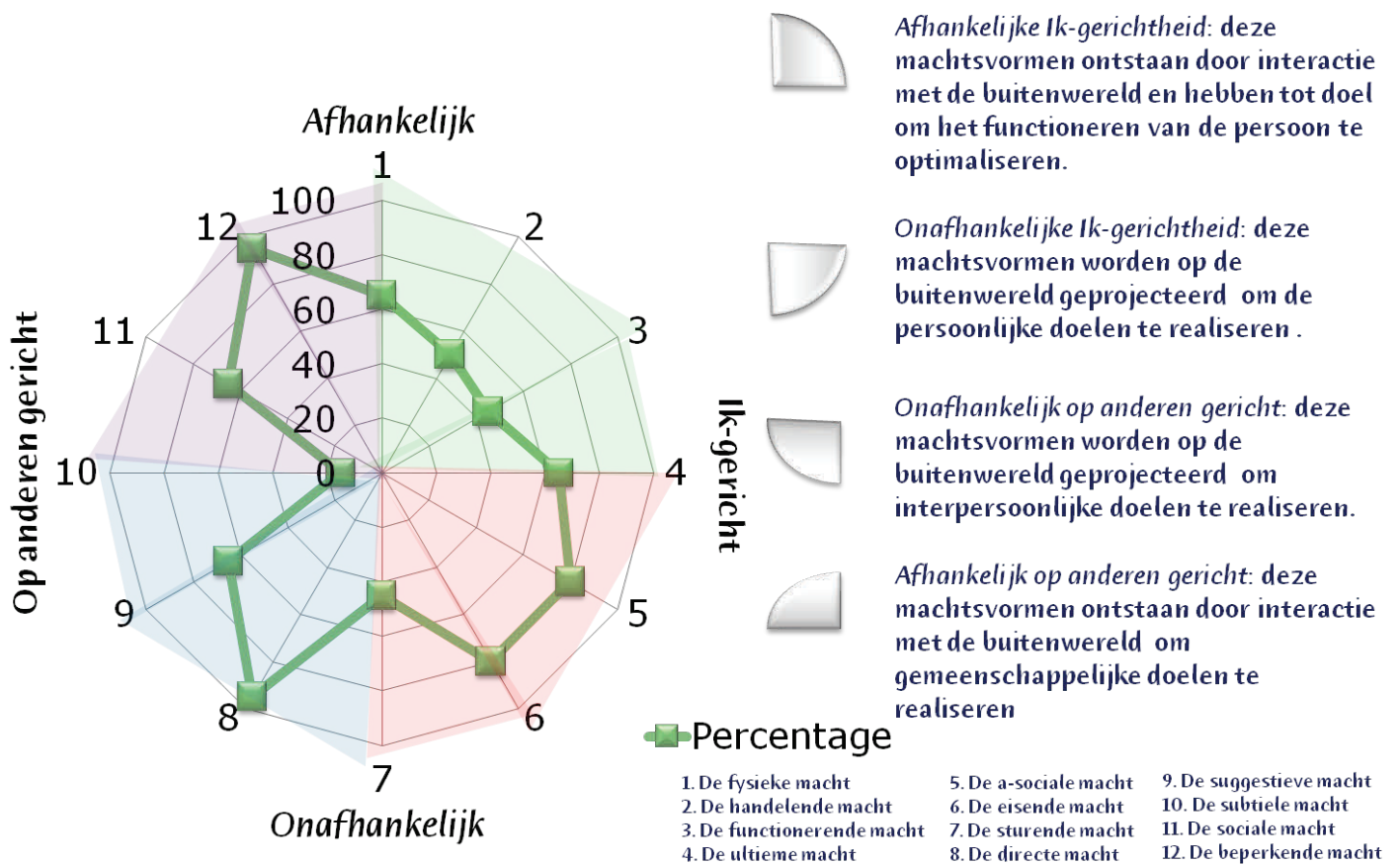
Ik-gericht: deze vormen van macht worden ten gunste van de persoonlijke doelen ingezet.

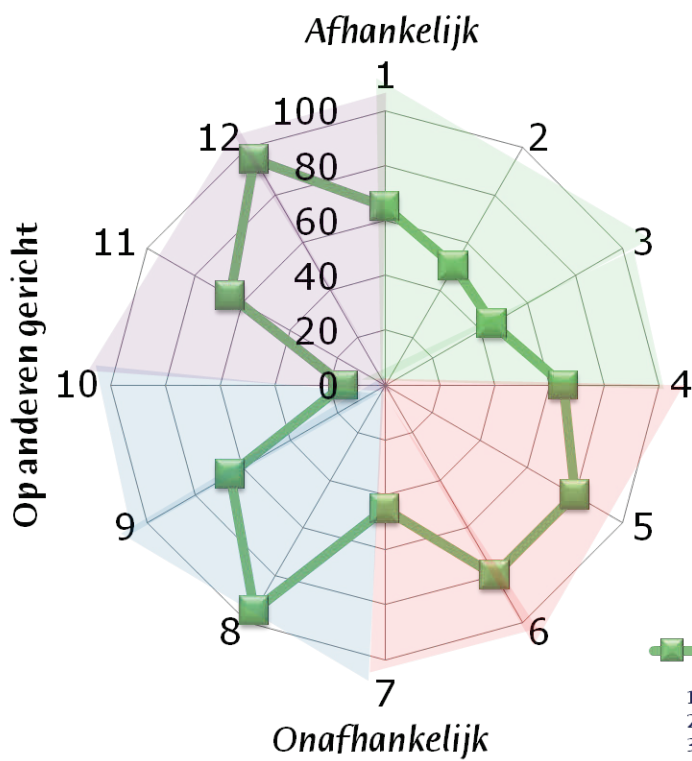

Op anderen gericht: deze vormen van macht worden ten gunste van de gemeenschappelijke doelen ingezet.

■ Percentage

1. De fysieke macht	5. De a-sociale macht	9. De suggestieve macht
2. De handelende macht	6. De ersende macht	10. De subtiële macht
3. De functionerende macht	7. De sturende macht	11. De sociale macht
4. De ultieme macht	8. De directe macht	12. De beperkende macht

Ook is er sprake van polariserende paren:

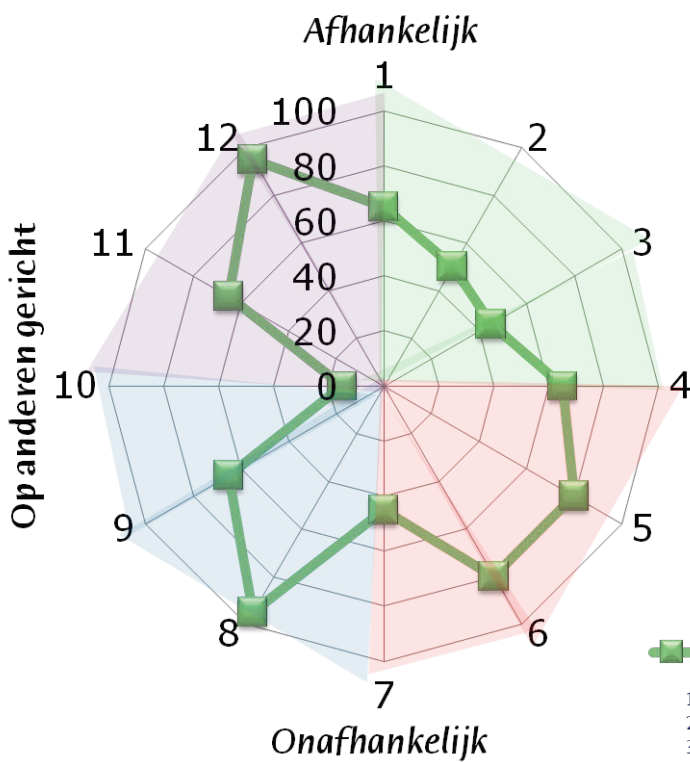
1. Fysieke macht - 7. Sturende macht: Het inzetten van het lichaam als een instrument om al dan niet te gaan handelen op basis van een manipulatie. In de afbeelding is duidelijk te zien dat de persoon de neiging heeft om op basis van een negatieve manipulatie te gaan handelen.

2. Handelende macht - 8. directe macht: De mate van kracht die de persoon inzet bij het uitvoeren van zijn handelingen om al dan niet anderen of zichzelf te confronteren. In de afbeelding is duidelijk te zien dat de persoon gematigd is om zijn confrontaties op krachtige wijze te presenteren.

Ik-gericht

■ Percentage

1. De fysieke macht	5. De a-sociale macht	9. De suggestieve macht
2. De handelende macht	6. De eisende macht	10. De subtiële macht
3. De functionerende macht	7. De sturende macht	11. De sociale macht
4. De ultieme macht	8. De directe macht	12. De beperkende macht

Ook is er sprake van polariserende paren:

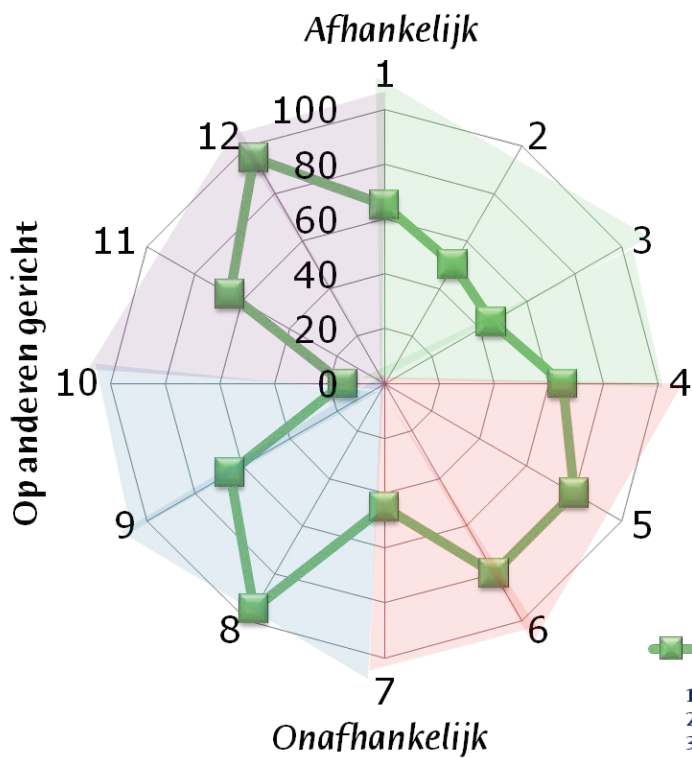
3. *Functionerende macht* - 9. *Suggestieve macht*: Het gebruik maken van één of meerdere rollen om al dan niet de ander te overtuigen van een mening, visie of argument. In de afbeelding is te zien dat de persoon een sterke neiging heeft om te gaan overtuigen, maar zet hierbij niet intentioneel één of meerdere rollen in.

4. *Ultieme macht* - 10. *Subtiële macht*: De verleiding om één of meerdere vormen van geweld (agressie) te gebruiken om een of meerdere persoonlijke doelen te realiseren. Dan wel om de ander te verleiden om toe te geven onder de dreiging van agressie. In de afbeelding is te zien dat de persoon agressief gedrag vertoont en niet probeert om de ander te verleiden om tot andere gedachten of handelwijzen te komen.

■ Percentage

1. De fysieke macht	5. De a-sociale macht	9. De suggestieve macht
2. De handelende macht	6. De eisende macht	10. De subtiële macht
3. De functionerende macht	7. De sturende macht	11. De sociale macht
4. De ultieme macht	8. De directe macht	12. De beperkende macht

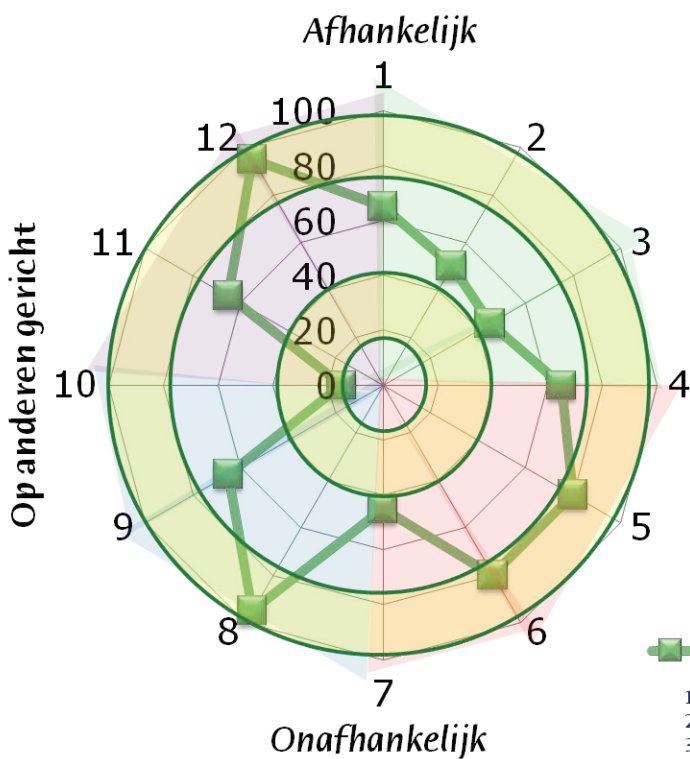
Ook is er sprake van polariserende paren:

5. a-sociale macht - 11. Sociale macht: Het beïnvloeden van de ander om tot het realiseren van één of meerdere doelen te komen en als dat niet lukt de doelen alsnog realiseren op basis van machtsmisbruik. In de afbeelding is te zien dat de persoon zowel zijn invloed probeert te gebruiken en hij tegelijkertijd niet vies van is om emotionele chantage toe te passen.

6. Eisende macht - 12. Onmacht: De persoon zet zichzelf/of anderen onder druk om een prestatie te leveren en hierdoor kan de persoon (en/of de ander) te maken krijgen met onmacht. In de afbeelding is te zien dat de persoon dwang toepast met als resultaat dat hij zichzelf of anderen onmachtig maakt en hierdoor er functioneringsproblemen ontstaan.

■ Percentage

1. De fysieke macht	5. De a-sociale macht	9. De suggestieve macht
2. De handelende macht	6. De eisende macht	10. De subtiële macht
3. De functionerende macht	7. De sturende macht	11. De sociale macht
4. De ultieme macht	8. De directe macht	12. De beperkende macht

De meest interessante delen van de spin zijn de buitenste ring en tweede ring, omdat hier de uitschieters naar boven en beneden in staan vermeld.

De derde en vierde ringen zijn het minst interessant omdat hierbij sprake is van een gemiddelde score. In de regel is dit niet bijzonder of opmerkelijk ('gemiddeld').

Bijvoorbeeld bij het paar 5 en 11 is 5 dominant over 11 en dus het belangrijkste in de uitleg van de grafiek.

■ Percentage

1. De fysieke macht	5. De a-sociale macht	9. De suggestieve macht
2. De handelende macht	6. De eisende macht	10. De subtiele macht
3. De functionerende macht	7. De sturende macht	11. De sociale macht
4. De ultieme macht	8. De directe macht	12. De beperkende macht

Er bestaat niet alleen een innerlijk machtsevenwicht, maar daar buiten ook een machtsevenwicht met de buitenwereld. Zowel met personen, dieren, objecten en de gegeven omstandigheden. Het is pas zinvol om naar het buitengerichte machtsevenwicht te kijken als de persoon begrijpt wat macht is, hoe macht werkt ten gunste en ten nadele van hem/haar.

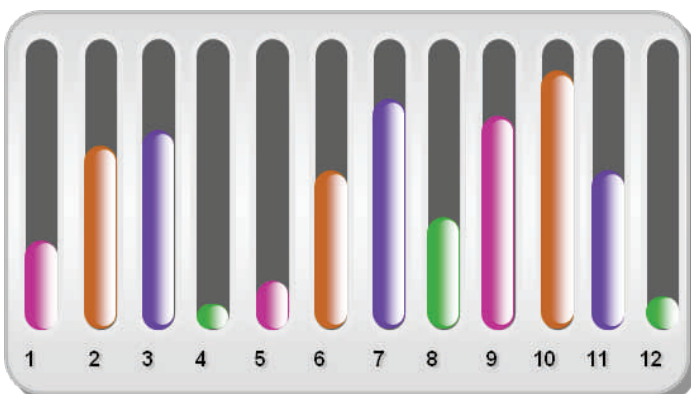
De persoon dient een inventarisatie te maken van de rollen die hij/zij vervuld. Op een vel schrijft hij/zij alle rollen die hij/zij in zijn/haar privéleven vervuld. Hierbij kun je denken aan onder andere: relatie, gezin, familie, vriendengroep.

Op een tweede vel schrijft hij/zij alle rollen die hij/zij in zijn/haar formele leven vervuld. Hierbij kun je denken aan onder andere: werk, sportteam, vereniging, vrijwilligerswerk en studie.

De persoon gaat per vel en per rol aangeven welke rechten en plichten hij/zij heeft. Vervolgens gaat de persoon aangeven wat hij/zij moet doen om de rechten en plichten na te leven. Opmerking: in feite beschrijft de persoon de macht die hij/zij inzet om de rechten te claimen en de inspanning die hij/zij moet leveren om de plichten na te komen.

De persoon gaat aangeven welke machtsvormen het beste aansluiten bij het naleven van de rechten en plichten per rol. Als ook hoeveel macht hij/zij nodig denkt te hebben.

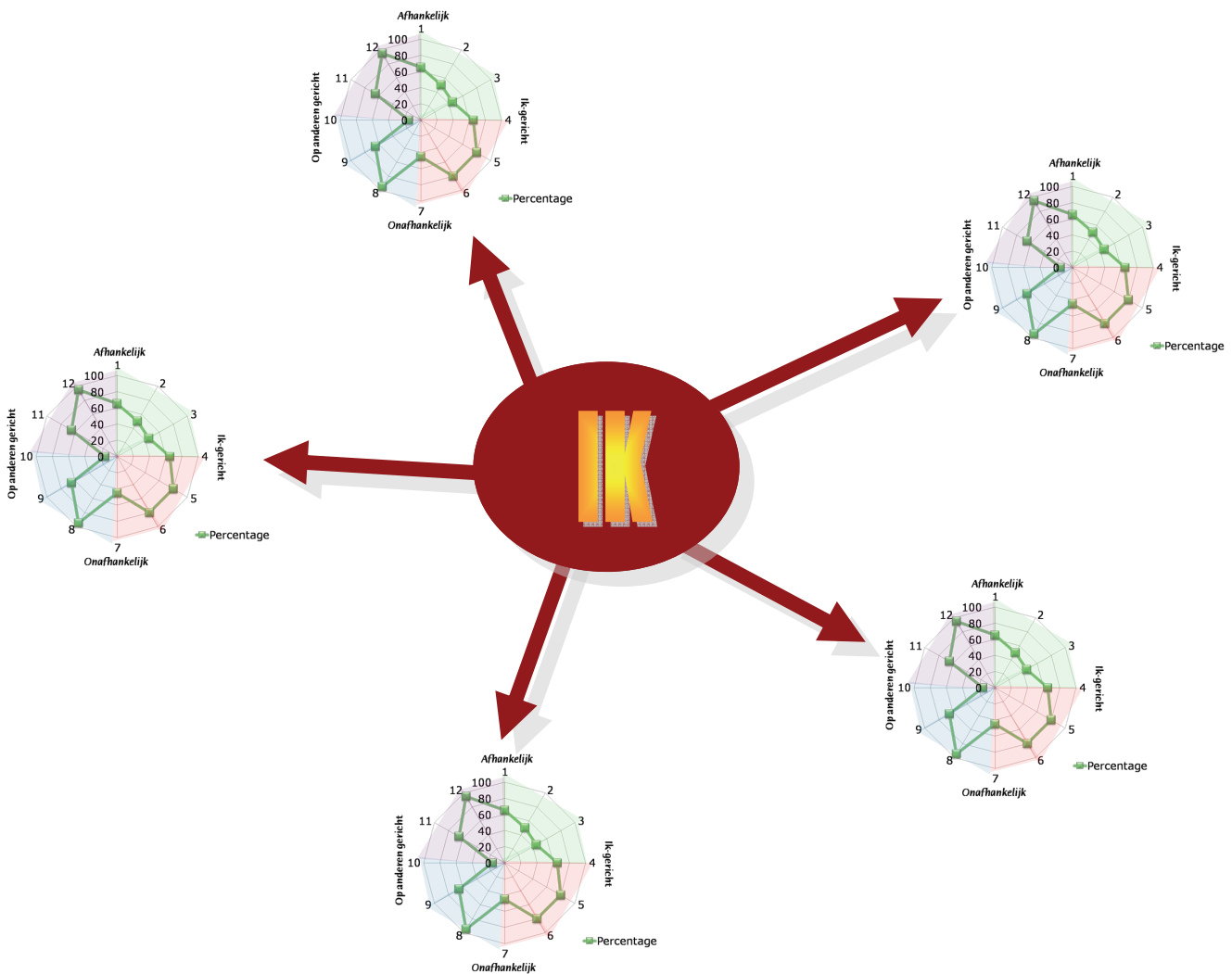
Opmerking: Ook bij deze oefening is er sprake van een spel met de percepties, die voor 90% niet overeenkomen met de gebeurende werkelijkheid en in alle mogelijke situaties. Echter hoeft dit ook niet omdat het doel het verwerven van inzicht is in de macht die een persoon tot zijn/haar beschikking heeft of denkt te hebben.

1. De fysieke macht
2. De handelende macht
3. De functionerende macht
4. De ultieme macht
5. De a-sociale macht
6. De eisende macht
7. De sturende macht
8. De directe macht
9. De suggestieve macht
10. De subtiele macht
11. De sociale macht
12. De beperkende macht

Als de benodigde informatie is opgeschreven, dient het per rol te worden vertaald in een radargrafiek. Alle radargrafieken die betrekking hebben op de (belangrijkste) rollen van het privéleven worden op een vel geplaatst. Hetzelfde gebeurt voor de rollen uit het formele leven van de persoon. Het plaatsen van de grafieken kan bijvoorbeeld in de vorm van een sociaal atoom.

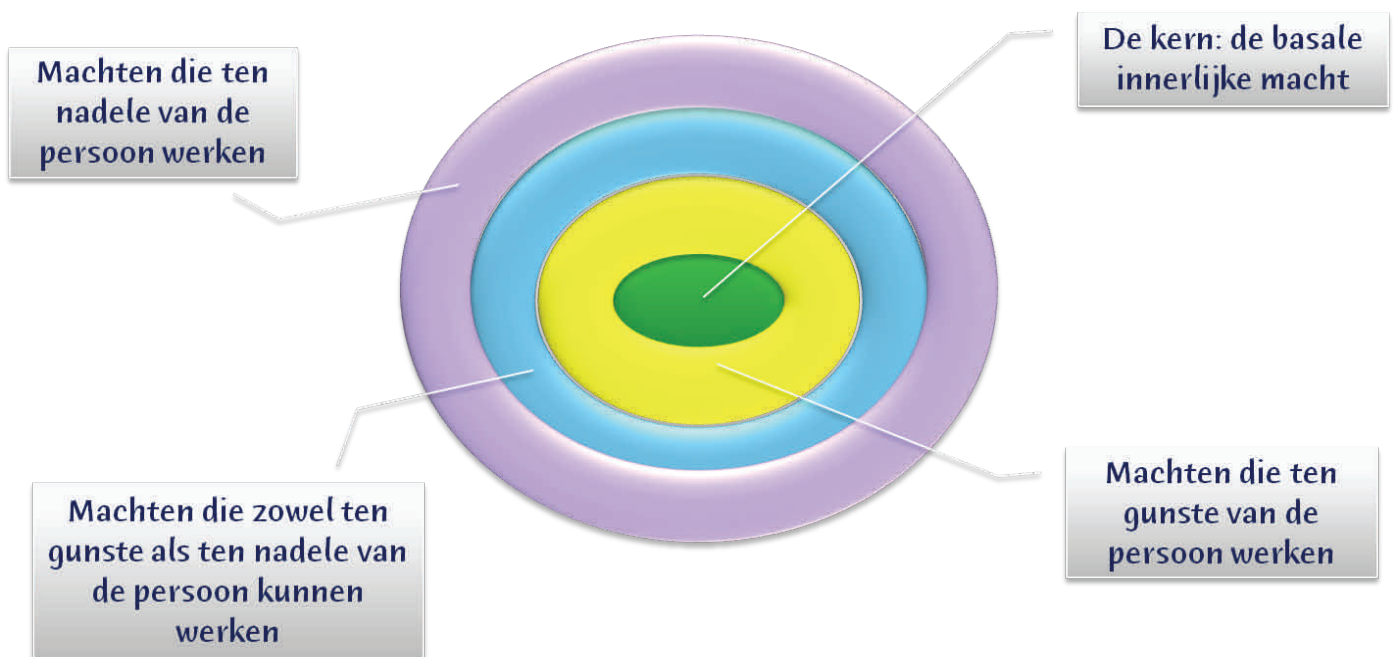

In de analyse van de tekeningen kun je rekening houden met de volgende punten:

1. Passen de machtsvormen en de intensiteit van de machtsvormen bij het naleven van de rechten en plichten per rol? Of is hier sprake van een discrepantie tussen de rechten en plichten; tussen de diverse rollen; tussen de gebeurende werkelijkheid en de (ideaal) zelfbeelden; tussen rollen uit het privéleven en het formele leven?
2. Houdt de persoon er een andere maatstaf op na voor zijn/haar privéleven, als voor zijn/haar formele leven? Waar is dit verschil op gebaseerd? De perceptiebeelden? De roleisen of de functie-eisen?
3. Wat is moeilijker voor de persoon: rechten claimen of plichten nakomen? Waarom?
4. Wat zijn de sterke rollen en wat zijn de zwakke rollen in het privéleven van de persoon? En in het formele leven van de persoon? Is er sprake van een overeenkomst tussen de sterke en de zwakke rollen? Kunnen de percepties m.b.t. de sterke en de zwakke rollen worden onderbouwd met feiten?
5. Begrijpt de persoon dat macht essentieel is om zowel persoonlijk, als ook beroepsmatig te kunnen functioneren?
6. Begrijpt de persoon dat hij/zij **ALTIJD** macht gebruikt? Zelfs als hij/zij een afweer heeft van macht (VIS-as)?
7. Begrijpt de persoon dat er een verschil bestaat tussen macht en machtsmisbruik?

Nadat de persoon de *naar buitengerichte macht* heeft onderzocht, kan het interessant zijn om te onderzoeken *of* en *welke* discrepanties er zijn tussen de innerlijke macht en de naar buitengerichte macht. Als ook welke overeenkomsten er zijn. Zo kan de persoon bijvoorbeeld ontdekken hoe hij/zij zichzelf op bepaalde momenten buitenspel zet of welke invloed het socialisatieproces op hem/haar heeft.

Een geschikte vorm om de innerlijke macht en de naar buitengerichte macht visueel te maken, is de 'mandala'-tekenvorm.

De machtsmandala kan worden ingevuld met afbeeldingen, tekeningen of woorden.

Het belangrijkste is dat de persoon leert om onderscheid te maken tussen de diverse machtsvormen en de toepassingen hiervan. Als ook dat er een verschil bestaat tussen de werkelijke macht die een persoon heeft (VIS) en de macht die door de persoon wordt bedacht in vorm van percepties (VIS-as).

De machtsmandala kan ook worden gebruikt om doelen en taken te formuleren om bijvoorbeeld te leren om te gaan met de machtsvormen die een nadelige invloed hebben op de persoon. Of het versterken van de machtsvormen die een gunstig effect hebben op de persoon.

Vergeet niet: macht is niet positief of negatief. De wijze en het doel waarvoor macht wordt in gezet, bepalen of de macht positief of negatief is.

5. *Geloven in macht*

Een counselor dient over een positieve houding te beschikken m.b.t. het gebruik van de diverse machtsvormen, zolang als deze ten gunste van de cliënt en zichzelf worden gebruikt.

De positieve houding bestaat o.a. uit een energieke opstelling, een levendige en leesbare lichaamstaal, zin hebben in het contact met de ander en een machtige uitstraling. De counselor moet geloven in zijn/haar macht en de bijbehorende positieve houding. Het geloven in de macht om te handelen en veranderingen tot stand te kunnen brengen, is essentieel voor het succes om doelen te realiseren.

Als je niet gelooft in de macht die je bezit en dat je deze macht ook kunt gebruiken, dan slaat de onzekerheid toe en kom je ongeloofwaardig over. Het is niet prettig als een cliënt begeleidt wordt door iemand die er geen geloof in heeft. Hierdoor nemen de kansen op succes drastisch af. Een counselor die niet bewust en doelgericht zijn macht gebruikt, is als een chirurg die flauwvalt zodra hij/zij een druppel bloed ziet.

Geloven in je macht is *NIET* hetzelfde als hoogmoed, arrogantie, het hoog in je bol hebben of onverschilligheid!

Geloven in je macht is *WEL* actief en doelgericht functioneren met als doel om de cliënt op een constructieve wijze te helpen met zijn/haar functioneringsproblemen te overwinnen.

Hoofdstuk 5: Suggestief

Het is vaak moeilijk om de fantasie te scheiden van de werkelijkheid. gende werkelijkheid scheiden van de fantasie?

Het is niet alleen lastig als wij de werkelijkheid en fantasie vaker doo Het zorgt er ook voor dat wij worden uitgedaagd om te puzzelen, prob sen, in te leven en mee te leven. Dit wordt bijvoorbeeld duidelijk bij i is fascinerend om te kijken hoe de magiër een truc uitvoert. De meest graag weten: hoe flikt die magiër het om deze truc uit te voeren, maar wordt uitgelegd, valt het vaak ook tegen. ~~Ole was in de trailer!~~ van:

Een persoon is bijzonder gevoelig voor suggestieve prikkels. Ook jij. de ~~Viss~~ dominant is boven de zintuiglijke waarneming. Optische illusie direct duidet ~~etijks~~: een verschil tussen dat wat je zintuiglijk waarneemt e denkt dat je hebt waargenomen.

Onze gevoeligheid voor illusies zit voor een belangrijk deel ingebakke en wel met een ~~gescheem~~ tegen een eventueel. ~~gevoel~~ ~~zif~~ dreiging mag je gerust zeggen dat wij echt mentalisten zijn en daar hebben wij nodig van bijvoorbeeld Uri Geller. Zolang als het op de één of andere waardig is voor onze hersenen, dan zullen zij hierop gaan anticiperen senen steeds willen voorspellen wat er gaat gebeuren in de volgende keerzijde is dat de hersenen dus ook gemakkelijk voor de gek kunnen den door jezelf en door anderen. Dit is onder andere in een paar lege menten duidelijk geworden, namelijk in: het Milgram experiment, het S experiment en The Wave.

Mensen zijn gevoelig voor suggestie en illusies. Een basaal deel van kun je niet voorkomen, maar een ander deel kun je wel beïnvloeden zo illusies en suggestieve opmerkingen registreert en eventueel kunt cor

Het succes van illusies en suggesties hangt voor een belangrijk deel a waardig is voor de persoon. Hoe geloofwaardiger de vorm is met de bi derbouwing (de inhoud) als ook het vervullen van een bijpassende rol, presentatie wordt voor de persoon. Een geloofwaardige context zorgt i persoon gedrag gaat vertonen wat hij/zij normalerwijze niet zou laten

Het laatste belangrijke element bij illusies en suggesties is timing. D kop slaan op exact het juiste moment. Net zoals bij een komiek of een hangt het succes af van de timing. Alleen dan is een grap leuk of slaa Dit moment wordt ook wel het gouden moment genoemd.

5.1 Illusionaire technieken

5.1.1 Illusies

Een illusie is een kunstmatige voorstelling van iets of iemand op basis van perceptuele misleiding. Met andere woorden: een persoon wordt op het verkeerde been of meerdere zintuigen te misleiden. Hierbij wordt er ingespeeld op de perceptie van een persoon. Zo zal bijvoorbeeld een persoon die vaker het idee heeft dat hij/zij de enige zwarte schaap van een groep is, het logisch vinden dat hij/zij maar weinig stoelen zijn.

Illusies kunnen onderverdeeld worden in onder meer:

1. Zintuiglijke illusies (vormniveau), bijvoorbeeld stoel te weinig of te veel, of vloeden met licht effecten.
2. Cognitieve illusies (inhoudsniveau), bijvoorbeeld denkstraten.
3. Spel illusies (spelniveau), bijvoorbeeld rolveranderingen.

5.1.2 Suggestieve illusies

Suggestieve illusies hebben betrekking op het inbrengen van informatie bij een persoon, dan wel om bestaande psychische inhoud actief te maken. Hierdoor kunnen cognitieve denkpatronen worden beïnvloed, bijvoorbeeld activeren van een denkstraat of juist het doorbreken van een mindfuck. Suggestieve illusies richten zich op het inhoudsniveau van de VIS.

Voorbeelden van suggestieve interventies:

1. Het uitspreken van halve zinnen waarbij van de gesprekspartner wordt verwacht dat hij/zij de zinnen afmaakt. Het doel is om (extra) informatie te krijgen.
2. Het verkeerd samenvatten van wat de gesprekspartner heeft gezegd, waarbij hij/zij gaat corrigeren. Hierdoor kan er meer informatie vrijkomen en kan de persoon eventueel op een leugen worden betrapt.
3. Het letterlijk interpreteren van wat de gesprekspartner zegt. Hierdoor kan de gesprekspartner corrigeren en/of raakt geïrriteerd. Het doel is dat de gesprekspartner meer informatie prijs geeft en als hij/zij hierbij geagiteerd wordt, zal hij/zij nog meer informatie verstrekken. Bovendien is het voor de gesprekspartner boos is moeilijker om te liegen.
4. Het toevoegen van informatie aan de boodschap van de gesprekspartner. Het doel is dat de persoon de toegevoegde informatie meeneemt in zijn/haar eigen opvattingen.
5. Het niet begrijpen wat de gesprekspartner je duidelijk wilt maken. Het doel is om de troeven van de gesprekspartner uit te spelen, zodat zijn/haar troeven open op tafel liggen en een directe communicatie mogelijk is.
6. De zakelijke opstelling kiezen tijdens het gesprek waardoor het moeilijk wordt voor de gesprekspartner om gehoord te worden. Het doel is dat de gesprekspartner extra inspanning moet leveren om gehoord te worden. Het doel is dat de gesprekspartner extra inspanning moet leveren om gehoord te worden. Het doel is dat de gesprekspartner de aandacht meer op jou, dan op zijn/haar veronderstelde overtuigingen.
7. De super empathische hulpverlener die resoluut weigert om iets te vertellen aan de persoon. Het doel is om de gesprekspartner te leren dat ergens buiten de gespreksruimte niet hetzelfde is als instemming, toestemming of een carte blanche.
8. De directe hulpverlener die confronterend is door de ontsnapping van de gesprekspartner te sluiten. Het doel is dat de gesprekspartner de verantwoordelijkheid neemt voor zijn/haar functioneren.

9. De visionaire hulpverlener gaat mijmeren over de toekomst hoe die uit zou kunnen komen te zien. Het moet duidelijk zijn dat het wens is. Het doel is dat de gesprekspartner iets meeneemt in zijn/haar toedelen.

10 Het hardop verwoorden van het psychische lawaai van de gesprekspartner. Het doel is dat de gesprekspartner zijn/haar eigen gedachten hoort, om het te checken hoe geloofwaardig de gesprekspartner het psychische lawaai

5.1.3 Percepties

Percepties zijn de denkbeelden van een persoon over alles wat hij/zij ziet en/of bedenken, bijvoorbeeld: zichzelf, de ander, een gebeurtenis, een land, een baan of etenswaar. Zo heeft een persoon percepties over hoe hij/zij functioneert. Als ook hoe hij/zij zou willen functioneren. Met de ander is en hoe hij/zij hoopt dat de ander zich zal gaan ontwikkelen. Het is dat een gebakje in de vitrine lekker ~~is als in bakje~~ ~~is als in bakje~~ De kleur van de percepties. Hierbij kun je denken aan de waardering van de percepties als ook aan de samenstelling van de denkbeelden en de wijze hoe de percepties en/of om zou moeten gaan met de denkbeelden.

Perceptiegroepen

De percepties kunnen in zes groepen worden onderverdeeld:

1. Zelfbeelden.
2. Ideaal zelfbeelden.
3. Metabeelden.
4. Ideaal metabeelden.
5. Alterbeelden.
6. Ideaal alterbeelden.

Het veranderen van de perceptiebeelden gebeurt meestal op basis van

- Checken of controleren van de perceptiebeelden op hun feitelijkheid (doel om onderscheid aan te brengen tussen ideale perceptiebeelden (die niet is) en de perceptiebeelden die corresponderen met de werkelijkheid (dat wat is)).
- Bewustwording/besef ontwikkelen wat de perceptiebeelden vertellen over de persoon (etc.), welke waarde de persoon toedicht aan de perceptiebeelden, de consequenties zijn van de perceptiebeelden voor onder meer het welzijn van de persoon, welke perceptiebeelden constructief zijn en welke destructief. Het blijven herhalen: de perceptiebeelden worden per dag frequent herhaald door de persoon (volgens het principe van de herhaling).
- De confrontatie/aangaan van de dialoog met anderen of de perceptiebeelden worden herkend en welke waarde deze bezitten voor de anderen.
- De oorsprong van de perceptiebeelden proberen te achterhalen waar bepaalde perceptiebeelden hun oorsprong vinden, bijvoorbeeld van een moeder, een televisieprogramma of een docent van school.
- Het opheffen van de indelingen/perceptiebeelden die elkaar tegenspreken in vergelijkbare omstandigheden, worden geanalyseerd met als doel congruentie te kunnen begrijpen en het op zoek gaan naar een evenwichtige brugging zodat er een congruentie kan ontstaan.
- Een dynamisch perspectief ontwikkelen:ervaart de persoon functionele problemen als hij/zij hinder ondervindt van de perceptiebeelden, dan beschikt hij/zij, doorgaans, over een statisch zelfbeeld, dat overtuigd is qua omvang (aantallen). De persoon dient te (her)ontdekken dat er meer is dan de statische perceptiebeelden.

De schaduw

De term de schaduw verwijst naar dat deel van de persoonlijkheid waarvan psychische inhoud door de persoon worden ontkend, verdrongen, vervoerd. Psychische inhoud zijn onder andere herinneringen, gedachten, verlangingen, associaties, fantasieën.

Alle psychische inhoud die thuis horen in de schaduw bezitten een negatieve waardering. De negatieve waardering is als het ware het toegangsbewijs om de schaduw te betreden. Het is echter niet zo dat in de schaduw alleen negatieve en maatschappelijk afkeurenswaardige zaken zitten, zoals: moord, geweld, verkrachtingen, bedrog en verraad. Voor veel mensen zitten in de schaduw ook maatschappelijk positief gewaardeerde zaken, zoals: liefde, seksuele verlangingen, trouwen, eerlijkheid, passie en dergelijke.

De maatschappelijk positief gewaardeerde onderwerpen komen in de schaduw terecht als de persoon niet in staat is om hier zelf positieve ervaringen mee te maken. Het door het item negatief wordt gewaardeerd. Voorbeeld: in reclames zien we vaak hoe gemakkelijk het is om een liefdevolle en succesvolle relatie te onderhouden. In de praktijk hebben hier nogal wat mensen moeite mee. Hierdoor kan het een liefdesrelatie negatief worden gewaardeerd en dus in de schaduw terechtkomen.

Schaduw en verdrinking

Het begrip: de schaduw, is een metafoor voor de onbekende kant van de persoonlijkheid. In de hersenpan schijnt geen licht en is er dus ook geen sprake van een verdrinking. Er in de hersenen geen apart stukje dat speciaal is gereserveerd voor de schaduw. De schaduw is een product van de VIS.

Ondanks dat de schaduwinhoud niet feitelijk bestaan, zijn ze wel echt. De reden hiervoor is dat elke schaduwinhoud een verhaal heeft. M.a.w.: een schaduwinhoud staat symbool voor een ervaring (een herinnering, verlangen, een overtuiging et cetera) die negatief wordt gewaardeerd. De schaduwinhoud roept psychische, emotionele en een lichamelijke onrust op (ofte anderszins). Het persoon is echter niet bij machte om de schaduwinhoud uit te schakelen, dan door hem te ontkennen, te verdringen of reactiegedrag te gaan vertonen (= activeren van beschermingsmechanismen). Een geactiveerde schaduwinhoud kan er debet aan zijn dat een persoon niet één of meerdere behoeften kan vervullen. Bij de neurotische behoeftebevrediging speelt de geactiveerde schaduwinhoud een belangrijke rol m.b.t. de wijze hoe de neurotische behoeftebevrediging wordt bereikt.

De vistechnieken die te maken hebben met de schaduw proberen dan ook om de negatieve waardering van de schaduwinhouden te neutraliseren.

Let op: dit heeft niet alleen effect op het woord, de term of het begrip, maar ook op de psychische inhoud waarvoor het symbool staat.

Het neutraliseren wordt ook wel ~~geë~~ ~~ter~~ ~~nu~~ ~~g~~ ~~ant~~ ~~de~~ psychische inhoud genoemd. Het is niet noodzakelijk dat een persoon een positieve waarde voor een schaduwinhoud. Het enige ~~wa~~ ~~ts~~ ~~sch~~ ~~ad~~ ~~uw~~ ~~in~~ ~~h~~ ~~ou~~ ~~d~~ ~~e~~ ~~n~~ ~~be~~ ~~s~~ ~~p~~ ~~r~~ ~~e~~ ~~e~~ ~~k~~ ~~b~~ ~~a~~ ~~r~~ ~~o~~ ~~o~~ ~~d~~ ~~e~~ ~~n~~ ~~g~~ ~~e~~ ~~m~~ ~~a~~ ~~a~~ ~~k~~ ~~t~~, die substantieel bijdragen aan de functies van een cliënt.

Let op: het is niet wenselijk dat alle schaduwinhouden worden geneutraliseerd. Het is goed dat bepaalde psychische inhouden negatief worden gewaardeerd. Waarom eigenlijk?

Het neutraliseren begint met het opschrijven van minimaal 20 schaduwinhouden op diverse manieren, onder andere:

Aan de cliënt wordt gevraagd om 10 persoonskenmerken op te schrijven die hij/zij zich enorm aan irriteert bij mensen uit zijn/haar sociale omgeving. Hij/zij schrijft ook 10 persoonskenmerken op te schrijven die hij/zij bewonderd bij mensen in zijn/haar sociale omgeving. De cliënt schrijft alter beelden op die negatief zijn gewaardeerd. De perceptiebeelden vinden hun oorsprong in de schaduwinhouden en zijn schaduwinhouden. Zeg maar dat de opgeschreven persoonskenmerken een spiegelfunctie bezitten.

Na het opschrijven van de schaduwinhouden, moet er worden vastgesteld welke zwaargewicht zijn. Dit gebeurt door voor ieder persoonskenmerk te plaatsen. De persoon spreekt hardop, minimaal 15 keer. Ik ben + persoonskenmerk. Het is van belang dat de persoon bewust de woorden uitspreekt, dus niet de woorden gaat afraffelen of als een kopieerwerk gaat.

Als het een zwaargewicht schaduwinhoud is, dan slaagt de persoon erin de zin neutraal uit te spreken en er zal dan een mindfuck ontstaan. Het is belangrijk dat er geen arousal ontstaat in combinatie met afkeurende of veroordelende gedachten.

Let op: een persoon kan een eigenschap bij iemand bewonderen en waarderen, maar als het in de zin wordt geplaatst: Ik ben + dan kan de persoon in de regel gedachten in de trant van: Ja, maar dat is niet zo niet.

De persoon herhaalt de procedure bij alle 20 persoonskenmerken. Na het opschrijven wordt er een schaduwinhoud gekozen die de meeste arousal en negatieve gedachten oproept.

De persoon gaat samen met de counselor of een groepslid tegenover elkaar zitten en begint 15 minuten uit te spreken. De counselor of groepslid checkt of de persoon steeds bewust en intentioneel de zin uitspreekt en treedt eventueel op (geen discussie maar in de vorm van directe aanwijzingen). Bovendien wordt de counselor of het groepslid regelmatig de uitgesproken zin met metaal, lichaamstaal en verbaal). Na deze 15 minuten een check

en de negatieve gedachten minder of meer worden.

Het is belangrijk om niet te gaan analyseren door bijvoorbeeld op naar de symbolische betekenis. Hierdoor neemt de kans toe dat de houd juist wordt versterkt en er een nog krachtiger dissociatie er

Er volgt een tweede ronde waarin de persoon de zin blijft herhalen (minuten). De counselor of het groepslid blijft checken en bevestigt

De tweede evaluatieronde: opnieuw wordt er vastgesteld of de schaduwinhoud meer of minder arousal oproept. Mocht een schaduwinhoud geen arousal oproepen, dan is het waarschijnlijk geen probleem geweest.

Het advies is dan dat de persoon de oefening in de komende dagen (eventueel met iemand anders of alleen), om vast te stellen of de negatieve gedachten minder zijn geworden of zelfs uitblijven. Als dit de schaduwinhoud weer een psychische inhoud geworden.

Wat is de winst hiervan? Niet dat de functioneringsproblemen zijn opgelost (de kans hierop is heel klein), maar het is nu mogelijk om het onderwerp met de cliënt te gaan verkennen en erin te verdiepen, zonder dat het tot zelfbedreiging leidt.

In de regel is het zo dat na de twee uitspreekronden de arousal nog aanwezig is (soms een beetje minder en soms een beetje meer) is. Het hangt ook af van omstandigheden, de onderlinge samenwerking en het vertrouwen in de mate van waardering die aan de schaduwinhoud wordt toegekend. Als ook welk type van gedachten er door de schaduwinhoud wordt oproepen, bijvoorbeeld afkeuring, schaamte, verraad of veroordelend.

De persoon krijgt de opdracht om de oefening alleen of met een ander te doen. De leidraad hierbij is twee tot drie keer per week, minimaal 3 tot 5 maal 60 minuten per keer. De persoon dient dan wel steeds dezelfde schaduwinhoud te gebruiken. Net zolang totdat de arousal tot een minimum is beperkt.

Een andere visteknik is om een schaduwinhoud uit te gaan beelden als een satietoneelstuk. Het accent ligt hierbij op dramatische expressie met spelenderwijs aan de slag te zijn met het gevoelige onderwerp of persoon. Hierbij helpt het overdrijven van de schaduwinhoud in de regel enorm, waardoor het hierdoor grotesk wordt.

Variaties hierop zijn de schaduwinhoud als een onderwerp voor dans of muziek te gebruiken. De schaduwinhoud kan ook worden gebruikt in een psychodrama waarin de rol van antagonist of die als dubbel vervuld.

De schaduwinhoud dient ook bij het psychodrama te worden gepersonifieerd, door het mogelijk is om in dialoog te treden met schaduwinhoud.

Let op: variaties hierop zijn het *more elaborate* (of *spitice dialogue* opstelling). Echter kunnen deze bij zwaargewichten als te bedreigend v. Bij psychodrama kan de antagonist of de dubbel hier veel beter en direct len, waardoor dat het bedreigende element kan worden beperkt.

5.1.4 Placebo effect

Therapeutic Touch is een behandelmethode van lichamelijke klachten en ziekten door middel van het maken van strijkbewegingen over het lichaam van de patiënt of cliënt heen. De methode is ontwikkelt door Dolores Krieger en Dora Kunz in de beginjaren zeventig van de vorige eeuw. Het is eenvoudig om de behandelwijze te leren en toe te passen.

Er zijn vele onderzoeken gedaan naar de effecten en de lange termijn resultaten van de Therapeutic Touch. De uitkomsten hiervan zijn grotendeels positief tot zeer positief.

Therapeutic Touch wordt o.a. in ziekenhuizen, zorginstellingen en de hulpverlening over de hele wereld met tevredenheid gebruikt. Het is deze die geen schade toebrengt aan de patiënt of de cliënt en die boven en zonder speciale hulpmiddelen kan worden uitgevoerd. Het helpt niet verlichten van pijnen, maar ook bij het reduceren van psychisch lawaai.

Het werkzame bestaansdeel van Therapeutic Touch is echter het

Er zijn vele onderzoeken gedaan om aan te tonen dat de Therapeutic Touch zende werking zou hebben. Echter zijn deze onderzoeken niet op een ke manier uitgevoerd. Bij echte wetenschappelijke onderzoeken komt er slecht *geneef*: genezende *wetkin* blijft het geloof in de Therapeutic Touch bestaan.

Wat vind jij: is het gebruik van een dergelijke behandeling toegestaan een hulpverleningstraject? Is het ethisch om intentioneel gebruiken van het placebo effect? Of toch niet? Zou jij het doen? Wat al weet dat het enige genezende bestaansdeel het placebo effect is, ethisch om een dergelijke behandeling te gebruiken? Waarom dan niet?

Placebo effect + Norcebo effect

Therapieën, methodieken en technieken die goed bedoeld zijn maar niet over één of meerdere basale werkende bestanddelen komen veel voor. Genoeg zijn deze therapieën (etc.) populair en zoals je weet wordt populair gecreëerd met het succesvol zijn.

De therapieën, methodieken en technieken zijn voor wat betreft hun helende kracht, maar vanwege het geloof wat deelnemers hebben in de genezen te worden door de betreffende therapie. De therapieën (etc.) vallen op het gebied van:

• De belevingsevaluaties van de deelnemers.

• De geloofsovertuiging van de deelnemers en doorgaans ook op die delaar.

• Het placebo effect.

Sommige van deze therapieën, voor het grootste deel afhankelijk van realiseren het tegenovergestelde van het placebo effect. Je kunt je o.a. denken aan: nare bijwerkingen die op basis van suggesties zijn als een gevolg van verkeerde diagnoses of negatief gestelde diagnose. Het effect is een negatief verwachtingeffect op een (be)handeling, middelen, trainingen en dergelijke. Voorbeelden van therapieën, methodieken en technieken:

• Familieopstelling, ontwikkelt door Bert Hellinger. Het basale werkende bestanddeel is een vorm van helderziendheid en/of een paranormale helpt met het verduidelijken van de interpersoonlijke relaties binnen de familieverband.

• Therapeutische Toets, ontwikkelt door Dolores Krieger en Dora Kunz.

• Neurofeedbacktraining, manier om mentale problemen en uiteenlopende ziekten te behandelen aan de hand van het leren van een ontspanningsoefening met behulp van een elektrocardiogram (ECG).

• Neuro-emotionele integratie (NEI), ontwikkelt door Roy Martina. Het idee is dat mentale problemen zich als een soort virus zich in de cellen en organen van een persoon hebben genesteld. De behandeling bestaat vooral uit het aanpakken van de cliënt.

• Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR), ontwikkelt door Francine Shapiro. Door heenbewegingen van de vingers te maken, kan de cliënt zich te dissociëren van trauma en emotionele problemen.

• Enneagram, ontwikkelt door George Gurdjieff en populair gemaakt door Dolores Krieger en Palmer in 1988. Negen persoonlijkheidstypen zijn ontwikkelt op basis van numerologie.

Er ook wat meer bekende en algemene methoden, bijvoorbeeld:

- Meditatie: Alle positieve effecten van meditatie van het omlaag brengen van de bloeddruk, het langer leven, het minder vaak ziek worden tot aan het sturen van het autonome zenuwstelsel, zijn alleen van toepassing op mensen die intensief en jarenlang mediteren. Denk aan Boeddhistische monniken die zich in meditatie hebben gespecialiseerd. Echter gelden deze positieve effecten niet voor beginners. Hier is met name het placebo effect van toepassing.
- Autogene training: breekt aan het basale werkende bestandsdeel, het placebo effect doet het in de regel goed.
- Hypnose, Bach bloesemremedies, intensief sporten, Reiki et cetera.

Werken met het placebo effect

Als je met een placebo effect gaat werken, doe het dan ook intentioneel. Aandachtspunten:

- Zorg dat het hele ritueel geloofwaardig is.
- Zorg dat het een compleet ritueel is, dat doorloopt en toegelicht kan worden.
- Zorg voor een goede timing en de juiste sfeermakers.
- Zorg dat je niet op een leugen kan worden betrapt.
- Zorg dat je er zin in hebt en maak gebruik van humor.
- Zorg dat je extra aandacht geeft aan de vorm en het spel (speel je met de handen nodeloos wisselen).
- Zorg ervoor dat je duidelijk perceptuele ankers slaat.
- Zorg dat het ritueel optimistisch stemt.

5.1.5 Visualisaties

Visualisaties kunnen globaal worden ingedeeld in drie categorieën: figuurlijke, tekstuele en letterlijke visualisaties. Figuurlijke visualisaties hebben alles te maken met de VIS en uiteraard de VEST. Tekstuele visualisaties hebben in het bijzonder betrekking op het spel van de VIS en ook de VEST. Letterlijke visualisaties hebben alles te maken met de VIS en uiteraard de VEST.

Figuurlijk visualisaties:

Het is goed om nog een keer te herhalen dat iedere gedragverandering kan worden gerealiseerd als de persoon in gedachten een voorstelling hoe dit nieuwe of veranderende gedrag er uit zou komen te zien. De meeste ervaren weerstand bij het maken van een positieve gedragsverandering. Het is belangrijk om te kunnen voorstellen van een negatieve gedragsverandering. Het is belangrijk om relevante informatie in te winnen. Als ook hun woordenschat toe te passen op deze gegeven omstandigheden, voordat zij in staat zijn om stand te kunnen overwinnen. De meeste cliënten willen niet echt aan de slag met constructieve visualisaties omdat hierdoor het gedrag verandert en het probleem vernieuwd wordt. Waarom willen cliënten dit niet, terwijl zij wel zeggen dat zij willen veranderen?

Voorbeelden:

1. Het tekenen van het lichaam: gaat op een groot vel papier liggen en de cliënt tekent de omtrek van de persoon op het papier. Vervolgens gaat de cliënt de tekening afmaken door zichzelf naakt af te beelden (voorzijde van het lichaam). Zo gedetailleerd mogelijk, inclusief moedervlekken. Hierna tekent de cliënt de spanningsplekken in het lichaam met rood aan. De spanningsplekken op de achterzijde worden aangegeven door een pijl met een tekst wat de spanning is. In een later stadium van de oefening kan de cliënt ook aangegeven waar hij/zij het meeste wordt aangeraakt en waar hij/zij graag aangeraakt wil worden. Aandachtspunten: het getekende gezicht is een masker (beschermingsmechanisme) dat correspondeert met hoe het gezicht de persoon zich bedreigt voelt; cliënten vergeten vaak om lichaamsdelen te tekenen; overeenkomst of verschillen tussen spanningsvelden, plekken waar aangeraakt en waar de persoon graag wil worden aangeraakt.
2. Het blind tekenen: de cliënt neemt een groot vel papier en gaat met gesloten ogen op diverse soorten muziek tekenen. Aandachtspunten: correspondeert de wijze van tekenen met de muziek; hoeveel ruimte neemt de cliënt in op het papier tijdens het tekenen (heel klein of juist groot); welke associaties worden door het tekenen bij de cliënt opgeroepen.
3. Zandtekening: de cliënt neemt in een meditatiehouding plaats bij een groot vel papier en diverse plastic bekertjes met gekleurd zand. Na een korte achtzaamheidsmeditatie te hebben gedaan, vouwt de persoon

vel en frietzakje. Hij/zij stopt hier gekleurd zand in en begint (in een bepaalde houding) te tekenen. Het is de bedoeling dat de cliënt niet gaat tekenen, maar dat de tekening als vanzelf ontstaat. Als hij/zij klaar is, doet hij/zij weer 10 minuten de achtzaamheidsmeditatie, dan met niet tekenen naar de tekening: wat valt op aan de tekening? Welke associaties doet de tekening op? Vervolgens de tekening vernietigen.

4. Het luisteren naar muziek gaat in de meditatiehouding zitten of neer op de grond op een plaats in een gemakkelijk stoel. Hij/zij gaat actief luisteren naar muziek (het liefst instrumentele muziek die wordt gespeeld met echte instrumenten, maar niet voortkabbelt). De muziek dient het liefste onbekend te zijn voor de cliënt. Geschikte muziek: klassieke muziek, modern klassiek en filmmuziek. De muziek dient dynamisch te zijn voor wat betreft: ritme, volume, tempo (BPM) en sfeer. Het is niet belangrijk dat de cliënt de muziek herkent. Het is een luisteroefening: het actief luisteren naar de geluiden en hiermee op de loop te gaan.
5. Een film bedenken op muziek: naar met de bovenstaande oefening, alleen gaat de cliënt nu actief fantaseren. Alsof hij/zij deelneemt aan de film waarbij de film zich ontwikkelt op basis van de muziek.
6. Het voorstellen hoe het de cliënt gaat in een gemakkelijke stoel zitten en gaat innerlijke voorstellingen maken van situaties of omstandigheden die hij/zij moeilijk vindt. Vervolgens gaat hij/zij een alternatief scenario bedenken hoe de situatie of de omstandigheden ten gunste van hem/haar uit kunnen komen, regelmatig herhalen en niet gaan analyseren.
7. Het schrijven van de cliënt gaat een type dagboek bijhouden of een biografie schrijven, of een verhaal.

Voorbeelden letterlijke visualisaties:

1. Het spelen van de cliënt gaat actief leren om uiteenlopende rollen te spelen, om zo het rolrepertoire te vergroten als ook dat de persoon goed kan spelen tot uitdrukking kan brengen. Dit kan bijvoorbeeld binnen het theater, dramatische expressie, toneelspelen en psychodrama.
2. Het uitvoeren van een nieuw scenario de cliënt zich diverse keren een innerlijke voorstelling heeft gemaakt van hoe hij/zij zich op een andere manier kan gedragen in een situatie of de gegeven omstandigheden, gaat door de innerlijke voorstelling in de praktijk te gaan brengen.
3. Creatieve uitspatting de cliënt gaat actief aan de slag met dans, zang, het spelen van een instrument, toneel spelen of manuele expressie. Het doel is letterlijk en figuurlijk meer bewegingsvrijheid te creëren.

Schaduwinhouden

Misschien heb je nog niet een idee wat er allemaal bij jou in de schaduwder en op de volgende pagina's tref je over het welzijn in de schaduw zitten. De onderwerpen zijn verdeeld in: eigenschappen, behoeftes, taboes en ervaringen.

Eigenschappen

Eigenschaften

Eigenschaften

Eigenschaften

Behoeften

Behoeften

Emoties

Emoties

Emoties

Emoties

Emoties

Emoties

Emoties

T a b o e s

T a b o e s

Ervaringen

Ervaringen

Hoofdstuk 6: Het geheime ingrediënt

Onze geest vergeet vaker dat de hersenen het mogelijk maken om te denken en wij ons bewust zijn van het feit dat wij bestaan...in leven zijn. Soms lijkt de geest te denken dat zij de schepper is van alles, maar dit is niet zo. De geest is veel meer als een bestuurder van een auto: *hij stuurt de hersenen aan voor wat betreft het bewustzijn, de psychische inhouden en het doelgericht functioneren.*

Het bewustzijn en de psychische inhouden ontstaan dankzij *samenwerkende neuronen* in de hersenen. Hierdoor kunnen de hersencellen met elkaar communiceren en gaan handelen. Naarmate een persoon vaker dezelfde soort psychische inhouden creëert, ontstaan er *neurale netwerken* in de hersenen. Oftewel: vaste patronen die de samenwerkende neuronen doorlopen. Het ontstaan van deze neurale netwerken begint al in onze jeugd en ontwikkelen zich tot *neurale snelwegen*.

De ‘snelwegen’ in onze hersenen blijven dus de rest van ons leven deel uitmaken van onze persoonlijkheid. Dit betekent echter niet dat er geen veranderingen optreden in de neurale netwerken van de hersenen. Het zal geen verrassing zijn als ik zeg dat hoe meer de nieuwe paden in de hersenen zich ontwikkelen, hoe lastiger het is om deze te veranderen. Blijvende veranderingen aanbrengen in de neurale netwerken kost tijd, veel inspanning en training. Zo wil bijvoorbeeld Els op haar 44ste een nieuwe carrière beginnen als een counselor. Hiervoor moet zij terug naar de schoolbanken en gaan leren. Geen eenvoudige opgave omdat diverse neurale netwerken moeten worden veranderd.

Een belangrijk natuurlijk hulpmiddel bij het leren en dus ook bij het veranderen van de neurale netwerken is het visualiseren. Wij kunnen alleen maar handelen als wij ons de handeling kunnen voorstellen. Hoe moeilijker een handeling is, hoe meer de persoon zal moeten trainen en dan niet alleen het lichaam maar ook in de hersenen. Of je een handeling kunt doen hangt voor een belangrijk deel af hoe jij denkt over het gaan uitvoeren van de handeling.

De neurale netwerken in de hersenen hebben niet alleen een grote invloed op je persoonlijkheid, maar ook op hoe je denkt en functioneert. Nu hoeven niet alle veranderingen blijvend van aard te zijn omdat dit tijd kost en om grote inspanningen vraagt. Regelmatig moeten wij snel en kortdurende veranderingen kunnen doorvoeren die niet blijvend zijn. Ook deze tijdelijke veranderingen beïnvloeden onze emoties, gedachten en handelwijzen.

6.1 *Het creëren van de wereld*

De hersenen creëren de binnen- en de buitenwereld en wel volgens aangeleerde patronen die zijn opgeslagen in de neurale netwerken. Niet één feitelijke ervaring is bepalend voor de wijze hoe wij functioneren, maar de eindeloze herhaling in gedachten van de ervaring en/of overeenkomstige ervaringen. Voor de hersenen is alles *echt* wat zij kunnen bedenken, daarvoor hoeft een object, een persoon, een dier en dergelijke niet feitelijk voor te bestaan.

6.2 *VIS en de hersenen*

De VIS ontstaat in de hersenen en de bewuste waarneming, of zoals je wilt: *ervaring*, gebeurt door de psyche in de vorm van de VIS-as. Dit onderscheid kan verwarring veroorzaken omdat de hersenen een dubbelrol voor zichzelf hebben weggelegd, te weten die van schepper en die van beoordelaar. Een dualiteit die niet overwonnen kan worden, maar waar je wel naar non-dualiteit toe kunt streven door het bewust worden van de VIS en de VIS-as en de mogelijkheden die zij bieden. Zij kunnen het paradijs voor je creëren, maar ook de hel.

VORM

Wij gaan er vanuit dat objecten, personen, dieren en dergelijke een vorm bezitten. Echter weten wij dit niet zeker omdat in de hersenen reconstructies worden gemaakt van datgene wat de zintuigen hebben geregistreerd. De reconstructies worden ook nog eens gekleurd door o.a. de ervaringen die je tijdens je leven hebt opgedaan. Wat is echt? De denkreconstructies zijn echt!

INHOUD

Het bijzondere van de inhoudsobjecten is dat wij, voor het over grootste deel, geloven dat zij realiteiten zijn. Op basis hiervan worden er nieuwe neurale netwerken in de hersenen gemaakt. Zelfs als wij alleen maar gedetailleerd visualiseren over bijvoorbeeld het beklimmen van een berg. Alle inhoudsobjecten, oftewel psychische inhouden, zijn reconstructies of constructies die door de hersenen zijn gemaakt. De beleving, de kleuring, de omvang en de intentionaliteit van de inhoudsobjecten worden bepaald door de VIS-as.

SPEL

Op het spelniveau maken wij gebruik van ons lichaam om inhoudsobjecten tot uitdrukking te brengen zodat deze waarneembaar zijn voor anderen en/of die het bewegingsapparaat in actie laat komen om bepaalde handelingen te verrichten.

Ook nemen wij waar op het spelniveau en wordt deze input door gegeven aan de hersenen. De wijze hoe wij bewegen, handelen, waarnemen en psychische inhouden tot uitdrukking brengen, wordt gekleurd door o.a. de rol die wij op dat moment vervullen en de positie die we tegelijkertijd innemen. Hierbij is uiteraard een hoofdrol weggelegd voor de VIS-as.

De hersenen ontwikkelen zich gedurende het leven van een persoon. De groei die het denken doormaakt binnen situaties is in een bepaalde mate negatief of positief.

De ontwikkeling van het denken is alleen mogelijk als de persoon leert. Zo leer je te denken, je leert te voelen, je leert waar te nemen, je leert te ervaren en je ervaringen op waarde te schatten. Het doel van het leren is dat de persoon zo optimaal mogelijk kan functioneren binnen de gegeven omstandigheden door de ervaren behoeften in afdoende mate te kunnen bevredigen. Ongeacht of dit het stillen van de honger is, het ontvangen van liefde of het ontwikkelen van een positieve eigenwaarde.

Gelijktijdig met het ontwikkelen van het denken, ontwikkelt zich de VIS-as. Je mag zeggen dat de VIS-as zich aanpast aan het leven wat een persoon leeft. Als je, bijvoorbeeld, nooit met een roofdier in het wild te maken krijgt, dan hoef je ook niet te leren hoe hier mee om te gaan als je oog in oog staat met het roofdier.

Het leren heeft dus niet alleen betrekking op het onder de knie krijgen van wiskunde of een taal, maar ook de wijze hoe je zintuiglijk waarneemt heb je geleerd en dit is nog steeds in ontwikkeling.

Je leert dus jezelf te worden en hoe je jezelf tot uitdrukking kunt brengen. Je vindt jezelf als het ware iedere dag opnieuw uit in elke situatie die zich aandient, waarbij je gebruik maakt van de ingesleten denkpaden. Deze denkpaden zijn niet statisch maar dynamisch. Niet alles kan veranderen, maar wel heel veel. Zo leer je iedere keer hoe te reageren op situaties die je meemaakt en dit is belangrijk voor nu, maar ook voor morgen.

Je leert door de interacties tussen de binnen- en de buitenwereld hoe te denken, hoe te ervaren en te beleven, hoe gebeurtenissen, ervaringen en situaties op waarde te schatten, te associëren en te beoordelen.

Een mens leert zich te ontwikkelen door het doen. Het is niet mogelijk om gedrag te ontwikkelen zonder het uit te proberen en met een zekere regelmaat toe te passen in de 'hier-en-nu'-situaties. Het praktijk ervarend leren maakt het mogelijk om behoeften te bevredigen en op een adequate wijze te functioneren.

Je leert dus niet alleen maar de juiste dingen in het leven, maar ook onwenselijke eigenschappen, vaardigheden, verslavingen en gedragingen. Je persoonlijkheid wordt hier mede door bepaald en je hersenen creëren de bijbehorende neurale netwerken. Uiteraard heeft dit ook gevolgen voor de VIS-as, waardoor je wereldbeeld een zwart randje krijgt en er in de kwaliteitswereld ook personen of dingen terecht komen die niet constructief zijn voor je functioneren. Hierdoor wordt de VIS gekleurd en steeds geïnterpreteerd vanuit de kleuring van de persoonlijkheid.

De hersenen creëren de geest die van zichzelf bewust is, oftewel: het Ik in al zijn dimensies. Het functioneren van de persoon is primair afhankelijk van de bewuste geest en de fysieke mogelijkheden. De succesvolheid van het functioneren hangt mede af van de vaardigheden die de persoon heeft geleerd, de kennis die hij/zij heeft verkregen en de ervaringen die hij/zij hiermee heeft opgedaan, de gesteldheid van de hersenen en het lichaam, de kleuring van de VIS-as en de gevolgen die dit heeft voor het wereldbeeld van de persoon en de invloed van schaduwinhouden op het functioneren.

Dankzij de hersenen kan jouw bewuste geest de binnen- en de buitenwereld creëren en dankzij het lichaam kun je functioneren en handelingen verrichten in of ten bate van de binnen- en de buitenwereld. Jij bent de schepper van jouw leven, maar dit wil niet zeggen dat je zomaar je leven kunt veranderen (met uitzondering van levensbedreigende of traumatische ingrepen). Het Ik is een opeenstapeling van gedachten en levenservaringen, op basis waarvan de hersenen complexe neurale netwerken hebben gebouwd. Iedere blijvende verandering kost tijd, omdat een neurale netwerk moet worden aangepast of zelfs nieuw moet worden gecreëerd. Echter kun je wel in het moment vorm bepalen. Dit is een tijdelijke verandering, die is gebonden aan de 'hier-en-nu'-situatie. Door repetitie van de nieuwe vorm ontstaat er een nieuwe inhoud en verandert de interactie tussen de inhoud en de vorm (ook wel spel genoemd). Door de eindeloze herhalingen ontstaat er veranderend of nieuw gedrag. Het nieuwe gedrag heeft ook invloed op je persoonlijkheid en het wereldbeeld dat je bezit. Het totaalgedrag van je verandert. Soms een klein beetje, soms veel. Soms ten gunste van je en soms ondermijnd het je. Soms per ongeluk en soms doelgericht.

Dit alles zorgt ervoor dat *jij* het geheime ingrediënt bent...jij bent de architect van je leven. De persoon die kan veranderen omdat jij je voornaamste schat bent aan mogelijkheden, potenties, vaardigheden, kwaliteiten en talenten.

Jij creëert je eigen wereld waarin je leeft en waar je tegelijkertijd ook deel van uitmaakt. Jij scheidt je eigen VIS-as en hierdoor ook percepties van de VIS. Alles is in jouw handen: jouw wereld, jouw leven, jouw werk, jouw relaties, jou zijn... Zonder jou bestaat er niets, maar dan ook helemaal niets.

Besef dat de dualiteit een product van jouw geest is en jij de schepper bent van jouw hemel en aarde. Maak hier gebruik van en help jezelf begrijpen, zoals je ook anderen kunt helpen met het leren begrijpen van zichzelf en de wereld die zij voor henzelf hebben gecreëerd.

Alles begint en eindigt met jou...

Het geheime ingrediënt van het VIS-model

En nu ben jij aan zet...jij bent immers het geheime ingrediënt! Wat wil je gaan doen? Wat wil je delen? Wat wil je leren? Hoe breng je in de praktijk wat je allemaal hebt geleerd?

Deel 2: Technieken

Hoofdstuk 7: Technieken

Het VIS-model kan methodisch op uiteenlopende wijzen als een techniek worden ingezet door bijvoorbeeld een counselor, een coach, een trainer, een docent of een leidinggevende.

Het is goed om te weten dat sommige technieken bedrieglijk eenvoudig lijken waardoor je door de impact van de techniek verrast kunt worden. Het is daarom adviseerbaar om te oefenen met de techniek voordat je het gaat inzetten bij trainees, cliënten, teamleden, medewerkers et cetera. Indien het je niet goed lukt om de technieken onder de knie te krijgen, roep dan de hulp in van een collega of een trainer die je hierbij ondersteuning geeft.

Realiseer je goed dat een techniek een instrument is om een gesteld doel of taak te realiseren door een aantal verrichtingen uit te voeren. Een techniek zet je niet in voor de lol of om te kijken wat voor een speciaal effect je kunt bewerkstelligen bij anderen.

Opmerking: Misschien leuk om te weten dat het woord: techniek, van oorsprong een Grieks woord is geweest voor kunst. De betekenis van het woord: techniek is: het beheersen en het manipuleren van met name de niet-levende natuur door de mens.

Over het geheel genomen zijn VIS-technieken krachtige hulpmiddelen die ook hun effect hebben op jou, de technicus. Het is belangrijk dat je leert om de techniek doelgericht in te zetten en je niet de controle verliest over de techniek. Je bent verantwoordelijk voor het inzetten en doorvoeren van een techniek en dit geldt niet alleen voor de VIS-technieken.

Het is tijd om aan de slag te gaan!

Techniek 1: Overprikkeling

Een veelgebruikte vistechiek is die van de overprikkeling. De techniek is gebaseerd op een formule: *3 zintuigen actief prikkelen + 1 onvoorspelbare factor = overprikkeling*. Overprikkeling zorgt ervoor dat een persoon de *controle* en het *overzicht* verliest over de 'hier-en-nu'-situatie.

De reden hiervoor is dat de persoon niet meer actief kan volgen wat er allemaal in het moment gebeurt terwijl de activiteit de persoon 'dwingt' om de activiteiten te blijven volgen. Het gevolg is dat er psychisch lawaai ontstaat (inhoud) wat resulteert in een staat van verwarring (niet meer weten hoe te handelen op het spelniveau).

Waar is deze techniek nuttig voor?

1. Het bewust maken van hoe psychisch lawaai kan ontstaan en dat je hier niet altijd een diepzinnige of problematische oorsprong voor hoeft te hebben.
2. Het demonstreren dat bij een overprikkeling de Automatische Negatieve Gedachten (ANG's) actief worden.
3. Het laten ervaren van het ruitenwissereffect: het in gedachten 'leeg' worden waardoor de persoon niet meer geordend kan denken.
4. Het laten ervaren en bewust worden van de negatieve effecten van stress en dan met name dat deze zich in het hele lichaam manifesteren. Als ook welke gevolgen zij hebben op het functioneren van een persoon.

5. Het ervaren dat als de persoon niet intentioneel een keuze maakt voor de vorm, hij/zij als vanzelf op de inhoud verdwijnt. Eerst de vorm accepteren en pas dan de aandacht richten op de inhoud. Als de vorm onacceptabel is, dan gaan handelen zodat de vorm verandert in een acceptabele vorm.
6. Het creëren van een mindfuck zodat de cliënt kan leren hoe hij/zij hieruit kan komen.
7. Als de cliënt in verwarring is gebracht, staat hij/zij open voor wijsheden en suggesties die door de counselor worden vertelt. De voornaamste oorzaak hiervan is dat de cliënt de controle over de situatie kwijt is geraakt. Een effectieve wijze hiervoor is het plaatsen van een 'dieptebommetje'. De cliënt krijgt een opdracht mee (bijvoorbeeld in de vorm van een raadsel, een puzzel of een activiteit) of een inzicht die niet meteen begrijpelijk is maar waarbij wordt gesuggereerd dat het heel begrijpelijk en logisch is. Pas na het gesprek, de bijeenkomst of de sessie mag het dieptebommetje afgaan en de persoon tot handelen of nadenken aanzetten ("Wat is er nu gebeurd?!").
8. Het creëren van een relaxatiemoment. De persoon kan niet langer de prikkels volgen en door vervolgens bijvoorbeeld meditatieve muziek op te zetten, kan hij/zij zich gaan ontspannen.
9. Het leren uitvoeren van de reality check, het opheffen van een mindfuck, het in beweging komen ('doen!'), het leren checken van 'dat wat is' (feiten) i.p.v. de getrokken conclusies, exposure en experimenten.

Wat doet de techniek met de VIS-as?

De overprikkeling ontstaat doordat de gegeven omstandigheden zodanig worden aangepast dat de zintuigen van de persoon teveel informatie inwinnen, die door de hersenen als belangrijk worden beschouwd (omdat er een potentiële dreiging vanuit gaat) en onvoldoende kunnen worden verwerkt.

De zintuiglijke prikkels dienen een beroep te doen op de reference pull, zodat de hersenen van de persoon direct alert zijn en bedacht zijn op een potentiële dreiging. Soms betreffen dit persoonsspecifieke prikkels (bijvoorbeeld in het geval van het overwinnen van een fobische angst voor wespen) en soms zijn dit algemene prikkels (bijvoorbeeld de afkeer voor het eten van insecten).

De culturele en de persoonsgebonden symbolische betekenissen die de persoon koppelt aan de zintuiglijke prikkels zijn medebepalend voor het vaststellen van de mate van een potentiële dreiging door de hersenen. Hierbij geldt dat hoe basaler de gehanteerde symbolen zijn, hoe groter de impact is op de persoon.

De tijdsduur waarbinnen de persoon wordt blootgesteld aan de zintuiglijke prikkels heeft invloed op de waardeschatting of er sprake is van een potentiële dreiging. Zo zullen soms diverse zintuiglijke prikkels elkaar in een hoog tempo opvolgen (bijvoorbeeld met lichteffecten), terwijl op een ander moment juist de tijdsduur lang is (bijvoorbeeld aanwezig zijn met het object van je fobie). Er bestaat een causaal verband tussen de tijdsduur en de tijdsbeleving.

De uniciteit kan worden ingezet als een verrassingselement. Met andere woorden dat de persoon niet kan geloven dat hij/zij op dit moment wordt blootgesteld aan deze zintuiglijke prikkels die voor hem/haar een potentieel gevaar vormen.

De invloed van de dimensie op de beleving van de zintuiglijke prikkels is onmiskenbaar. Zo zal een vogelspin op de blote hand meer indruk maken dan een kleine huis-spin.

De intentionaliteit heeft vooral te maken met de presentatie van de zintuiglijke prikkels en dat deze geloofwaardig zijn voor de proefpersoon of de cliënt. Als de doelgerichtheid onduidelijk is, dan kan de 'magie van het moment' worden verbroken en herpakt de proefpersoon de controle over de 'hier-en-nu'-situatie.

De psychosomatiek kan ingezet worden door de proefpersoon lichamelijke sensaties te laten ervaren die onplezierig zijn of lichamelijke sensaties suggereren die associaties met onplezierige gebeurtenissen oproepen. Hierdoor kunnen er emoties worden oproepen, die horen bij een potentiële dreiging.

Voorbeelden van oefeningen die (deels) zijn gebaseerd op de vistechniek: overprikkeling:

- ❖ De hete stoel (van Veen adaptatie 1992).
- ❖ Sensitivity oefeningen waarbij de zintuigen een centrale rol vervullen, zoals het geblinddoekt eten en drinken.
- ❖ Exposure oefeningen om vormen van onvermogen te overwinnen die hun oorsprong vinden in de zintuiglijke waarneming, zoals dit het geval is bij (de meeste) fobische en sociale angsten.
- ❖ Intensieve meditaties, zoals de Dynamic en de Kundalini (Osho meditatie). Of de 'Wie ben ik?'-meditatie (van Veen 1996).
- ❖ Diepte ontspanningsmassage, zoals de Esalenmassage en NPM-massage. Of het gebruik van de brainactivator of brainwaves (geluiden/muziek).

De techniek wordt ook gebruikt in reclames, themaparken, kermissen, beroepstrainingen en dergelijke.

Techniek 2: Formaliteiten

De tweede techniek die vaak met succes wordt gebruikt, is die van het introduceren van formaliteiten.

Een formaliteit is *iets dat alleen gebeurt omwille van de vorm* (Van Dale). Anders gezegd: bij een formaliteit ligt het accent meer op de wijze hoe een handeling wordt verricht, dan op de inhoudelijke betekenis van de handeling.

Formaliteiten zijn voor de meeste mensen belangrijk en komt onder andere tot uitdrukking in het spreekwoord: 'het is de toon die de muziek maakt'. Met andere woorden: 'het hoe' is minstens zo belangrijk als 'het waarom'. Bijvoorbeeld of je volgens de regeltjes werkt, of je je werk met passie en overtuiging doet, of je plezier hebt in dat wat je doet, omdat kunde alleen niet voldoende is. Formaliteiten kunnen personen het idee van veiligheid en vertrouwen geven, omdat het herkenbaar, voorspelbaar en re-peterend van aard is.

Formaliteiten zijn tevens de spelregels voor de wijze hoe de personen binnen de gegeven omstandigheden met elkaar omgaan. Hierdoor is de kans op onaangename verrassingen klein. Formaliteiten zorgen er ook voor dat je niet bang hoeft te zijn dat je 'buiten de boot valt'. Je rol, positie, verwachtingen en handelingen liggen goeddeels vast in regels, voorschriften, procedures en dergelijke.

Cliënten, trainees en studenten zijn vanaf het begin opzoek naar formaliteiten. Hoe sneller een cliënt, trainee of student zich 'thuis' voelt, hoe vertrouwder de geldende formaliteiten 'aanvoelen'. Dit *kan* wenselijk zijn, maar dit hangt af van de gegeven omstandigheden en de na te streven doelen. Anders gezegd: soms is het onwenselijk dat een cliënt zich *te* comfortabel gaat voelen.

Toepassingen van de vistechiek: formaliteiten:

Omgangsregels introduceren: Dit gebeurt veelal bij de start van een nieuwe groep. De groepsleider vertelt wat de geldende gedragsregels (waarden en normen) zijn waar de groepsleden rekening mee dienen te houden.

Het uitdelen van informatie op schrift (of andere vorm): Cliënten willen graag informatie op papier ontvangen, dan wel in een andere vorm. Dit geeft enerzijds zekerheid wat er wel of niet gaat gebeuren en anderzijds is het een bewijsstuk dat 'het echt' is.

Overeenkomst afsluiten: Het opstellen en ondertekenen van een contract, een overeenkomst, machtiging of een akkoordverklaring geeft de belangrijkheid aan van het contact. Als ook dat beide partijen zich verplichten om samen te werken aan de realisatie van de gestelde doelen. Of elkaar geruststellen door de verantwoordelijkheden en taken duidelijk af te bakenen en te verdelen. Hiermee eindigt de vrijblijvendheid.

Het beroepen op de formele taken, doelen, rollen en de bijbehorende handelwijzen: De andere partij kan aangesproken worden op het niet rolvast zijn of het niet uitvoeren van taken op een overeengekomen handelwijze.

Het spel spelen volgens de spelregels: Het ter verantwoording roepen van de andere partij als hij/zij zich niet aan zijn/haar woord houdt of op een andere wijze vals spel wil spelen.

Het uitvoeren van rituelen: Het samen uitvoeren van rituele handelingen vergroot het saamhorigheidsgevoel. Hierdoor ontstaat er een hechtere interpersoonlijke relatie. Eén gevolg is dat het samenwerken gemakkelijker verloopt.

Het gebruiken van formele instrumenten, zoals bijvoorbeeld een rapportage, een test, een toets, een examen, een verklaring: Formele instrumenten kunnen een 'boodschap' effectief en doelgericht overbrengen zonder dat hierbij de deskundigheid van de schrijver in twijfel wordt getrokken. Anders gezegd schrijft de auteur vanuit zijn functie- of beroepsrol en niet op persoonlijke titel. Twijfelen aan dat wat staat opgeschreven is een statement dat de auteur een slechte trainer, coach, counselor, docent, begeleider, adviseur, consultant (etc.) is. De kans dat dit bij gezonde personen gebeurt is relatief klein.

Wat doet de techniek met de VIS-as?

De vistechiek: formaliteiten, geeft de kaders aan van de ontmoeting. Hierdoor is het duidelijk welke onderwerpen wel of niet aan bod komen. Als ook op welke wijze de onderwerpen worden behandeld. Bovendien is de rolverdeling duidelijk en dus ook wat de deelnemers van elkaar mogen verwachten.

De formaliteiten doen een beroep op de reference pull, omdat een ieder van ons frequent met formaliteiten te maken heeft en wij vrijwel direct weten wat er van ons wordt verwacht binnen de 'hier-en-nu'-situatie. Zo is het bijvoorbeeld niet vreemd als een dokter vraagt om je bovenlichaam te ontbloten voor een onderzoek en een counselor dieper doorvraagt.

De culturele en de persoonsgebonden symbolische betekenissen die de persoon koppelt aan de formaliteiten zijn medebepalend voor de wijze hoe hij/zij gaat handelen. Hierbij geldt dat hoe basaler de gehanteerde symbolen zijn, hoe groter de impact is op de persoon. Zo roept bijvoorbeeld een contract direct associaties op dat het menens is.

De tijdsduur waarbinnen de persoon wordt blootgesteld aan de formaliteiten heeft invloed op de waardeschatting. Hoe meer aandacht, hoe serieuzer de formaliteiten zullen worden gewaardeerd. Echter mag er ook niet te veel tijd aan de formaliteiten worden besteedt, zodat het saai en vervelend wordt. De timing wanneer de formaliteiten aan bod komen en hoe lang is erg belangrijk voor de waardetoekenning.

De uniciteit heeft tot doel om het onderscheid aan te geven tussen ‘deze formaliteiten’ en ‘andere formaliteiten’. Zo kan bijvoorbeeld een groepslid al snel denken dat de omgangsregels hetzelfde zijn voor deze groep, dan die van andere groepen waar hij/zij deel van heeft uitgemaakt. Hierdoor kan het groepslid de omgangsregels minder serieus nemen. De uniciteit moet dit voorkomen door de puntjes op de ‘i’ te plaatsen en inhoudelijk duidelijk te maken waarom dat, bijvoorbeeld, deze omgangsregels zo bijzonder zijn.

De dimensie heeft betrekking op de tastbaarheid van de formaliteiten, bijvoorbeeld in de vorm van een contract of een lijst met omgangsregels. Het is voor cliënten, cursisten, trainees en studenten belangrijk om de formaliteiten op een of andere manier vast te kunnen pakken.

De intentionaliteit heeft vooral te maken met de doelmatigheid van de formaliteiten. Als de doelen niet duidelijk zijn voor de cliënten (etc.) dan zullen de formaliteiten ter kennisgeving worden aangenomen en vervolgens snel worden vergeten. Waarom? Omdat het anders regels zijn omdat er nu eenmaal regels moeten zijn.

De psychosomatiek kan ingezet worden door de proefpersoon lichamelijke sensaties te laten ervaren die onplezierig zijn of lichamelijke sensaties suggereren die associaties oproepen als de persoon zich niet houdt aan de formaliteiten. Hierdoor kunnen er emoties worden opgeroepen, die horen bij een potentiële dreiging.

Wat zijn de doelen van deze VIS-techniek?

- ❖ Het kaderen van de bijeenkomsten, zodat de persoon weet wat hij/zij wel en niet kan verwachten. Als ook wat hij/zij zelf geacht wordt om uit te voeren en op welke wijze hij/zij zich dient te gedragen.
- ❖ Het kaderen van het proces, zodat de persoon weet wat er wordt nagestreefd om te realiseren met het proces. Als ook wat hij/zij in grote lijnen mag verwachten tijdens het proces.
- ❖ Het actief stimuleren van het doelgericht werken. Als ook de cliënt leren om intentioneel te gaan structureren en te differentiëren.
- ❖ Het verdelen van de macht tussen de deelnemers aan een bijeenkomst op basis van de formele rollen en posities.
- ❖ Het in de kiem smoren van onnodige machts- en beheersingsproblemen, waardoor het begeleidingsproces onnodig in gevaar wordt gebracht.
- ❖ Het creëren van machts- en beheersingsproblemen om fase twee van het begeleidingsproces gecontroleerd te kunnen doorlopen.
- ❖ Het juridisch indekken voor onverhoopte problemen met bijvoorbeeld betalingen en het actief participeren tijdens de bijeenkomsten.

Techniek 3: Slecht weer en toch de zon zien schijnen

Bij deze VIS-techniek draait het om het herstellen van de harmonie binnen de 'hier-en-nu'-situatie.

Als er sprake is van een disharmonie op basis van het benadrukken van één of een beperkt aantal onderdelen van de gegeven omstandigheden, dan kan de waardering en de beleving van de 'hier-en-nu'-situatie eenzijdig worden gekleurd: te negatief of te positief.

Als er sprake is van een negatieve kleuring, dan kan het wenselijk zijn om hier een verandering in aan te brengen omdat de negatieve kleuring geen recht doet aan de totaliteit van de 'hier-en-nu'-situatie. Let op: dit geldt ook voor een positieve kleuring, maar dit leidt doorgaans niet tot functioneringsproblemen. Indien dit wel het geval is dan dient de harmonie eveneens te worden hersteld.

Het doel van het herstellen is niet om de negatieve waardering te neutraliseren of onder het tapijt te moffelen. De negatieve waardering mag blijven bestaan en hetzelfde geldt voor de waardering van de overige elementen van de gegeven omstandigheden. Anders gezegd geeft de persoon ook de positieve elementen aandacht, waardoor de veelzijdigheid van de 'hier-en-nu'-situatie wordt benadrukt. Dit is een niet-problematiserende benadering van de 'hier-en-nu'-situatie, met als gevolg dat de kans om in een denktunnel of een denkstraat vast te komen zitten kleiner wordt. Hierdoor wordt de persoon niet verlamd of gedomineerd door de negatieve kleuring van elementen uit de gegeven omstandigheden en krijgt de creativiteit de ruimte om te bepalen hoe vorm te geven aan de steeds veranderende 'hier-en-nu'-situatie.

Het toekennen van een negatieve of een positieve waardering is een VIS-as activiteit die met name betrekking heeft op de inhoud van de 'hier-en-nu'-situatie.

Hoe kan de harmonie worden hersteld?

Dit kan op uiteenlopende wijze gebeuren en is erg afhankelijk van wat zich aandient in het moment. Enkele mogelijkheden:

1. De persoon maakt gebruik van het VIS-formulier om de 'hier-en-nu'-situatie te analyseren en op basis daarvan te gaan handelen.
  - ❖ *Wanneer inzetten?* Het VIS-formulier kan worden gebruikt na de stap beheersing van de inclusiefase.
  - ❖ *Hoe in te zetten?* Het VIS-formulier kan worden ingezet als een experiment of als een oefening.
  - ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Het VIS-formulier is in het bijzonder geschikt voor personen die te maken hebben met psychisch lawaai en/of weinig structuur hanteren gedurende de dag.
  - ❖ *Eenmalig of herhaling?* Het VIS-formulier dient regelmatig te worden gebruikt.
  - ❖ *Evalueren of reflecteren?* In het begin is het belangrijk om te evalueren. Naarmate de cliënt meer ervaring heeft met het VIS-formulier, is het reflecteren in de regel voldoende.

2. De persoon gaat intentioneel opzoek naar de elementen binnen de gegeven omstandigheden die door hem/haar positief (kunnen) worden gewaardeerd en legt deze vast of geeft uitdrukking aan de positieve waardering.
  - ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de inclusiefase.
  - ❖ *Hoe in te zetten?* Als een gesprekstechniek: het onderzoeken van de dagelijkse gebeurtenissen bijvoorbeeld aan de hand van een dagboek. Als ook het uitdagen van de cliënt om ook de innerlijke waarderingsschaal te toetsen en te herijken. Anders gezegd: de cliënt dient te leren om meer dingen als positief te gaan waarderen.
  - ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Iedere cliënt die te maken heeft met één of meerdere VVO's die het functioneren bemoeilijken of zelfs onmogelijk maken.
  - ❖ *Eenmalig of herhaling?* Het zou mooi zijn als de techniek in 1x succesvol zou zijn, maar helaas: heel veel herhalingen.
  - ❖ *Evalueren of reflecteren?* In het begin evalueren en daarna reflecteren

3. De persoon gaat een visualisering uitvoeren en richt hierna opnieuw de aandacht op de 'hier-en-nu'-situatie. Bijvoorbeeld het voorstellen van de opkomst van de zon met bijpassende muziek (Grieg: morgenstimmung) of het denken aan een luie warme zomerdag in een grasland met in de omgeving een kabbelend beekje (natuurgeluiden).
  - ❖ *Wanneer inzetten?* Na de inclusiefase van het begeleidingsproces.
  - ❖ *Hoe in te zetten?* Als de persoon geblokkeerd raakt in zijn/haar denken of handelen. Of als de persoon te maken heeft met bull shit of elephant shit. Of als de persoon te maken heeft met een acute toename van de negatieve effecten van stress.
  - ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De techniek kan bij iedereen worden gebruikt.
  - ❖ *Eenmalig of herhaling?* Naarmate de persoon vaker de visualisatietechniek oefent, hoe sneller en effectiever het resultaat zal zijn.
  - ❖ *Evalueren of reflecteren?* Vooral niet te diep gaan analyseren, maar veel meer vragen naar de beleving.

4. Het cd'tje in het hoofd wisselen (en/of het letterlijk andere muziek opzetten die geen associaties oproept met de negatieve waardering).
  - ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
  - ❖ *Hoe in te zetten?* In de vorm van een metafoor binnen een gesprek of in de vorm van een psychodrama oefening waarbij letterlijk een onopgeloste conflictsituatie in een monodrama wordt nagespeeld door de kernzin te blijven herhalen. De cliënt dient de klankkleur van de kernzin af te stemmen op diverse muzieksoorten die achter elkaar worden afgespeeld, bijvoorbeeld: dramatisch, agressief, verdrietig, blij.
  - ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De techniek kan in principe bij iedereen worden toegepast.
  - ❖ *Eenmalig of herhaling?* De psychodrama oefening slechts 1x en hierna regelmatig de metafoor gebruiken.
  - ❖ *Evalueren of reflecteren?* De psychodrama oefening evalueren en de metafoor reflecteren.

5. Het introduceren van de Janusmunt. Op de munt staat de Romeinse God Janus afgebeeld met twee verschillende gezichtsuitdrukkingen en dit geldt als symbool dat alles twee kanten bezit: positief en negatief. De Janusmunt is een voortdurende reminder voor de persoon.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een metafoor tijdens een gesprek of het letterlijk uitbeelden van de twee kanten tijdens een psychodrama. De Janusmunt moet een perceptueel anker worden, zodat de persoon op momenten dat hij/zij heilig overtuigt is van zijn/haar gelijk, ook opzoek gaat naar de keerzijde van zijn/haar gelijk.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De techniek is bijzonder geschikt voor koppige cliënten, die overtuigt zijn van hun gelijk (of juist dat zij altijd ongelijk hebben).
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Als metafoor dient de Janusmunt frequent te worden aangehaald.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Het psychodrama evalueren en reflecteren over de metafoor.

Techniek 4: Zijn wie je bent!

Bij deze VIS-techniek draait het om het ervaren van wie je bent op basis van de 'hier-en-nu'-situatie (VIS) en hoe je denkt over wie je bent (VIS-as). Als ook hoe je uitdrukking denkt te moeten geven aan wie jij bent en hoe dit in tegenspraak kan zijn met wie je bent op dit moment.

De discrepantie tussen wie je bent binnen de 'hier-en-nu'-situatie en de percepties over wie je denkt te zijn, ervaart iedereen met een zekere regelmaat. *“Zo doe ik normaal nooit, dat is niet hoe ik ben. Ik herken mijzelf niet!”*

Het antwoord op de vraag: wie ben je?, is vanuit de VIS gemakkelijk te beantwoorden: degene die nu denkt, waarneemt, handelt, voelt, associeert et cetera. *Kijk in de spiegel en zie je zelf!*

Het antwoord op de vraag: wie ben je?, is vanuit de VIS-as moeilijk te beantwoorden omdat het een samengesteld perceptueel beeld is, waarbij ook gedachten meespelen als: wat wordt er van mij verwacht? Hoe behoort ik te handelen vanuit de rol(len) die ik momenteel vervul? Ik ben het product van mijn verleden en hoe kan ik dit tot uitdrukking brengen? Hoe kom ik consistent over en niet als iemand die met alle winden mee waait?

Het is belangrijk dat de persoon gaat ontdekken dat iedere situatie uniek is en hij/zij iedere situatie vorm geeft. De wijze hoe hij/zij de situatie vorm geeft, hangt af waar hij/zij zijn/haar aandacht opricht. Als de persoon zijn/haar aandacht richt op de VIS, dan is er sprake van het op een dynamische wijze vorm geven aan de 'hier-en-nu'-situatie. Echter als de persoon zijn/haar aandacht richt op de VIS-as, dan geeft hij/zij op een statische wijze vorm aan de 'hier-en-nu'-situatie.

In de regel bestaat er bij cliënten weerstand om de 'wie ben ik?'-vraag vanuit de VIS te beantwoorden. De redenen hiervoor zijn in de regel eenvoudig:

1. De persoon wil niet accepteren hoe hij/zij in het moment functioneert en/of met welke problemen hij/zij te maken krijgt.
2. De persoon heeft te maken met één of meerdere vormen van onvermogen en een Ik-bedreiging waardoor het weerstandsscenario is geactiveerd.
3. De persoon maakt gebruik van de externe controle in contacten met de buitenwereld.
4. De persoon wil niet de verantwoordelijkheid dragen voor het functioneren.

De persoon heeft een statisch mensbeeld nodig om te kunnen functioneren, omdat hij/zij bang is zichzelf anders van zichzelf te vervreemden.

Er bestaan meerdere mogelijkheden om de persoon zichzelf in het moment te laten ervaren, bijvoorbeeld:

1. *Het laten gronden (of aarden)*: de persoon wordt bewust van het lichaam en de lichamelijke sensaties.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Dit kan in iedere fase en stap van een fase tijdens het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Vooral van de techniek niets bijzonders maken. Geen wierrook of esoterische muziek. Gewoon een lichaams oefening.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Het is een techniek die minder geschikt is voor personen die het associëren met de 'new age-' of de spirituele beweging.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Het is een techniek die geschikt is om regelmatig te herhalen. Zeker in combinatie met een reality check.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Kort evalueren en vooral niet gaan analyseren.

2. *Het laten voelen van de eigen hartslag*: de persoon voelt letterlijk het in leven zijn. Let op: dit kan een angstwekkende ervaring zijn voor cliënten, omdat ineens het besef doordringt in leven te zijn en dat op ieder moment de hartslag ook zou kunnen stoppen.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Bij voorkeur pas vanaf de stap genegenheid van de beheersingsfase.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Het liefst als een onderdeel van een meditatie of ontspanningsoefening en hierbij niet de techniek verbijzonderen. Geen esoterische associaties oproepen.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Het liefst niet inzetten bij mensen met een hypochondrische aard of die last hebben van een hartneurose. Het gebruik bij personen die last hebben van overspanning wordt niet geadviseerd.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Het verdient de voorkeur om deze techniek zo min mogelijk uit te laten voeren.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Kort evalueren zonder te gaan analyseren.

3. *Het waarnemen van jezelf*: de persoon kan dit doen door in een spiegel naar zichzelf te kijken en te observeren of op een televisie aan de hand van een videocamera die 'live' uitzendt.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Pas bij het begin van de genegenheidsfase, stap inclusie.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een zelfstandige oefening waar naar toe is gewerkt tijdens de gesprekken en eventuele deelopdrachten. Het is een confronterende oefening die niet moet worden verzacht, maar waarbij juist een gedetailleerde exploratie wenselijk is.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De begeleider dient extra oplettend te zijn als cliënten in het verleden te maken hebben gehad met seksueel misbruik, seksuele intimidatie of lichamelijke verminkingen hebben opgelopen.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De oefening dient minimaal drie keer te worden herhaald over een tijdsperiode van 2 maanden.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Een uitvoerige evaluatie is noodzakelijk.

4. *Het confronteren*: de persoon krijgt op een actieve wijze feedback te horen m.b.t. de wijze hoe hij/zij in het moment functioneert. Het is ook mogelijk om het gedrag van de persoon te spiegelen of te laten dubbelen.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Op de momenten dat de cliënt te maken heeft met weerstand die hij/zij niet herkent of niet mee aan de slag wil gaan. Echter pas wel vanaf de stap inclusie van de beheersingsfase.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een ingelaste oefening tijdens een gesprek op het moment dat de persoon 'mentaal vast komt te zitten'. De oefening dient niet te 'zacht' uitgevoerd te worden. De cliënt wordt als het ware met zijn/haar neus op de feiten gedrukt.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Het is raadzaam om bij personen die hinder ondervinden van agressief gedrag of een blokkerende angst de oefening behoedzaam toe te passen of zelfs niet te doen.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* In de regel is het nodig om deze oefening diverse keren uit te voeren (5 – 30 keer).
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Een moment van bezinning en reflectie is gewenst. Zo min mogelijk analyseren.

5. *Het forceren van gedrag*: de persoon wordt uitgedaagd om bewust datgene te gaan doen, waarvan hij/zij (op basis van de VIS-as) denkt dat hij/zij zou moeten doen. Aandachtsgebied hierbij is: waarom lukt het hem/haar vaak niet om zo te handelen zoals hij/zij dit in gedachten wil? Anders gezegd: Waarom denkt hij/zij het ene en doet hij/zij het andere?

- ❖ *Wanneer inzetten?* Als de cliënt zichzelf aan het forceren is om op een bepaalde manier te functioneren, zonder dat dit het gewenste effect heeft. Te gebruiken vanaf de stap beheersing van de inclusiefase.
- ❖ *Hoe in te zetten?* De sfeercode dient speels en uitdagend te zijn. Zelfs een beetje plagerig, om de cliënt uit te dagen om op zijn minst dat te doen wat hij/zij zegt te doen.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Vooral inzetbaar bij eigenwijze cliënten die overtuigd zijn dat hun handswijze goed en noodzakelijk is.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Het kan eenmalig maar meestal is een herhaling nodig.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* De evaluatie is belangrijk omdat hier duidelijk moet worden dat de cliënt er niet in slaagt om steeds dat te doen wat hij/zij bedenkt om te doen. Het speels onderzoeken en experimenteren met andere gedragsmogelijkheden kan worden geadviseerd.

6. *Achtzaamheid*: de persoon leert om achtzaam te zijn en te registreren van dat wat is, zonder dit te willen corrigeren of er op een andere wijze mee aan de slag te gaan.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Vanaf de stap genegenheid van de inclusiefase. Echter dient de cliënt dan al wel de basismeditatie (adem tellen) te beheersen.

- ❖ *Hoe in te zetten?* De techniek dient te worden geïntroduceerd als een vorm van meditatie en vooral niet als een vorm van mindfulness. Later kan de techniek ook breder worden ingezet. Gewoonlijk gebeurt dit vanzelf na het regelmatig oefenen van de achtzaamheid meditatie.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Geen restricties.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Herhaling, herhaling, herhaling.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Reflecteren op de ervaringen en de belevingen tijdens de uitvoering van de oefening.

7. *De uitdaging:* de persoon wordt uitgedaagd om anders te zijn en te doen, dan hij/zij normaliter zou doen. Allemaal onder het motto: Doe eens gek! Minimaal 1 keer per dag. Hierbij is het van belang dat de persoon geen destructief gedrag mag vertonen.

- ❖ *Wanneer inzetten?* De oefening kan het beste pas worden ingezet na de stap beheersing van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* In de vorm van een huiswerkopdracht als een exposure oefening of als een experiment.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De oefening is in het bijzonder geschikt om in te zetten bij cliënten die te maken hebben met vastgeroest gedrag, sleur, sociale angsten, negatieve stress reacties of formalistisch gedrag.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De oefening dient de cliënt over een langere periode dagelijks te blijven uitvoeren.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Het is raadzaam om regelmatig naar de ervaringen van de cliënt te informeren en hierover te reflecteren.

8. *Wie ben ik:* de persoon gaat de meditatie oefening: Wie ben ik?, uitvoeren. In deze oefening krijgt de persoon honderden vragen te beantwoorden over wie hij/zij is. Het doel hiervan is om enerzijds te ontdekken dat hij/zij maar een beperkt aantal antwoorden heeft en aan de andere kant dat de persoon 'innerlijk stil valt' en zichzelf gaat ervaren.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Deze oefening kan pas doelgericht worden ingezet als de cliënt in staat is om te mediteren (adem tellen en achtzaamheid) en er geen beheersings- en machtsproblemen actueel zijn binnen de begeleidingsrelatie.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een oefening tijdens een gesprek of een groepsbijeenkomst. Of als een huiswerkopdracht (hierbij gebruik maken van de meditatie op de website van PsychoWerk).
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De oefening is met name geschikt voor cliënten die met zingevingsvragen en identiteitsvragen zitten. Als ook cliënten die juist vastbesloten zijn om 'een bepaalde persoon te zijn'.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Het is niet raadzaam om deze oefening vaker uit te voeren, omdat het dan tot extra verwarring en psychische lawaai kan leiden.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Een goede evaluatie is wenselijk.

9. *Rolonderzoek*: de persoon gaat onderzoeken of hij/zij geen misbruik maakt van bepaalde rollen om aan de hand hiervan zijn/haar identiteit te bepalen. Voorbeeld: een cursist stelde zich niet voor met zijn naam, maar met zijn beroepsrol door te zeggen: 'Ik ben een huisarts, aangenaam'.
- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de inclusiefase.
  - ❖ *Hoe in te zetten?* Dit kan in de vorm van een schaduw oefening, het bijhouden van een rollendagboek of het maken van een associatieatoom.
  - ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Het is geschikt voor personen die absoluut onbewust zijn van de rollen die zij regelmatig vervullen. Als ook voor personen die overgeïdentificeerd zijn met een beperkt aantal rollen.
  - ❖ *Eenmalig of herhaling?* De ervaring leert dat herhaling noodzakelijk is, zij het wel verspreid over meerdere weken of zelfs maanden.
  - ❖ *Evalueren of reflecteren?* Het is verstandig om te evalueren en hiervoor ook de tijd te nemen om op basis hiervan vervolgstappen of oefeningen te bepalen, bijvoorbeeld een rollentruining.
10. *Wat zou er kunnen gebeuren*: de persoon wordt uitgedaagd om te gaan fantasieren over wat er allemaal zou kunnen gebeuren als hij/zij over een dynamische Ik zou beschikken. Zowel negatief als ook positief. De uitkomst van deze opdracht wordt gebruikt als een basis voor één of meerdere experimenten.
- ❖ *Wanneer inzetten?* In de genegenheidsfase van het begeleidingsproces.
  - ❖ *Hoe in te zetten?* De techniek kan worden ingezet tijdens een psychodramaoefening: de split. Of tijdens een visualisering waarbij de persoon voorstelt hoe hij/zij anders zou willen functioneren. Vervolgens gaan de begeleider en de cliënt experimenten opzetten op basis van de visualisaties.
  - ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Bij cliënten die steeds blijven geloven in de overtuigingen dat zij niet in staat zijn om te veranderen of een situatie positief te beïnvloeden.
  - ❖ *Eenmalig of herhaling?* Gewoonlijk zal deze techniek diverse keren moeten worden herhaalt en/of de experimenten worden gewijzigd.
  - ❖ *Evalueren of reflecteren?* Een evaluatie is meer dan wenselijk.
11. *Door blijven analyseren*: aan de persoon wordt uitgelegd dat de VIS en de VIS-as elkaar niet tegenspreken als het gaat om de vraag: wie ben ik? De reden hiervoor is dat beiden in het moment bestaan. Op het inhoudniveau kunnen er sprake zijn van verschillen tussen de VIS en de VIS-as, maar dat zijn 'academische verschillen', omdat 'dat wat is' nu eenmaal is. De persoon hoeft de VIS-as percepties helemaal niet op te geven. Zo lang de VIS en de VIS-as overeenstemmen kan de persoon functioneren zoals hij/zij dit wil en/of zoals dit redelijkerwijs van hem/haar mag worden verwacht. Als de VIS en de VIS-as niet overeenstemmen dan functioneert de persoon zoals hij/zij in het moment functioneert en dit wijkt (per definitie) af van de wijze hoe hij/zij zou willen functioneren. ...enzovoorts.

De persoon raakt verward en/of moe door de analyses en staat dan open voor een nieuw perceptueel anker die door de counselor wordt ingebracht: *Dit ben jij. Hier en nu!*

- ❖ *Wanneer inzetten?* De techniek is bijzonder geschikt om tijdens de beheersingsfase in te zetten. In het bijzonder als de cliënt weerstand ervaart.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Het betreft het doelgericht vergroten van de actuele mindfuck van een cliënt met behulp van paradoxale redeneringen. Hierdoor raakt de cliënt verward en kan niet helder meer denken. Op dat moment slaat de counselor een perceptueel anker in de vorm van een heldere en korte wijsheid of instructie. De cliënt zal het perceptueel anker gebruiken om uit de verwarring te geraken en ook blijven gebruiken.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De techniek is vooral geschikt bij intelligente cliënten die in een vicieuze denkcirkel terecht zijn gekomen en gemakkelijk verdwalen in het eigen doolhof van mindfucks.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De techniek zal moeten worden herhaald.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Een reflectie is wenselijk boven een evaluatie.

Techniek 5: Vals spelen

Bij deze VIS-techniek draait het om het intentioneel op de verkeerde been zetten van een cliënt door bijvoorbeeld incomplete informatie te verschaffen.

Het doel van 'het vals spelen' is om de cliënt in beweging te krijgen zodat hij/zij de mentale luiheid doorbreekt en kritisch wordt, oprecht betrokken is bij het gesprek (bijvoorbeeld omdat hij/zij boos wordt), passiviteit omzet in actief handelen en gaat realiseren dat de counselor geen reddende engel is die voor hem/haar de kastanjes uit het vuur gaat halen.

Het vals spelen is met name bijzonder effectief als de counselor bepaalde gedragingen of houdingsaspecten van de cliënt gaat kopiëren. De cliënt ontdekt dan dat hij/zij niet is uitgesloten van zijn/haar persoonlijke wetregels.

Voorbeeld: een cliënt vindt dat hij/zij steeds te laat mag komen op een afspraak en hij/zij verwacht dat de counselor braaf op hem/haar blijft wachten. Bij het vals spelen zorgt de counselor dat hij/zij (na minimaal 3 keer tijdens afspraken op de cliënt te hebben gewacht) niet aanwezig is tijdens het volgende gesprek met de cliënt. Of pas na 60 minuten verschijnt en aangeeft dat hij/zij blij is met het begrip van de cliënt dat hij/zij later is. Bovendien geeft de counselor aan dat hij/zij even geen zin had in het gesprek en liever ging wandelen of winkelen. De cliënt zal waarschijnlijk boos worden en dan reageert de counselor door te zeggen dat hij/zij teleurgesteld is in de cliënt omdat hij/zij zeker van de cliënt begrip had verwacht omdat hij/zij zelf steeds te laat komt.

Er bestaan uiteenlopende mogelijkheden om vals te spelen. Echter dient de counselor ervoor te waken dat hij/zij er geen misbruik van gaat maken of het spel niet durft uit te spelen. Anders gezegd: de counselor kan niet tussentijds stoppen met het vals spel omdat de cliënt dan een ongezond wantrouwen gaat kweken ten opzichte van de counselor.

Voorbeelden van vals spel:

1. *Het wetboek*: cliënten die voorwaardelijk omgaan met anderen bezitten gewoonlijk een uitvoerig wetboek. Pas nadat de anderen voldoen aan de wetregels, is de cliënt bereid om zelf over de brug te komen en zichzelf kwetsbaar op te gaan stellen. Dit laatste komt weinig voor (althans op basis van een eigen keuze van de cliënt). Opmerkelijk is dat het wetboek niet op de cliënt zelf van toepassing is. Het vals spel bestaat er in dit geval uit om de cliënt te benaderen op basis van zijn/haar eigen wetregels. Voorbeeld: een moeder zegt tegen haar volwassen dochter: "Als jij bij het begin van het gesprek laat zien dat je mij waardeert, dan hoef ik later ook niet boos op je te worden!" De counselor kan deze wetregel gebruiken tijdens een gesprek.

❖ *Wanneer inzetten?* Vanaf de stap beheersing van de inclusiefase van het begeleidingsproces.

❖ *Hoe in te zetten?* Als een interventietechniek tijdens de gesprekken met de cliënt.

- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De techniek is effect bij cliënten die voorwaardelijk omgaan met anderen en waarbij de cliënten niet of nauwelijks iets onthullen over zichzelf of hun standpunten.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De techniek kan zowel eenmalig als herhaaldelijk worden ingezet.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* De techniek zelf niet evalueren, maar wel het principe van het wetboek en de gevolgen die dit heeft binnen interpersoonlijke relaties.

2. *Foutief samenvatten:* De cliënt die moeilijk te bewegen is om inhoudelijk te gaan praten, kan worden geprikkeld door bijvoorbeeld zijn/haar woorden net niet goed samen te vatten of door verkeerde conclusies te trekken. Vroeg of laat wordt de cliënt geïrriteerd of zelfs boos. Op dat moment verdwijnt hij/zij op de inhoud en begint met het verdedigen. De weerstand van de cliënt is dan doorbroken.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap inclusie van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een interventietechniek binnen gesprekken met de cliënt.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Het is nuttig om dit te gebruiken bij cliënten die in de weerstand zitten en bijzonder koppig zijn. Als ook bij cliënten die ieder woord afwegen op een gouden schaalte en hierdoor niet de diepte ingaan.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De techniek kan zowel eenmalig als ook herhaaldelijk worden ingezet.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* De techniek zelf niet evalueren of over reflecteren.

3. *Als je mij niet gelooft:* De cliënt die te volgzzaam is en bijna klakkeloos alles aanneemt wat de counselor zegt, dient wakker geschud te worden door hem/haar uit te dagen om te gaan onderzoeken of datgene wat de counselor zegt ook echt allemaal klopt. Zo kan de counselor informatie geven die 'out of tune' is (oftewel: niet helemaal correct) en waarvan hij/zij weet dat de cliënt zou moeten weten dat het niet helemaal juist is. De cliënt wordt uitgedaagd om er iets over te zeggen en als de cliënt aangeeft dat het volgens hem/haar niet correct is, wordt hij/zij uitgedaagd om de informatie te gaan verifiëren. Als na de verificatie blijkt dat de counselor ongelijk heeft, dan geeft hij/zij dit toe onder de vermelding dat hij/zij ook niet alles weet of dat ook hij/zij fouten maakt.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Vanaf de stap inclusie van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een interventietechniek tijdens de gesprekken met de cliënt.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De techniek is bijzonder effect bij cliënten die dusdanig gezag- of plichtsgetrouw zijn dat zij (bijna) alles voor waar aannemen wat een deskundige of een autoriteit (dus ook een ouderfiguur) zegt. De andere groep zijn cliënten die vanuit de weerstand ongeïnteresseerd of onaantastbaar zijn.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De techniek kan zowel eenmalig als ook herhaaldelijke keren worden gebruikt.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Het reflecteren op het effect bij de cliënt.

4. *Ik geloof je helemaal:* De counselor gelooft alles wat een cliënt die in de weerstand zit zegt, zonder enige vorm van twijfel en onderstreept met de paralinguïstische ernst van de woorden (een tikkeltje aangezet). De counselor blijft dit consequent doen tot de cliënt het begint op te vallen en geïrriteerd begint te worden, dan vraagt de counselor wat er aan de hand is? Bovendien voegt hij/zij eraan toe: “Maar je wilt toch ook dat ik alles voor zoete koek aanneem wat je zegt of niet dan?”

- ❖ *Wanneer inzetten?* Vanaf de stap beheersing van de inclusiefase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een interventietechniek tijdens de gesprekken met de cliënt.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Het is effectief bij cliënten die geen weerwoord dulden, niet tegen kritiek kunnen, steeds bezweren dat zij gelijk hebben of niet willen gaan verdiepen.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De techniek kan zowel eenmalig als ook herhaaldelijk worden ingezet.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Alleen reflecteren over de beleving van de cliënt n.a.v. de interventie.

5. *Ik heb gehoord dat jij...:* De counselor introduceert roddels over de cliënt om hem/haar hierdoor in beweging te krijgen of voor de weerstand te doorbreken. Dit lukt bijzonder goed als de cliënt zich gaat storen aan de roddels en boos wordt.

- ❖ *Wanneer inzetten?* In de stap beheersing van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een interventietechniek tijdens de gesprekken met de cliënt of binnen een groepsbijeenkomst.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Een cliënt die zelf regelmatig roddelt, liegt of erger. Een cliënt die zich heeft vastgebeten in de weerstand om geen relevante inhoudelijke informatie te delen. Een cliënt die ‘onaantastbaar’ is en doet alsof het hem/haar allemaal koud laat.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De techniek kan zowel eenmalig als herhaaldelijk worden gebruikt.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Alleen reflecteren op het resultaat als de cliënt wel inhoudelijke informatie is gaan delen.

Techniek 6: Voeding geven (vissen voeren)

Bij deze VIS-techniek draait het om de persoon 'te voeren' zodat er specifieke VIS-sen worden geactualiseerd, dan wel dat de VIS-as wordt geactiveerd.

Onder het 'het voeding geven' wordt verstaan: informatie aanreiken en het creëren van oefensituaties die een positief effect hebben op de ontwikkeling van de persoonlijke groei en het functioneren van een persoon. Oftewel: zonder input geen output.

Er bestaan vele mogelijkheden om vorm te geven aan deze techniek. Hieronder tref je er een kleine selectie van aan:

1. *Praktijkervarend leren*: De persoon krijgt kennis aangereikt over een onderwerp wat betrekking heeft op onder andere het (dis)functioneren, de ontwikkeling van de persoonlijke groei of de percepties. Vervolgens gaat de persoon de kennis in de praktijk brengen om zo ervaringen op te doen. Gewoonlijk zal dit zijn binnen een van te voren gedefinieerd kader, bijvoorbeeld: een oefensituatie, een experiment, een exposure oefening, een training, een workshop of een stage. Door steeds meer ervaringen op te doen, groeit de kundigheid van de persoon m.b.t. het in de praktijk brengen van de kennis. Op basis hiervan ontwikkelt de persoon nieuw gedrag of verandert op onderdelen het bestaande gedrag.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Al vanaf de stap inclusie van de inclusiefase.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Door voortdurend oefeningen, gesprekken en andere activiteiten aan te bieden waarbij het praktijkervarend leren centraal staat. Als ook door regelmatig deze vorm van leren te benoemen en de definitie te herhalen.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Bij alle cliënten met wie de counselor gaat werken.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Voortdurend blijven herhalen.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* In het begin van het begeleidingsproces het praktijkervarend leren evalueren en als de cliënt bekend is met het praktijkervarend leren, dan slechts reflecteren.

2. *Wortel voor de neus hangen*: De persoon leert het belang om niet bezig te zijn met alle mogelijke redenen te bedenken waarom het doelgericht leren of werken kan mislukken, maar om het einddoel zo duidelijk mogelijk te formuleren en/of te visualiseren. Het einddoel kan op zichzelf een beloning zijn, maar als dat niet het geval is, dan dient de persoon een beloning te bedenken die hij/zij verdient als het einddoel is gerealiseerd. De persoon kan alleen maar succes ervaren en hebben als hij/zij erin slaagt het einddoel te bereiken. De beloning die hieraan gekoppeld zit, helpt tijdens het realisatieproces om door te zetten. Een effectieve beloning voorziet in een behoefte die gekoppeld zit aan het werken aan de realisatie van de gestelde doelen.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Vanaf de stap inclusie van de inclusiefase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een interventietechniek en/of als een oefening.

- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* In het bijzonder bij cliënten die het moeilijk vinden om zelfstandig keuzes te maken en erg 'leunen' op anderen bij het bepalen hoe te handelen. Als ook voor cliënten die last hebben van negatieve veronderstellingen en overtuigingen m.b.t. het doelgericht werken ('dat lukt mij toch niet').
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Zowel de interventietechniek, als de oefening zal regelmatig moeten worden herhaald.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Alleen de oefening evalueren.

3. *Tegenwicht bieden:* De persoon leert dat hij/zij tijdens het realiseren van doelen, niet in de verleiding moet komen om de samenwerking met anderen belangrijker te maken dan het werken aan de doelen. Het verleggen van de aandacht van het doelgericht werken naar het samenwerken (of tegenwerken) kan zorgen voor loyaliteitsproblemen, bijvoorbeeld op het moment dat de ander iets anders wil gaan doen of niet (langer) aan het gestelde doel wil gaan werken. Het wordt voor de persoon dan belangrijker dat het 'goed zit' tussen hem/haar en de ander i.p.v. het doelgericht werken. Het is dan belangrijk dat de counselor een tegenwicht biedt door een ander geluid te laten horen. Hierdoor komt de weegschaal weer in evenwicht en kan de persoon zichzelf hervatten door te kiezen voor het doelgericht werken.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* De counselor dient de functie van een contragewicht in te nemen t.o.v. de personen die een dominante invloed hebben op de cliënt. De counselor laat een ander geluid horen, waarbij hij/zij steeds de verantwoordelijkheid neerlegt bij de cliënt. Vervolgens leert de cliënt om keuzes te maken op basis van de gebeurende werkelijkheid en de gestelde doelen.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Cliënten die autoriteitsgevoelig zijn en bijna niet zelfstandig durven te werken zonder de goedkeuring van één of meerdere autoriteiten of deskundigen.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De counselor zal over een langere periode de functie van contragewicht uitoefenen.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Het evalueren van de resultaten.

Techniek 7: Routine doorbreken

Bij deze VIS-techniek draait het om het (durven) afwijken van de bekende paden om op deze wijze vaste gedragspatronen te doorbreken en sleur te bestrijden.

Het fijne van vaste gedragspatronen is dat het allemaal bekend en vertrouwd is en dit is ook meteen de beperking. Omdat vaste gedragspatronen ervoor zorgen dat de persoon weinig oog heeft voor de VIS in het moment. Hierdoor kan de persoon zichzelf en/of anderen in gevaar brengen omdat hij/zij niet alert is op veranderingen. Voorbeeld: een buurvrouw was vergeten dat het luik bij de voordeur, om in de kruipruimte te komen, was verwijderd om het te repareren. Toen ze de deur wilde openen viel ze in het gat en brak haar heup.

Een ander nadeel van de vaste gedragspatronen is dat het verveling en sleur in de hand kan werken. Er is dan geen sprake meer van een uitdaging of de positieve effecten van stress om iets te willen bereiken.

Eerlijk is eerlijk: vaste gedragspatronen zorgen er wel voor dat de persoon tijd bespaard en efficiënter kan werken.

Het voornaamste doel van het doorbreken van de routine is om de persoon 'wakker' te maken voor alles wat zich aandient in de 'hier-en-nu'-situatie. Hierdoor kan de invloed van de VIS-as minder dominant worden en krijgt de persoon het idee dat hij/zij een directe invloed heeft op zijn/haar functioneren.

Voorbeelden van het doorbreken van de routine:

1. *Het intentioneel veranderen van alledaagse routines:* De persoon wordt bijvoorbeeld uitgedaagd om niet steeds via dezelfde route naar zijn/haar werk te gaan en ook om te variëren in broodbeleg of het avondeten. Of niet op vaste tijdstippen naar de televisie te kijken of een computerspel te spelen, maar in plaats daarvan een andere activiteit te verrichten.
  - ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap inclusie van de inclusiefase van het begeleidingsproces.
  - ❖ *Hoe in te zetten?* In de vorm van één of meerdere oefeningen, waarbij de counselor steeds het accent kan verleggen op een andere activiteit, bijvoorbeeld: week 1 staat in het teken van een andere verkeersroute kiezen. In week 2 draait het om het variëren in broodbeleg. In week 3 een andere avondactiviteit doen dan de wekelijkse kaartavond.
  - ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* In het bijzonder bij cliënten die formalistisch van aard zijn of te maken hebben met sleur.
  - ❖ *Eenmalig of herhaling?* De oefening dient over een langere periode te worden herhaalt. Waarbij de oefening verandert in het iedere dag iets nieuws of afwijkends te doen van de dagelijkse routine.
  - ❖ *Evalueren of reflecteren?* In het begin evalueren en daarna reflecteren.

2. *Spanning zoeken*: De persoon gaat met een partner of vrienden activiteiten verrichten die afwijken van de alledaagse routine en die als spannend kunnen worden ervaren (bij voorkeur zonder zichzelf of de ander in gevaar te brengen). Misschien toch maar een keer in die super achtbaan of gaan bungy jumpen. Of naar een griezelfilm gaan, terwijl de persoon daar wat angstig voor is.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de inclusiefase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Een experiment om te gaan 'thrill seeking'. Hierbij speelt een gezonde angst een uitstekende rol omdat het verbindt met de personen die ook deelnemen aan het experiment en omdat de persoon dan ervaart 'in leven te zijn'. Het experiment dient bij voorkeur over een exposure element te beschikken, bijvoorbeeld hoogtevrees of angst voor wilde bewegingen.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* In het bijzonder bij cliënten die formalistisch van aard zijn of te maken hebben met sleur.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De counselor kan het experiment opgeven en hierna de cliënt zelf door laten experimenteren.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Het eerste experiment evalueren, daarna reflecteren.

3. *Persoonsverwisseling*: De persoon gaat een dag door het leven als zijn/haar partner, vriend(in), collega of een familielid. Natuurlijk gaat de partner (etc.) een dag in de voetstappen van de cliënt staan. Hierdoor wordt de dagelijkse routine doorbroken, maar blijft wel herkenbaar voor de cliënt doordat de situaties vergelijkbaar zijn met iedere andere dag (of ontmoeting met de andere persoon). De persoonsverwisseling biedt vele mogelijkheden om aandacht aan te schenken, buiten de routines ook bijvoorbeeld het wisselen van geslacht, beroepsrol, machtsverhouding, interesses, klussen en karweitjes.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de inclusiefase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een experiment waarbij ook de sociale omgeving wordt betrokken, omdat de dagelijkse routines zich niet alleen tot de cliënt beperken. Door de sociale omgeving erbij te betrekken, is het mogelijk dat er meer wederzijds begrip ontstaat m.b.t. het doen en laten van de ander. Als ook waarom het belangrijk is om de vaste routines te doorbreken.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Personen die te maken hebben met vaste routines of sleur in contact met één of meerdere personen.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De counselor kan het experiment opgeven en hierna de cliënt zelf door laten experimenteren.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* De eerste experiment evalueren en hierna reflecteren over vervolgsperimenten.

Techniek 8: Het spel veranderen

Bij deze VIS-techniek draait het om *het veranderen van het spel*. Binnen het VIS-model stelt het spel een persoon in staat om onder andere: zintuiglijk waar te nemen, psychische inhouden tot uitdrukking te brengen en te bewegen.

Omdat de meeste personen in het dagelijkse leven regelmatig verdwijnen op de inhoud ('het gaan verdedigen'), ontgaat hen het belang van het spelniveau van de VIS. Hierdoor lijkt het dat het spel van ondergeschikt belang is en als een vijfde wiel aan de wagen bungelt. Het tegendeel is waar!

Het spel maakt het voor de persoon mogelijk om te interacteren met de buitenwereld, als ook om informatie uit en over de buitenwereld in te winnen. Zonder het spelniveau zou een persoon volledig opgesloten zitten in zichzelf. Als in een isoleercel. Kun je er een voorstelling van maken als je niet kunt bewegen, niet kunt waarnemen en niet kunt communiceren? En dat allemaal tegelijkertijd?

De meeste personen komen eenvoudigweg niet op het idee dat de vorm alleen kan veranderen door *het spel te spelen*. De inhoud kan op twee manieren veranderen, te weten: [1] op basis van de VIS-as en [2] door het spel te spelen. De VIS-as verandert alleen de psychische inhouden, terwijl op het spelniveau er veranderingen in de vorm worden aangebracht waardoor de psychische inhouden eveneens veranderen.

De techniek is eenvoudig, als je het volgende begrijpt:

Het spel kan alleen veranderen als je het spel speelt en vanuit het spel de spelregels gaat wijzigen of vervangen.

Dit geldt zowel voor een spelletje Monopoly, als voor een onderhandelingsgesprek met een potentiële opdrachtgever.

Het spel bestaat eruit dat je bijvoorbeeld erkent welke rollen er door de spelers worden vervuld en hiermee ook de bijbehorende rechten, plichten en machtsmiddelen. Maar ook wat het doel is (of de doelen zijn) van de ontmoeting of het gesprek. Het respecteren van de geldende waarden, normen en grenzen en de geaccepteerde omgangswijze. Voorbeeld: je kunt Henk ontmoeten bij een snackbar en daar is hij een lastige klant. Maar je kunt Henk ook in de rechtszaal ontmoeten en dan is hij een kritische rechter. In de snackbar kun je Henk terecht wijzen als hij voordringt, maar in de rol van rechter kun je het niet maken om hem op zijn plaats te wijzen. Het spel is anders en als je het niet eens bent met Henk, de rechter, dan zul je een manier moeten bedenken die past binnen het geldende spel van de rechtbank.

Net zo goed als het ongepast is om Henk, de lastige klant, met een wetsartikel uit het burgerlijk wetboek om de oren te slaan dat hij op een ongeoorloofde manier probeert voordeel te behalen door voor te dringen ten nadele van jou... Waarschijnlijk werkt: "Gewoon op je beurt wachten!", beter binnen de gegeven omstandigheden van de snackbar.

Sommige personen zeggen dat zij niet aan het spel mee willen doen, omdat het om één of andere reden verwerpelijk is. Dat mag dan op morele gronden zo zijn, maar daarmee verander je niet het spel.

Het is ook niet mogelijk om 'zo maar ineens' uit het spel te stappen. Dat kan alleen maar als de andere spelers dit goed vinden en je laten gaan. Voorbeeld: ga maar een kussengevecht houden, waarbij de overwinnaar niet stopt met het slaan van de kussen...hoeveel en hoe vaak de verliezer ook boos of verdrietig zegt dat het spel is afgelopen. De realiteit is simpel: de winnaar bepaalt wanneer het spel is afgelopen. Waarom? Omdat de winnaar bovenaan de hiërarchieladder staat. Anders gezegd: de winnaar heeft het voor het zeggen omdat hij/zij de macht in handen heeft. Het maakt niet uit hoeveel je je ook gaat verdedigen of op de inhoud verdwijnt, de winnaar bepaalt wanneer hij/zij stopt met slaan met de kussen.

Hetzelfde geldt in de rechtszaal. Je kunt tegen de rechter zeggen dat je het wel genoeg vindt en er nu mee stopt, maar dan kom je er al snel achter dat jij niet over voldoende macht beschikt om dat te bepalen. Als de rechter aangeeft dat de rechtszaak wordt gecontinueerd, dan blijf jij gewoon in het spel meespelen.

Er zijn ook mensen die slim denken te zijn door het spel te boycotten. Echter plaatsen zij zichzelf buitenspel en hebben hierdoor geen directe invloed meer op het spel en de spelregels. Alleen als andere spelers medelijden krijgen, kunnen zij worden uitgenodigd om opnieuw aan het spel deel te nemen. Het veranderen van het spel kan alleen als je actief participeert in het spel en op basis daarvan voldoende macht weet te vergaren, waardoor je de spelregels kunt veranderen of vervangen.

Voor de duidelijkheid: het verkrijgen van macht is niet hetzelfde als machtsmisbruik of als een autocraat een relatie of groep willen gaan sturen. Macht is, specifiek in dit geval, invloed op anderen. Hierdoor kan op basis van argumenten, debat, gesprek, interactie of dialoog de ander worden overtuigt van de noodzaak of het belang om de spelregels te veranderen of te vervangen.

Opmerking: personen die het verwerpelijk vinden om doelbewust invloed uit te oefenen op anderen, kiezen meer dan eens voor de rol van het slachtoffer of the underdog, om op deze wijze op een indirecte wijze toch hun zin te krijgen door gered te worden...dit heet: manipuleren.

De techniek: het spel veranderen, is zo divers dat het onmogelijk is om alle variaties te beschrijven. Er is echter een gouden stelregel: *doe iets anders, dan je nu doet.*

Het gevolg van iedere verandering in handelen, zintuiglijk waarnemen, communiceren, bewegen (etc.) is dat het spel verandert.

Als je vastzit op inhoud dan is iedere spelverandering een mogelijkheid om (kort) uit de mindfuck te komen. Dit moment geeft je de kans om je aandacht te richten op de vorm, waardoor de invloed van de VIS-as kan verminderen.

Door te oefenen met de spelelementen vergroot je je flexibiliteit om je aan te passen aan de veranderende omstandigheden.

Techniek 9: Je eigen weg vinden

Bij deze VIS-techniek draait het om het steeds opnieuw bewust worden van het gegeven dat een persoon de schepper is van zijn/haar binnen- en buitenwereld.

De kwaliteit van de schepping is van vele invloeden afhankelijk, denk bijvoorbeeld aan: lichamelijke en/of psychische afwijkingen, lichamelijke en/of mentale beperkingen, lichamelijke en/of mentale ziekten, de invloed van omgevingsfactoren en het vermogen om te interacteren. Anders gezegd: niet iedere binnen- en/of buitenwereld is een kwalitatief goede of constructieve creatie van de hersenen. Zoals altijd zegt het vermogen om 'iets' te kunnen, niets over de kwaliteit of de gerichtheid (opbouwend of afbrekend / Ik-gericht of gericht op de buitenwereld) van de creatie.

De non-dualistische gedachte dat de persoon zelf de schepper is van de binnen- en de buitenwereld, is moeilijk om steeds in gedachten te houden. Voorbeeld: een vriendin is boos op je en zegt dat zij jou nooit meer wil zien. Hoe reageer je dan? Boos, verdrietig, kwaad, teleurgesteld, onverschillig? Ga je druk bewegen of bevries je in je houding? Ga je druk praten of zeg je niets meer? De reacties zijn een gevolg van jouw interpretatie en beoordeling van de ingewonnen zintuiglijke informatie over de 'hier-en-nu'-situatie. Anders gezegd: jij hoort wat jij denkt te horen dat je vriendin zegt, hoe zij het zegt, welke houding zij hierbij aanneemt (etc.) en welke waardering jij hieraan moet toekennen. Op basis daarvan ga jij door denken en handelen. In de praktijk van alledag is het moeilijk om je dit in 'the heat of the moment' te beseffen.

Je bent niet verantwoordelijk voor de woorden die de vriendin uitspreekt en de handelingen die zij verricht, maar jij bent verantwoordelijk voor de zintuiglijke waarneming, de verwerking van de informatie en de respons hierop. Het is dan ook belangrijk dat je gaat staan voor wie je bent, omdat je bent. Zowel het goede, als het slechte. Zowel het redelijke, als het irrationele. Zowel de opbouwende, als de destructieve persoon.

De dualiteit zorgt voor vervreemding van jezelf en/of de buitenwereld. Hierdoor wordt het niet accepteren van 'dat wat is' steeds belangrijker, net als de ideale perceptiebeelden van hoe het zou kunnen zijn of zelfs al had moeten zijn. De dualiteit creëert het idee dat je wordt geleefd i.p.v. dat jij vorm geeft aan het leven.

De techniek : *je eigen weg vinden*, kan op verschillende manieren gestalte krijgen, voorbeelden:

1. *Het elastiekje*: een elastiekje om de pols doet dienst als een reminder voor de 'hier-en-nu'-situatie. Als de persoon merkt dat hij/zij op de inhoud is verdwenen of dreigt te verdwijnen, trekt hij/zij aan het elastiekje en laat het los. De kleine 'pijn'-scheut wordt direct geregistreerd en dit betekent dat de persoon uit de mindfuck is (ook al is dit maar voor even). Op dit moment kan de persoon de aandacht brengen naar de vorm of het spelniveau.

❖ *Wanneer inzetten?* Vanaf de stap genegenheid van de inclusiefase van het begeleidingsproces.

- ❖ *Hoe in te zetten?* In combinatie met de uitleg van het VIS-model of de behandeling van het onderwerp irrationele gedachten en angsten.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* In principe kan deze oefening door iedere cliënt worden uitgevoerd.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Het spreekt voor zich dat de cliënt deze oefening blijft herhalen over een langere tijdsperiode.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* De eerste ervaringen dienen te worden geëvalueerd en daarna alleen maar over te reflecteren.

3. *De middenweg bewandelen:* de eerste variatie van deze techniek heeft betrekking op het streven om niet in uitersten te denken en te handelen, omdat dit er alleen maar voor zorgt dat de persoon zichzelf van slag afmaakt. In plaats van toe te geven aan de uitersten gaat de persoon opzoek naar een harmonie tussen denken en handelen, die passend is met de gegeven omstandigheden. Hierbij is het belangrijk dat de persoon weet wat hij/zij wil bereiken met zijn/haar handelen. Zoals je inmiddels al weet heeft harmonie niets met pais en vree te maken, maar het betreft hier een evenwicht tussen de VIS-elementen die niet door de VIS-as nodeloos wordt gefrustreerd of dermate gekleurd dat de persoon het contact met de gebeurende werkelijkheid (de realiteit) verliest. De metafoor van het wiel maakt het principe duidelijk: aan de buitenkant van de wiel (de uitersten) maak je de grootste bewegingen. Bij de as de kleinste bewegingen tot aan totale stilstand in het absolute middenpunt van de as. Dit wordt ook wel genoemd: het centreren, om van daaruit te gaan handelen. De tweede variatie van deze techniek heeft betrekking op het consequent leren om alternatieve denk- en/of handelwijzen te bedenken i.p.v. direct toe te geven aan de eerste de beste impuls. Hierdoor leert de persoon om na te denken over alternatieven en deze ook te gaan onderzoeken. Een ander belangrijk doel is dat de persoon niet impulsief op basis van de inhoud en de VIS-as tot actie overgaat. In de regel lukt dit steeds beter naarmate de persoon achtzaam kan zijn.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Vanaf de genegenheidsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Het is mogelijk om de oefeningen te introduceren als een experiment, een meditatie of een repeterende oefening. Belangrijk hierbij is dat de cliënt het inzicht heeft om de metafoor van het wiel te begrijpen: hoe meer je investeert in onrust, hoe meer je van slag afraakt. Iets verdwijnt niet omdat de cliënt zich van slag afmaakt, in tegendeel! Het introspectie willen plegen en ook kunnen plegen, is een voorwaarde om de oefeningen te laten slagen.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* In principe kan het worden ingezet bij iedere cliënt.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De oefeningen dienen frequent herhaald te worden.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* In het begin evalueren, daarna reflecteren.

4. *De kwaliteitswereld in kaart brengen*: het onderzoeken en vastleggen van de kwaliteitswereld (zoals dit o.a. in de opleidingen aan bod komt), maakt het voor de persoon inzichtelijk welke keuze hij/zij heeft gemaakt en wat de consequenties hiervan zijn. Als ook welke keuzes hij/zij kan gaan maken en wat hij/zij hoopt om hiermee te bereiken. Anders gezegd: wat hoort in de kwaliteitswereld (nog) thuis en wat niet. Ook kan de persoon gaan beseffen dat hij/zij deel uitmaakt van een sociaal netwerk (hoe klein dan ook). Hij/zij is nooit alleen, tenzij hij/zij er voor kiest om letterlijk alleen te zijn.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Vanaf de stap genegenheid van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Een huiswerkopdracht d.m.v. het laten beantwoorden van de vragen uit de presentatie over de kwaliteitswereld en deze opdracht uitvoerig te bespreken. Op basis hiervan doelen en taken formuleren. Als ook een tijdsplanning maken voor de realisatie van de doelen.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* In principe kan deze opdracht door iedere cliënt worden gemaakt.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De opdracht dient 1x te worden gemaakt binnen het begeleidingsproces. De cliënt kan het zelf thuis vaker doen.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Evalueren.

5. *Het wijsheidboekje maken*: de persoon koopt een klein boekje dat leeg is (een 'dummy'). In het boekje schrijft de persoon allerlei inzichten, wijsheden, tips en aanwijzingen voor de momenten als hij/zij op de inhoud verdwijnt. Als dit gebeurt leest hij/zij het boekje diverse keren (hardop) voor. Een goede reminder voor wat hij/zij allemaal wel kan doen en denken.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Vanaf de stap genegenheid van de inclusiefase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een reflectie-instrument. De counselor geeft de opdracht om het wijsheidboekje te maken en te gebruiken.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* In principe bij alle cliënten toepasbaar.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De cliënt dient een langere periode met het boekje te werken.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* De voorkeur gaat uit naar het reflecteren.

6. *Samen zijn en samen delen*: het bezoeken van een concert, een samenzang, een kerkdienst, een bingomiddag, een markt, een cursus, een toneelvoorstelling (etc.) geeft automatisch een ervaring van samen zijn en het samen delen van iets. Dat heet als de persoon niet zijn VIS-as de vrije loop geeft en op inhoud verdwijnt door bijvoorbeeld te concluderen: 'al die mensen en dan nog ben ik alleen'. De aandacht brengen naar de voorstelling of activiteit maakt het gemakkelijker

om in de vorm te blijven en de groepscohesie te ervaren (zelfs in een tijdelijke groep theaterbezoekers, zoals je zelf wel eens zult hebben ervaren: een gevoel van saamhorigheid). You never walk alone...

- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* In de vorm van een experiment of een exposure opdracht.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* In het bijzonder geschikt voor cliënten die te maken hebben met eenzaamheid, het idee terug op zichzelf te zijn geworpen en die weinig vrienden of sociale contacten hebben.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De cliënt dient diverse opdrachten te krijgen tot aan het moment dat de cliënt zelfstandig erop uit trekt om deelgenoot van groepen te zijn (al is het maar tijdelijk).
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* De eerste keren evalueren en daarna gaan reflecteren.

Techniek 10: Keuzes maken

Bij deze VIS-techniek draait het om het intentioneel nemen van een besluit door te kiezen voor een keuzeoptie en de hieraan verbonden consequenties. Als ook het nemen van een herbesluit, oftewel: een herziening van een eerder genomen besluit.

Op basis van het VIS-model kan een persoon het beste tot een besluit komen op basis van de volgende stappen:

1. Vorm: het inwinnen van de informatie over het keuzeonderwerp.
2. Inhoud: het analyseren van de ingewonnen informatie en het bepalen van de keuze.
3. Spel: het handelen overeenkomstige de gemaakte keuze.

Hoewel een belangrijk deel van de keuzes al wordt gemaakt in een fractie van een seconde, zonder dat de persoon zich dit bewust is, zijn dit *enkelvoudige keuzes* die een directe respons zijn op de gebeurende werkelijkheid. Bijvoorbeeld: iemand aantrekkelijk of lelijk vinden, het maken van een gok en een ijsco willen nog voordat je hierover hebt nagedacht.

De andere categorie: besluiten nemen, heeft betrekking op de *samengestelde keuzes*. Dit zijn gefabriceerde keuzes zonder dat er sprake van een directe aanleiding in de buitenwereld voor hoeft te zijn. Bijvoorbeeld: het afwegen waar je volgend jaar wilt gaan wonen en werken, het kiezen voor een bepaalde theoretische opvatting, een besluit nemen wat je vanavond wilt gaan eten of dat iemand je gisteravond je op die speciale manier aantrekkelijk vond tijdens het feestje.

Bij de enkelvoudige keuzes is er geen directe beïnvloeding door de persoon mogelijk. Pas in retrospectief kan de persoon een oordeel geven over de gemaakte keuze en eventueel een herbesluit nemen. Hoewel een herbesluit gewoonlijk niet relevant is, omdat de 'hier-en-nu'-situatie al is veranderd ('mosterd na de maaltijd').

De samengestelde keuzes worden gecreëerd door de persoon zelf of worden door anderen ingebracht of opgedrongen. De persoon heeft direct invloed op de besluitvorming en de uitvoering daarvan. Het gevaar van de samengestelde keuzes is dat de persoon zichzelf vastbijt in de inhoud en vergeet om informatie in te winnen. Het risico is dan groot dat de persoon in een denkstraat terecht komt en niet tot een evenwichtige besluitvorming kan komen. Anders gezegd: de persoon trekt conclusies op basis waarvan hij/zij keuzes gaat nemen m.b.t. hoe te handelen. Echter worden de conclusies niet geverifieerd, als ook niet de informatie die tot de conclusies heeft geleid.

De persoon neemt dan beslissingen op basis van hoe hij/zij veronderstelt dat de situatie is of zou zijn, zonder te checken of dit ook daadwerkelijk het geval is of zou kunnen zijn (feed forward). Het is wenselijk als de persoon een samengestelde keuze wil gaan nemen, hij/zij informatie in gaat winnen over de afzonderlijke elementen waaruit de samengestelde keuze bestaat en de mogelijke consequenties hiervan. De informatie kan divers van aard zijn, maar hierbij geldt de stelregel: hoe realistischer de samen-

gestelde keuze is, hoe meer de informatie op feiten moet zijn gebaseerd, hoe groter de kans is op een constructief besluit dat leidt tot het gewenste doel.

Vergeet niet: aan iedere keuze zit een ander doel en/of taken gekoppeld, die de persoon kiest om te gaan realiseren!

Binnen ieder begeleidingsproces komt vroeg of laat aan bod of het wenselijk is om een herbesluit te nemen over bepaalde doelen die niet succesvol zijn gebleken of die de persoon schade hebben berokkend.

Een herbesluit kan enorm *verlichtend* zijn omdat de persoon ontdekt dat hij/zij geen slachtoffer hoeft te blijven van zijn/haar gemaakte keuze. Bovendien ervaart de persoon dat hij/zij invloed heeft op het verloop van zijn/haar leven. Niets ligt vast.

Als counselor weet je echter dat niemand een herbesluit kan nemen, omdat een persoon niet terug in de tijd kan reizen om een verkeerde keuze ongedaan te maken (zie ook de film: 'The butterfly effect').

In het moment maakt een persoon steeds opnieuw dezelfde keuzes, die al zijn gemaakt. Dit duurt net zolang totdat de hieraan verbonden doelen zijn gerealiseerd.

Als een keuze niet leidt tot het realiseren van het gestelde doel, dan blijft de persoon de gemaakte keuze reconstrueren om hier vervolgens mee aan de slag te gaan (ongeacht of dit constructief of destructief is). Het reconstrueren stopt als het gestelde doel alsnog wordt gerealiseerd of als de persoon de waardering verlaagd die hij/zij toekent aan de keuze. Anders gezegd: als de persoon de keuze minder belangrijk maakt, zal het reconstrueren minder worden of zelfs stoppen.

Een keuze maken is trouw blijven aan het genomen besluit. Het is jezelf blijven herinneren aan wat je hebt gekozen zonder het besluitvormingsproces opnieuw te doorlopen. De voordelen zijn dat je consequent bent in je overtuigingen, doen en laten en dat de persoon is afgestemd op de 'hier-en-nu'-situatie. Een groot nadeel is dat je blijft investeren in onrealiseerbare doelen.

Als een persoon twijfelt dan herbevestigt hij/zij niet het genomen besluit, maar gaat opnieuw het besluitvormingsproces doorlopen. De nadelen wegen hiervan zwaarder dan welk voordeel ook, omdat de persoon veel tijd kwijt is en hierdoor de aansluiting met de 'hier-en-nu'-situatie verliest, als ook omdat de persoon voor anderen en zichzelf inconsequent gedrag vertoont en de suggestie creëert dat niemand op hem/haar kan bouwen (wispelturig of iemand die met alle winden meewaait).

Een herbesluit suggereert het kunnen tijdreizen, terwijl de persoon feitelijk gezien de vicieuze cirkel van het blijven reconstrueren van een oud besluit doorbreekt binnen de 'hier-en-nu'-situatie.

Het is belangrijk dat de counselor de cliënt in de waan laat dat hij/zij bijvoorbeeld een besluit uit zijn/haar tienerjaren kan veranderen. Omdat dit een extra glans (of misschien wel een beetje magie) toevoegt, waardoor het lijkt dat de cliënt een enorme prestatie heeft neergezet door iets anders te besluiten. Zeker als de counselor aangeeft dat een herbesluit niet zomaar kan worden genomen, dit vraagt om tijd en het diep van binnen voelen dat hij/zij iets anders wil. In feite betreft het hier het 'coca col-

a'-effect, waardoor het automatisme van het reconstrueren van het oude besluit bewust wordt gemaakt.

Hierdoor wordt er ruimte gecreëerd om informatie in te winnen of dat het doel een onrealistisch doel is om te verwerkelijken. Als dit voldoende met feiten kan worden onderbouwd (bijvoorbeeld eerdere resultaten en ervaringen), zal de waardering van het oude besluit minder worden omdat het tot de persoon doordringt dat het doel onhaalbaar is. Zeker als tegelijkertijd er een nieuw doel wordt geformuleerd waaraan de cliënt kan gaan werken en die wel succesvol kunnen zijn (bijvoorbeeld aan de hand van de oefening: 'De drie wensen').

Let op: door het verleggen van de aandacht, wordt een onderwerp, een voorwerp of een persoon minder belangrijk omdat de waardering afneemt ('uit het oog, uit het hart'). Tenzij de persoon hardnekkig in gedachten blijft reconstrueren en waarderen, dan een nog betere afleiding gaan zoeken! 'Magie' & mistagologie helpen hier een handje bij!

Techniek 11: Home is where the heart is

Bij deze VIS-techniek draait het om het juiste zeggen, doen of creëren op het juiste moment. Anders gezegd: *het Gouden Moment benutten!*

Glenda, de goede heks, uit het fragment (wizard of oz) weet het Gouden Moment te benutten door tegen Dorothy de beroemde tekst te zeggen: Home is where the heart is. Op het juiste moment en met de juiste dramatiek.

Het juiste moment ontstaat als de persoon actief aan de slag is gegaan om de ervaren vorm(en) van onvermogen te overwinnen, maar niet succesvol is geweest en bijna 'wanhopig' begint te worden. In deze 'wanhoop' zit een eagerness om te willen leren en te veranderen. Het is geen 'wanhoop' die is gebaseerd op het op willen geven en zinloosheid. De 'wanhoop' waar het hier omgaat is een vorm van frustratie over het net niet kunnen pakken van dat wat er te begrijpen valt en de persoon denkt dat het hem/haar waarschijnlijk nooit zal lukken om het te begrijpen of onder de knie te krijgen.

Een tweede element van de techniek is om de juiste omstandigheden te creëren. De situatie dient een bijzondere sfeer uit te ademen, waardoor de suggestie wordt gewekt dat er iets bijzonders staat te gebeuren. Soms kan dit door gebruik te maken van muziek (bijvoorbeeld tijdens een symbooldrama, een psychodrama of een geleide fantasieoefening) of door geuren (bijvoorbeeld wierrook of geuroliën), of door lichteffecten en de ruimte indeling. De juiste omstandigheden creëren helpt bij het opbouwen van de spanning en de ontlading van de spanning na de 'climax'.

De juiste dramatiek creëren is het derde element van de techniek. De counselor dient d.m.v. lichaamstaal, metataal en paralanguage op een gepaste manier te spreken en te handelen die naadloos aansluit bij de beoogde dramatiek. Op het moment dat de climax nadert (op basis van de stuwingslijn), dient de 'wanhoop' van de cliënt het grootst te zijn. De counselor zegt dan de woorden die impact maken en 'ineens' goed vallen. Of de counselor handelt op een bepaalde wijze die voor een ontlading zorgen. De cliënt dient ter plekke 'het licht' (groot inzicht opdoen) te zien of het effect van de ontlading te ervaren.

Het vierde element is timing. Tijdens een begeleidingsproces komen er maar weinig Gouden Momenten voor of zijn er weinig mogelijkheden om de Gouden Momenten te creëren. Omdat er te vele variabelen bij betrokken zijn, die een moment ongeschikt kunnen maken.

De timing is cruciaal om succesvol te kunnen zijn. Je moet hier aanleg voor hebben en veel ervaringen mee opdoen.

De Gouden Momenten komen uiteraard niet alleen voor binnen begeleidingsprocessen, maar ook bij (top)sport, het zaken doen, het onderhandelen en bemiddelen, het studeren et cetera. Het is belangrijk om te beseffen dat bij een ingrijpend veranderingsproces de cliënt de tijd moet hebben om met zichzelf en de aangereikte inzichten en kennis aan de slag te gaan. Wees geduldig!

Het komt maar zelden voor dat een Gouden Moment zich in het begin van het begelei-

dingsproces aandient. Als dit wel het geval is, bestaat er een reëel risico dat het inzicht niet blijvend van aard is en jij je kruid al hebt verschoten. Veranderen kost tijd. De Gouden Momenten benutten, zorgt voor een psychische verschuiving bij de cliënt. Enkele werkvormen die kunnen helpen bij het creëren van de Gouden Momenten:

1. *Focussen*: de techniek van Gendlin om te leren de aandacht te richten en vervolgens te registreren welke sensaties, emoties of psychische inhouden hierdoor worden geactiveerd. De persoon gaat niet de geactiveerde inhouden analyseren, maar probeert te ontdekken wat de verborgen betekenis hiervan kan zijn. Op de website van PsychoWerk bij de meditaties, staat de hele oefening beschreven en er is ook muziek met instructies beschikbaar.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de beheersingfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een zelfstandige oefening of in de vorm van een meditatie, die zowel samen met de counselor kan worden uitgevoerd als ook alleen door de cliënt.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De oefening werkt effectiever bij cliënten die de grondbeginselen van het mediteren beheersen en zeker als zij de achtzaamheidsmeditatie kunnen uitvoeren.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* De oefening dient diverse keren per week herhaalt te worden over een periode van twee maanden. Hierna het aantal flink reduceren tot 1x per maand.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Aanvankelijk evalueren en daarna reflecteren.

2. *Psychodrama God en de Duivel*: bij dit psychodrama draait alles om een godsgericht, waarbij Petrus en de Duivel als advocaten pro en contra de persoon op een bepaalde wijze willen laten beoordelen door een Godheid. Het hoofddoel is om duidelijk voor ogen te krijgen wat belangrijk is in het leven van de cliënt en ook belangrijk genoeg is om voor te werken en te leven. In het oefeningenboek op de website van PsychoWerk tref je de hele beschrijving van dit psychodrama.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de beheersingfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een trainingsdag rondom het thema: zingeving / betekenis geven aan je leven / home is where the heart is.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De deelnemers dienen ervaring te hebben opgedaan met het psychodrama voordat zij aan dit psychodrama kunnen meedoen.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Eenmalig
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Evalueren als een psychodrama.

3. *Symbooldrama's het labyrint, de ondergrondse grot, afscheid van een overleden dierbare in een bergdorpje*: deze symbooldrama's zijn speciaal bedacht om Gouden Momenten te creëren. Deze komen uitvoerig aanbod in de masterclass symbooldrama.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een symbooldrama oefening. Hou er rekening mee dat deze variaties minimaal twee uur duren.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* Bij personen die tegen een transformatie aan zitten te hikken en een volgende ontwikkelingsstap willen maken.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Ieder motief kan verder worden uitgebouwd verdeeld over meerdere sessies. Alleen het afscheid nemen van een overleden dierbare is eenmalig.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Evalueren.

4. *De spiegelconfrontatie*: de cliënt neemt plaats voor een levensgrootte spiegel. Hij/zij krijgt de opdracht om goed naar de man/vrouw in de spiegel te kijken en proberen voor te stellen dat dit een zelfstandig persoon is. Het is de bedoeling dat de cliënt goed blijft opletten hoe de spiegelpersoon reageert op hem/haar. Vervolgens gaat de counselor vragen stellen aan de cliënt met het verzoek om de antwoorden te richten tot de spiegelman/vrouw en steeds blijven vaststellen hoe de spiegelman/vrouw reageert. Hierna gaat de counselor de vragen toespitsen op het onderwerp of dat de cliënt van zichzelf houdt. De antwoorden richten op de spiegelman/vrouw en de reacties vaststellen. De volgende stap bestaat eruit dat de counselor vraagt of de cliënt tegen de spiegelman/vrouw wil zeggen dat hij/zij van hem/haar houdt. Net zolang totdat de spiegelman/vrouw reacties laat zien die overtuigend zijn dat hij/zij de cliënt gelooft.

- ❖ *Wanneer inzetten?* Na de stap beheersing van de beheersingsfase van het begeleidingsproces.
- ❖ *Hoe in te zetten?* Als een oefening tijdens een individueel gesprek of een groepsbijeenkomst.
- ❖ *Bij wie wel of niet inzetten?* De oefening is in het bijzonder geschikt voor cliënten die over een lage eigenwaarde beschikken en/of weinig liefde voor zichzelf ervaren.
- ❖ *Eenmalig of herhaling?* Eenmalig en de cliënt op het hart drukken om deze oefening niet zelfstandig te gaan uitvoeren bij zichzelf of anderen.
- ❖ *Evalueren of reflecteren?* Evalueren.

Techniek 12: Het spelen van rollen

Bij deze VIS-techniek draait het om het uitdagen van het spelen van uitdagende en/of speelse rollen met als doel om meer rolvrigheid te ontwikkelen voor de dagelijkse rollen.

Het is belangrijk dat een cliënt niet alleen inzicht krijgt in zijn/haar functioneringsproblemen en gaat werken aan het overwinnen van de hieraan ten grondslag liggende vormen van onvermogen, maar dat hij/zij ook leert om bijbehorende gedragspatronen (= rollen) in te trainen. Dit betekent dat de persoon, net als een acteur, moet oefenen om de nieuwe houding, bewegingen, metataal en dergelijke van de nieuwe of de veranderende rol aan te leren. Voor nogal wat mensen is dit lastig omdat zij [a] niet willen falen en [b] al snel het idee krijgen dat zij aan het faken zijn.

Zoals gebruikelijk bij de NPM wordt er niet rechtstreeks aan de slag gegaan met de ervaren problemen van een cliënt. In eerste instantie dient de cliënt eerst meer kennis op te doen over relevante onderwerpen en pas daarna krijgt de cliënt de gelegenheid om de kennis in de praktijk te gaan brengen. De ervaringen die hij/zij ermee opdoet wordt gebruikt om veranderend of nieuw gedrag te ontwikkelen. Tot slot gaat de cliënt het nieuwe gedrag gebruiken om de problemen aan te pakken waarmee hij/zij bij de counselor is komen aankloppen (als dat nog nodig mocht zijn).

Dezelfde benadering geldt voor het ontwikkelen van nieuwe rollen. Door aan de slag te gaan met voor de persoon niet direct relevante rollen, creëert de persoon eerst een vrijheid om expressiever in zijn/haar optreden te worden. Met andere woorden: de persoon dient lol te krijgen in het spelen van rollen. Fun!

Hierna kan de persoon deze ervaringen gebruiken bij het in trainen van nieuwe gedragspatronen, bijvoorbeeld tijdens een psychodrama.

Het leren spelen van rollen kan op basis van de volgende stappen:

1. *Dramatische expressie*: het spelen van allerlei rollen, bijvoorbeeld: een prinses, een pad, een prins, de gebochelde klokkenluider, een moordenaar, een verwarde professor, een prostituee, iemand van het andere geslacht, een priester of een dier. Het accent ligt hierbij in het bijzonder op de groteskheid van de rollen. Flink overdrijven en alle stereotypen uitbuiten. Als ook improvisatiestukjes opvoeren, bijvoorbeeld in de vorm van een inspringspel. Het is belangrijk dat het een hoog tempo heeft, speels is en er veel gelachen kan worden.
2. *Toneelpersonages*: het tweede deel bestaat uit het vorm geven van toneelpersonages door teksten hardop en al spelend uit te beelden. Of door te improviseren op scènes uit beroemde toneelstukken, bijvoorbeeld de sterfscène van Romeo en Julia. Hierdoor leert de persoon waar hij/zij allemaal op moet letten bij het vorm geven van een rol: houding, bewegingen, intonatie, volume, mimiek, de tijdsgeest, de gegeven omstandigheden enzovoorts.

3. *Rolomkering*: het derde deel bestaat uit rolomkering. Hierbij gaat de persoon in eerste instantie andere groepsleden imiteren en hun kenmerkende gedragingen vergroten. In tweede instantie wordt er een situatie uit het leven van de persoon nagespeeld waarbij hij/zij de rol van antagonist speelt en een ander groepslid de rol van protagonist.
4. *Psychodrama*: vervolgens gaat de persoon deelnemen aan een psychodrama waarin hij/zij het nieuwe gedrag kan gaan vorm geven en uitproberen.
5. *Experimenteren*: de persoon gaat in zijn/haar dagelijkse leven op diverse momenten experimenteren met het nieuwe gedrag. Aanvankelijk met personen en/of situaties die geen directe dreiging voor hem/haar vormen. Hierna met de personen en/of situaties die wel een directe dreiging vormen voor de persoon.
6. *Volharden*: de persoon gaat het veranderende of nieuwe gedrag consequent uitvoeren, zodat het wordt in getraind en deel gaat uitmaken van het alledaagse gedrag.

Techniek 13: Het onmogelijke doen

Bij deze VIS-techniek draait het om de cliënt het onmogelijke te laten doen: *de uitdaging aan gaan om te veranderen*.

De eindscene uit de film: *Man of la Mancha*, laat zien hoe de hoofdpersonen met opgeheven hoofd naar boven lopen. Achter de inquisiteur aan een onzekere toekomst tegemoet: marteling, dood of de vrijheid? De eindscene komt overeen met hoe dat nogal wat cliënten kijken naar het aangaan en doorzetten van het veranderingsproces. Ze weten niet wat er op hen te wachten staat, maar het moet wel vreselijk zijn. Het klopt dat de meeste cliënten de confrontatie met hun irrationele angsten aan moeten gaan, als zij tenminste de ervaren vorm van onvermogen willen overwinnen.

Gewoonlijk heeft het weinig zin om aan de cliënt duidelijk te maken dat het hoofdzakelijk irrationele angsten betreft en hij/zij dus feitelijk bang is voor dat wat hij/zij het meeste vreest (vrij naar Joost van den Vondel), omdat hij/zij het simpelweg niet gelooft.

De VIS-as is bijzonder overtuigend dat de irrationele angsten echte bedreigingen vormen voor de cliënt en dat hij/zij hier vooral geen spelletje mee moet spelen. Zelfs niet om de reden om de angsten in de 'hier-en-nu'-situatie te gaan toetsen.

Het is veel effectiever om de cliënten te bevestigen dat zij voor een flinke uitdaging staan. Het is het monster in de kast tegemoet treden en het gevecht ermee aan gaan. De counselor verwacht niets minder dan dat de cliënt het voor hem/haar onmogelijke gaat doen: zijn/haar angsten ontmaskeren.

Het kost doorgaans enige tijd om de cliënt voor te bereiden om de uitdaging aan te gaan. De cliënt moet er mentaal klaar voor zijn in de zin dat hij/zij begrijpt dat het belangrijk, zo niet noodzakelijk is, om de angsten te overwinnen.

De counselor dient in mythologische zin de held in de cliënt op te roepen en hem/haar aan het werk te zetten. Dit mag gepaard gaan met wat dramatiek, zodat de cliënt weet dat hij/zij er dit keer niet onderuit komt. Zo dient het doel duidelijk te zijn waarvoor hij/zij het doet en ook hoe hij/zij de irrationele angsten wil gaan confronteren. Meestal wordt dit vertaald in het begin in een exposure opdrachten en later in de vorm van experimenten. Als de cliënt inderdaad doorzet dan zal hij/zij ontdekken dat hij/zij de irrationele angsten redelijk eenvoudig kan overwinnen. Zelfs zo eenvoudig dat hij/zij teleurgesteld kan worden, want vooraf keek hij/zij tegen een berg van angsten op en achteraf blijkt het een molshoop te zijn geweest. Daarom is het belangrijk om nadrukkelijk de overwinning van de cliënt over zijn/haar irrationele angsten te onderstrepen. Ook hierbij mag enige dramatiek worden gebruikt, bijvoorbeeld in de vorm van een diploma, een bos bloemen of een ander gedenkteken.

Het doel hiervan is om een perceptueel anker te slaan, zodat de cliënt weet dat hij/zij het onmogelijke eens heeft gedaan en het nu ook weer kan. Immers, het doel van angst is om je te beschermen en niet om je bang te maken voor jezelf. Als je bang bent voor jezelf, dan is dat een irrationele angst. Op het moment dat je je dat beseft, moet je de confrontatie met die angst aangaan.

Techniek 14: De wereld blijft draaien

Bij deze VIS-techniek draait het om het desensibiliseren van de cliënt en tegelijkertijd met twee voeten op de aarde plaatsen.

Het begint met het besef dat het leven geen groot feest is, maar er ook vreselijke dingen gebeuren, bijvoorbeeld het overlijden van een dierbare of het krijgen van een ernstige ziekte. Bij het leven horen ook lijden, pijn, verdriet, boosheid, haat, jaloezie en niet alleen geluk, blijheid, vrolijkheid en tevredenheid.

Er lijkt in Nederland en de Westerse wereld steeds meer een ontwikkeling gaande te zijn dat de naargeestige kanten van het leven er niet meer bij horen. Het wordt al snel gezien als een afwijking of een ziekte. Maar ook de keerzijde van het leven heeft een functie. Weet je welke?

Het VIS-model kan een cliënt helpen met het ontdekken dat de wereld rond blijft draaien ook al wordt je in de steek gelaten door een geliefde of vrienden. Dit is geen afschuwelijke gedachte maar juist een geruststellende gedachte...althans vanuit het VIS-model. Waarom?

Als het goed met je gaat, dan weet je ook dat de wereld blijft draaien. Je weet dat jouw deel van het lijden, pijn en verdriet nog komen gaat. Ook dat is een zekerheid. Wederom is dat een geruststellende gedachte vanuit het VIS-model, waarom?

Het opgeven van de non-acceptatie van dat wat is, is het desensibiliseren. Je maakt van alles mee als je leeft en dat hoort ook zo! Leer er mee leven!!! Geniet van alle aspecten van het leven en weet één ding zeker: de wereld blijft doordraaien zolang jij leeft.

Techniek 15: The winner takes it all

Bij deze VIS-techniek draait het om het belang van het winnen door succesvol te zijn. De winnaar heeft altijd gelijk omdat hij/zij de macht heeft veroverd en de verliezer kan alleen maar toekijken hoe zijn/haar gelijk verandert in het gelijk van de ander.

Het winnen en verliezen maakt deel uit van het sociale leven en bezit duidelijke functies: het verdelen van de macht, het bepalen van de hiërarchische ladder, het beïnvloeden van elkaar op basis waarvan het mogelijk is om praktijkervarend te leren, het reguleren van het sociale leven, uitdrukking te geven aan dat wat recht en onrecht is en the survival of the fittest.

Let op: de verdeling van macht is dynamisch en verandert steeds.

Hoezeer er bij sommige mensen een verlangen is naar gelijkwaardigheid, is dit een idealistisch streven dat niet verder komt dan een gedachtegoed dat onder andere is vastgelegd in onder andere wetten, omgangsregels, waarden en normen.

In de (menselijke) natuur komt gelijkwaardigheid niet voor. Alles verschilt van elkaar en zo ook de onderlinge verhoudingen. Van de personen die een beroep doen op een professionele hulpverlener is *meer* dan 85% een frequente verliezer, die gelooft in gelijkwaardigheid en hoopt dat dit idealistische beeld ook een realiteit wordt.

Winnaars hebben succes en zijn gemotiveerd. De kans dat ze hierdoor te maken krijgen met een dominante vorm van onvermogen is klein.

Binnen het begeleidingsproces is het belangrijk om aan de cliënt duidelijk te maken dat hij/zij een verliezer (loser) is en dat het belangrijk is om vaker een winnaar te worden. Ieder mens heeft successen nodig om de persoonlijke groei een positieve ontwikkeling te laten doormaken.

Een verliezer krijgt van de counselor een poëzieplaatje als hij/zij blijft zeuren over dat hij zijn best heeft gedaan en echt iets anders had gewild. Dit is een perceptueel anker: neem je verlies, gebruik de ervaring en aan de slag met de volgende poging!

Een verliezer moet begrijpen dat je met goede bedoelingen alleen geen maaltijd op tafel zet. Er zal iets meer moeten gebeuren dan bidden voor een goede afloop.

Wat lastig is is dat de grootste groep verliezers, die bij een counselor komt, eigenwijs zijn tot domweg koppig in het kwadraat. Zelf zullen zij dat gewoonlijk niet zo zeggen of bevestigen, omdat zij regelmatig verliezen. Echter zorgt de angst om nog meer bodem onder de voeten te verliezen, er voor dat de cliënten in verweer komen en halsstarrig blijven geloven in hun oplossingsmethoden (niet ideaal, maar dit is waarmee de persoon het moet doen).

De counselor dient binnen het begeleidingsproces de cliënt zijn/haar overwinningen te laten behalen en hem/haar hiervoor ook te eren. Dit is iets anders dan de overwinning weggeven (dus niet doen alsof), maar kleinere doelen stellen die door de cliënt wel kunnen worden gerealiseerd.

Opmerking: de meeste cliënten vinden kleine doelen realiseren te min, omdat zij falen in het verwezenlijken van de belangrijke doelen. De cliënten zullen dus het kleine moeten leren positief te waarderen.

De counselor dient ook zijn/haar verlies toe te geven bij een al dan niet gecreëerde machtsstrijd (bijvoorbeeld over de betekenis van een woord of een gebeurtenis), zodat de cliënt leert dat het inderdaad vervelend kan zijn om te verliezen maar dat de wereld niet vergaat. Ook de counselor maakt fouten. Anders gezegd: de counselor vervult dan een voorbeeldrol voor de cliënt.

De cliënt dient te leren dat hij/zij de overwinning van vandaag moet gaan gebruiken als een motivator voor de uitdaging van morgen!

The winner takes it all!

Literatuurlijst

Handboek counseling, geschreven door Gert van Veen. Uitgeverij: Van Gorcum 2010.

Doorpakken, geschreven door Gert van Veen. Uitgeverij: Van Gorcum 2010.

Lesmateriaal van de opleiding counseling en de masterclass: VIS-model, geschreven door Gert van Veen.

Thema:
VIS-model
& groepen

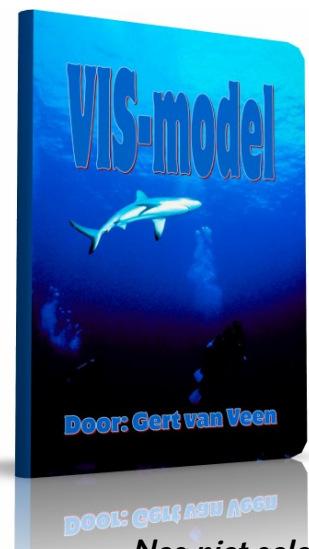
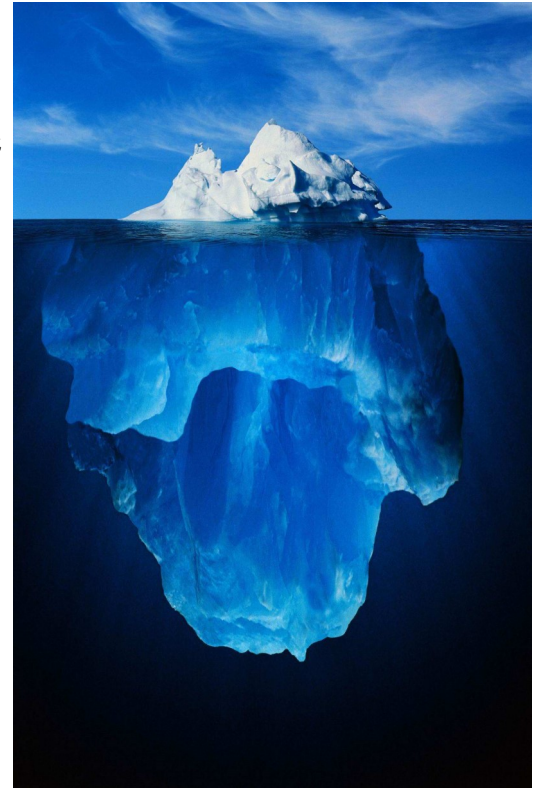

Thema: VIS-model & groepen

Het VIS-model is een eenvoudig model aan de oppervlakte, maar met een enorme diepte en complexiteit voor degene die zich erin gaat verdiepen. Het is voor het gemiddelde groeps-lid niet belangrijk om te weten wat er zich allemaal onder het oppervlak afspeelt. Echter is het voor trainers (en ook voor counselors, docenten, cursusleiders en groepswerkers) van betekenis om niet alleen inzicht te krijgen in de processen binnen de 'hier-en-nu'-situatie en in het functioneren van de groep(sleden). Als ook het intentioneel en doelgericht kunnen beïnvloeden van de 'hier-en-nu'-situatie en het functioneren van de groep(sleden).

Wat is de meerwaarde voor groepsleden om het VIS-model te kunnen toepassen?

- ❖ Het geeft inzicht in het persoonlijk en/of beroepsmatig functioneren zoals de persoon dit binnen de 'hier-en-nu'-situatie daadwerkelijk laat zien. ('*Dat wat is*')
- ❖ Het geeft inzicht in perceptuele beleving hoe dat de persoon denkt dat hij persoonlijk en/of beroepsmatig functioneert. ('*Dat wat de persoon denkt wat is*')
- ❖ Het maakt de (in)congruentie inzichtelijk tussen '*dat wat is*' en '*dat wat de persoon denkt wat is*'. Op basis hiervan kan de persoon leren om optimaler te functioneren door de focus te leggen op '*dat wat is*' en hoe dit kan worden verbeterd met als doel om het aantal (innerlijke) conflicten en functioneringsproblemen te verminderen. Als ook de onwenselijke bijeffecten hiervan, bijvoorbeeld: psychisch lawaai, psychosomatische klachten, emotional arousal, het activeren van het weerstandscenario en beschermingsmechanismen.
- ❖ De persoon leert om de benodigde talenten tot ontwikkeling te brengen door vaardigheden te leren en eigenschappen tot bloei te brengen, dan wel in te perken. *Opmerking: een talent is als zaaizaad, een belofte voor de toekomst die alleen maar kan uitkomen als het de kans krijgt om te ontkiemen en te gaan groeien (geen wildgroei). Als talenten te lang blijven liggen, gaan ze net als zaaizaad uitdrogen en wordt het steeds moeilijker om het tot groei en bloei te brengen.*

Nog niet gelezen?

Het lezen van het VIS-boek is belangrijk voordat je verder gaat met het thema over het VIS-model en groepen.

- ❖ Het leren om intentioneel en doelgericht *invloed* uit te oefenen op processen, zoals: het communicatieproces, het groepsproces, het leerproces, het begeleidingsproces en het proces van de ontwikkeling van de persoonlijke groei. Hoe? Onder andere door eerst de Vorm duidelijk te hebben en daar vanuit de keuze maken om al dan niet inhoudelijk te worden. En door effectiever waar te nemen en de psychische inhouden optimaler tot uitdrukking te brengen ten opzichte van anderen (Spel).
- ❖ De persoon leert hoe een handeling, een gedachte, een woord, een gevoel, een zintuiglijke waarneming (etc.) niet op zichzelf staan, maar juist met elkaar verband houden en elkaar wederzijds beïnvloeden. Als ook dat hierdoor nieuwe handelingen en psychische inhouden worden gecreëerd.
- ❖ De persoon ontdekt dat hij zelf de binnen- en de buitenwereld creëert en het mogelijk is om hierin veranderingen aan te brengen. Dit staat los van de gebeurende werkelijkheid in de 'hier-en-nu'-situatie (maar kan er wel door worden beïnvloed). Voorbeeld: een groepslid kan zichzelf dom vinden in vergelijking met andere groepsleden. Ongeacht of dat de groepsleden dit ook in de 'hier-en-nu'-situatie vinden of niet. Echter als een medegroepslid zou zeggen dat de persoon dom is, heeft dit wel invloed op de perceptuele beleving van de persoon maar NIET op de intellectuele vermogens van het groepslid. Anders gezegd: een persoon wordt niet dom omdat iemand de mening heeft en/of omdat de persoon zelf gelooft dat hij dom is.
- ❖ De persoon leert intentioneel en doelgericht te functioneren en samen te werken.

Wat is de meerwaarde voor trainers om het VIS-model te kunnen toepassen?

Buiten de meerwaarde die voor een persoon geldt, heeft het VIS-model een trainer nog meer te bieden, te weten:

- ❖ Het inzicht en het overzicht krijgen over processen die in de 'hier-en-nu'-situatie actief zijn. Hierbij kun je onder andere denken aan het duiden van de stap van de groepsfase, als ook die van de bijeenkomst en een oefening/opdracht of activiteit. Ook worden de communi-

catieprocessen tussen de groepsleden in de 'hier-en-nu'-situatie transparant. Bij andere processen kun je ondermeer denken aan: het samenwerkingsproces, het begeleidingsproces, het proces van een handeling, het functioneringsproces, het proces van het uitvoeren van taken, het realisatieproces van de gestelde doelen.

- ❖ Het inzicht krijgen in het functioneren van de afzonderlijke groepsleden en de groep. Als ook op welke wijze de individuele groepsleden en de groep elkaar beïnvloeden. De meerwaarde is om op basis van de verworven inzichten doelgerichte interventies te plegen met als doel om functioneringsproblemen te voorkomen, te beperken of te overwinnen.
- ❖ Het intentioneel en doelgericht kunnen anticiperen op (plotselinge) veranderingen, waardoor het uitvoeren van taken in gevaar komt en dus de continuïteit van de groep.
- ❖ Het niet gaan verpersoonlijken met de groepsidentiteit, groepsactiviteiten of het functioneren van de groepsleden. Dit gaat niet ten koste van de betrokkenheid bij de groep, maar maakt het mogelijk om de groepscohesie te vergroten en/of te versterken. *Opmerking: bij het verpersoonlijken gaat een persoon tegenwerken i.p.v. samenwerken doordat hij een persoonlijk doel nastreeft, bijvoorbeeld: de groep heeft alle succes aan hem te danken of de groep heeft gefaald omdat hij onvoldoende leiding heeft gegeven.*
- ❖ Het bewust zijn van de invloed van de VIS-as op de waarneming van de 'hier-en-nu'-situatie. Als ook hier corrigerend in kunnen optreden, indien dit is gewenst.
- ❖ Het ontdekken van de gelaagdheid van oefeningen, opdrachten, interacties, handelwijzen et cetera. Hierbij kun je onder andere denken aan het herkennen de gespreksniveaus en het op basis hiervan intentioneel en doelgericht handelen.
- ❖ Het zichzelf niet verliezen op het inhoudsniveau in de visies, belevingen, denkbeelden, gevoelens, ideeën, fantasien, plannen (etc.) van groepsleden. Waardoor de illusie ontstaat dat de trainer eerst alle obstakels moet oplossen en alle neuzen dezelfde richting uit moet krijgen, voordat er succesvol groepsdoelen kunnen worden gerealiseerd.

Surplus!

Een trainer (etc.) die kan het professioneel functioneren op een hoger plan brengen door het VIS-model en de

assen zo actief en optimaal mogelijk in te zetten. Hierdoor verandert ook het persoonlijk functioneren van de trainer als hij niet professioneel actief is. Dit is een mooie surplus!

Sommige trainers proberen echter angstvallig om het VIS-model en de assen buiten hun persoonlijk functioneren te houden en deze alleen actief in te zetten tijdens het uitoefenen van de beroepsrol. Dit is echter een onmogelijkheid omdat getrainde vaardigheden en technieken geen aan- en uitknop bezitten. Voorbeeld: in de afgelopen week ben ik over mijn voeten gestruikeld en gevallen op het trottoir. In een reflex had ik nog wel mij lichaam gedraaid zodat ik niet vlak met het gezicht op de stenen ondergrond viel, maar op mijn zij. Dit is een vaardigheid die ik heb geleerd tijdens zelfverdedigingslessen die ik enkele jaren geleden heb gevolgd.

Het proberen om geen gebruik te maken van het VIS-model en de assen tijdens het persoonlijk functioneren, heeft als beste resultaat dat je ook onvoldoende kunt inzetten tijdens het beroepsmatig functioneren.

Maak gebruik van het surplus, waardoor je sneller en optimaler het model onder de knie krijgt en vaardig wordt in het toepassen in iedere denkbare situatie.

- ❖ Het VIS-model is *altijd* en *overal* inzetbaar. Echter alleen als de trainer *bekwaam* is in het inzetten van het VIS-model.

Opmerking: het VIS-model is een instrument hoe op een effectieve, intentionele en doelgerichte wijze een persoon kan functioneren binnen de 'hier-en-nu'-situatie.

Let op: het VIS-model is niet een vervanger van de gebeurende werkelijkheid, maar reikt handvatten aan hoe een persoon voldoende grip kan krijgen op de 'hier-en-nu'-situatie zodat hij kan functioneren zoals hij dit wil en/of zoals dit van hem mag worden verwacht.

- ❖ Het VIS-model kan in combinatie worden gebruikt met andere modellen, visies, werkwijzen, methodieken, handelwijzen, procedures en protocollen.

Opmerking: het VIS-model verandert de wijze van waarnemen door een persoon en niet de gebeurende werkelijkheid. De winst bestaat eruit dat de persoon effectiever, intentioneel en doelgericht gaat functioneren.

- ❖ Het VIS-model kan binnen iedere taakgerichte groep worden gebruikt.

Opmerking: de restrictie of en hoe effectief het VIS-model wordt gebruikt, hangt niet af van de taakgerichte groep, maar van het abstrahervermogen van de afzonderlijke groepsleden, de groepsleider en de trainer. Hoe lager het abstrahervermogen van een persoon is, hoe moeilijker het is om het VIS-model te begrijpen en hierin vaardig te worden. Ook personen met milde tot zware psychiatrische stoornissen of ziekten, kunnen het moeilijk hebben om het VIS-model te doorgronden en toe te passen. Het wordt dan ook afgeraden om met deze doelgroep met het VIS-model te werken. De laatste groep personen die problemen kan ervaren met het VIS-model zijn gebruikers van medicijnen die invloed hebben op de geestelijke gesteldheid van een persoon en drugsverslaafden (ook alcohol).

- ❖ Het VIS-model bezit ook een *kompasfunctie* voor een trainer, omdat de 'hier-en-nu'-situatie goeddeels inzichtelijk is en de trainer keuzes kan maken hoe te gaan handelen in de gewenste richting.

1. Het VIS-model in vogelvlucht

Het VIS-model is een weergave van de mentale werkelijkheid van een persoon, die de basis vormt voor de wijze hoe dat de persoon naar de buiten- en de binnenwereld kijkt en hoe dat hij overeenkomstig functioneert of zou willen functioneren.

Het VIS-model heeft dus betrekking op de realiteit zoals deze door een persoon wordt ervaren, (h)erkent en dat dient als de toetssteen om te kunnen bepalen wat 'echt' of 'fictie' is. Vervolgens gaat de persoon handelen overeenkomstig zijn denkbeelden van de realiteit.

Het VIS-model probeert niet alleen de mentale werkelijkheid van een persoon in beeld te brengen en de wijze hoe dat hij op basis hiervan functioneert of zou willen functioneren, maar geeft ook aan hoe dat een persoon zo min *mogelijk* last heeft van reconstructiefouten. Hierdoor is de persoon in staat om doelgerichter en met *meer* realiteitszin te functioneren. Het gevolg zijn minder psychische klachten, minder psychisch lawaai, minder psychosomatieke klachten en meer zelfvertrouwen.

De vorm heeft te maken met de gestalte, de structuur, de organisatie of het proces waarin zaken, onderwerpen, dingen, personen en objecten zich presenteren. Anders gezegd heeft de vorm betrekking op de wijze hoe de dingen zich aandienen. De vorm kan (zintuiglijk) worden waargenomen.

De inhoud verwijst naar de inhoudelijkheid, de argumenten van zaken, onderwerpen, dingen, personen of objecten. Anders gezegd heeft de inhoud betrekking op de psychische inhoud die in het moment worden geactiveerd. De inhoud is een innerlijk verwerkingsproces op basis dat wat wordt waargenomen.

Het spel is de uitdrukkingwijze die onlosmakelijk verbonden is aan de desbetreffende vorm en inhoud. Anders gezegd heeft het spel betrekking op de wijze hoe de vorm zich presenteert in de 'hier-en-nu'-situatie, als ook hoe de inhoud tot uitdrukking wordt gebracht in het moment.

De vorm, de inhoud en het spel zijn *onlosmakelijk* in het hier-en-nu met elkaar verbonden. Hierdoor weet de persoon onderscheid te maken tussen de binnen- en de buitenwereld, als ook hoe dat hij zich wil manifesteren in de buitenwereld en hier ook weer zicht en controle op kan houden.

Het VIS-model zorgt ervoor dat een persoon inzicht krijgt in het functioneren van zichzelf, anderen, processen, objecten, dieren en dergelijke. Als ook dat de persoon kan blijven functioneren zonder hierin vast te lopen, waardoor hij niet langer dat kan doen wat hij wil doen of redelijkerwijs van hem mag worden verwacht.

2. De VIS-as in vogelvlucht

De VIS-as verbindt de Vorm met de Inhoud en het Spel. Hierdoor ontstaat er een eenheid die kan worden waargenomen. Anders gezegd: de VIS-as is een selectie uit alles wat aanwezig is binnen de 'hier-en-nu'-situatie, waardoor het moment een betekenis en een waarde krijgt. Bovendien is de persoon in staat om te bepalen hoe dat hij binnen de gegeven omstandigheden wil gaan handelen.

De 'hier-en-nu'-situatie is te complex en te veelomvattend om als een totaliteit waargenomen en begrepen te worden. De VIS-as maakt het echter mogelijk voor een persoon om een kern uit het hier-en-nu te halen en hiermee aan de slag te gaan.

Doordat iedere persoon op een andere manier waarneemt en de ingewonnen informatie verwerkt, ontstaan er verschillende beelden van de werkelijkheid. De VIS-as is daarom persoonsgebonden, terwijl de VIS dit zelf niet is. Het is daarom ook dat tien getuigen van een ongeluk alle tien een afwijkend relaas (VIS-as) vertellen, terwijl zij allemaal naar hetzelfde ongeluk hebben gekeken (VIS).

De VIS wordt *niet* aangetast door de VIS-as. Immers: *dat wat is, is*. De VIS-as wordt echter wel beïnvloed door een veranderende VIS. Met andere woorden: Het hier-en-nu bezit altijd één of meerdere vormen, inhoud, spelen (VIS-sen); ongeacht of iemand dit gegeven wel of niet waarneemt. Echter kan de VIS alleen worden (h)erkend, als tenminste één persoon de vorm en/of de inhoud, en/of het spel bewust registreert als zijnde een gebeurende werkelijkheid.

De VIS bezit, in het moment, [a] universele kenmerken en [b] persoonsgebonden kenmerken.

Ad [a]: de universele kenmerken

De universele kenmerken staan op zichzelf en worden niet bepaald door de persoon, maar door de gegeven omstandigheden. Oftewel: de manifestatievorm van het object. Bovendien zijn de universele kenmerken zijn verifieerbaar en tevens gebonden aan de manifestatievorm in het moment (tijdstip X), binnen de gegeven omstandigheden en tot slot hebben de universele kenmerken betrekking op *dat wat is*.

De universele kenmerken van de as zijn:

1. *Dimensie.*
2. *Uniciteit.*
3. *Gegeven omstandigheden.*

Bij ieder kenmerk wordt er onderscheid gemaakt op het niveau van Vorm, Inhoud en Spel.

Ad [b]: de persoonsgebonden kenmerken

De persoonsgebonden kenmerken zijn eveneens gekoppeld aan de manifestatievorm, het moment en de gegeven omstandigheden, maar de bewustwording hiervan wordt bepaald door de geactualiseerde psychische inhouden (gedachten, herinneringen, emoties, eigenschappen, ervaringen en belevingen), de psychische filters en/of de percepties van de persoon. Met andere woorden: de persoon vertaalt de universele kenmerken in voor hem werkbare symbolen (woorden, beelden, fantasieën, muziek et cetera) die voortkomen uit de persoonlijke symbolentaal, waar aan ieder symbool een bepaalde waarde wordt toegedicht.

Zowel aan de afzonderlijke symbolen, alsook aan de combinatie van symbolen en de totaliteit (de gehele VIS).

De persoonsgebonden kenmerken hebben betrekking op *dat wat de persoon denkt dat is*. Wat kan betekenen dat bij een verkeerde waarneming, bijvoorbeeld, door slecht functionerende ogen of een traumatische ervaring, de persoon 'dingen' denkt te registreren die er feitelijk niet zijn. Of zich niet als zodanig manifesteren in het 'hier-en-nu', zoals de persoon dat veronderstelt.

Er kan veel verkeer gaan met het reconstrueren van de VIS in het denken van de persoon, bijvoorbeeld onder invloed van denkstraten, cognitieve illusies, veronderstellingen, structuurspelen, overtuigingen en automatische (negatieve) gedachten.

Opmerking: Het toetsen van de reconstructies (de realisaties) kan nooit in het moment zelf, maar is altijd retrospectief van aard. Afhankelijk van de (vermeende) continuïteit van de VIS (of de minimale verschillen in de VIS gedurende een aanenschakeling van momenten), kan de illusie worden gewekt dat het steeds om dezelfde VIS gaat, waardoor er een toetsing (reality check) lijkt te zijn. In werkelijkheid is een VIS gebonden aan het moment (hier-en-nu) en is er dus voortdurend sprake van nieuwe vissen, die onafhankelijk van elkaar zijn maar met elkaar verbonden lijken door the eyes of the beholder.

Wat zie je als je een sheet legt over de gebeurende werkelijkheid? Zie je dan wat echt is? Of zie je wat je wilt zien?

De persoonsgebonden kenmerken fungeren als *sheets* die over de universele kenmerken en de VIS heen worden gelegd.

In werkelijkheid verandert de VIS niet, in de beleving van de persoon wel en door de acties (spel) verandert hierdoor de inhoud en de vorm van de VIS. Omdat de handelingen niet in overeenstemming zijn met *dat wat is*, maar met *dat wat de persoon denkt wat is*. Het gevolg is een nieuwe VIS.

De persoonsgebonden kenmerken van de as zijn:

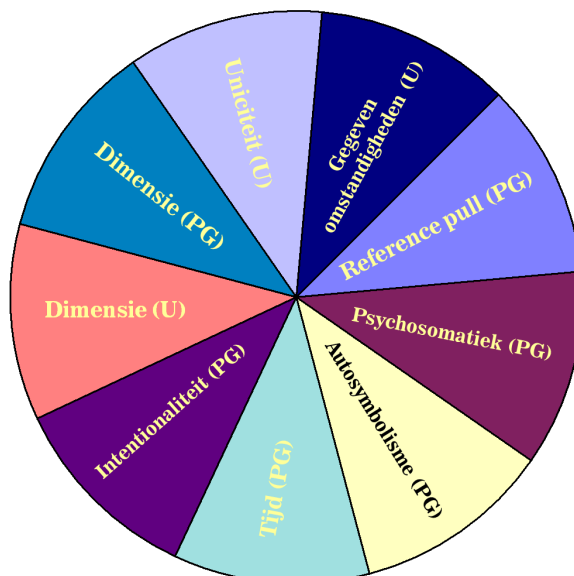
1. Gegeven omstandigheden.
2. Reference pull.
3. Autosymbolisme.
4. Tijd.
5. Uniciteit.
6. Dimensie.
7. Intentionaliteit.
8. Psychosomatiek.

GRATUDIP
Ezelsbrug

Bij ieder kenmerk wordt er onderscheid gemaakt op het niveau van Vorm, Inhoud en Spel.

VIS-AS	Kernzin
Dimensie (U)	De manifestatievorm van objecten, waarbij je herkent uit welke materialen de objecten bestaan; alsook in welke staat de objecten verkeren.
Dimensie (PG)	De kwaliteit van de zintuiglijk ingewonnen informatie is sterk afhankelijk van de persoonlijke kwaliteiten en vaardigheden, die ook bepalen hoe dat de informatie wordt verwerkt en hoe de persoon hierover communiceert.
Uniciteit (U)	Vorm, inhoud en spel zijn gebonden aan het tijdstip waarop zij zich manifesteren; alsook de verwerking van de ingewonnen informatie.
Gegeven omstandigheden (U)	Het zintuiglijk waarnemen van de omgeving en het bewust worden van externe invloeden op, en de persoonlijke kleuring van, de waarneming.
Reference pull (PG)	Op basis van voorkeuren richt de persoon zijn aandacht op een object. Hierdoor worden andere objecten slecht of niet geregistreerd. De persoon komt in actie op basis van zijn persoonlijke voorkeuren.
Psychosomatiek (PG)	Op basis van nieuwe of eerder opgedane ervaringen, krijgt de persoon te maken met fysieke reacties n.a.v. De waargenomen en/of verwerkte informatie.
Autosymbolisme (PG)	De persoon kent aan een geregistreerd object een symbolische waarde toe, dat automatisch associaties oproept. Op basis waarvan er nieuwe psychische inhoud en ontstaan, die het functioneren beïnvloeden.
Tijd (PG)	Het hier-en-nu is gekoppeld aan tijdstip X. Hetzelfde geldt voor psychische processen en het functioneren van een persoon.
Intentionaliteit (PG)	De persoon heeft de sterke neiging om met een zekere bedoeling waar te nemen, te denken, te voelen, te ervaren, te beleven en te gaan handelen. De persoon gaat gericht functioneren.

U = universele kenmerken

PG = persoonsgebonden kenmerken

3. Een nieuwe VIS-as

De primaire VIS-as heeft betrekking op het individuele functioneren, terwijl het bij de secundaire VIS-as gaat het om het functioneren *in* en *namens* een taakgerichte groep. Nauwkeuriger beschreven: *bij de tweede VIS-as draait het om het functioneren van de persoon zoals dit door de persoon zelf wordt waargenomen vanuit het referentiekader van één of meerdere taakgerichte groepen.* De tweede VIS-as wordt ook wel de *groepsas* genoemd.

Het opmerkelijke van de groepsas is dat de persoon door de ogen van het groepslid naar het functioneren van hemzelf kijkt. Hierbij hanteert de persoon, bijvoorbeeld, andere waarden en normen erop na dan welke hij er in de individuele as erop nahoudt. Soms met als gevolg dat er sprake is van een incongruentie tussen de individuele waarden en normen en de waarden en normen van de groep. Anders gezegd: de persoon kan vanuit de primaire as zijn handelswijze goedkeuren, terwijl de persoon het vanuit de secundaire as juist afkeurt.

Voorbeeld: een Amerikaanse gevangene wordt geïnterviewd door Louis Theroux van de BBC. Theroux vraagt waarom de gevangene een medegevangene heeft neergestoken. Verbaasd kijkt de gevangene hem aan en zegt: "Omdat hij geen respect had". Louis Theroux vraagt wat er met de medegevangene is gebeurd. "Hij is dood". "Wat doet je dat?" "Niets". Tot slot vraagt Theroux: "Zou je dit ook doen als je thuis zou wonen?" "Natuurlijk niet! Maar hier is dat anders."

Het voorbeeld maakt duidelijk dat de twee assen los van elkaar bestaan en worden gebruikt. Zo beschouwt de gevangene zijn daad vanuit de groepsas als een geaccepteerde handelswijze. Echter op het moment dat de interviewer vraagt of hij iemand zou doodsteken als hij thuis woont, wordt de primaire as geactiveerd. Op dat moment kan de gevangene op een verbolgen wijze reageren, alsof Theroux hem iets ondenkbaars heeft gevraagd. Om direct weer terug te schakelen naar de groepsas. De secundaire as maakt het in dit geval mogelijk voor de gevangene om voor zichzelf te rechtvaardigen waarom hij een medegevangene heeft doodgestoken. Hierdoor wordt het geweten stil gehouden.

Louis Theroux

Nog een voorbeeld: In het televisieprogramma *Wegmisbruikers* wordt een man staande gehouden door de verkeerspolitie, omdat hij in een 30 kilometerzone veel te hard rijdt. De man krijgt een fikse bekeuring van 230 euro, dit is inclusief een verhoging voor asociaal rijgedrag. De presentator vertelt vervolgens dat de man zelf actie heeft gevoerd om de 30 kilometerzone in te voeren in de wijk. De officier van justitie zegt dat juist de mensen die roepen om de invoering van een 30 kilometerzone in de wijk, doorgaans ook degene zijn die veel te hard rijden.

De man in dit voorbeeld heeft samen met een buurtvereniging er actief voor gelobbyd bij de gemeente dat het noodzakelijk was om in de wijk een 30 kilometerzone in te voeren omdat er veel te hard werd gereden. Bij zijn eigen huis had de man een *Victor Veilig* (plastic pop) geplaatst. Vanuit de secundaire as gezien was de man een actief en constructief groepslid. Echter op de momenten dat de man alleen in de auto zat en snel naar huis wilde rijden omdat hij honger had, was de primaire as actief. Het was logisch dat hij wat harder ging rijden. Bovendien vind hij van zichzelf dat hij een veilige rijder is en zeker geen jakkeraar. De waarden en normen van de groep spelen nu geen rol van betekenis. Op het moment dat hij wordt aangehouden en door de politiemannen wordt geconfronteerd met het feit dat hij 25 kilometer te hard heeft gereden, probeert hij dat te bagatelliseren door te stellen dat het allemaal enorm meevalt en er niets ernstigs is gebeurd. Als de politiemann vertelt dat het niet voor niets is dat er in de buurt een 30 kilometerzone geldt, springt de man van de primaire as naar de secundaire as. De man begint te vertellen dat hij één van de initiatiefnemers is geweest om de 30 kilometerzone gerealiseerd te krijgen. Hij eindigt door te zeggen: *“Het is heel goed dat u mij een bekeuring geeft. Laat het een les voor mij zijn.”*

Misschien krijg je de indruk door de voorbeelden dat de primaire as en de secundaire as zich *alleen manifesteren* als er sprake is van een incongruentie, dit is *niet* het geval. Ook als de individuele as en de groepsas congruent zijn, kunnen de assen zich manifesteren. De beperking is echter dat de assen niet *tegelijktijd* actief kunnen zijn in de ‘hier-en-nu’-situatie. Wel kunnen de assen elkaar razendsnel afwisselen, waardoor *de illusie ontstaat* dat beide assen tegelijk actief zijn.

Een 'Victor Veilig'

Diverse groepen

Het referentiekader van de groepsas is niet steeds dezelfde, maar is afhankelijk vanuit welke groep de persoon naar

het functioneren gaat kijkt. Op het ene moment is dit het team waarin hij werkt, terwijl op een ander moment het gezin is waarvan hij deel uitmaakt en op een ander moment van een vriendengroep. Ook de referentiekaders kunnen elkaar in een hoog tempo opvolgen. Een andere optie is dat groepen die veel gemeenschappelijke overeenkomsten hebben, de persoon van de verschillende referentiekaders één referentiekader maakt op basis van de overeenkomsten.

De twee assen maken het mogelijk voor een persoon om een *getuigenpositie* ten opzichte van zichzelf in te nemen.

Opmerking: bij een getuigenpositie neemt de persoon zichzelf waar alsof hij een toeschouwer is. De zelf gecreerde mentale afstand plaats de psychische inhoud in perspectief (cognitieve illusie), waardoor het kan lijken alsof er twee ik-ken bestaan. Of zoals je wilt: twee ego's, te weten: het handelende ego en het registrerende ego. Met als gevolg dat sommige personen het moeilijk vinden om de vraag te beantwoorden: "Wie ben ik?" Of de vraag: "Waar sta ik voor?"

4. Het identificeren vormt de basis

Bij de tweede as kijkt een persoon door de *ogen van een groep* naar de buitenwereld en de binnenwereld. Hierbij maakt de persoon gebruik van het referentiekader van de groep, zoals dit door hem wordt (h)erkent.

Opmerking: elementen van de groep waarmee de persoon zich niet identificeert, bijvoorbeeld omdat deze worden ontkent of verdrongen, maken geen deel uit van het referentiekader van de groep die aan de basis ligt van de secundaire as. Anders gezegd: het referentiekader wat een persoon gebruikt ten behoeve van de groepsas hoeft geenszins volledig, accuraat of feitelijk te zijn. Normaal gesproken is dit zelden of nooit het geval.

Het referentiekader van de groep ontstaat doordat de persoon zich identificeert met de groep. Deze identificatie is ondermeer met:

1. De groepsidentiteit.
2. De groepservaringen en de groepsbelevingen.
3. De groepsdoelen en de bijbehorende taken.
4. De groepsafspraken (inclusief: omgangsregels, procedures, voorschriften en regels).
5. De persoonlijke ervaringen en belevingen tijdens groepsbijeenkomsten.
6. De persoonlijke doelen en de bijbehorende taken die het groepslid tijdens het groepsproces wil verwezenlijken.

De taakgerichte groep bestaat alleen maar in het hoofd van een groepslid of een derde partij

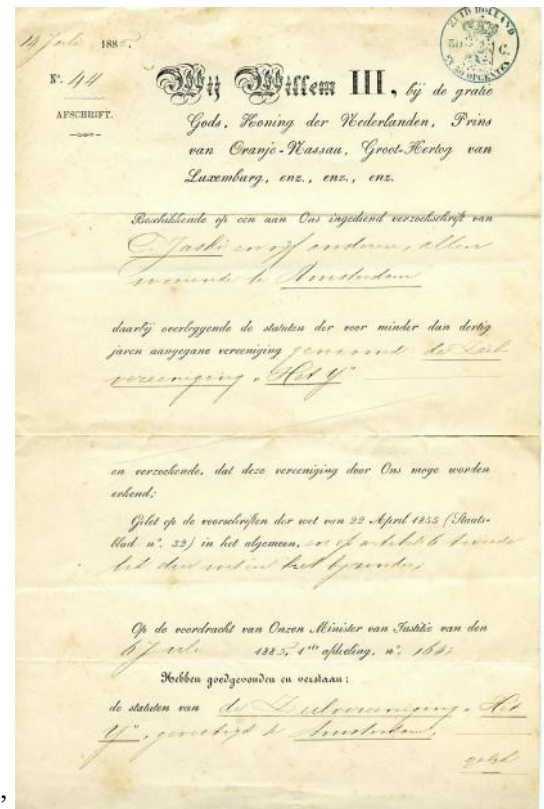
7. De primaire en de secundaire rol(len) die het groepslid vervuld.
8. De groepsconstellatie(s) waar het groepslid deel van uitmaakt.
9. De behaalde successen en het falen om doelen en taken succesvol uit te voeren.
10. De visie van de groep (gebaseerd op de ontstaans- en de bestaansredenen).
11. De (h)erkenning van de groep door derden.
12. De (h)erkenning van de symbolische identiteit door derden en/of medegroepsleden.
13. De fase van het groepsproces en idealiter zelfs de stap van de fase van het groepsproces.
14. De mate en de kwaliteit van het samenwerken met medegroepsleden.

Een voorbeeld van een symbolische identiteit

De identificatie met uiteenlopende aspecten van de groep zorgt ervoor dat de groep een *fenomeen* wordt voor de persoon. Anders gezegd: de groep gaat bestaan voor de persoon als een entiteit die kan worden waargenomen. Het vervelende is echter dat er in de gebeurende werkelijkheid helemaal *geen groep* bestaat. Een groep is *niet tastbaar*, maar bestaat dankzij de referentiekaders die de groepsleden en derden over de groep in gedachten vormen, als ook in communicatie, het maken van afspraken, het sluiten van overeenkomsten, het opstellen van akten en statuten, het bij elkaar komen om te gaan samenwerken enzovoorts.

Voorbeeld: een liefdesrelatie tussen twee personen bestaat uit drie partijen, te weten: persoon A, persoon B en de groep. Op het moment dat persoon A en B willen samenwerken om de groepsdoelen te verwezenlijken door de bijbehorende taken uit te voeren, is de derde partij (de groep) actief. Beiden identificeren zich met de groep en willen daar ook deel van uitmaken. Echter op het moment dat persoon A en B niet langer willen samenwerken, houdt de derde partij (de groep) op met bestaan. Tenminste voor de duur dat de liefdespartner niet met elkaar willen samenwerken. Dit is ernstig omdat de groepsleden beiden de groep in de steek laten en kiezen voor hun persoonlijke doelen en bijbehorende taken. Als alleen persoon A niet wil samenwerken en persoon B nog wel,

Oprichtingsakte van een zeilvereniging

dan wordt de groep passief. Er is erkenning dat de groep bestaat en tegelijkertijd is het onmogelijk om te werken aan de realisatie van de groepsdoelen. Soms kan de eenling nog wel een aantal taken uitvoeren, maar dit is niet voldoende om de groepsdoelen te verwezenlijken.

Het is belangrijk om je te realiseren dat persoon A en persoon B bij elkaar aan een tafeltje kunnen zitten, zonder dat zij samen deel uitmaken van een taakgerichte groep op dat moment. Als persoon A en persoon B wel samen deel uitmaken van een taakgerichte groep, dan betekent dit dat zij een derde partij creëren: *de groep*. Echter kan de derde partij niet aanschuiven aan tafel omdat de groep *feitelijk* (fenomenologisch) niet bestaat. Anders gezegd: een groep bestaat niet, maar wordt door de identificatie van de groepsleden gecreëerd.

Opmerking: hoe groter de overeenkomsten in denkbeelden over de groep zijn bij de groepsleden, hoe echter de groep wordt voor de groepsleden en derden. De groep wordt steeds 'tastbaarder' door gebruik te maken van uiteenlopende manifestatievormen, denk bijvoorbeeld aan een logo op kleding, pennen en schrijfbloks; een website voor de groep; visitekaartjes, identiteit- of lidmaatschapskaartjes voor groepsleden; gemeenschappelijke activiteiten organiseren die alleen voor leden toegankelijk zijn; het gebruik maken van groepskleuren en/of een groepslied; een eigen werkruimte; middelen die exclusief ten gunste van de groep kunnen worden ingezet; het als één groep presenteren en profileren in de media of bij bedrijven en overheden.

4.1. De groepsidentiteit

De denkbeelden over de groep, van de individuele groepsleden (en derden), komen samen in de groepsidentiteit. Het is dan ook niet verrassend dat de groepsidentiteit een invloedrijke factor is in hoe de taakgerichte groep naar zichzelf kijkt, functioneert en presenteert ten opzichte van derden. Evenals dat de groepsidentiteit voor bepalend is voor de samenstelling en de 'kleur' van het referentiekader van de individuele groepsleden.

Wat is een groepsidentiteit?

Een groepsidentiteit is de waarde die wordt toegekend aan overeenkomstige sociale kenmerken die door de groepsleden worden gedeeld. Hierbij kun je denken aan:

- ❖ *Een gemeenschappelijke ideologie.* Een ideologie is, binnen deze context, een stelsel van ideeën, principes, symbolen, visies, mythen en opvattingen die ten grondslag liggen aan het functioneren van de groep.
- ❖ *Overeenkomstig taalgebruik,* hieronder vallen ook (vak-) jargon, straattaal, dialect, spreektaal, schrijftaal et cetera.
- ❖ *Waarden en normen.* Een waarde is de beoordeling (de taxatie) van een onderwerp, een object, een persoon, een psychische inhoud, een handeling, een groep enzovoorts. Een norm is een afspraak met jezelf en/of anderen ten aanzien van hoe te handelen in een situatie op basis van een waarde. Anders gezegd: een norm is de praktische vertaling van een waarde in een handelwijze.
- ❖ *Een vergelijkbare kijk op 'de wereld',* bijvoorbeeld in de vorm van overeenkomstige interesses, voorkeuren en strokende meningen. *Let op: het is niet noodzakelijk om exact hetzelfde van een onderwerp te vinden, omdat dit groupthink in de hand werkt. Echter moeten de verschillen in zienswijze niet zo groot te zijn tussen groepsleden, dat deze niet overbrugbaar zijn en/of een onaflatende bron voor conflicten vormen.*
- ❖ *Eenzelfde culturele achtergrond, dan wel een aanvullende culturele achtergrond.* Onder een culturele achtergrond wordt niet alleen een etnische achtergrond bedoeld, maar onder andere ook een bedrijfscultuur, een jeugdcultuur, een beroepsgroep cultuur, een stamcultuur of een overheidscultuur.

Een groepsidentiteit is de gemeenschappelijke deler die groepsleden delen met betrekking tot de taakgerichte groep waarvan zij deel uitmaken of hebben gemaakt.

De groepsidentiteit is eveneens de verbindende factor die zorgt dat groepsleden zichzelf kunnen blijven herkennen in de groepsidealen en waar de groep voor staat, waardoor het gemakkelijker is om zich in te zetten om taken uit te voeren en de gestelde doelen te verwezenlijken.

5. De elementen van de secundaire VIS-as

De VIS-as verbindt de Vorm met de Inhoud en het Spel. Hierdoor ontstaat er een eenheid die kan worden waargenomen. Anders gezegd: de VIS-as is een selectie uit alles wat aanwezig is binnen de 'hier-en-nu'-situatie, waardoor het moment een betekenis en een waarde krijgt. Bovendien is de persoon in staat om te bepalen hoe dat hij binnen de gegeven omstandigheden wil gaan handelen.

De 'hier-en-nu'-situatie is te complex en te veelomvattend om als een totaliteit waargenomen en begrepen te worden. De VIS-as maakt het echter mogelijk voor een persoon om een kern uit het 'hier-en-nu' te halen en hiermee aan de slag te gaan. Wat de kern is en hoe dat de persoon ermee aan de slag gaat is verschillend bij de primaire en de secundaire VIS-as.

De VIS wordt *niet* aangetast door de VIS-as. Immers: *dat wat is, is*. De VIS-as wordt echter wel beïnvloed door een veranderende VIS. Met andere woorden: Het 'hier-en-nu' bezit altijd één of meerdere vormen, inhouden, spelen (VIS-sen); ongeacht of iemand dit gegeven wel of niet waarneemt. Echter kan de VIS alleen worden (h)erkend, als tenminste één persoon de vorm en/of de inhoud, en/of het spel bewust registreert als zijnde een gebeurende werkelijkheid.

De VIS bezit, in het moment, [a] universele kenmerken en [b] persoonsgebonden kenmerken.

Overeenkomstig

De universele kenmerken tussen de primaire VIS-as en de secundaire VIS-as zijn vergelijkbaar identiek. De reden hiervoor is omdat de universele kenmerken direct betrekking hebben op VIS binnen de 'hier-en-nu'-situatie.

Referentiekader

Het is belangrijk dat je in gedachten houdt dat bij de secundaire VIS-as het referentiekader steeds van één groep is of bestaat uit een combinatie van kenmerken uit meerdere overeenkomstige groepen.

De VIS kan vanuit de individuele VIS-as en/of de VIS-as van de groep worden waargenomen en worden verwerkt tot psychische inhouden op basis waarvan de persoon gaat handelen. Zo kan een persoon nieuwe ideeën en inzichten krijgen, die geen deel uitmaken van de VIS in de 'hier-en-nu'-situatie.

Anders gezegd: de VIS-assen bezitten een meerwaarde waardoor de persoon kan anticiperen op dat wat komen gaat; verbanden kan leggen met eerdere gebeurtenissen en/of opgedane kennis; de verworven informatie kan interpreteren en op waarde schatten; kan gaan associëren op de verworven informatie en de al reeds aanwezige kennis om zo conclusies te kunnen trekken, enzovoorts.

De VIS-assen moeten op de eerste plaats zorgen dat de persoon zo goed mogelijk kan aanpassen aan de gegeven omstandigheden en doeltreffend omgaat met (potentiele) bedreigingen zodat hij zichzelf zomin mogelijk in gevaar brengt en het risico klein houdt om fysieke, psychische of sociale schade op te lopen.

5.1.1. Universele kenmerken van de VIS-as

De universele kenmerken staan op zichzelf en worden niet bepaald door de persoon, maar door de gegeven omstandigheden. Oftewel: *de manifestatievorm van het object*. Bovendien zijn de universele kenmerken verifieerbaar en tevens gebonden aan de manifestatievorm in het moment (tijdstip X), binnen de gegeven omstandigheden. Tot slot hebben de universele kenmerken betrekking op *dat wat is*.

De universele kenmerken van de as zijn:

1. *Dimensie.*
2. *Uniciteit.*
3. *Gegeven omstandigheden.*

Bij ieder kenmerk wordt er onderscheid gemaakt op het niveau van Vorm, Inhoud en Spel.

5.1.2. Dimensie (vormniveau)

Iedere vorm bezit meerdere dimensies, te weten: lengte, breedte en hoogte. Hierdoor wordt de manifestatievorm van een object bepaald.

De vorm is ook gekoppeld aan de *aard van het object*. Ieder object, gereduceerd tot een enkelvoudige idee (Locke), is een zelfstandige eenheid die niet verder kan worden opgedeeld (bijvoorbeeld een stoel). Waarom? Omdat anders het object niet langer bestaat, maar er nieuwe objecten ontstaan (bijvoorbeeld een stoelpoot of een stoelleuning). Deze nieuwe objecten zijn dan ook weer zelfstandige eenheden, die niet verder opgedeeld kunnen worden zonder de vorm te veranderen. Gebeurt dat wel, dan ontstaan er nieuwe vormen, bijvoorbeeld: een rubberen dop en ijzer in een cilindervorm. Met andere woorden: ieder object bezit, in het moment, zijn eigen vorm.

De objecten staan op zichzelf, maar zullen door een persoon wel als een totaliteit (gestalte/compositie) worden ervaren. Anders is het onmogelijk, om de diepte, de breedte of de lengte van een object te bepalen. De gegeven omstandigheden en/of andere objecten maken het mogelijk om de dimensies van een object (dat *figuur* is) vast te stellen in verhouding tot de omgeving (grond).

Samenvatting: Het kenmerk: dimensie, heeft betrekking op de manifestatievorm van objecten die wordt vastgesteld op basis van de (vermeende) onderlinge relaties en/of verhoudingen. Het referentiekader hierbij is die van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

Voorbeeld: Peter is een human resource manager bij een consultancy bureau. Hij mag een bedrijfsauto uitzoeken en kiest voor een compacte auto: Renault Clio. De belangrijkste reden voor deze keuze is dat Peter niet goed overweg kan met een grotere auto. Tijdens een overleg met collega HR-managers vertelt Peter over zijn autokeuze. De collega's beginnen te lachen en denken dat hij een grapje maakt. Al snel wordt het Peter duidelijk dat hij minimaal een Renault Megane estate moet rijden, omdat hij anders niet geloofwaardig overkomt als hij bij klanten met een Clio komt aanzetten. Hoewel de Clio voor de primaire VIS-as de juiste afmetingen heeft, is dezelfde Clio veel te klein volgens de secundaire VIS-as.

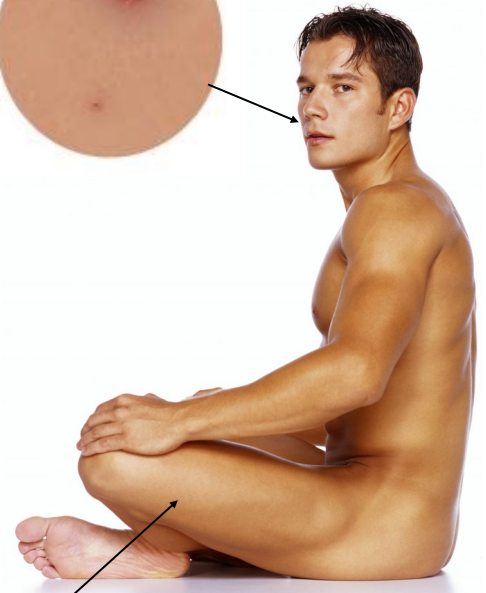
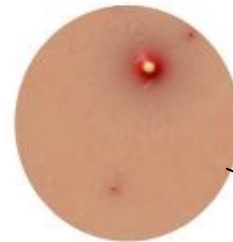

5.1.3. Dimensie (inhoudniveau)

De inhoud heeft betrekking op het (h)erkennen van de materialen waaruit de vorm is opgebouwd (bijvoorbeeld: bodytissue, steen, hout, plastic). Als ook hoe de materialen aanvoelen (tast), bijvoorbeeld zacht, ruw of schubachtig. Als ook hoe de materialen ruiken en/of smaken, en/of aanhoren (gebaseerd op de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie). De inhoud heeft ook betrekking op het vaststellen van de conditie (de gesteldheid) waar het object (of delen van het object, of een samenstelling van objecten) in verkeert.

Op het inhoudsniveau spelen drie zaken, te weten:

1. Het (h)erkennen van de materialen waaruit de vorm is opgebouwd.
2. De kwaliteit, de kwantiteit en de diversiteit van de materialen.
3. De conditie waarin de materialen verkeren.

Een puistje en een niet zo goed geschoren plekje op het been is voor Alex geen enkel probleem (individuele VIS-as). Echter tijdens een fotoshoot geven de fotograaf en de art-director aan er iets moeten gedaan om de oneffenheden te verwijderen. Alex beseft ineens hoe lelijk de puist en het haarplekje is (groepsas).

5.1.4. Dimensie (spelniveau)

De persoon maakt gebruik van de zintuigen om die informatie over de buitenwereld te verzamelen, die nodig is om tot een instant-compositie (Damasio) van de vorm te kunnen komen. De informatie voor de secundaire VIS-as wordt gevonden binnen één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

5.1.5. Uniciteit (vormniveau)

Iedere vorm bezit zijn eigen kenmerken op zijn eigen tijdstip. Ook al verandert de manifestatie met het verstrijken van iedere tijdseenheid, blijft de manifestatie van tijdseenheid X altijd overeenkomstig tijdseenheid X.

Opmerking: de kenmerken hebben betrekking op de samenstelling van de vorm (object), materiaal, conditie, de gegeven omstandigheden, de plaats en ruimte.

Geen vorm is blijvend of statisch. De verschillen in verandering per tijdseenheid kunnen minimaal zijn en voor de persoon zelfs niet waarneembaar omdat het bijvoorbeeld op het atomair niveau afspeelt en/of omdat de zintuigen onvoldoende zijn toegerust om de veranderingen te registreren

Samenvatting: Iedere vorm bezit specifieke kenmerken die gekoppeld zitten aan de gegeven omstandigheden op tijdstip X. De vorm is niet statisch of blijvend van aard. Het referentiekader hierbij is die van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

Voorbeeld: Richard heeft zichzelf leren jongleren, eerst met twee ballen en sinds vanochtend met drie ballen. Hij is trots op zichzelf (individuele VIS-as). De trots groeit als Richard ontdekt dat zijn vrienden er niet in slagen om met drie ballen te jongleren. Richard is uniek binnen de vriendengroep (groepsas).

5.1.6. Uniciteit (inhoudniveau)

De inhoud van het object (het materiaal en de conditie van het materiaal) zijn gebonden aan het tijdstip waarop de manifestatie plaatsvindt.

Zo kan bijvoorbeeld een glas in tijdseenheid 'A' heel zijn, terwijl het in tijdseenheid 'B' kapot is. Het hele glas blijft gebonden aan tijdseenheid 'A' en het kapotte glas aan tijdseenheid 'B'.

De uniciteit wordt op het inhoudsniveau vastgesteld door de ingewonnen zintuiglijke waarnemingen te verwerken (structureren en differentiëren).

Opmerking: 'dat wat is' = zijn! Je kunt niet niet-zijn. Accepteren of niet-accepteren van dat wat is, is niet van toepassing omdat wat is, is!

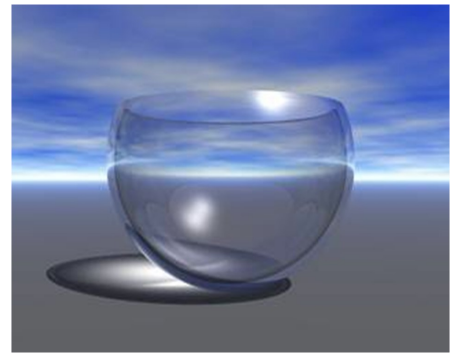
Samenvatting: De inhoud van een object is gebonden aan tijdstip X. Dit maakt de inhoud uniek. De ingewonnen zintuiglijke informatie wordt verwerkt in gedachten, denkbeelden en reconstructies. De verwerking is eveneens gekoppeld aan het tijdstip waarop dit gebeurt.

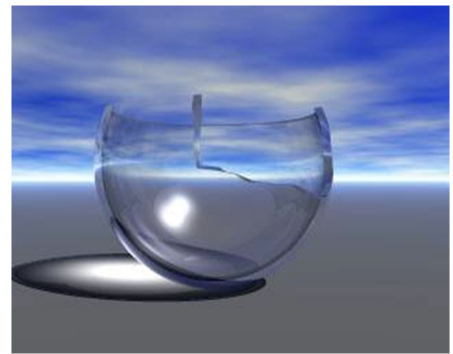
Voorbeeld: Na diverse optredens voor familie en vrienden, besluit Richard om professioneel te gaan jongleren. Met goede moed besluit hij om auditie te doen bij een variété act. De vier jongleurs kijken verwachtingsvol naar de auditie van Richard en wijzen hem al snel af omdat hij *slechts* drie ballen in de lucht kan houden. Thuis gekomen gaat Richard teleurgesteld op de bank zitten. Hij baalt enorm omdat hij *zo slecht* is in het jongleren van ballen (groepsas).

5.1.7. Uniciteit (spelniveau)

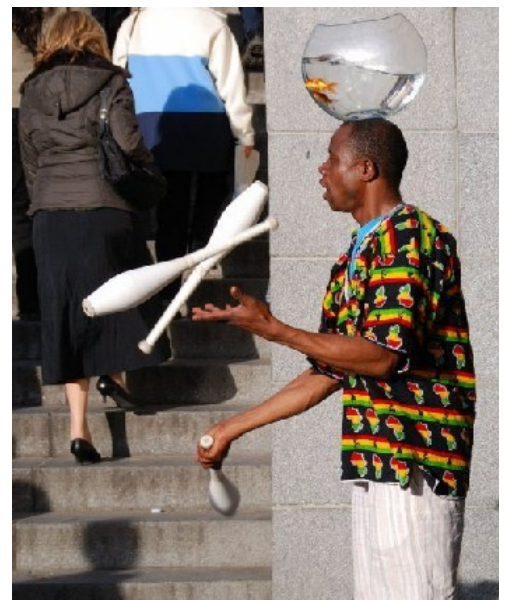
De persoon maakt gebruik van de zintuigen om die informatie over de buitenwereld te verzamelen, die nodig is om tot een instant-compositie van de vorm te komen (gebaseerd op vorm en inhoud). De informatie voor de secundaire VIS-as wordt gevonden binnen één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

09:10:32 uur

09:10:43 uur

5.1.8. De gegeven omstandigheden (vormniveau)

De gegeven omstandigheden zijn alle factoren die invloed hebben op de manifestatievorm van objecten binnen het moment. Het referentiekader hierbij is die van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

Voorbeeld: Een trainer wil het Draculaspel gaan uitvoeren met de trainingsgroep. Om het spannender te maken, heeft de trainer een cd meegenomen met daarop allemaal griezelgeluiden. Echter blijkt dat de geluidsinstallatie in het trainingscentrum een kleine draagbare cd-speler is met 2x 10 watt aan geluid. De griezelgeluiden zijn nauwelijks te horen in de werkruimte, waardoor het spannende effect komt te vervallen.

Opmerking: het Draculaspel tref je aan in Oefeningeboek deel 1 op www.boekenhoek.info

5.1.9. De gegeven omstandigheden (inhoudniveau)

De gegeven omstandigheden op het inhoudsniveau zijn alle factoren die invloed hebben op de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie.

Voorbeeld: Een manager vertelt in de lunchpauze tegen de trainer dat hij sinds een half jaar deelneemt aan een meditatiegroep. De manager merkt dat het mediteren een gunstig effect heeft op het beperken van de negatieve effecten van stress (individuele as). Na de lunchpauze verzamelen de managers van het managementteam (MT) in de werkruimte. De trainer vertelt dat het volgende programma-onderdeel is het leren mediteren. Niets schetst zijn verbazing meer dan dat de mediterende manager fel reageert door te zeggen dat meditatie maar een zweverig iets is wat niet thuis hoort in een training voor leden van het managementteam.

5.1.10. De gegeven omstandigheden (spelniveau)

De gegeven omstandigheden op het spelniveau zijn alle factoren die invloed hebben op de zintuiglijke waarneming in het moment. Hierbij is er sprake van een combinatie van vorm en inhoud. Bijvoorbeeld is er voldoende licht om te kunnen kijken? Is er teveel lawaai om goed te kunnen luisteren?

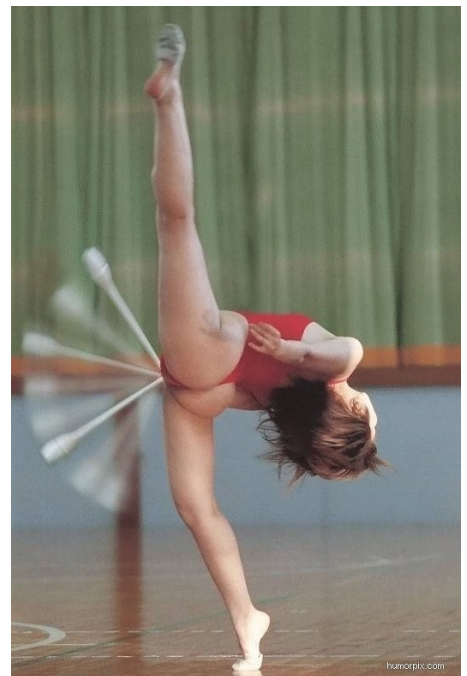
5.2. Persoonsgebonden kenmerken van de secundaire VIS-as

De persoonsgebonden kenmerken zijn eveneens gekoppeld aan de manifestatievorm, de 'hier-en-nu'-situatie en de gegeven omstandigheden, maar de *bewustwording* hiervan wordt bepaald door de geactualiseerde psychische inhoud (gedachten, herinneringen, emoties, eigenschappen, het referentiekader, ervaringen en belevingen), de psychische filters en/of de percepties van de persoon.

De persoonsgebonden kenmerken hebben betrekking op *dat wat de persoon denkt dat is*, beschouwt vanuit het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen. Wat kan betekenen dat bij een verkeerde waarneming, bijvoorbeeld, door slecht functionerende ogen of een traumatische ervaring, de persoon 'dingen' denkt te registreren die er feitelijk niet zijn. Of zich niet als zodanig manifesteren in het hier-en-nu, zoals de persoon dat veronderstelt.

Er kan veel verkeerd gaan met het reconstrueren van de VIS in het denken van de persoon, bijvoorbeeld onder invloed van denkstraten, cognitieve of optische illusies, veronderstellingen, structuurspelen, overtuigingen, referentiekaders en automatische (negatieve) gedachten.

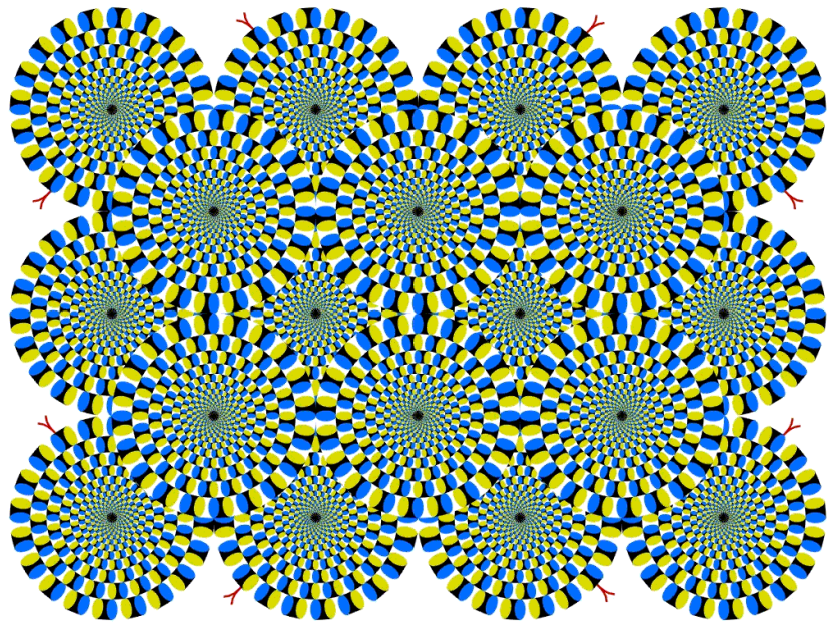
Opmerking: Het toetsen van de reconstructies (de realisaties) kan nooit in het moment zelf, maar is altijd retrospectief van aard. Afhankelijk van de (vermeende) continuïteit van de VIS (of de minimale verschillen in de VIS gedurende een aaneenschakeling van momenten), kan de illusie worden gewekt dat het steeds om dezelfde VIS gaat. In werkelijkheid is een VIS gebonden

aan het moment (de 'hier-en-nu'-situatie). Er is voortdurend sprake van nieuwe vissen, die op zichzelf staan maar met elkaar verbonden lijken door the eyes of the beholder.

De persoonsgebonden kenmerken fungeren als *sheets* die over de universele kenmerken en de VIS heen worden gelegd.

In werkelijkheid verandert de VIS niet, in de beleving van de persoon wel en door de acties (spel) verandert hierdoor de inhoud en de vorm van de VIS. Omdat de handelingen niet in overeenstemming zijn met *dat wat is*, maar met *dat wat de persoon denkt wat is*. Het gevolg is een nieuwe VIS.

Bewegen de cirkels? Echt?

De persoonsgebonden kenmerken van de as zijn:

1. Dimensie.
2. Intentionaliteit.
3. Reference pull.
4. Toetssteen.
5. Prestatie.
6. Aanzien.
7. Symbolische identiteit.
8. Synchroniteit.

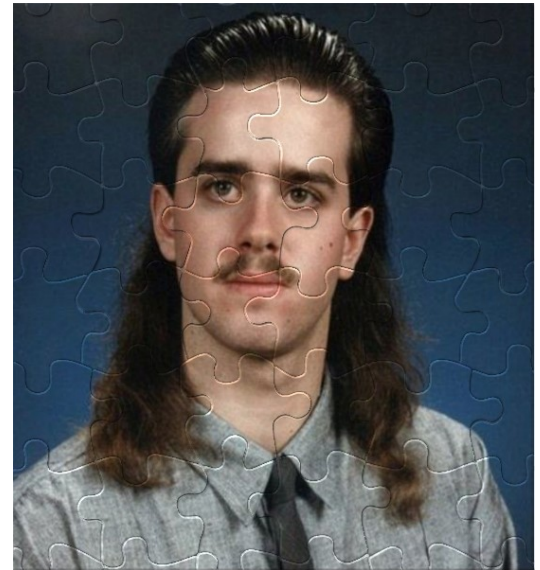

5.2.1. Dimensie (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Een vorm bestaat uit meerdere dimensies, oftewel: bestandsdelen (aspecten) die tezamen een *compositiepanorama* vormen. Hierbij geldt dat het panorama is opgebouwd uit afzonderlijke onderdelen, die zelfstandig zijn, maar door de compositie een *totaliteit* (gestalte) lijken te vormen.

De dimensie heeft betrekking op de manifestatievorm van de objecten, die wordt vastgesteld op basis van de (vermeende) onderlinge relaties en/of verhoudingen. Echter is de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie afhankelijk van het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Kees is jarig en tijdens een teamoverleg ontvangt hij een kadootje van zijn collega's. Het is een doosje met daarin allemaal puzzelstukken. Als Kees de puzzel legt, ziet hij dat het een foto is uit zijn studententijd.	Kees herkent zichzelf al heel snel in de losse puzzelstukken. Hij kan de foto direct plaatsen in de tijd wanneer hij is gemaakt.	Kees doet alsof hij niet weet wie er staat afgebeeld op de puzzelstukken.

5.2.2. Dimensie (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

Het compositiepanorama (de voorstelling op basis van een reconstructie van de gebeurende werkelijkheid) is opgebouwd uit bestandsdelen (aspecten), waarbij er sprake is van *beeldbewustzijn*.

Beeldbewustzijn is het weloverwogen ervaren van de opgewekte stemmingen, gevoelens en effecten die passen bij de invloed van de bestandsdelen van het panorama en het panorama als een geheel.

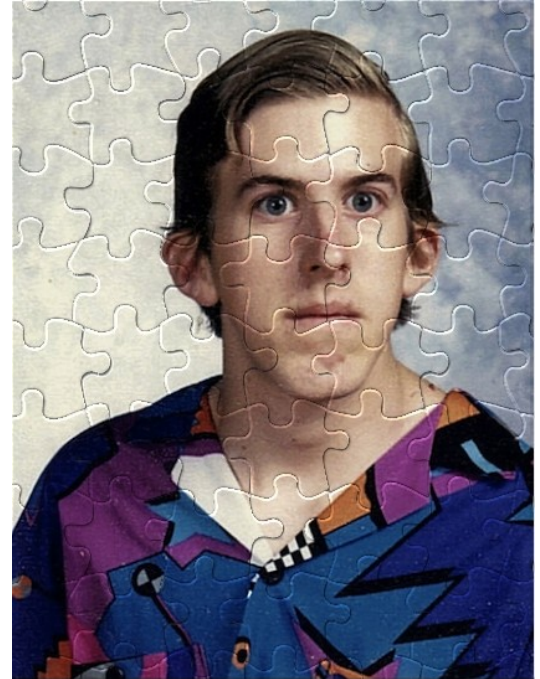
Op het inhoudsniveau gaat het met name om de associaties en de verbanden die de persoon legt tussen:

1. De onderlinge objecten in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities binnen het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

2. De materialen waaruit de objecten zijn opgebouwd in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities binnen het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.
3. De kwaliteit, kwantiteit, diversiteit en de conditie van de onderlinge objecten in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities binnen het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.
4. De totaliteit (gestalte/compositie) in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities binnen het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

Voorbeeld:

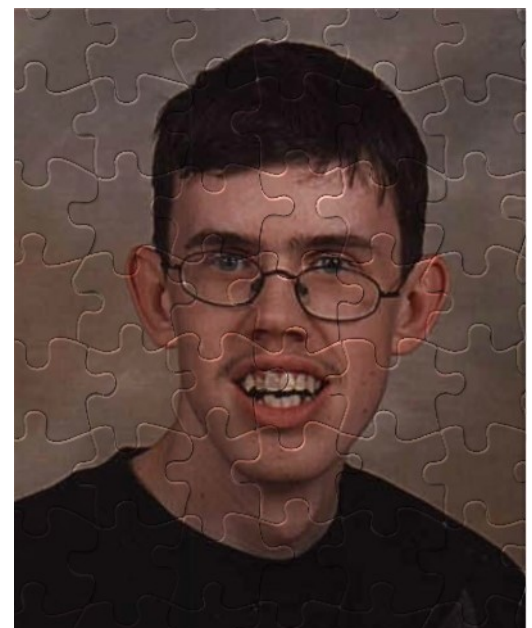
<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Kees is jarig en tijdens een team-overleg ontvangt hij een kadootje van zijn collega's. Het is een doosje met daarin allemaal puzzelstukken. Als Kees de puzzel legt, ziet hij dat het een foto is uit zijn studententijd.	Kees herkent zichzelf al heel snel in de losse puzzelstukken. Hij kan de foto direct plaatsen in de tijd wanneer hij is gemaakt en schaamt zich hoe hij eruit ziet op de foto. Al helemaal die enorme oren!	Kees doet alsof hij niet weet wie er staat afgebeeld op de puzzelstukken. Hij maakt zogenaamde grappige opmerking in de trant van: "Wie is die lelijke vent? Waar hebben jullie hem opgeduikeld?"

5.2.3. Dimensie (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Het spel heeft betrekking op de interactie van de persoon met het compositiepanorama (of delen ervan). Hierbij kun je onder andere denken aan de figuur en grondgedachte (Gestalte).

De persoon kan steeds wisselen van figuur in het panorama, waardoor de inhoud (het beeldbewustzijn) verandert en dus ook de bewust geregistreerde vorm en respectievelijk de interactie. Andere interactievormen zijn onder andere:

- ❖ De tast.
- ❖ Het afmaken van beeldinhouden.
- ❖ Tekenend.
- ❖ Beschrijven.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Kees is jarig en tijdens een team-overleg ontvangt hij een kadootje van zijn collega's. Het is een doosje met daarin allemaal puzzelstukken. Als Kees de puzzel legt, ziet hij dat het een foto is uit zijn studententijd.	Kees herkent zichzelf al heel snel in de losse puzzelstukken. Hij kan de foto direct plaatsen in de tijd wanneer hij is gemaakt en schaamt zich hoe hij eruit ziet op de foto. Al helemaal die enorme oren! Kees wil het liefste de puzzel niet afmaken en weggooien.	Kees doet alsof hij niet weet wie er staat afgebeeld op de puzzelstukken. Hij maakt zogenaamde grappige opmerking in de trant van: "Wie is die lelijke vent? Waar hebben jullie hem opgeduikeld?" Kees speelt het spel mee met de collega's, omdat zelfspot gezien wordt als een positieve eigenschap.

5.2.4. Intentionaliteit (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Intentionaliteit heeft betrekking op de voornemens van de persoon om op een bepaalde wijze te functioneren die overeenstemt met het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen. Met andere woorden: de persoon wil op een groepsgerelateerde wijze waarnemen, denken, voelen, ervaren, beleven en handelen.

De intenties kunnen enerzijds een reactie zijn op de ingewonnen zintuiglijke informatie over de VIS bijvoorbeeld tijdens een groepsbijeenkomst of een gesprek over de groep met een buitenstaander; anderzijds kunnen de intenties het gevolg zijn van overtuigingen, verwachtingen, ervaringen, schaduw-inhouden, percepties, psychische inhouden, behoeften, druk et cetera. In het laatste geval zal de persoon de intenties met een interne oorsprong laten domineren boven de zintuiglijk ingewonnen informatie over de VIS.

De intentionaliteit op het vormniveau heeft betrekking op de ingewonnen zintuiglijke informatie en de invloed die dit heeft op onder andere:

- ❖ De perceptiebeelden.
- ❖ De behoeften.
- ❖ De druk.
- ❖ De motieven (beweegredenen).
- ❖ De realisatie van de beoogde doelen en taken.
- ❖ De persoon is reactief in zijn denken en handelen.

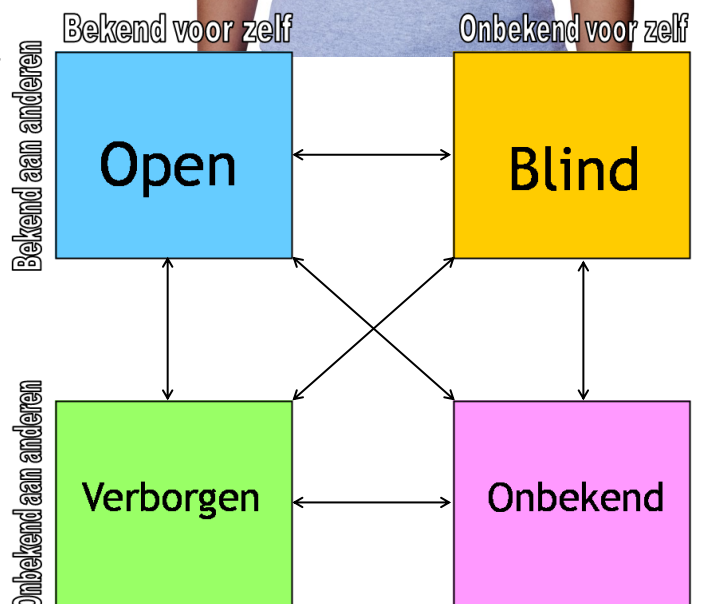
<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Els praat met een vriendin over het functioneren van het werkteam. Door de economische problemen is het nodig dat er bezuinigingen worden doorgevoerd. De teamleden krijgen de keuze: een deel van het salaris inleveren of het ontslag van drie teamleden.	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els schrikt van de felheid van haar reactie en realiseert zich hoe ernstig de situatie met het team is gesteld. De intentie is om de situatie goed te doorgronden en meer informatie in te winnen.	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els raakt geïrriteerd door de felheid van haar reactie omdat zij het probleem verlegd van het team terug naar de organisatie. De intentie is om de vriendin de situatie goed uit te leggen en de focus op het team te houden.

5.2.5. *Intentionaliteit (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)*

De intentionaliteit op het inhoudsniveau heeft betrekking op de reeds voorhanden zijnde informatie en de invloed die dit heeft op onder andere:

- ❖ De zintuiglijk ingewonnen informatie (sheets).
- ❖ De perceptiebeelden.
- ❖ De behoeften.
- ❖ De druk.
- ❖ De motieven.
- ❖ De realisatie van de beoogde doelen en taken.

De persoon is proactief ten aanzien van de VIS. Hij vertrekt vanuit het standpunt dat het hier-en-nu aansluit bij het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen. Hierdoor wordt de zintuiglijke waarneeming gekleurd. Mogelijke gevolgen: blinde vlekken, stigmatisch denken, gepreoccupeerdheid, drammen, identificeren/verpersoonlijken.

Het JoHaRi-venster is een model waarin wordt uitgelegd wat o.a. een blinde vlek is en hoe je hiermee aan de slag kunt gaan.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Els praat met een vriendin over het functioneren van het werkteam. Door de economische problemen is het nodig dat er bezuinigingen worden doorgevoerd. De teamleden krijgen de keuze: een deel van het salaris inleveren of het ontslag van drie teamleden.	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els begrijpt nu beter wat de nadelige gevolgen voor haar zijn en neemt zich voor om de keuze terug op het bordje van de teamleider te leggen (intentie).	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els raakt geïrriteerd omdat de vriendin niet wil inzien dat het een klein offer is om een deel van het salaris in te leveren (intentie), zodat het team compleet blijft en normaal kan blijven functioneren.

5.2.6. *Intentionaliteit (spelniveau van de secundaire VIS-as)*

De intentionaliteit op het spelniveau heeft betrekking op het uiten en tonen van gedachten en emoties op een zodanige wijze dat het een letterlijke visualisatie wordt van een innerlijke voorstelling hoe te handelen. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Els praat met een vriendin over het functioneren van het werkteam. Door de economische problemen is het nodig dat er bezuinigingen worden doorgevoerd. De teamleden krijgen de keuze: een deel van het salaris inleveren of het ontslag van drie teamleden.	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els laat zien dat zij blij is met de op- en aanmerkingen van de vriendin, ondanks dat zij in het begin geschrokken is van haar felheid (intentie).	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els laat haar irritatie zien naar aanleiding van de op- en aanmerkingen van de vriendin (intentie)

5.2.7. Reference pull (vormniveau van de secundaire VIS-as)

De *vorm* wordt door de persoon herkend op basis van een reconstructie. De reconstructie wordt *gekleurd* door de *context* en de *betekenissen* die de persoon toedicht aan de context gebaseerd op het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen. Hierdoor kan de reconstructie afwijken van de feitelijke vorm zoals die door de universele kenmerken kan worden gedefinieerd.

Indien de context onbekend is (of ontbreekt) waarbinnen de vorm door de persoon kan worden geplaatst, zal de reconstructie incompleet en onjuist zijn. De persoon is dan niet in staat om de zintuiglijke waarnemingen aan eerdere kennis en/of ervaringen te refereren.

De persoon zal in de vorm op zoek gaan naar herkenbare punten die later de basis vormen van de instant-compositie. Hoe groter de herkenbaarheid (referentiekader van een groep), hoe groter de 'aantrekkingskracht' (pull) zal zijn om de reconstructie op een specifieke wijze gestalte te geven.

Hoe de gestalte ook wordt gewaardeerd, de herkenbaarheid en de context zijn enorm belangrijk omdat zij het idee van *controle* en *zekerheid* kunnen geven aan de persoon. Met andere woorden: de persoon is in staat om overzicht te houden over de buitenwereld doordat de hersenen *gestalte* geven aan de zintuiglijk ingewonnen informatie.

De aantrekkingskracht om de 'puzzel' te kunnen leggen is groot. Hoe meer verbanden de persoon legt (of kan leggen), hoe groter het idee van zekerheid en macht, hoe nadrukkelijker de persoonlijke onkwetsbaarheid zich zal manifesteren. Hoe meer 'puzzelstukken' ontbreken, hoe bewuster de persoon wordt van bedreigingen en gevaren, hoe onzekerder, hoe machtelozer en hoe kwetsbaarder hij zichzelf maakt.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
<p>Tijdens een trainingsbijeenkomst weigert Theo (groepslid) om deel te nemen aan een psychodrama. Hij geeft aan dat het nut van de oefening hem volledig ontgaat. Dit is niet wat de groep nu nodig heeft volgens Theo. Hierop geven meerdere groepsleden aan dat als Theo niet meedoet, het geen zin heeft om de oefening uit te gaan voeren.</p>	<p>De trainer probeert informatie in te winnen door vragen te stellen over wat hij verkeerd heeft gedaan, bijvoorbeeld door iets over het hoofd te zien of de plank volledig mis te slaan met het uitvoeren van een psychodrama. Het is immers niet de eerste keer dat er iets verkeerd is gegaan tijdens een training.</p>	<p>De trainer probeert informatie in te winnen door vragen te stellen over het 'hoe' en het 'waarom' van de weerstand bij Theo en de sympathiserende groepsleden. Het doel is om te ontdekken of Theo en andere groepsleden in het verleden slechte ervaringen hebben opgedaan met het uitvoeren van een psychodrama of het deelnemen aan een soortgelijke training.</p>

5.2.8. Reference pull (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

De *inhoud* wordt gevormd door de opgedane kennis en ervaringen in één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen, die relevant zijn bij de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie.

De relevante kennis en ervaringen vormen tezamen het referentiekader van de groep (of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen) waaraan de zintuiglijk ingewonnen informatie wordt getoetst, beoordeeld, gewaardeerd, gefilterd, gecomplementeerd en geëtiketteerd.

De inhoud wordt hierdoor beheersbaar gemaakt en in gereedheid gebracht om verder verwerkt te worden in de hersenen, bijvoorbeeld om geanalyseerd en opgeslagen te worden.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een trainingsbijeenkomst weigert Theo (groepslid) om deel te nemen aan een psychodrama. Hij geeft aan dat het nut van de oefening hem volledig ontgaat. Dit is niet wat de groep nu nodig heeft volgens Theo. Hierop geven meerdere groepsleden aan dat als Theo niet meedoet, het geen zin heeft om de oefening uit te gaan voeren.	De trainer probeert uit de ingewonnen informatie duidelijk te krijgen wat hij verkeerd heeft gedaan. Het is immers niet de eerste keer dat hij iets verkeerd heeft gedaan tijdens een training.	De trainer probeert de ingewonnen informatie op waarde te schatten en de reden(en) te ontdekken waarom Theo niet mee wil doen aan het psychodrama en of Theo in het verleden al vaker heeft geweigerd om aan een oefening deel te nemen. Als ook waarom andere groepsleden met Theo sympathiseren, heeft dit met het psychodrama te maken of met de positie die Theo inneemt binnen de groep.

5.2.9. Reference pull (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Het spel betreft de interactie tussen de:

1. Buitenwereld ('dat wat is') en de binnenwereld ('dat wat de persoon denkt dat is').
2. Vorm (universele kenmerken) en inhoud (persoonsgebonden kenmerken).

Het doel is om de informatie door middel van de zintuigen in te winnen die het mogelijk maakt om snel en doelgericht de context van de gebeurende werkelijkheid te bepalen om vervolgens hierover controle en zeggenschap uit te kunnen oefenen.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een trainingsbijeenkomst weigert Theo (groepslid) om deel te nemen aan een psychodrama. Hij geeft aan dat het nut van de oefening hem volledig ontgaat. Dit is niet wat de groep nu nodig heeft volgens Theo. Hierop geven meerdere groepsleden aan dat als Theo niet meedoet, het geen zin heeft om de oefening uit te gaan voeren.	De trainer stelt vragen om informatie in te winnen over zijn eigen functioneren binnen de trainingsgroep met als doel om schade te beperken.	De trainer stelt vragen om informatie in te winnen over het functioneren van Theo en de sympathiserende groepsleden binnen de trainingsgroep met als doel om schade te beperken.

5.2.10. Toetssteen (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Een toetssteen is een verzameling van samenhangende criteria waaraan geverifieerd kan worden of dat een activiteit voldoet.

De toetssteen bestaat uit:

1. Het criterium wat *de ondergrens* (kwaliteit) aangeeft waaraan een activiteit dient te voldoen.
2. Het criterium wat *het kader* aangeeft waarbinnen de activiteit dient plaats te vinden.
3. Het criterium wat *de randvoorwaarden* aangeeft waaraan een activiteit dient te voldoen.
4. Het criterium wat *de bovengrens* aangeeft die tijdens de uitvoering van de activiteit kan worden behaald.
5. Het criterium wat *het doel of de doelen* aangeeft, die (minimaal) gerealiseerd dienen te worden tijdens de uitvoering van de activiteit.
6. Het criterium *wanneer* de activiteit uiterlijk moet zijn uitgevoerd.

Het controleren aan de hand van de toetssteen leidt tot een positieve of een negatieve beoordeling van een activiteit die door één of meerdere groepsleden binnen de groep (of uit naam van de groep) is uitgevoerd. Hierbij kun je onder andere denken aan een situatie, een handelwijze, een mening, een afspraak, een regel, een visie, een procedure, een taak, een doel, een bijeenkomst, een gesprek, een conclusie of de deelname aan de activiteit.

Op het vormniveau vindt het toetsen plaats op basis van *de gegeven omstandigheden* binnen de 'hier-en-nu'-situatie.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens de evaluatie van een mislukte taak vraagt de trainer of dat Marijke haar handelswijze wil beoordelen: Wat is er goed gegaan? Wat is er verkeerd gegaan? Wat zijn verbeterpunten?	Marijke toetst of dat haar functioneren binnen de groep door de beugel kan op basis van haar persoonlijke toetssteen. Aan de hand hiervan bepaalt Marijke of dat zij niet over haar persoonlijke grenzen is gegaan. Dan wel of dat zij persoonlijk meer had kunnen doen om de taak succesvol uit te voeren.	Marijke toetst of dat haar functioneren binnen de groep door de beugel kan op basis van één toetssteen (of een combinatie van meerdere toetsstenen) van de groep. Aan de hand hiervan bepaalt Marijke of dat zij niet over de grenzen van de groep is gegaan. Dan wel of dat de taak door andere groepsleden wel succesvol had kunnen worden uitgevoerd.

5.2.11. Toetssteen (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

Op het inhoudniveau draait het niet alleen om de criteria waaruit de toetssteen is opgebouwd, maar spelen ook specifieke omstandigheden een rol van betekenis (het referentiekader), te weten:

1. Eerdere vergelijkbare ervaringen binnen de groep.
2. Kennis die voorhanden was bij een groepslid of groepsleden met betrekking tot het uitvoeren van de activiteit.
3. Een analyse van het procesmatige verloop van de activiteit.
4. De voornemens, verwachtingen en de veronderstellingen op basis waarvan het groepslid of de groepsleden zijn gaan handelen.
5. De moeilijkheidsgraad van het uitvoeren van de activiteit binnen de gegeven omstandigheden en met de beschikbare middelen en menskracht.
6. In het geval van een mislukte activiteit: het rekening houden met de verzachtende omstandigheden, bijvoorbeeld beperkingen en belemmeringen die het uitvoeren van de activiteit ernstig hebben bemoeilijkt. Zo niet onmogelijk hebben gemaakt.

7. De mate van samenwerking, dan wel tegenwerking tussen groepsleden die betrokken waren bij de uitvoering van de activiteit.
8. De houding en instelling van de groepsleden die betrokken waren bij de uitvoering van de activiteit.
9. De voorwaarden die door een derde partij aan de groep(-sleden) is opgelegd met betrekking tot het uitvoeren van de activiteit.
10. De persoonlijke gesteldheid van de individuele groepsleden die betrokken waren bij de uitvoering van de activiteit.

Op het inhoudniveau wordt de vorm ondergeschikt gemaakt aan het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen. De activiteit zal dan ook binnen het referentiekader wordt getoetst. Hierdoor ontstaat er per definitie een afwijkende toetsing dan welke op het vormniveau wordt uitgevoerd, die gewoonlijk ook nog eens als het belangrijkste wordt beschouwd. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens de evaluatie van een mislukte taak vraagt de trainer of dat Marijke haar handelswijze wil beoordelen: Wat is er goed gegaan? Wat is er verkeerd gegaan? Wat zijn verbeterpunten?	Marijke toetst of dat haar functioneren binnen de groep door de beugel kan op basis van haar persoonlijke toetssteen. Hierbij houdt zij onder andere rekening met haar persoonlijke voorkeuren, sympathien, antipathien, vormen van (on-)vermogen, persoonlijke doelen en de mate van betrokkenheid bij de groep en/of de groepsactiviteit.	Marijke toetst of dat haar functioneren binnen de groep door de beugel kan op basis van één toetssteen (of een combinatie van meerdere toetsstenen) van de groep. Hierbij houdt zij rekening met het referentiekader van de groep.

5.2.12. Toetssteen (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Op het spelniveau staat het tot uitdrukking brengen van de toetsing centraal. Het doel hiervan is om te verantwoorden hoe dat de persoon, binnen het referentiekader van de groep, heeft gefunctioneerd. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens de evaluatie van een mislukte taak vraagt de trainer of dat Marijke haar handwijze wil beoordelen: Wat is er goed gegaan? Wat is er verkeerd gegaan? Wat zijn verbeterpunten?	Marijke probeert zo goed mogelijk te duiden waarom zij wel of niet heeft voldaan aan haar persoonlijke toetssteen.	Marijke probeert zo goed mogelijk te duiden waarom zij wel of niet heeft voldaan aan één toetssteen (of een combinatie van meerdere toetsstenen) van de groep.

5.2.13. Prestatie (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Een prestatie is het resultaat na het uitvoeren van een taak. Het resultaat is voldoende als het bijbehorende doel is gerealiseerd. Op dat moment is er sprake van een succesvolle prestatie. Indien het resultaat onvoldoende is om het bijbehorende doel te verwezenlijken, is er sprake van een onbevredigende prestatie.

Opmerking: De realisatie van sommige doelen bestaat uit het verrichten van tientallen of soms zelfs honderden taken. In dat geval wordt er gesproken over deelsuccessen als er taken met voldoende resultaat worden uitgevoerd. Echter blijft het realisatieproces onbevredigend zolang het doel niet is verwezenlijkt. De onbevredigende prestatie dient als motivator om ook de volgende taken te gaan uitvoeren. Als een groep er niet in slaagt om deelsuccessen te behalen, kan de onbevredigende prestatie juist demotiverend gaan werken.

Een succesvolle prestatie op het vormniveau heeft betrekking op de uitvoering van één of meerdere taken in de 'hier-en-nu'-situatie, die leiden tot het realiseren van het bijbehorende doel.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teambuildingtraining vindt er een wedstrijd plaats tussen twee teams. De teams moeten een hindernisparcours afleggen in de kortst mogelijke tijd.	Jan finisht als eerste van zijn team. Hiermee heeft hij een persoonlijk doel gerealiseerd.	Jan finisht samen met de overige groepsleden. Hiermee is er een groepsdoel gerealiseerd.

5.2.14. Prestatie (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

Prestatie op het inhoudniveau heeft met alle facetten van het realisatieproces te maken met uitzondering van de uitvoering van één of meerdere taken in de 'hier-en-nu'-situatie, die leiden tot het realiseren van het bijbehorende doel.

Opmerking: In sporttermen mag je dit de voor- en/of de nabeschouwing noemen van een wedstrijd.

Bij de prestatie op het inhoudniveau gaat het ondermeer om: de voorbereidingen, de randvoorwaarden, de analyse van het realisatieproces of de aspecten hiervan, de gevolgen van een succesvolle of een onbevredigende prestatie, het ophalen van herinneringen en belevingen, het vaststellen van de zwak ontwikkelde vaardigheden en de sterk ontwikkelde vaardigheden.

Op het inhoudniveau staat 'het praten over...' (en/of het denken over) centraal. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teambuildingtraining vindt er een wedstrijd plaats tussen twee teams. De teams moeten een hindernisparcours afleggen in de kortst mogelijke tijd. Tijdens de evaluatie wordt het verloop van de wedstrijd besproken.	Jan is als eerste van zijn team gefinisht. Hiermee heeft hij een persoonlijk doel gerealiseerd. Jan onderstreept zijn prestatie tijdens de evaluatie en wil daar ook graag erkenning voor krijgen.	Jan is samen met de overige groepsleden gefinisht. Hiermee is er een groepsdoel gerealiseerd. Jan onderstreept de goede onderlinge samenwerking en de goede voorbereiding die zij hebben getroffen.

5.2.15. Prestatie (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Op het spelniveau staat het tot uitdrukking brengen van de succesvolle of de onbevredigende prestatie centraal. Het doel hiervan is om te verantwoorden hoe dat de persoon, binnen het referentiekader van de groep, heeft gefunctioneerd. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teambuildingtraining vindt er een wedstrijd plaats tussen twee teams. De teams moeten een hindernisparcours afleggen in de kortst mogelijke tijd.	Jan finisht als eerste van zijn team gefinisht. Hiermee heeft hij een persoonlijk doel gerealiseerd. Jan steekt zijn handen in de lucht om zijn succesvolle prestatie te onderstrepen.	Jan finisht samen met de overige groepsleden. Hiermee is er een groepsdoel gerealiseerd. Jan feliciteert zijn medegroepsleden hartelijk met de behaalde overwinning.

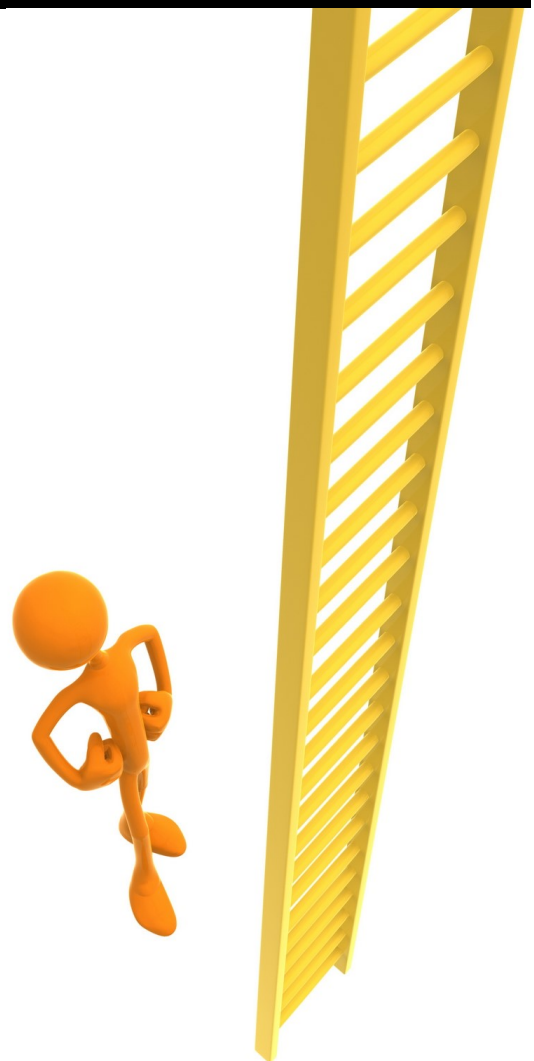
5.2.16. Aanzien (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Aanzien is de beoordeling van een persoon waarbij hij positieve waardering krijgt voor het functioneren binnen een groep. Hoe meer de positieve waardering is, hoe hoger het aanzien is.

Een *uitingsvorm* van het aanzien voor een persoon is het tonen van *respect*. Respect is een (gevoels-)uiting waaruit blijkt dat je de persoon accepteert als een waardig en waardevol mens.

Aanzien en respect hebben onder andere tot gevolg dat de persoon meer *invloed* krijgt binnen de groep. De persoon zal eerder op zijn blauwe ogen worden geloofd, dan andere groepsleden. Door de toename van de invloedsmacht binnen de groep (en eventueel ten opzichte van derden) zal de persoon stijgen in de hiërarchieladder. Oftewel: de *status* van het groepslid zal stijgen.

Opmerking: de status heeft betrekking op de plaats die een groepslid inneemt in de pikorde (de hiërarchieladder) van de groep.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teamoverleg blijkt dat het groepslid Marjan na een langere periode weer deelneemt aan het team.	Marjan neemt opnieuw deel aan de groep na een ziekteperiode waarin zij te maken heeft gehad met burn out klachten. Marjan vindt dat haar comeback in het team respect verdient en steekt dit niet onder stoelen of banken. Zij zal herhaaldelijk haar ziekte- en herstelperiode onder de aandacht brengen van teamleden.	Marjan neemt opnieuw deel aan de groep na een ziekteperiode waarin zij te maken heeft gehad met burn out klachten. Marjan verontschuldigt zich voor haar lange afwezigheid en dat hierdoor haar taken door sommige groepsleden zijn overgenomen. Ondanks dat zij ook hun eigen taken moesten volbrengen.

5.2.17. Aanzien (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

Op het inhoudniveau doet de persoon beroep op zijn verworven aanzien, respect of status om invloed uit te oefenen op de groep(sleden). Hierbij moet worden opgemerkt dat er geen directe verband bestaat tussen de huidige situatie en de situatie waarmee de persoon aanzien, respect en status heeft verdient.

Opmerking: Zogezegd levert de persoon zijn 'airmiles' in om in aanmerking te komen voor een mooi cadeau.

Het doel van de persoon is om te bereiken dat één of meerdere groepsleden hun diensten aanbieden bij het realiseren van één of meerdere doelen, dit kunnen zowel groepsdoelen en/of persoonlijke doelen zijn. De diensten die het groepslid of de groepsleden aanbieden, betreft het uitvoeren van één of meerdere taken die horen bij het gestelde doel of de gestelde doelen. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teamoverleg doet Marjan een beroep op teamleden.	Marjan geeft aan hoe hard zij heeft gevochten om weer terug te zijn en dat zij nu de hulp nodig heeft van collega's. Marjan wil niet meer verantwoordelijk zijn voor alle taken die zij moet gaan uitvoeren.	Marjan geeft aan dat de collega's al vele offers hebben gebracht tijdens haar afwezigheid en dat zij geduldig willen zijn met het tempo waarin Marjan haar taken terugneemt.

5.2.18. Aanzien (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Op het spelniveau staat het tot uitdrukking brengen van het aanzien, het respect of de status centraal. Het doel hiervan is om de positie binnen de groep duidelijk te markeren en hierdoor gemakkelijker invloed uit te oefenen op het realisatieproces van persoonlijke en/of groepsdoelen. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teamoverleg blijkt dat het groepslid Marjan na een langere periode weer deelneemt aan het team.	Marjan laat zien hoe moeilijk haar ziekte- en herstelperiode is geweest door extra pauzes in te lassen om de batterij weer op te laden.	Marjan neemt gebak mee om de groepsleden te bedanken voor het waarnemen van haar taken tijdens de ziekte- en herstelperiode.

5.2.19. Symbolische identiteit (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Een symbolische identiteit is:

1. Het verpersoonlijken van een rol, zodat de persoon kenmerken en/of eigenschappen verwerft die inherent zijn aan het ten uitvoer brengen van de doelen en taken die met de rol verbonden zijn.
2. Of: het formeel vertegenwoordigen van de groep bij een derde partij of een activiteit die buiten de groepsbijeenkomsten om wordt georganiseerd.
3. Of: het informeel vertegenwoordigen van meerdere leden van de groep bij de groepsleider of een derde partij.
4. Of: het projecteren van persoonlijke kenmerken en/of eigenschappen op de groep, waardoor de groep een verlengstuk lijkt van de persoon. *Opmerking: dit gebeurt gewoonlijk bij autocratische (in-)formele groepsleiders.*

Door de symbolische identiteit verwerft de persoon kenmerken en eigenschappen die hijzelf niet bezit, maar waarop hij wel een beroep kan doen dankzij zijn deelname aan een groep.

Voorbeelden

- [1] Het werken bij de sociale dienst en tijdens familiefeestjes allerlei vragen beantwoorden die met uitkeringen en straffkortingen te maken hebben.
- [2] Het geven van een lezing tijdens een congres uit naam van de groep. Of het op bezoek gaan bij een langdurig zieke collega namens de groep.
- [3] Het beklag doen over het invullen van het rooster bij de teamleider, waardoor een aantal groepsleden een voorkeursbehandeling lijkt krijgen.
- [4] Een (management-)goeroe bepaalt hoe de medewerkers uit het team dienen te gedragen op een wijze die aansluit bij het functioneren van de (management-)goeroe. Geen eigen profilering wordt gestimuleerd.

Zo kan bijvoorbeeld de medewerker van de sociale dienst op familiefeestjes vele vragen over uitkeringen en straffkortingen krijgen voorgelegd, waarop hij een antwoord kan geven dankzij hij lid van het team die verantwoordelijk is voor het verstrekken van uitkeringen en het opleggen van straffkortingen. Echter stopt het hier ook omdat de persoon geen uitkeringen zelfstandig kan en mag toekennen, dan wel straffkortingen opleggen of opheffen.

Nog een voorbeeld: de collega die namens het team bij de langdurig zieke teamlid op bezoek gaat, kan geen toezeggingen doen met betrekking tot het doorvoeren van aanpassingen op de werkvloer. Dit overstijgt de bevoegdheden van symbolische identiteit.

Op het vormniveau geeft de symbolische identiteit de persoon de bevoegdheid om namens meerdere groepsleden of de hele groep op te treden. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Een overleg met de directie en de afgevaardigden van de afzonderlijke teams over de implementering van de bezuinigingen in het komende jaar.	Guus wil zo goed mogelijk voor de dag komen als afgevaardigde van het team, zodat hij in positieve zin opvalt bij de directieleden.	Guus wil zo goed mogelijk de standpunten van het team overbrengen aan de directieleden, zodat er naar wordt geluisterd.

5.2.20. Symbolische identiteit (inhoud-niveau van de secundaire VIS-as)

Op het inhoudniveau is het niet noodzakelijk dat de groep de persoon een bevoegdheid geeft om namens de groep te gaan handelen. De persoon kan zichzelf ook een bevoegdheid toeigen, omdat hij denkt hier recht op te hebben. Zo kan, bijvoorbeeld, een Ajax voetbalfan namens zijn club spreken tijdens een discussieprogramma op televisie met een Feijenoord voetbalfan, terwijl de beiden voetbalclubs hier niets van afweten of hiermee in hebben gestemd. Zo zal de Ajaxfan op sommige momenten het beleid van de club verdedigen (symbolische identiteit van de club Ajax) en op andere momenten vertellen wat beter kan bij de club volgens de fans (symbolische identiteit van een groep fans).

Op het inhoudniveau kan de persoon ‘springen’ tussen diverse symbolische identiteiten die hij claimt op basis van zijn deskundigheid op het onderwerp of noodzakelijkheid omdat

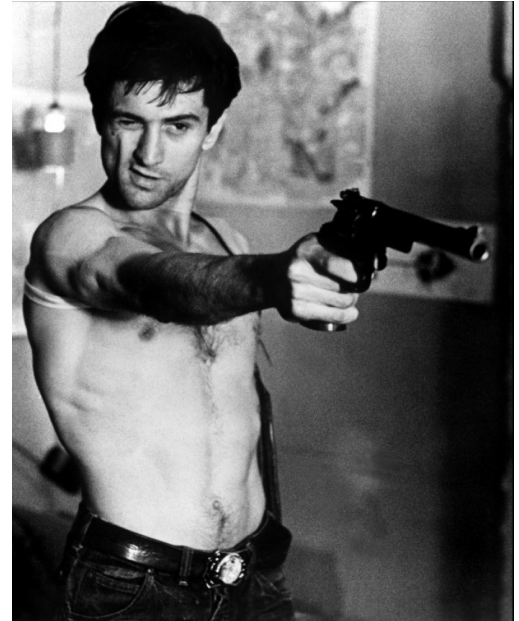
er niemand is van de groep om de groepseer te verdedigen. Of op basis van overwicht (macht) omdat hij het meeste recht heeft om de symbolische identiteit aan te nemen.

Het is op het inhoudniveau zelfs niet noodzakelijk dat er andere personen aanwezig zijn om gebruik te maken van één of meerdere symbolische identiteiten. Misschien wel het bekendste voorbeeld hiervan is het moment, uit de film Taxi driver, waar de hoofdpersoon (Robert de Niro) tegen zichzelf in de spiegel praat. Niet alleen Robert de Niro is *acting out* een symbolische identiteit, maar een ieder van ons doet dit met een zekere regelmaat, bijvoorbeeld het oefenen van een presentatie vanuit de rol als trainer.

Opmerking: de acting out van een symbolische identiteit is niet hetzelfde als het voeren van een innerlijke dialoog. Bij acting out speelt de persoon een rol (de symbolische identiteit), terwijl dit bij een innerlijke dialoog niet het geval hoeft te zijn. Voorbeeld: Hans is een HRM-manager die thuis de cruciale momenten gaat uitspelen van het gesprek wat hij met de directeur heeft gevoerd namens de collega's van de HRM afdeling.

Acting out van de symbolische identiteiten geeft normaliter een 'ego boost', omdat het de suggestie van macht oproept. De persoon beleeft het machtige gevoel alsof het een reële vorm van macht is en niet slechts een cognitieve illusie van macht.

De symbolische identiteit op het inhoudniveau verleidt gemakkelijk tot 'zwetsen' omdat de persoon niet of nauwelijks wordt geremd door de gegeven omstandigheden in de 'hier-en-nu'-situatie. Voorbeeld:

"You talking to me?"

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
De trainer is uitgenodigd om een training te evalueren met de opdrachtgever.	De trainer wil zo goed mogelijk voor de dag komen, zodat hij met name zijn eigen bijdragen onderstreept als ook de tekortkomingen van de groepsleden (zwetsen). Het doel is om meer opdrachten binnen te slepen.	De trainer gaat de standpunten van het team overbrengen aan de opdrachtgever, zonder dat de groepsleden hierom hebben gevraagd. Het doel is om een lans te breken voor de groepsleden om meer opleidings- en trainingsmogelijkheden binnen de organisatie te creëren.

5.2.20. Symbolische identiteit (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Op het spelniveau staat het tot uitdrukking brengen van de symbolische identiteit centraal. Het doel hiervan is om de representatiefunctie namens de groep of groepsleden vorm te geven, zodat het gemakkelijker is om persoonlijke en/of groepsdoelen te realiseren.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Een overleg met de directie en de afgevaardigden van de afzonderlijke teams over de implementering van de bezuinigingen in het komende jaar.	Guus wil zo goed mogelijk voor de dag komen als afgevaardigde van het team, zodat hij in positieve zin opvalt bij de directieleden.	Guus wil zo goed mogelijk de standpunten van het team overbrengen aan de directieleden, zodat er naar wordt geluisterd.

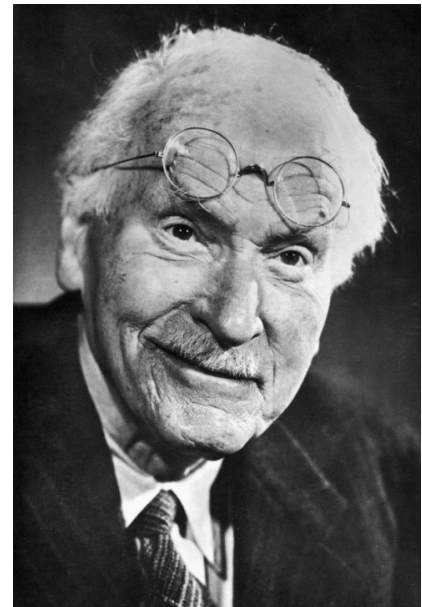
Het voorbeeld is opzettelijk identiek aan dat van het vormniveau, waarom?

5.2.21. Synchroniteit (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Het woord: *synchroniteit*, betekent: *gelijktijdigheid*. De term is oorspronkelijk bedacht door Carl G. Jung. Hij wilde hiermee twee of meerdere gebeurtenissen duiden die onafhankelijk van elkaar rond hetzelfde tijdstip plaatsvinden en waarbij een persoon een verband legt, die geenszins hoeft te bestaan. Anders gezegd: de persoon probeert op zichzelf staande gebeurtenissen met elkaar op een zinvolle wijze in verband met elkaar brengen. Hierdoor verwerven de gebeurtenissen een meerwaarde voor de persoon en krijgen ze een hogere waardeschatting (positief of negatief).

Opmerking: in taalgebruik hoor je dit vaker terug in zinnen als: "Het kan geen toeval zijn dat dit nu gebeurt!" en "Alles gebeurt met een reden. Als je geen reden vindt, heb je onvoldoende gezocht!"

Op het vormniveau speelt de synchroniteit een rol bij het verbinden van gebeurtenissen in de 'hier-en-nu'-situatie die min of meer op hetzelfde tijdstip plaatsvinden en er geen sprake is van een causaal verband. Maar de persoon heeft de behoefte om te begrijpen waarom de twee of meerdere gebeurtenissen zich ongeveer gelijktijdig plaatsvinden. Het kan geen toeval zijn en dus gaat de persoon één of meerdere verbanden

Misverstanden over synchroniteit

In de loop van de decennia is de betekenis van synchroniteit veranderd van Jung's betekenis naar een new age betekenis. Hierbij laat synchroniteit juist zien dat er *geen toeval* kan bestaan en alles wat er gebeurt met elkaar is verbonden. Dit is een vorm van begripsvervuiling.

leggen de afzonderlijke gebeurtenissen. Het doel is om de gebeurende werkelijkheid verklaarbaar te maken, zodat de 'hier-en-nu'-situatie hierdoor beheersbaar en wordt de potentiële angsten om het overzicht en/of de controle kwijt te raken tot een minimum te beperkt. Bovendien wordt de cognitieve illusie geactiveerd waardoor de persoon zich machtiger denkt, dan hij in werkelijkheid is.

De aangebrachte verbanden hebben o.a. betrekking op:

- ❖ Het willen herkennen van strategien en/of complotten.
- ❖ Het willen doorgronden van de gebeurtenissen op een 'dieper' niveau, bijvoorbeeld het verklaren van de gebruikte symbolen (zoals woordgebruik, metaforen en vakjargon).
- ❖ Het willen analyseren van de lichaamstaal (zoals wie heeft met wie oogcontact gezocht of welke gebaren zijn er gebruikt).
- ❖ Het willen aanvullen van wat er ontbreekt in de 'hier-en-nu'-situatie. De persoon gaat er vanuit dat hij niet alles heeft waargenomen en hierdoor bepaalde handelingen heeft gemist die wel gebeurd moeten zijn.
- ❖ Het willen inbrengen van logische gevolgen (drogredenering: causaliteit) op basis van wat de persoon heeft waargenomen.

De synchroniteit kan ervoor zorgen dat de persoon een andere werkelijkheidsbeleving heeft, dan wat er in de 'hier-en-nu'-situatie daadwerkelijk plaatsvindt.

De behoefte aan synchroniteit neemt toe naarmate er meerdere personen deel uitmaken van de 'hier-en-nu'-situatie. Letterlijk, maar ook *figuurlijk*! Zo kan er in een tweegesprek over andere personen worden gesproken en ook dan neemt de behoefte aan synchroniteit toe.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Er is een conflict tussen drie groepsleden over het niet uitvoeren van een taak en wie daarvoor verantwoordelijk is.	Ineke vermoedt dat Willem en Marjolein haar de zwarte piet willen toestoppen. Zij probeert haar vermoedens te onderbouwen door verbanden te leggen tussen handelingen van Willem en Marjolijn.	Ineke vermoedt dat Willem en Marjolein haar de zwarte piet willen toestoppen. Zij roept de hulp in van andere groepsleden om haar vermoedens te bevestigen of te ontkennen.

5.2.21. Synchroniteit (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

Op het inhoudniveau is synchroniteit belangrijk om een innerlijk evenwicht te verkrijgen, dan wel te behouden tussen:

- ❖ De buitenwereld ('dat wat is') en de binnenwereld ('dat wat de persoon denkt dat is').
- ❖ Persoonlijke doelen en groepsdoelen.
- ❖ Rol 'A' en rol 'B'.
- ❖ Samenwerken en tegenwerken.
- ❖ Sympathien en antipathien.
- ❖ Investing en opbrengst.
- ❖ Enzovoorts.

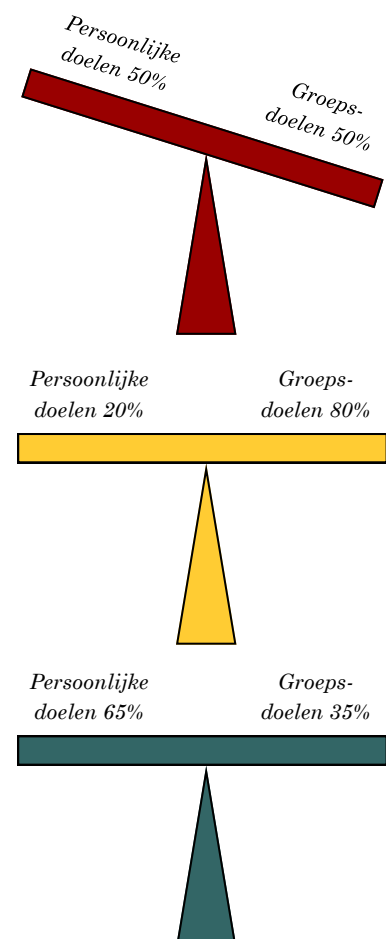
Het doel van tot stand brengen van een innerlijke balans is dat de persoon niet in beweging hoeft te komen om corrigerend op te treden en een vorm van welbehagen ervaart.

Opmerking: het is niet belangrijk of dat het innerlijk evenwicht correspondeert met de gebeurende werkelijkheid in de 'hier-en-nu'-situatie. Het enige wat telt is dat de persoon een bevredigend verband kan leggen tussen gebeurtenissen, die geloofwaardig is en de innerlijke balans handhaaft of herstelt.

Evengoed vormt iedere disbalans een bedreiging voor het functioneren van een persoon, omdat een disbalans één of meerdere vormen van onvermogen activeert, die op hun beurt psychisch lawaai (mindfuck) en weerstand creert. Niet zelden zal de persoon het idee hebben verscheurd te worden of het moeten kiezen tussen twee (of meerdere) kwaden. Door controle proberen te krijgen over de gebeurende werkelijkheid in de 'hier-en-nu'-situatie (op basis van bijvoorbeeld synchroniteit) kan de innerlijke balans worden hersteld.

Het is niet nodig om een *feitelijk kloppende* innerlijke balans te hebben. Zoals menig groepslid het zal verwoorden: "Het moet voor het gevoel kloppen." De geloofwaardigheid dat 'het goed zit en begrijpelijk is', is het belangrijkste.

Opmerking: het innerlijk evenwicht hoeft niet te bestaan uit een verhouding van 50/50, maar kan in balans zijn bij een verhouding van bijvoorbeeld 20/80 of 65/35.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Er is een conflict tussen drie groepsleden over het niet uitvoeren van een taak en wie daarvoor verantwoordelijk is.	Ineke vermoedt dat Willem en Marjolein haar de zwarte piet willen toestoppen omdat zij zich niet aan de gemaakte afspraken heeft gehouden. Ineke kan voor zichzelf verantwoorden waarom het niet nakomen van de afspraken onvermijdelijk was en niet haar schuld.	Ineke vermoedt dat Willem en Marjolein haar de zwarte piet willen toestoppen omdat zij zich niet aan de gemaakte afspraken heeft gehouden. Zij roept de hulp in van andere groepsleden door een beroep te doen op haar (eerdere) inzet binnen de groep. Hierdoor moet het geloofwaardig worden voor de groepsleden en zichzelf dat zij gemaakte afspraken naleeft.

5.2.21. Synchroniteit (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Op het spelniveau staat enerzijds het inwinnen van informatie centraal en anderzijds het tot uitdrukking brengen van de verbanden die op basis van de synchroniteit zijn ontstaan. Het doel is om invloed en controle uit te kunnen oefenen op de 'hier-en-nu'-situatie.

Synchroniteit heeft soms veel weg van een ingewikkeld potje schaak, waarbij het moeite kost om verbanden te leggen tussen de verschillende zetten.

6. Mogelijke toepassingen van de secundaire as

De secundaire VIS-as kan op uiteenlopende manieren worden ingezet, bijvoorbeeld:

1. *Het verhelderen van de mentale posities:* Het kan soms heel verwarrend zijn voor een persoon om in gedachten gedachtesprongen te maken, zonder hiervan bewust zijn (zie ook *ter illustratie 1*). De gedachtesprongen zorgen ervoor dat de persoon nu weer eens op de stoel van de groep of een andere persoon gaat zitten, om vervolgens weer op zijn 'eigen stoel' te gaan zitten. De denkbeelden van de persoon zijn afhankelijk van de stoel waarop hij zit. Hierdoor kan de persoon gemakkelijk zichzelf gaan tegenspreken en psychisch lawaai gaan creëren in zijn hoofd. Door het verhelderen van de mentale posities krijgt de persoon zicht op welke gedachtesprongen hij maakt en wat dit betekent voor zijn denkbeelden over het onderwerp.
2. *Verstoppen achter een groepsdoel:* Het groepslid streeft een persoonlijk doel na, maar wil hiervoor niet uitkomen. In plaats daarvan maakt hij gebruik van een groepsdoel en probeert deze zodanig te sturen dat het persoonlijk doel kan worden gerealiseerd. Waarbij het van ondergeschikt belang is of dat het groepsdoel kan worden gerealiseerd. Voorbeeld: Een verpleegkundige in een psychiatrisch ziekenhuis wil met name avond- en nachtdiensten draaien omdat hij hiervoor een toelage ontvangt. Echter is het de bedoeling dat de diensten binnen het team rouleren. De verpleegkundige is het hiermee eens, maar geeft aan dat het voor de continuïteit wellicht belangrijker is om een ervaren teamlid hiervoor in te schakelen die het ook nog eens een bezwaar vindt om avond- en nachtdiensten te werken. De secundaire VIS-as maakt het mogelijk om deze handelwijze te doorzien en eventueel corrigerend op te treden.
3. *Het breed maken van jezelf:* De persoon vindt het moeilijk om voor zichzelf op te komen en maakt zichzelf breder door namens de groep te praten ('wij'). Echter zonder gecheckt te hebben hoe de groepsleden over dit standpunt denken en of de persoon namens de groep hierover mag praten (symbolische identiteit). Door de suggestie te wekken dat het standpunt van de persoon door meerdere personen wordt gedeeld, hoopt hij niet alleen geloofwaardiger te zijn

Ter illustratie 1

Een fragment uit een e-mail: "Ik voel mij ernstig tekort gedaan door de felle reactie van Henk en Els tijdens de groepsbijeenkomst. Het is juist dat ik twee afspraken niet ben nagekomen, maar wel buiten mijn schuld om! Het is dan ook oneerlijk om mij verantwoordelijk te maken dat de opdracht niet kon worden afgerond. Ik heb Henk en Els toch ook niet verantwoordelijk gemaakt dat zij hun afspraken ook niet zijn nagekomen! Nu weet ik wel dat het voor hen bijzonder moeilijk was om hun afspraken na te komen, omdat zij zaten te wachten op mijn resultaten. Maar toch! Het is veel te gemakkelijk om mij voor de gevolgen op te laten draaien. Ik ben dan ook benieuwd wat jij gaat doen, als trainer. Ga jij spreken met Henk en Els? Of vind je ook dat ik verantwoordelijk ben voor het niet nakomen van de afspraken?"

Wat valt je op aan het bovenstaande fragment? Kun je de gedachtesprongen herkennen? Waartussen springt de persoon in gedachten?

maar ook dat het standpunt wordt gerespecteerd of zelfs wordt overgenomen. Aan de hand van de groepsas kan de persoon inzicht krijgen in de posities die hij inneemt. Als ook dat hij kan leren om assertief te gaan handelen.

4. *De groep als een persoonlijk project beschouwen:* De persoon maakt gebruik van de groep om hierdoor zelf in een beter daglicht te komen staan bij een derde partij. De groep is een soort 'petting zoo' voor de persoon geworden, waarbij hij zichzelf bovenaan de hiërarchieladder plaatst (ongeacht of dit feitelijk het geval is of niet). Echter gebeurt dit hoofdzakelijk alleen als de persoon in direct contact is met een derde partij (zie ook *ter illustratie 2*). De secundaire VIS-as helpt met het ontmaskeren van de persoon, omdat hij onder valse voorwendselen profijt probeert te behalen. In de regel valt dit gedrag slecht in taakgerichte groepen als meerdere groepsleden hier achterkomen.
5. *De persoonlijke toetssteen is dominant:* De persoon handelt tijdens groepsbijeenkomsten de persoonlijke toetssteen. Zolang de persoon hieraan voldoet, functioneert hij goed. Zelfs als blijkt dat de persoon onder het groepsniveau functioneert, trekt de persoon zich daar weinig van aan. Waarom? Omdat hij volgens zijn eigen maatstaf een goede prestatie neerzet. Er is gewoonlijk veel voor nodig om de persoon er van te overtuigen dat hij onder de maat presteert. Aan de hand van de groepsas kan worden uitgelegd dat hij een persoonlijk doel boven het groepsdoel laat prevaleren. Hierdoor wordt het gemakkelijker om uit te leggen waarom de persoon onder de groepsmaat presteert en volgens zijn eigen toetssteen voldoende presteert.
6. *Als toeschouwer blijven kijken naar jezelf:* De persoon neemt op, voor hem belangrijke momenten, de getuigenpositie in, waardoor hij een toeschouwer wordt van zichzelf. Het gevolg is dat hij niet de verantwoordelijkheid neemt of ervaart die hoort bij de 'hier-en-nu'-situatie. Zo zal de persoon de situatie kunnen analyseren en uitleggen (zelfs in de 'hier-en-nu'-situatie), maar ontbreekt het om te gaan handelen. Het 'praten over...' gaat nu ten koste van het handelen en het ervaren. Aan de hand van de secundaire VIS-as is het redelijk eenvoudig om uit te leggen wanneer het innemen van een getuigenpositie wenselijk is en wanneer de persoon de handen uit de mouwen moet steken.

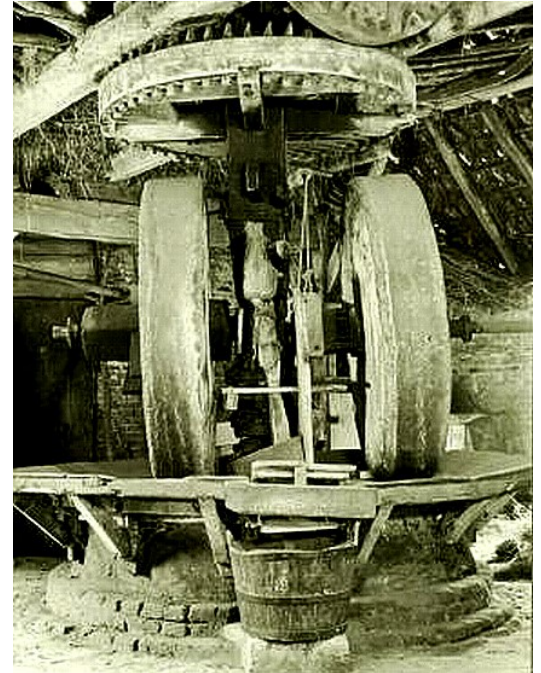
Ter illustratie 2

Joost is een consultant die deel uitmaakt van een consultantsteam. De teamleden komen om de andere week bij elkaar tijdens een voortgangsoverleg. De overige tijd zijn de consultants actief om opdrachten proberen binnen te halen. Joost presenteert zich ten opzichte van potentiële opdrachtgevers als een senior consultant die sturing geeft aan een team vol met consultants bij het bedrijf waarvoor hij werkt. Hierdoor hoopt Joost meer potentiële opdrachtgevers over de streep te trekken.

***Herken je dit voorbeeld uit je omgeving?
Hoe ga je hiermee om?***

7. *Geen keuze kunnen maken:* Het regelmatig niet kunnen kiezen en hierbij het idee hebben tussen twee of meerdere partijen te staan, wijst op een probleem in de secundaire VIS-as en/of het niet stroken hiervan met de primaire VIS-as. Bij de persoon kan het idee ontstaan dat hij tussen twee molenstenen klem is komen te zitten. Uiteraard is dit geenszins het geval. Het probleem is een stuk eenvoudiger: de persoon kan geen meerdere meesters tegelijkertijd dienen. Anders gezegd: als de persoon de persoonlijke voorkeuren wil volgen, dan kan hij niet op hetzelfde moment de voorkeuren van de groep volgen (als deze niet overeenkomen). Het wordt helemaal complex als de persoon meerdere groepen, dan wel meerdere groepsleden uit verschillende groepen, te vriend wil houden door te gaan handelen zoals zij dit van hem verwachten. De persoon kan leren, aan de hand van de secundaire VIS-as, wanneer hij kiest voor welke context van waaruit hij een keuze gaat maken.

Voor een trainer biedt de secundaire VIS-as ook nog enkele andere mogelijkheden, zoals:

1. Het kwalitatief beter observeren van groepsleden en/of groepen.
2. Het effectiever en doelgericht kunnen verdiepen tijdens evaluaties, zonder dat het nodeloos ingewikkeld hoeft te worden.
3. Het intentioneel en doelgericht kunnen inzetten en herkennen van de gespreksniveaus.
4. Het snel herkennen van de stap en de fase van het groepsproces.
5. Het kunnen ontwikkelen van oefeningen en opdrachten met diverse moeilijkheidsgraden en/of gelaagdheid.
6. Het sneller ontwikkelen van een doelgericht trainingsprogramma.
7. Het effectiever inzetten van interventietechnieken.

Bekijk de presentatie over de gespreksniveaus

Kompas: waar ben je nu?

In dit thema heb je kennis gemaakt met de tweede VIS-as van het VIS-model. Bij de tweede VIS-as draait het om het functioneren van de persoon zoals dit door de persoon zelf wordt waargenomen vanuit het referentiekader van één of meerdere taakgerichte groepen. De tweede VIS-as wordt ook wel de groeps-as genoemd.

Het opmerkelijke van de groepsas is dat de persoon door de ogen van het groepslid naar het functioneren van hemzelf kijkt. Hierbij hanteert de persoon, bijvoorbeeld, andere waarden en normen erop na dan welke hij er in de individuele as erop nahoudt. Soms met als gevolg dat er sprake is van een incongruentie tussen de individuele waarden en normen en de waarden en normen van de groep.

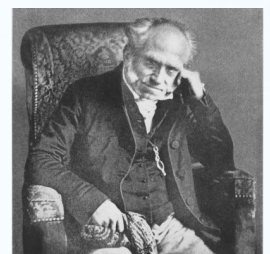
De persoonsgebonden kenmerken van de as zijn: [1] Dimensie. [2] Intentionaliteit. [3] Reference pull. [4] Toetssteen. [5] Prestatie. [6] Aanzien. [7] Symbolische identiteit. [8] Synchroniteit.

Bij dezelfde omgeving leeft toch ieder in een andere wereld

Schopenhauer

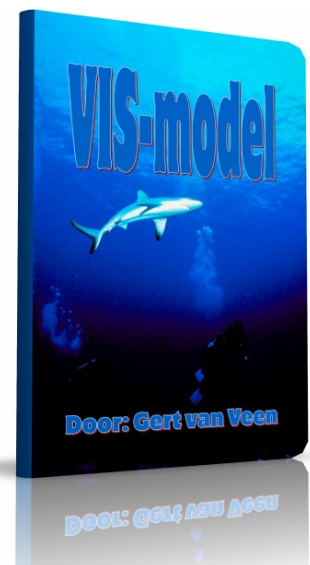
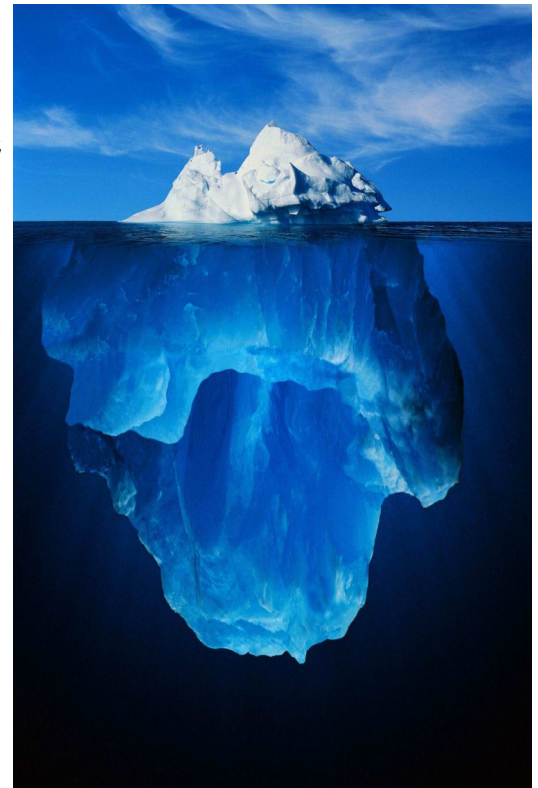
Thema:
VIS-model
& groepen

Thema: VIS-model & groepen

Het VIS-model is een eenvoudig model aan de oppervlakte, maar met een enorme diepte en complexiteit voor degene die zich erin gaat verdiepen. Het is voor het gemiddelde groeps-lid niet belangrijk om te weten wat er zich allemaal onder het oppervlak afspeelt. Echter is het voor trainers (en ook voor counselors, docenten, cursusleiders en groepswerkers) van betekenis om niet alleen inzicht te krijgen in de processen binnen de 'hier-en-nu'-situatie en in het functioneren van de groep(sleden). Als ook het intentioneel en doelgericht kunnen beïnvloeden van de 'hier-en-nu'-situatie en het functioneren van de groep(sleden).

Wat is de meerwaarde voor groepsleden om het VIS-model te kunnen toepassen?

- ❖ Het geeft inzicht in het persoonlijk en/of beroepsmatig functioneren zoals de persoon dit binnen de 'hier-en-nu'-situatie daadwerkelijk laat zien. (*'Dat wat is'*)
- ❖ Het geeft inzicht in perceptuele beleving hoe dat de persoon denkt dat hij persoonlijk en/of beroepsmatig functioneert. (*'Dat wat de persoon denkt wat is'*)
- ❖ Het maakt de (in)congruentie inzichtelijk tussen 'dat wat is' en 'dat wat de persoon denkt wat is'. Op basis hiervan kan de persoon leren om optimaler te functioneren door de focus te leggen op 'dat wat is' en hoe dit kan worden verbeterd met als doel om het aantal (innerlijke) conflicten en functioneringsproblemen te verminderen. Als ook de onwenselijke bijeffecten hiervan, bijvoorbeeld: psychisch lawaai, psychosomatische klachten, emotional arousal, het activeren van het weerstandscenario en beschermingsmechanismen.
- ❖ De persoon leert om de benodigde talenten tot ontwikkeling te brengen door vaardigheden te leren en eigenschappen tot bloei te brengen, dan wel in te perken. *Opmerking: een talent is als zaaizaad, een belofte voor de toekomst die alleen maar kan uitkomen als het de kans krijgt om te ontkiemen en te gaan groeien (geen wildgroei). Als talenten te lang blijven liggen, gaan ze net als zaaizaad uitdrogen en wordt het steeds moeilijker om het tot groei en bloei te brengen.*

- ❖ Het leren om intentioneel en doelgericht *invloed* uit te oefenen op processen, zoals: het communicatieproces, het groepsproces, het leerproces, het begeleidingsproces en het proces van de ontwikkeling van de persoonlijke groei. Hoe? Onder andere door eerst de Vorm duidelijk te hebben en daar vanuit de keuze maken om al dan niet inhoudelijk te worden. En door effectiever waar te nemen en de psychische inhouden optimaler tot uitdrukking te brengen ten opzichte van anderen (Spel).
- ❖ De persoon leert hoe een handeling, een gedachte, een woord, een gevoel, een zintuiglijke waarneming (etc.) niet op zichzelf staan, maar juist met elkaar verband houden en elkaar wederzijds beïnvloeden. Als ook dat hierdoor nieuwe handelingen en psychische inhouden worden gecreëerd.
- ❖ De persoon ontdekt dat hij zelf de binnen- en de buitenwereld creëert en het mogelijk is om hierin veranderingen aan te brengen. Dit staat los van de gebeurende werkelijkheid in de 'hier-en-nu'-situatie (maar kan er wel door worden beïnvloed). Voorbeeld: een groepslid kan zichzelf dom vinden in vergelijking met andere groepsleden. Ongeacht of dat de groepsleden dit ook in de 'hier-en-nu'-situatie vinden of niet. Echter als een medegroepslid zou zeggen dat de persoon dom is, heeft dit wel invloed op de perceptuele beleving van de persoon maar NIET op de intellectuele vermogens van het groepslid. Anders gezegd: een persoon wordt niet dom omdat iemand de mening heeft en/of omdat de persoon zelf gelooft dat hij dom is.
- ❖ De persoon leert intentioneel en doelgericht te functioneren en samen te werken.

Wat is de meerwaarde voor trainers om het VIS-model te kunnen toepassen?

Buiten de meerwaarde die voor een persoon geldt, heeft het VIS-model een trainer nog meer te bieden, te weten:

- ❖ Het inzicht en het overzicht krijgen over processen die in de 'hier-en-nu'-situatie actief zijn. Hierbij kun je onder andere denken aan het duiden van de stap van de groepsfase, als ook die van de bijeenkomst en een oefening/opdracht of activiteit. Ook worden de communi-

catieprocessen tussen de groepsleden in de 'hier-en-nu'-situatie transparant. Bij andere processen kun je ondermeer denken aan: het samenwerkingsproces, het begeleidingsproces, het proces van een handeling, het functioneringsproces, het proces van het uitvoeren van taken, het realisatieproces van de gestelde doelen.

- ❖ Het inzicht krijgen in het functioneren van de afzonderlijke groepsleden en de groep. Als ook op welke wijze de individuele groepsleden en de groep elkaar beïnvloeden. De meerwaarde is om op basis van de verworven inzichten doelgerichte interventies te plegen met als doel om functioneringsproblemen te voorkomen, te beperken of te overwinnen.
- ❖ Het intentioneel en doelgericht kunnen anticiperen op (plotselinge) veranderingen, waardoor het uitvoeren van taken in gevaar komt en dus de continuïteit van de groep.
- ❖ Het niet gaan verpersoonlijken met de groepsidentiteit, groepsactiviteiten of het functioneren van de groepsleden. Dit gaat niet ten koste van de betrokkenheid bij de groep, maar maakt het mogelijk om de groepscohesie te vergroten en/of te versterken. *Opmerking: bij het verpersoonlijken gaat een persoon tegenwerken i.p.v. samenwerken doordat hij een persoonlijk doel nastreeft, bijvoorbeeld: de groep heeft alle succes aan hem te danken of de groep heeft gefaald omdat hij onvoldoende leiding heeft gegeven.*
- ❖ Het bewust zijn van de invloed van de VIS-as op de waarneming van de 'hier-en-nu'-situatie. Als ook hier corrigerend in kunnen optreden, indien dit is gewenst.
- ❖ Het ontdekken van de gelaagdheid van oefeningen, opdrachten, interacties, handelwijzen et cetera. Hierbij kun je onder andere denken aan het herkennen de gespreksniveaus en het op basis hiervan intentioneel en doelgericht handelen.
- ❖ Het zichzelf niet verliezen op het inhoudsniveau in de visies, belevingen, denkbeelden, gevoelens, ideeën, fantasien, plannen (etc.) van groepsleden. Waardoor de illusie ontstaat dat de trainer eerst alle obstakels moet oplossen en alle neuzen dezelfde richting uit moet krijgen, voordat er succesvol groepsdoelen kunnen worden gerealiseerd.

Surplus!

Een trainer (etc.) die kan het professioneel functioneren op een hoger plan brengen door het VIS-model en de

assen zo actief en optimaal mogelijk in te zetten. Hierdoor verandert ook het persoonlijk functioneren van de trainer als hij niet professioneel actief is. Dit is een mooie surplus!

Sommige trainers proberen echter angstvallig om het VIS-model en de assen buiten hun persoonlijk functioneren te houden en deze alleen actief in te zetten tijdens het uitoefenen van de beroepsrol. Dit is echter een onmogelijkheid omdat getrainde vaardigheden en technieken geen aan- en uitknop bezitten. Voorbeeld: in de afgelopen week ben ik over mijn voeten gestruikeld en gevallen op het trottoir. In een reflex had ik nog wel mij lichaam gedraaid zodat ik niet vlak met het gezicht op de stenen ondergrond viel, maar op mijn zij. Dit is een vaardigheid die ik heb geleerd tijdens zelfverdedigingslessen die ik enkele jaren geleden heb gevolgd.

Het proberen om geen gebruik te maken van het VIS-model en de assen tijdens het persoonlijk functioneren, heeft als beste resultaat dat je ook onvoldoende kunt inzetten tijdens het beroepsmatig functioneren.

Maak gebruik van het surplus, waardoor je sneller en optimaler het model onder de knie krijgt en vaardig wordt in het toepassen in iedere denkbare situatie.

- ❖ Het VIS-model is *altijd* en *overal* inzetbaar. Echter alleen als de trainer *bekwaam* is in het inzetten van het VIS-model.

Opmerking: het VIS-model is een instrument hoe op een effectieve, intentionele en doelgerichte wijze een persoon kan functioneren binnen de 'hier-en-nu'-situatie.

Let op: het VIS-model is niet een vervanger van de gebeurende werkelijkheid, maar reikt handvatten aan hoe een persoon voldoende grip kan krijgen op de 'hier-en-nu'-situatie zodat hij kan functioneren zoals hij dit wil en/of zoals dit van hem mag worden verwacht.

- ❖ Het VIS-model kan in combinatie worden gebruikt met andere modellen, visies, werkwijzen, methodieken, handelwijzen, procedures en protocollen.

Opmerking: het VIS-model verandert de wijze van waarnemen door een persoon en niet de gebeurende werkelijkheid. De winst bestaat eruit dat de persoon effectiever, intentioneel en doelgericht gaat functioneren.

- ❖ Het VIS-model kan binnen iedere taakgerichte groep worden gebruikt.

Opmerking: de restrictie of en hoe effectief het VIS-model wordt gebruikt, hangt niet af van de taakgerichte groep, maar van het abstrahervermogen van de afzonderlijke groepsleden, de groepsleider en de trainer. Hoe lager het abstrahervermogen van een persoon is, hoe moeilijker het is om het VIS-model te begrijpen en hierin vaardig te worden. Ook personen met milde tot zware psychiatrische stoornissen of ziekten, kunnen het moeilijk hebben om het VIS-model te doorgronden en toe te passen. Het wordt dan ook afgeraden om met deze doelgroep met het VIS-model te werken. De laatste groep personen die problemen kan ervaren met het VIS-model zijn gebruikers van medicijnen die invloed hebben op de geestelijke gesteldheid van een persoon en drugsverslaafden (ook alcohol).

- ❖ Het VIS-model bezit ook een *kompasfunctie* voor een trainer, omdat de 'hier-en-nu'-situatie goeddeels inzichtelijk is en de trainer keuzes kan maken hoe te gaan handelen in de gewenste richting.

1. Het VIS-model in vogelvlucht

Het VIS-model is een weergave van de mentale werkelijkheid van een persoon, die de basis vormt voor de wijze hoe dat de persoon naar de buiten- en de binnenwereld kijkt en hoe dat hij overeenkomstig functioneert of zou willen functioneren.

Het VIS-model heeft dus betrekking op de realiteit zoals deze door een persoon wordt ervaren, (h)erkent en dat dient als de toetssteen om te kunnen bepalen wat 'echt' of 'fictie' is. Vervolgens gaat de persoon handelen overeenkomstig zijn denkbeelden van de realiteit.

Het VIS-model probeert niet alleen de mentale werkelijkheid van een persoon in beeld te brengen en de wijze hoe dat hij op basis hiervan functioneert of zou willen functioneren, maar geeft ook aan hoe dat een persoon zo min *mogelijk* last heeft van reconstructiefouten. Hierdoor is de persoon in staat om doelgerichter en met *meer* realiteitszin te functioneren. Het gevolg zijn minder psychische klachten, minder psychisch lawaai, minder psychosomatieke klachten en meer zelfvertrouwen.

De vorm heeft te maken met de gestalte, de structuur, de organisatie of het proces waarin zaken, onderwerpen, dingen, personen en objecten zich presenteren. Anders gezegd heeft de vorm betrekking op de wijze hoe de dingen zich aandienen. De vorm kan (zintuiglijk) worden waargenomen.

De inhoud verwijst naar de inhoudelijkheid, de argumenten van zaken, onderwerpen, dingen, personen of objecten. Anders gezegd heeft de inhoud betrekking op de psychische inhoud die in het moment worden geactiveerd. De inhoud is een innerlijk verwerkingsproces op basis dat wat wordt waargenomen.

Het spel is de uitdrukkingwijze die onlosmakelijk verbonden is aan de desbetreffende vorm en inhoud. Anders gezegd heeft het spel betrekking op de wijze hoe de vorm zich presenteert in de 'hier-en-nu'-situatie, als ook hoe de inhoud tot uitdrukking wordt gebracht in het moment.

De vorm, de inhoud en het spel zijn *onlosmakelijk* in het hier-en-nu met elkaar verbonden. Hierdoor weet de persoon onderscheid te maken tussen de binnen- en de buitenwereld, als ook hoe dat hij zich wil manifesteren in de buitenwereld en hier ook weer zicht en controle op kan houden.

Het VIS-model zorgt ervoor dat een persoon inzicht krijgt in het functioneren van zichzelf, anderen, processen, objecten, dieren en dergelijke. Als ook dat de persoon kan blijven functioneren zonder hierin vast te lopen, waardoor hij niet langer dat kan doen wat hij wil doen of redelijkerwijs van hem mag worden verwacht.

2. De VIS-as in vogelvlucht

De VIS-as verbindt de Vorm met de Inhoud en het Spel. Hierdoor ontstaat er een eenheid die kan worden waargenomen. Anders gezegd: de VIS-as is een selectie uit alles wat aanwezig is binnen de 'hier-en-nu'-situatie, waardoor het moment een betekenis en een waarde krijgt. Bovendien is de persoon in staat om te bepalen hoe dat hij binnen de gegeven omstandigheden wil gaan handelen.

De 'hier-en-nu'-situatie is te complex en te veelomvattend om als een totaliteit waargenomen en begrepen te worden. De VIS-as maakt het echter mogelijk voor een persoon om een kern uit het hier-en-nu te halen en hiermee aan de slag te gaan.

Doordat iedere persoon op een andere manier waarneemt en de ingewonnen informatie verwerkt, ontstaan er verschillende beelden van de werkelijkheid. De VIS-as is daarom persoonsgebonden, terwijl de VIS dit zelf niet is. Het is daarom ook dat tien getuigen van een ongeluk alle tien een afwijkend relaas (VIS-as) vertellen, terwijl zij allemaal naar hetzelfde ongeluk hebben gekeken (VIS).

De VIS wordt *niet* aangetast door de VIS-as. Immers: *dat wat is, is*. De VIS-as wordt echter wel beïnvloed door een veranderende VIS. Met andere woorden: Het hier-en-nu bezit altijd één of meerdere vormen, inhouden, spelen (VIS-sen); ongeacht of iemand dit gegeven wel of niet waarneemt. Echter kan de VIS alleen worden (h)erkend, als tenminste één persoon de vorm en/of de inhoud, en/of het spel bewust registreert als zijnde een gebeurende werkelijkheid.

De VIS bezit, in het moment, [a] universele kenmerken en [b] persoonsgebonden kenmerken.

Ad [a]: de universele kenmerken

De universele kenmerken staan op zichzelf en worden niet bepaald door de persoon, maar door de gegeven omstandigheden. Oftewel: de manifestatievorm van het object. Bovendien zijn de universele kenmerken zijn verifieerbaar en tevens gebonden aan de manifestatievorm in het moment (tijdstip X), binnen de gegeven omstandigheden en tot slot hebben de universele kenmerken betrekking op *dat wat is*.

De universele kenmerken van de as zijn:

1. *Dimensie.*
2. *Uniciteit.*
3. *Gegeven omstandigheden.*

Bij ieder kenmerk wordt er onderscheid gemaakt op het niveau van Vorm, Inhoud en Spel.

Ad [b]: de persoonsgebonden kenmerken

De persoonsgebonden kenmerken zijn eveneens gekoppeld aan de manifestatievorm, het moment en de gegeven omstandigheden, maar de bewustwording hiervan wordt bepaald door de geactualiseerde psychische inhouden (gedachten, herinneringen, emoties, eigenschappen, ervaringen en belevingen), de psychische filters en/of de percepties van de persoon. Met andere woorden: de persoon vertaalt de universele kenmerken in voor hem werkbare symbolen (woorden, beelden, fantasieën, muziek et cetera) die voortkomen uit de persoonlijke symbolentaal, waar aan ieder symbool een bepaalde waarde wordt toegedicht.

Zowel aan de afzonderlijke symbolen, alsook aan de combinatie van symbolen en de totaliteit (de gehele VIS).

De persoonsgebonden kenmerken hebben betrekking op *dat wat de persoon denkt dat is*. Wat kan betekenen dat bij een verkeerde waarneming, bijvoorbeeld, door slecht functionerende ogen of een traumatische ervaring, de persoon 'dingen' denkt te registreren die er feitelijk niet zijn. Of zich niet als zodanig manifesteren in het 'hier-en-nu', zoals de persoon dat veronderstelt.

Er kan veel verkeer gaan met het reconstrueren van de VIS in het denken van de persoon, bijvoorbeeld onder invloed van denkstraten, cognitieve illusies, veronderstellingen, structuurspelen, overtuigingen en automatische (negatieve) gedachten.

Opmerking: Het toetsen van de reconstructies (de realisaties) kan nooit in het moment zelf, maar is altijd retrospectief van aard. Afhankelijk van de (vermeende) continuïteit van de VIS (of de minimale verschillen in de VIS gedurende een aanenschakeling van momenten), kan de illusie worden gewekt dat het steeds om dezelfde VIS gaat, waardoor er een toetsing (reality check) lijkt te zijn. In werkelijkheid is een VIS gebonden aan het moment (hier-en-nu) en is er dus voortdurend sprake van nieuwe vissen, die onafhankelijk van elkaar zijn maar met elkaar verbonden lijken door the eyes of the beholder.

Wat zie je als je een sheet legt over de gebeurende werkelijkheid? Zie je dan wat echt is? Of zie je wat je wilt zien?

De persoonsgebonden kenmerken fungeren als *sheets* die over de universele kenmerken en de VIS heen worden gelegd.

In werkelijkheid verandert de VIS niet, in de beleving van de persoon wel en door de acties (spel) verandert hierdoor de inhoud en de vorm van de VIS. Omdat de handelingen niet in overeenstemming zijn met *dat wat is*, maar met *dat wat de persoon denkt wat is*. Het gevolg is een nieuwe VIS.

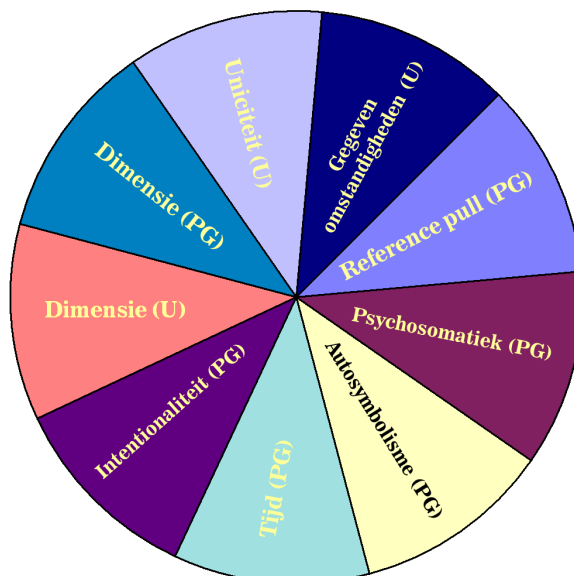
De persoonsgebonden kenmerken van de as zijn:

1. Gegeven omstandigheden.
2. Reference pull.
3. Autosymbolisme.
4. Tijd.
5. Uniciteit.
6. Dimensie.
7. Intentionaliteit.
8. Psychosomatiek.

GRATUDIP
Ezelsbrug

Bij ieder kenmerk wordt er onderscheid gemaakt op het niveau van Vorm, Inhoud en Spel.

VIS-AS	Kernzin
Dimensie (U)	De manifestatievorm van objecten, waarbij je herkent uit welke materialen de objecten bestaan; alsook in welke staat de objecten verkeren.
Dimensie (PG)	De kwaliteit van de zintuiglijk ingewonnen informatie is sterk afhankelijk van de persoonlijke kwaliteiten en vaardigheden, die ook bepalen hoe dat de informatie wordt verwerkt en hoe de persoon hierover communiceert.
Uniciteit (U)	Vorm, inhoud en spel zijn gebonden aan het tijdstip waarop zij zich manifesteren; alsook de verwerking van de ingewonnen informatie.
Gegeven omstandigheden (U)	Het zintuiglijk waarnemen van de omgeving en het bewust worden van externe invloeden op, en de persoonlijke kleuring van, de waarneming.
Reference pull (PG)	Op basis van voorkeuren richt de persoon zijn aandacht op een object. Hierdoor worden andere objecten slecht of niet geregistreerd. De persoon komt in actie op basis van zijn persoonlijke voorkeuren.
Psychosomatiek (PG)	Op basis van nieuwe of eerder opgedane ervaringen, krijgt de persoon te maken met fysieke reacties n.a.v. De waargenomen en/of verwerkte informatie.
Autosymbolisme (PG)	De persoon kent aan een geregistreerd object een symbolische waarde toe, dat automatisch associaties oproept. Op basis waarvan er nieuwe psychische inhoud en ontstaan, die het functioneren beïnvloeden.
Tijd (PG)	Het hier-en-nu is gekoppeld aan tijdstip X. Hetzelfde geldt voor psychische processen en het functioneren van een persoon.
Intentionaliteit (PG)	De persoon heeft de sterke neiging om met een zekere bedoeling waar te nemen, te denken, te voelen, te ervaren, te beleven en te gaan handelen. De persoon gaat gericht functioneren.

U = universele kenmerken

PG = persoonsgebonden kenmerken

3. Een nieuwe VIS-as

De primaire VIS-as heeft betrekking op het individuele functioneren, terwijl het bij de secundaire VIS-as gaat het om het functioneren *in* en *namens* een taakgerichte groep. Nauwkeuriger beschreven: *bij de tweede VIS-as draait het om het functioneren van de persoon zoals dit door de persoon zelf wordt waargenomen vanuit het referentiekader van één of meerdere taakgerichte groepen.* De tweede VIS-as wordt ook wel de *groepsas* genoemd.

Het opmerkelijke van de groepsas is dat de persoon door de ogen van het groepslid naar het functioneren van hemzelf kijkt. Hierbij hanteert de persoon, bijvoorbeeld, andere waarden en normen erop na dan welke hij er in de individuele as erop nahoudt. Soms met als gevolg dat er sprake is van een incongruentie tussen de individuele waarden en normen en de waarden en normen van de groep. Anders gezegd: de persoon kan vanuit de primaire as zijn handswijze goedkeuren, terwijl de persoon het vanuit de secundaire as juist afkeurt.

Voorbeeld: een Amerikaanse gevangene wordt geïnterviewd door Louis Theroux van de BBC. Theroux vraagt waarom de gevangene een medegevangene heeft neergestoken. Verbaasd kijkt de gevangene hem aan en zegt: "Omdat hij geen respect had". Louis Theroux vraagt wat er met de medegevangene is gebeurd. "Hij is dood". "Wat doet je dat?" "Niets". Tot slot vraagt Theroux: "Zou je dit ook doen als je thuis zou wonen?" "Natuurlijk niet! Maar hier is dat anders."

Het voorbeeld maakt duidelijk dat de twee assen los van elkaar bestaan en worden gebruikt. Zo beschouwt de gevangene zijn daad vanuit de groepsas als een geaccepteerde handswijze. Echter op het moment dat de interviewer vraagt of hij iemand zou doodsteken als hij thuis woont, wordt de primaire as geactiveerd. Op dat moment kan de gevangene op een verbolgen wijze reageren, alsof Theroux hem iets ondenkbaars heeft gevraagd. Om direct weer terug te schakelen naar de groepsas. De secundaire as maakt het in dit geval mogelijk voor de gevangene om voor zichzelf te rechtvaardigen waarom hij een medegevangene heeft doodgestoken. Hierdoor wordt het geweten stil gehouden.

Louis Theroux

Nog een voorbeeld: In het televisieprogramma *Wegmisbruikers* wordt een man staande gehouden door de verkeerspolitie, omdat hij in een 30 kilometerzone veel te hard rijdt. De man krijgt een fikse bekeuring van 230 euro, dit is inclusief een verhoging voor asociaal rijgedrag. De presentator vertelt vervolgens dat de man zelf actie heeft gevoerd om de 30 kilometerzone in te voeren in de wijk. De officier van justitie zegt dat juist de mensen die roepen om de invoering van een 30 kilometerzone in de wijk, doorgaans ook degene zijn die veel te hard rijden.

De man in dit voorbeeld heeft samen met een buurtvereniging er actief voor gelobbyd bij de gemeente dat het noodzakelijk was om in de wijk een 30 kilometerzone in te voeren omdat er veel te hard werd gereden. Bij zijn eigen huis had de man een *Victor Veilig* (plastic pop) geplaatst. Vanuit de secundaire as gezien was de man een actief en constructief groepslid. Echter op de momenten dat de man alleen in de auto zat en snel naar huis wilde rijden omdat hij honger had, was de primaire as actief. Het was logisch dat hij wat harder ging rijden. Bovendien vind hij van zichzelf dat hij een veilige rijder is en zeker geen jakkeraar. De waarden en normen van de groep spelen nu geen rol van betekenis. Op het moment dat hij wordt aangehouden en door de politiemannen wordt geconfronteerd met het feit dat hij 25 kilometer te hard heeft gereden, probeert hij dat te bagatelliseren door te stellen dat het allemaal enorm meevalt en er niets ernstigs is gebeurd. Als de politiemann vertelt dat het niet voor niets is dat er in de buurt een 30 kilometerzone geldt, springt de man van de primaire as naar de secundaire as. De man begint te vertellen dat hij één van de initiatiefnemers is geweest om de 30 kilometerzone gerealiseerd te krijgen. Hij eindigt door te zeggen: *“Het is heel goed dat u mij een bekeuring geeft. Laat het een les voor mij zijn.”*

Misschien krijg je de indruk door de voorbeelden dat de primaire as en de secundaire as zich *alleen manifesteren* als er sprake is van een incongruentie, dit is *niet* het geval. Ook als de individuele as en de groepsas congruent zijn, kunnen de assen zich manifesteren. De beperking is echter dat de assen niet *tegelijktijd* actief kunnen zijn in de ‘hier-en-nu’-situatie. Wel kunnen de assen elkaar razendsnel afwisselen, waardoor *de illusie ontstaat* dat beide assen tegelijk actief zijn.

Een 'Victor Veilig'

Diverse groepen

Het referentiekader van de groepsas is niet steeds dezelfde, maar is afhankelijk vanuit welke groep de persoon naar

het functioneren gaat kijkt. Op het ene moment is dit het team waarin hij werkt, terwijl op een ander moment het gezin is waarvan hij deel uitmaakt en op een ander moment van een vriendengroep. Ook de referentiekaders kunnen elkaar in een hoog tempo opvolgen. Een andere optie is dat groepen die veel gemeenschappelijke overeenkomsten hebben, de persoon van de verschillende referentiekaders één referentiekader maakt op basis van de overeenkomsten.

De twee assen maken het mogelijk voor een persoon om een *getuigenpositie* ten opzichte van zichzelf in te nemen.

Opmerking: bij een getuigenpositie neemt de persoon zichzelf waar alsof hij een toeschouwer is. De zelf gecreerde mentale afstand plaats de psychische inhoud in perspectief (cognitieve illusie), waardoor het kan lijken alsof er twee ik-ken bestaan. Of zoals je wilt: twee ego's, te weten: het handelende ego en het registrerende ego. Met als gevolg dat sommige personen het moeilijk vinden om de vraag te beantwoorden: "Wie ben ik?" Of de vraag: "Waar sta ik voor?"

4. Het identificeren vormt de basis

Bij de tweede as kijkt een persoon door de *ogen van een groep* naar de buitenwereld en de binnenwereld. Hierbij maakt de persoon gebruik van het referentiekader van de groep, zoals dit door hem wordt (h)erkent.

Opmerking: elementen van de groep waarmee de persoon zich niet identificeert, bijvoorbeeld omdat deze worden ontkent of verdrongen, maken geen deel uit van het referentiekader van de groep die aan de basis ligt van de secundaire as. Anders gezegd: het referentiekader wat een persoon gebruikt ten behoeve van de groepsas hoeft geenszins volledig, accuraat of feitelijk te zijn. Normaal gesproken is dit zelden of nooit het geval.

Het referentiekader van de groep ontstaat doordat de persoon zich identificeert met de groep. Deze identificatie is ondermeer met:

1. De groepsidentiteit.
2. De groepservaringen en de groepsbelevingen.
3. De groepsdoelen en de bijbehorende taken.
4. De groepsafspraken (inclusief: omgangsregels, procedures, voorschriften en regels).
5. De persoonlijke ervaringen en belevingen tijdens groepsbijeenkomsten.
6. De persoonlijke doelen en de bijbehorende taken die het groepslid tijdens het groepsproces wil verwezenlijken.

De taakgerichte groep bestaat alleen maar in het hoofd van een groepslid of een derde partij

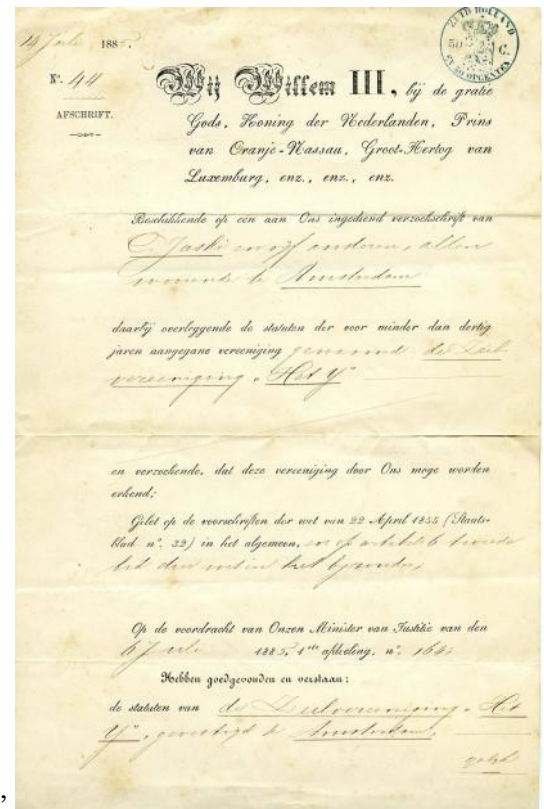
7. De primaire en de secundaire rol(len) die het groepslid vervuld.
8. De groepsconstellatie(s) waar het groepslid deel van uitmaakt.
9. De behaalde successen en het falen om doelen en taken succesvol uit te voeren.
10. De visie van de groep (gebaseerd op de ontstaans- en de bestaansredenen).
11. De (h)erkenning van de groep door derden.
12. De (h)erkenning van de symbolische identiteit door derden en/of medegroepsleden.
13. De fase van het groepsproces en idealiter zelfs de stap van de fase van het groepsproces.
14. De mate en de kwaliteit van het samenwerken met medegroepsleden.

Een voorbeeld van een symbolische identiteit

De identificatie met uiteenlopende aspecten van de groep zorgt ervoor dat de groep een *fenomeen* wordt voor de persoon. Anders gezegd: de groep gaat bestaan voor de persoon als een entiteit die kan worden waargenomen. Het vervelende is echter dat er in de gebeurende werkelijkheid helemaal *geen groep* bestaat. Een groep is *niet tastbaar*, maar bestaat dankzij de referentiekaders die de groepsleden en derden over de groep in gedachten vormen, als ook in communicatie, het maken van afspraken, het sluiten van overeenkomsten, het opstellen van akten en statuten, het bij elkaar komen om te gaan samenwerken enzovoorts.

Voorbeeld: een liefdesrelatie tussen twee personen bestaat uit drie partijen, te weten: persoon A, persoon B en de groep. Op het moment dat persoon A en B willen samenwerken om de groepsdoelen te verwezenlijken door de bijbehorende taken uit te voeren, is de derde partij (de groep) actief. Beiden identificeren zich met de groep en willen daar ook deel van uitmaken. Echter op het moment dat persoon A en B niet langer willen samenwerken, houdt de derde partij (de groep) op met bestaan. Tenminste voor de duur dat de liefdespartner niet met elkaar willen samenwerken. Dit is ernstig omdat de groepsleden beiden de groep in de steek laten en kiezen voor hun persoonlijke doelen en bijbehorende taken. Als alleen persoon A niet wil samenwerken en persoon B nog wel,

Oprichtingsakte van een zilververeniging

dan wordt de groep passief. Er is erkenning dat de groep bestaat en tegelijkertijd is het onmogelijk om te werken aan de realisatie van de groepsdoelen. Soms kan de eenling nog wel een aantal taken uitvoeren, maar dit is niet voldoende om de groepsdoelen te verwezenlijken.

Het is belangrijk om je te realiseren dat persoon A en persoon B bij elkaar aan een tafeltje kunnen zitten, zonder dat zij samen deel uitmaken van een taakgerichte groep op dat moment. Als persoon A en persoon B wel samen deel uitmaken van een taakgerichte groep, dan betekent dit dat zij een derde partij creëren: *de groep*. Echter kan de derde partij niet aanschuiven aan tafel omdat de groep *feitelijk* (fenomenologisch) niet bestaat. Anders gezegd: een groep bestaat niet, maar wordt door de identificatie van de groepsleden gecreëerd.

Opmerking: hoe groter de overeenkomsten in denkbeelden over de groep zijn bij de groepsleden, hoe echter de groep wordt voor de groepsleden en derden. De groep wordt steeds 'tastbaarder' door gebruik te maken van uiteenlopende manifestatievormen, denk bijvoorbeeld aan een logo op kleding, pennen en schrijfbloks; een website voor de groep; visitekaartjes, identiteit- of lidmaatschapskaartjes voor groepsleden; gemeenschappelijke activiteiten organiseren die alleen voor leden toegankelijk zijn; het gebruik maken van groepskleuren en/of een groepslied; een eigen werkruimte; middelen die exclusief ten gunste van de groep kunnen worden ingezet; het als één groep presenteren en profileren in de media of bij bedrijven en overheden.

4.1. De groepsidentiteit

De denkbeelden over de groep, van de individuele groepsleden (en derden), komen samen in de groepsidentiteit. Het is dan ook niet verrassend dat de groepsidentiteit een invloedrijke factor is in hoe de taakgerichte groep naar zichzelf kijkt, functioneert en presenteert ten opzichte van derden. Evenals dat de groepsidentiteit voor bepalend is voor de samenstelling en de 'kleur' van het referentiekader van de individuele groepsleden.

Wat is een groepsidentiteit?

Een groepsidentiteit is de waarde die wordt toegekend aan overeenkomstige sociale kenmerken die door de groepsleden worden gedeeld. Hierbij kun je denken aan:

- ❖ *Een gemeenschappelijke ideologie.* Een ideologie is, binnen deze context, een stelsel van ideeën, principes, symbolen, visies, mythen en opvattingen die ten grondslag liggen aan het functioneren van de groep.
- ❖ *Overeenkomstig taalgebruik,* hieronder vallen ook (vak-) jargon, straattaal, dialect, spreektaal, schrijftaal et cetera.
- ❖ *Waarden en normen.* Een waarde is de beoordeling (de taxatie) van een onderwerp, een object, een persoon, een psychische inhoud, een handeling, een groep enzovoorts. Een norm is een afspraak met jezelf en/of anderen ten aanzien van hoe te handelen in een situatie op basis van een waarde. Anders gezegd: een norm is de praktische vertaling van een waarde in een handelwijze.
- ❖ *Een vergelijkbare kijk op 'de wereld',* bijvoorbeeld in de vorm van overeenkomstige interesses, voorkeuren en strokende meningen. *Let op: het is niet noodzakelijk om exact hetzelfde van een onderwerp te vinden, omdat dit groupthink in de hand werkt. Echter moeten de verschillen in zienswijze niet zo groot te zijn tussen groepsleden, dat deze niet overbrugbaar zijn en/of een onaflatende bron voor conflicten vormen.*
- ❖ *Eenzelfde culturele achtergrond, dan wel een aanvullende culturele achtergrond.* Onder een culturele achtergrond wordt niet alleen een etnische achtergrond bedoelt, maar onder andere ook een bedrijfscultuur, een jeugdcultuur, een beroepsgroep cultuur, een stamcultuur of een overheidscultuur.

Een groepsidentiteit is de gemeenschappelijke deler die groepsleden delen met betrekking tot de taakgerichte groep waarvan zij deel uitmaken of hebben gemaakt.

De groepsidentiteit is eveneens de verbindende factor die zorgt dat groepsleden zichzelf kunnen blijven herkennen in de groepsidealen en waar de groep voor staat, waardoor het gemakkelijker is om zich in te zetten om taken uit te voeren en de gestelde doelen te verwezenlijken.

5. De elementen van de secundaire VIS-as

De VIS-as verbindt de Vorm met de Inhoud en het Spel. Hierdoor ontstaat er een eenheid die kan worden waargenomen. Anders gezegd: de VIS-as is een selectie uit alles wat aanwezig is binnen de 'hier-en-nu'-situatie, waardoor het moment een betekenis en een waarde krijgt. Bovendien is de persoon in staat om te bepalen hoe dat hij binnen de gegeven omstandigheden wil gaan handelen.

De 'hier-en-nu'-situatie is te complex en te veelomvattend om als een totaliteit waargenomen en begrepen te worden. De VIS-as maakt het echter mogelijk voor een persoon om een kern uit het 'hier-en-nu' te halen en hiermee aan de slag te gaan. Wat de kern is en hoe dat de persoon ermee aan de slag gaat is verschillend bij de primaire en de secundaire VIS-as.

De VIS wordt *niet* aangetast door de VIS-as. Immers: *dat wat is, is*. De VIS-as wordt echter wel beïnvloed door een veranderende VIS. Met andere woorden: Het 'hier-en-nu' bezit altijd één of meerdere vormen, inhouden, spelen (VIS-sen); ongeacht of iemand dit gegeven wel of niet waarneemt. Echter kan de VIS alleen worden (h)erkend, als tenminste één persoon de vorm en/of de inhoud, en/of het spel bewust registreert als zijnde een gebeurende werkelijkheid.

De VIS bezit, in het moment, [a] universele kenmerken en [b] persoonsgebonden kenmerken.

Overeenkomstig

De universele kenmerken tussen de primaire VIS-as en de secundaire VIS-as zijn vergelijkbaar identiek. De reden hiervoor is omdat de universele kenmerken direct betrekking hebben op VIS binnen de 'hier-en-nu'-situatie.

Referentiekader

Het is belangrijk dat je in gedachten houdt dat bij de secundaire VIS-as het referentiekader steeds van één groep is of bestaat uit een combinatie van kenmerken uit meerdere overeenkomstige groepen.

De VIS kan vanuit de individuele VIS-as en/of de VIS-as van de groep worden waargenomen en worden verwerkt tot psychische inhouden op basis waarvan de persoon gaat handelen. Zo kan een persoon nieuwe ideeën en inzichten krijgen, die geen deel uitmaken van de VIS in de 'hier-en-nu'-situatie.

Anders gezegd: de VIS-assen bezitten een meerwaarde waardoor de persoon kan anticiperen op dat wat komen gaat; verbanden kan leggen met eerdere gebeurtenissen en/of opgedane kennis; de verworven informatie kan interpreteren en op waarde schatten; kan gaan associëren op de verworven informatie en de al reeds aanwezige kennis om zo conclusies te kunnen trekken, enzovoorts.

De VIS-assen moeten op de eerste plaats zorgen dat de persoon zo goed mogelijk kan aanpassen aan de gegeven omstandigheden en doeltreffend omgaat met (potentiele) bedreigingen zodat hij zichzelf zomin mogelijk in gevaar brengt en het risico klein houdt om fysieke, psychische of sociale schade op te lopen.

5.1.1. Universele kenmerken van de VIS-as

De universele kenmerken staan op zichzelf en worden niet bepaald door de persoon, maar door de gegeven omstandigheden. Oftewel: *de manifestatievorm van het object*. Bovendien zijn de universele kenmerken verifieerbaar en tevens gebonden aan de manifestatievorm in het moment (tijdstip X), binnen de gegeven omstandigheden. Tot slot hebben de universele kenmerken betrekking op *dat wat is*.

De universele kenmerken van de as zijn:

1. *Dimensie.*
2. *Uniciteit.*
3. *Gegeven omstandigheden.*

Bij ieder kenmerk wordt er onderscheid gemaakt op het niveau van Vorm, Inhoud en Spel.

5.1.2. Dimensie (vormniveau)

Iedere vorm bezit meerdere dimensies, te weten: lengte, breedte en hoogte. Hierdoor wordt de manifestatievorm van een object bepaald.

De vorm is ook gekoppeld aan de *aard van het object*. Ieder object, gereduceerd tot een enkelvoudige idee (Locke), is een zelfstandige eenheid die niet verder kan worden opgedeeld (bijvoorbeeld een stoel). Waarom? Omdat anders het object niet langer bestaat, maar er nieuwe objecten ontstaan (bijvoorbeeld een stoelpoot of een stoelleuning). Deze nieuwe objecten zijn dan ook weer zelfstandige eenheden, die niet verder opgedeeld kunnen worden zonder de vorm te veranderen. Gebeurt dat wel, dan ontstaan er nieuwe vormen, bijvoorbeeld: een rubberen dop en ijzer in een cilindervorm. Met andere woorden: ieder object bezit, in het moment, zijn eigen vorm.

De objecten staan op zichzelf, maar zullen door een persoon wel als een totaliteit (gestalte/compositie) worden ervaren. Anders is het onmogelijk, om de diepte, de breedte of de lengte van een object te bepalen. De gegeven omstandigheden en/of andere objecten maken het mogelijk om de dimensies van een object (dat *figuur* is) vast te stellen in verhouding tot de omgeving (grond).

Samenvatting: Het kenmerk: dimensie, heeft betrekking op de manifestatievorm van objecten die wordt vastgesteld op basis van de (vermeende) onderlinge relaties en/of verhoudingen. Het referentiekader hierbij is die van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

Voorbeeld: Peter is een human resource manager bij een consultancy bureau. Hij mag een bedrijfsauto uitzoeken en kiest voor een compacte auto: Renault Clio. De belangrijkste reden voor deze keuze is dat Peter niet goed overweg kan met een grotere auto. Tijdens een overleg met collega HR-managers vertelt Peter over zijn autokeuze. De collega's beginnen te lachen en denken dat hij een grapje maakt. Al snel wordt het Peter duidelijk dat hij minimaal een Renault Megane estate moet rijden, omdat hij anders niet geloofwaardig overkomt als hij bij klanten met een Clio komt aanzetten. Hoewel de Clio voor de primaire VIS-as de juiste afmetingen heeft, is dezelfde Clio veel te klein volgens de secundaire VIS-as.

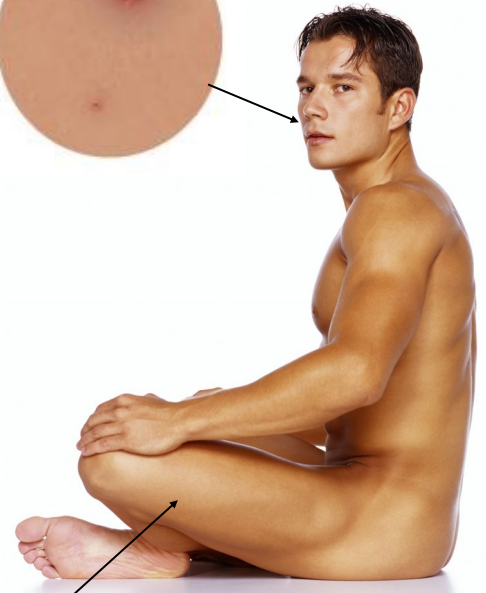
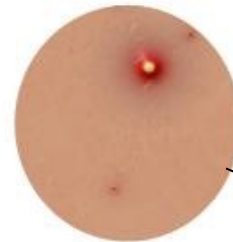

5.1.3. Dimensie (inhoudniveau)

De inhoud heeft betrekking op het (h)erkennen van de materialen waaruit de vorm is opgebouwd (bijvoorbeeld: bodytissue, steen, hout, plastic). Als ook hoe de materialen aanvoelen (tast), bijvoorbeeld zacht, ruw of schubachtig. Als ook hoe de materialen ruiken en/of smaken, en/of aanhoren (gebaseerd op de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie). De inhoud heeft ook betrekking op het vaststellen van de conditie (de gesteldheid) waar het object (of delen van het object, of een samenstelling van objecten) in verkeert.

Op het inhoudsniveau spelen drie zaken, te weten:

1. Het (h)erkennen van de materialen waaruit de vorm is opgebouwd.
2. De kwaliteit, de kwantiteit en de diversiteit van de materialen.
3. De conditie waarin de materialen verkeren.

Een puistje en een niet zo goed geschoren plekje op het been is voor Alex geen enkel probleem (individuele VIS-as). Echter tijdens een fotoshoot geven de fotograaf en de art-director aan er iets moeten gedaan om de oneffenheden te verwijderen. Alex beseft ineens hoe lelijk de puist en het haarplekje is (groepsas).

5.1.4. Dimensie (spelniveau)

De persoon maakt gebruik van de zintuigen om die informatie over de buitenwereld te verzamelen, die nodig is om tot een instant-compositie (Damasio) van de vorm te kunnen komen. De informatie voor de secundaire VIS-as wordt gevonden binnen één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

5.1.5. Uniciteit (vormniveau)

Iedere vorm bezit zijn eigen kenmerken op zijn eigen tijdstip. Ook al verandert de manifestatie met het verstrijken van iedere tijdseenheid, blijft de manifestatie van tijdseenheid X altijd overeenkomstig tijdseenheid X.

Opmerking: de kenmerken hebben betrekking op de samenstelling van de vorm (object), materiaal, conditie, de gegeven omstandigheden, de plaats en ruimte.

Geen vorm is blijvend of statisch. De verschillen in verandering per tijdseenheid kunnen minimaal zijn en voor de persoon zelfs niet waarneembaar omdat het bijvoorbeeld op het atomair niveau afspeelt en/of omdat de zintuigen onvoldoende zijn toegerust om de veranderingen te registreren

Samenvatting: Iedere vorm bezit specifieke kenmerken die gekoppeld zitten aan de gegeven omstandigheden op tijdstip X. De vorm is niet statisch of blijvend van aard. Het referentiekader hierbij is die van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

Voorbeeld: Richard heeft zichzelf leren jongleren, eerst met twee ballen en sinds vanochtend met drie ballen. Hij is trots op zichzelf (individuele VIS-as). De trots groeit als Richard ontdekt dat zijn vrienden er niet in slagen om met drie ballen te jongleren. Richard is uniek binnen de vriendengroep (groepsas).

5.1.6. Uniciteit (inhoudniveau)

De inhoud van het object (het materiaal en de conditie van het materiaal) zijn gebonden aan het tijdstip waarop de manifestatie plaatsvindt.

Zo kan bijvoorbeeld een glas in tijdseenheid 'A' heel zijn, terwijl het in tijdseenheid 'B' kapot is. Het hele glas blijft gebonden aan tijdseenheid 'A' en het kapotte glas aan tijdseenheid 'B'.

De uniciteit wordt op het inhoudsniveau vastgesteld door de ingewonnen zintuiglijke waarnemingen te verwerken (structureren en differentiëren).

Opmerking: 'dat wat is' = zijn! Je kunt niet niet-zijn. Accepteren of niet-accepteren van dat wat is, is niet van toepassing omdat wat is, is!

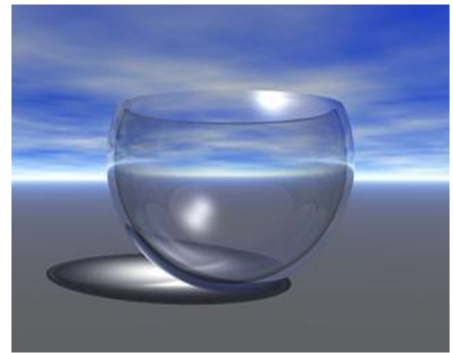
Samenvatting: De inhoud van een object is gebonden aan tijdstip X. Dit maakt de inhoud uniek. De ingewonnen zintuiglijke informatie wordt verwerkt in gedachten, denkbeelden en reconstructies. De verwerking is eveneens gekoppeld aan het tijdstip waarop dit gebeurt.

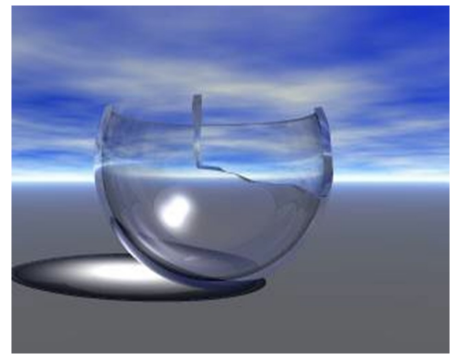
Voorbeeld: Na diverse optredens voor familie en vrienden, besluit Richard om professioneel te gaan jongleren. Met goede moed besluit hij om auditie te doen bij een variété act. De vier jongleurs kijken verwachtingsvol naar de auditie van Richard en wijzen hem al snel af omdat hij *slechts* drie ballen in de lucht kan houden. Thuis gekomen gaat Richard teleurgesteld op de bank zitten. Hij baalt enorm omdat hij *zo slecht* is in het jongleren van ballen (groepsas).

5.1.7. Uniciteit (spelniveau)

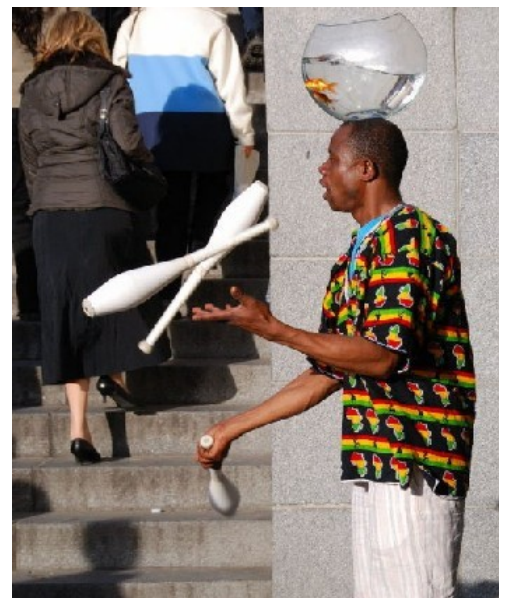
De persoon maakt gebruik van de zintuigen om die informatie over de buitenwereld te verzamelen, die nodig is om tot een instant-compositie van de vorm te komen (gebaseerd op vorm en inhoud). De informatie voor de secundaire VIS-as wordt gevonden binnen één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

09:10:32 uur

09:10:43 uur

5.1.8. De gegeven omstandigheden (vormniveau)

De gegeven omstandigheden zijn alle factoren die invloed hebben op de manifestatievorm van objecten binnen het moment. Het referentiekader hierbij is die van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

Voorbeeld: Een trainer wil het Draculaspel gaan uitvoeren met de trainingsgroep. Om het spannender te maken, heeft de trainer een cd meegenomen met daarop allemaal griezelgeluiden. Echter blijkt dat de geluidsinstallatie in het trainingscentrum een kleine draagbare cd-speler is met 2x 10 watt aan geluid. De griezelgeluiden zijn nauwelijks te horen in de werkruimte, waardoor het spannende effect komt te vervallen.

Opmerking: het Draculaspel tref je aan in Oefeningeboek deel 1 op www.boekenhoek.info

5.1.9. De gegeven omstandigheden (inhoudniveau)

De gegeven omstandigheden op het inhoudsniveau zijn alle factoren die invloed hebben op de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie.

Voorbeeld: Een manager vertelt in de lunchpauze tegen de trainer dat hij sinds een half jaar deelneemt aan een meditatiegroep. De manager merkt dat het mediteren een gunstig effect heeft op het beperken van de negatieve effecten van stress (individuele as). Na de lunchpauze verzamelen de managers van het managementteam (MT) in de werkruimte. De trainer vertelt dat het volgende programma-onderdeel is het leren mediteren. Niets schetst zijn verbazing meer dan dat de mediterende manager fel reageert door te zeggen dat meditatie maar een zweverig iets is wat niet thuis hoort in een training voor leden van het managementteam.

5.1.10. De gegeven omstandigheden (spelniveau)

De gegeven omstandigheden op het spelniveau zijn alle factoren die invloed hebben op de zintuiglijke waarneming in het moment. Hierbij is er sprake van een combinatie van vorm en inhoud. Bijvoorbeeld is er voldoende licht om te kunnen kijken? Is er teveel lawaai om goed te kunnen luisteren?

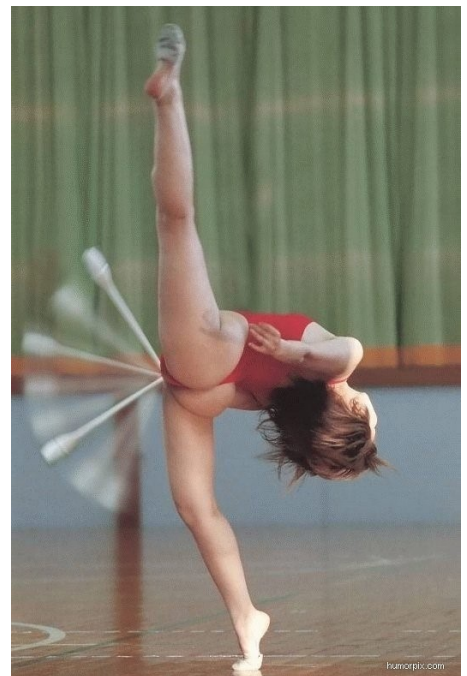
5.2. Persoonsgebonden kenmerken van de secundaire VIS-as

De persoonsgebonden kenmerken zijn eveneens gekoppeld aan de manifestatievorm, de 'hier-en-nu'-situatie en de gegeven omstandigheden, maar de *bewustwording* hiervan wordt bepaald door de geactualiseerde psychische inhoud (gedachten, herinneringen, emoties, eigenschappen, het referentiekader, ervaringen en belevingen), de psychische filters en/of de percepties van de persoon.

De persoonsgebonden kenmerken hebben betrekking op *dat wat de persoon denkt dat is*, beschouwt vanuit het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen. Wat kan betekenen dat bij een verkeerde waarneming, bijvoorbeeld, door slecht functionerende ogen of een traumatische ervaring, de persoon 'dingen' denkt te registreren die er feitelijk niet zijn. Of zich niet als zodanig manifesteren in het hier-en-nu, zoals de persoon dat veronderstelt.

Er kan veel verkeerd gaan met het reconstrueren van de VIS in het denken van de persoon, bijvoorbeeld onder invloed van denkstraten, cognitieve of optische illusies, veronderstellingen, structuurspelen, overtuigingen, referentiekaders en automatische (negatieve) gedachten.

Opmerking: Het toetsen van de reconstructies (de realisaties) kan nooit in het moment zelf, maar is altijd retrospectief van aard. Afhankelijk van de (vermeende) continuïteit van de VIS (of de minimale verschillen in de VIS gedurende een aaneenschakeling van momenten), kan de illusie worden gewekt dat het steeds om dezelfde VIS gaat. In werkelijkheid is een VIS gebonden

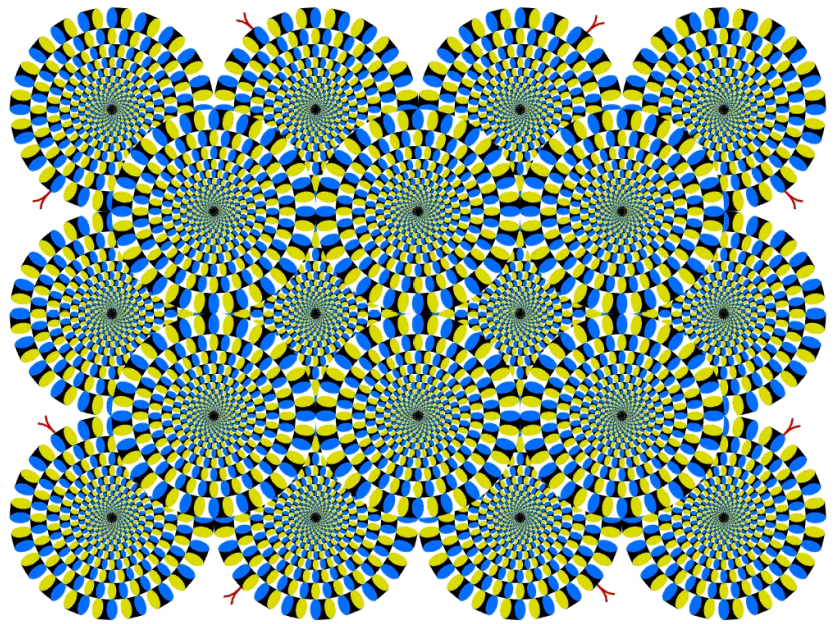

aan het moment (de 'hier-en-nu'-situatie). Er is voortdurend sprake van nieuwe vissen, die op zichzelf staan maar met elkaar verbonden lijken door the eyes of the beholder.

De persoonsgebonden kenmerken fungeren als *sheets* die over de universele kenmerken en de VIS heen worden gelegd.

In werkelijkheid verandert de VIS niet, in de beleving van de persoon wel en door de acties (spel) verandert hierdoor de inhoud en de vorm van de VIS. Omdat de handelingen niet in overeenstemming zijn met *dat wat is*, maar met *dat wat de persoon denkt wat is*. Het gevolg is een nieuwe VIS.

Bewegen de cirkels? Echt?

De persoonsgebonden kenmerken van de as zijn:

1. Dimensie.
2. Intentionaliteit.
3. Reference pull.
4. Toetssteen.
5. Prestatie.
6. Aanzien.
7. Symbolische identiteit.
8. Synchroniteit.

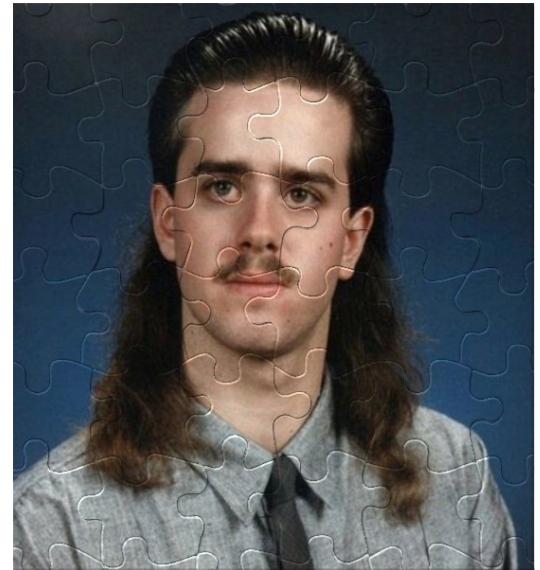

5.2.1. Dimensie (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Een vorm bestaat uit meerdere dimensies, oftewel: bestandsdelen (aspecten) die tezamen een *compositiepanorama* vormen. Hierbij geldt dat het panorama is opgebouwd uit afzonderlijke onderdelen, die zelfstandig zijn, maar door de compositie een *totaliteit* (gestalte) lijken te vormen.

De dimensie heeft betrekking op de manifestatievorm van de objecten, die wordt vastgesteld op basis van de (vermeende) onderlinge relaties en/of verhoudingen. Echter is de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie afhankelijk van het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Kees is jarig en tijdens een teamoverleg ontvangt hij een kadootje van zijn collega's. Het is een doosje met daarin allemaal puzzelstukken. Als Kees de puzzel legt, ziet hij dat het een foto is uit zijn studententijd.	Kees herkent zichzelf al heel snel in de losse puzzelstukken. Hij kan de foto direct plaatsen in de tijd wanneer hij is gemaakt.	Kees doet alsof hij niet weet wie er staat afgebeeld op de puzzelstukken.

5.2.2. Dimensie (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

Het compositiepanorama (de voorstelling op basis van een reconstructie van de gebeurende werkelijkheid) is opgebouwd uit bestandsdelen (aspecten), waarbij er sprake is van *beeldbewustzijn*.

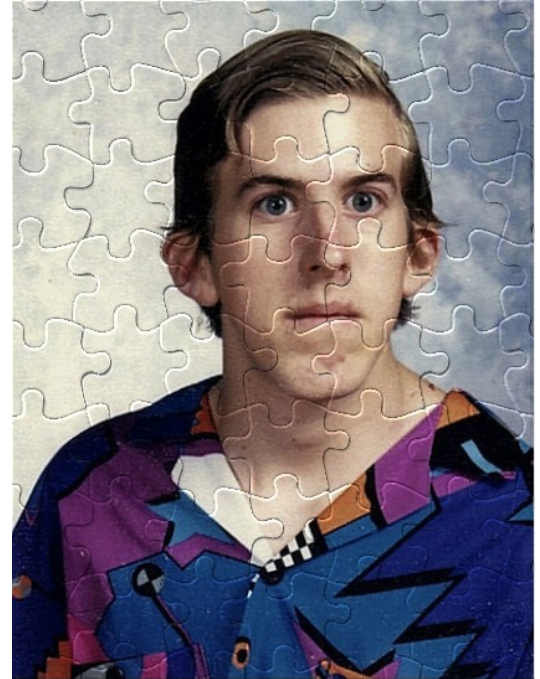
Beeldbewustzijn is het weloverwogen ervaren van de opgewekte stemmingen, gevoelens en effecten die passen bij de invloed van de bestandsdelen van het panorama en het panorama als een geheel.

Op het inhoudsniveau gaat het met name om de associaties en de verbanden die de persoon legt tussen:

1. De onderlinge objecten in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities binnen het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

2. De materialen waaruit de objecten zijn opgebouwd in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities binnen het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.
3. De kwaliteit, kwantiteit, diversiteit en de conditie van de onderlinge objecten in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities binnen het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.
4. De totaliteit (gestalte/compositie) in relatie tot eerdere ervaringen en/of gebeurtenissen met soortgelijke objecten/composities binnen het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen.

Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Kees is jarig en tijdens een team-overleg ontvangt hij een kadootje van zijn collega's. Het is een doosje met daarin allemaal puzzelstukken. Als Kees de puzzel legt, ziet hij dat het een foto is uit zijn studententijd.	Kees herkent zichzelf al heel snel in de losse puzzelstukken. Hij kan de foto direct plaatsen in de tijd wanneer hij is gemaakt en schaamt zich hoe hij eruit ziet op de foto. Al helemaal die enorme oren!	Kees doet alsof hij niet weet wie er staat afgebeeld op de puzzelstukken. Hij maakt zogenaamde grappige opmerking in de trant van: "Wie is die lelijke vent? Waar hebben jullie hem opgeduikeld?"

5.2.3. Dimensie (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Het spel heeft betrekking op de interactie van de persoon met het compositiepanorama (of delen ervan). Hierbij kun je onder andere denken aan de figuur en grondgedachte (Gestalte).

De persoon kan steeds wisselen van figuur in het panorama, waardoor de inhoud (het beeldbewustzijn) verandert en dus ook de bewust geregistreerde vorm en respectievelijk de interactie. Andere interactievormen zijn onder andere:

- ❖ De tast.
- ❖ Het afmaken van beeldinhouden.
- ❖ Tekenend.
- ❖ Beschrijven.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Kees is jarig en tijdens een team-overleg ontvangt hij een kadootje van zijn collega's. Het is een doosje met daarin allemaal puzzelstukken. Als Kees de puzzel legt, ziet hij dat het een foto is uit zijn studententijd.	Kees herkent zichzelf al heel snel in de losse puzzelstukken. Hij kan de foto direct plaatsen in de tijd wanneer hij is gemaakt en schaamt zich hoe hij eruit ziet op de foto. Al helemaal die enorme oren! Kees wil het liefste de puzzel niet afmaken en weggooien.	Kees doet alsof hij niet weet wie er staat afgebeeld op de puzzelstukken. Hij maakt zogenaamde grappige opmerking in de trant van: "Wie is die lelijke vent? Waar hebben jullie hem opgeduikeld?" Kees speelt het spel mee met de collega's, omdat zelfspot gezien wordt als een positieve eigenschap.

5.2.4. Intentionaliteit (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Intentionaliteit heeft betrekking op de voornemens van de persoon om op een bepaalde wijze te functioneren die overeenstemt met het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen. Met andere woorden: de persoon wil op een groepsgerelateerde wijze waarnemen, denken, voelen, ervaren, beleven en handelen.

De intenties kunnen enerzijds een reactie zijn op de ingewonnen zintuiglijke informatie over de VIS bijvoorbeeld tijdens een groepsbijeenkomst of een gesprek over de groep met een buitenstaander; anderzijds kunnen de intenties het gevolg zijn van overtuigingen, verwachtingen, ervaringen, schaduw-inhouden, percepties, psychische inhouden, behoeften, druk et cetera. In het laatste geval zal de persoon de intenties met een interne oorsprong laten domineren boven de zintuiglijk ingewonnen informatie over de VIS.

De intentionaliteit op het vormniveau heeft betrekking op de ingewonnen zintuiglijke informatie en de invloed die dit heeft op onder andere:

- ❖ De perceptiebeelden.
- ❖ De behoeften.
- ❖ De druk.
- ❖ De motieven (beweegredenen).
- ❖ De realisatie van de beoogde doelen en taken.
- ❖ De persoon is reactief in zijn denken en handelen.

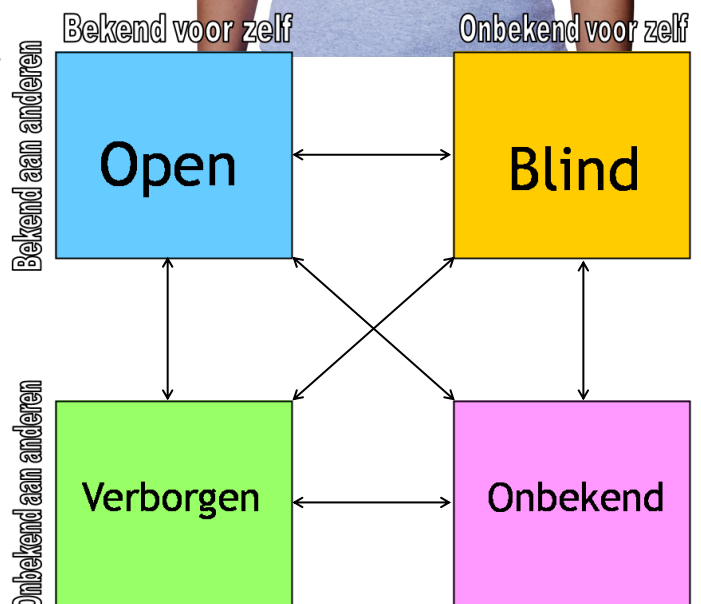
<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Els praat met een vriendin over het functioneren van het werkteam. Door de economische problemen is het nodig dat er bezuinigingen worden doorgevoerd. De teamleden krijgen de keuze: een deel van het salaris inleveren of het ontslag van drie teamleden.	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els schrikt van de felheid van haar reactie en realiseert zich hoe ernstig de situatie met het team is gesteld. De intentie is om de situatie goed te doorgronden en meer informatie in te winnen.	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els raakt geïrriteerd door de felheid van haar reactie omdat zij het probleem verlegd van het team terug naar de organisatie. De intentie is om de vriendin de situatie goed uit te leggen en de focus op het team te houden.

5.2.5. *Intentionaliteit (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)*

De intentionaliteit op het inhoudsniveau heeft betrekking op de reeds voorhanden zijnde informatie en de invloed die dit heeft op onder andere:

- ❖ De zintuiglijk ingewonnen informatie (sheets).
- ❖ De perceptiebeelden.
- ❖ De behoeften.
- ❖ De druk.
- ❖ De motieven.
- ❖ De realisatie van de beoogde doelen en taken.

De persoon is proactief ten aanzien van de VIS. Hij vertrekt vanuit het standpunt dat het hier-en-nu aansluit bij het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen. Hierdoor wordt de zintuiglijke waarneeming gekleurd. Mogelijke gevolgen: blinde vlekken, stigmatisch denken, gepreoccupeerdheid, drammen, identificeren/verpersoonlijken.

Het JoHaRi-venster is een model waarin wordt uitgelegd wat o.a. een blinde vlek is en hoe je hiermee aan de slag kunt gaan.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Els praat met een vriendin over het functioneren van het werkteam. Door de economische problemen is het nodig dat er bezuinigingen worden doorgevoerd. De teamleden krijgen de keuze: een deel van het salaris inleveren of het ontslag van drie teamleden.	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els begrijpt nu beter wat de nadelige gevolgen voor haar zijn en neemt zich voor om de keuze terug op het bordje van de teamleider te leggen (intentie).	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els raakt geïrriteerd omdat de vriendin niet wil inzien dat het een klein offer is om een deel van het salaris in te leveren (intentie), zodat het team compleet blijft en normaal kan blijven functioneren.

5.2.6. *Intentionaliteit (spelniveau van de secundaire VIS-as)*

De intentionaliteit op het spelniveau heeft betrekking op het uiten en tonen van gedachten en emoties op een zodanige wijze dat het een letterlijke visualisatie wordt van een innerlijke voorstelling hoe te handelen. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Els praat met een vriendin over het functioneren van het werkteam. Door de economische problemen is het nodig dat er bezuinigingen worden doorgevoerd. De teamleden krijgen de keuze: een deel van het salaris inleveren of het ontslag van drie teamleden.	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els laat zien dat zij blij is met de op- en aanmerkingen van de vriendin, ondanks dat zij in het begin geschrokken is van haar felheid (intentie).	Els ziet hoe de vriendin verbolgen reageert en aangeeft dat het probleem van de organisatie wordt doorgeschoven naar het team. Els laat haar irritatie zien naar aanleiding van de op- en aanmerkingen van de vriendin (intentie)

5.2.7. Reference pull (vormniveau van de secundaire VIS-as)

De *vorm* wordt door de persoon herkend op basis van een reconstructie. De reconstructie wordt *gekleurd* door de *context* en de *betekenissen* die de persoon toedicht aan de context gebaseerd op het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen. Hierdoor kan de reconstructie afwijken van de feitelijke vorm zoals die door de universele kenmerken kan worden gedefinieerd.

Indien de context onbekend is (of ontbreekt) waarbinnen de vorm door de persoon kan worden geplaatst, zal de reconstructie incompleet en onjuist zijn. De persoon is dan niet in staat om de zintuiglijke waarnemingen aan eerdere kennis en/of ervaringen te refereren.

De persoon zal in de vorm op zoek gaan naar herkenbare punten die later de basis vormen van de instant-compositie. Hoe groter de herkenbaarheid (referentiekader van een groep), hoe groter de 'aantrekkingskracht' (pull) zal zijn om de reconstructie op een specifieke wijze gestalte te geven.

Hoe de gestalte ook wordt gewaardeerd, de herkenbaarheid en de context zijn enorm belangrijk omdat zij het idee van *controle* en *zekerheid* kunnen geven aan de persoon. Met andere woorden: de persoon is in staat om overzicht te houden over de buitenwereld doordat de hersenen *gestalte* geven aan de zintuiglijk ingewonnen informatie.

De aantrekkingskracht om de 'puzzel' te kunnen leggen is groot. Hoe meer verbanden de persoon legt (of kan leggen), hoe groter het idee van zekerheid en macht, hoe nadrukkelijker de persoonlijke onkwetsbaarheid zich zal manifesteren. Hoe meer 'puzzelstukken' ontbreken, hoe bewuster de persoon wordt van bedreigingen en gevaren, hoe onzekerder, hoe machtelozer en hoe kwetsbaarder hij zichzelf maakt.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
<p>Tijdens een trainingsbijeenkomst weigert Theo (groepslid) om deel te nemen aan een psychodrama. Hij geeft aan dat het nut van de oefening hem volledig ontgaat. Dit is niet wat de groep nu nodig heeft volgens Theo. Hierop geven meerdere groepsleden aan dat als Theo niet meedoet, het geen zin heeft om de oefening uit te gaan voeren.</p>	<p>De trainer probeert informatie in te winnen door vragen te stellen over wat hij verkeerd heeft gedaan, bijvoorbeeld door iets over het hoofd te zien of de plank volledig mis te slaan met het uitvoeren van een psychodrama. Het is immers niet de eerste keer dat er iets verkeerd is gegaan tijdens een training.</p>	<p>De trainer probeert informatie in te winnen door vragen te stellen over het 'hoe' en het 'waarom' van de weerstand bij Theo en de sympathiserende groepsleden. Het doel is om te ontdekken of Theo en andere groepsleden in het verleden slechte ervaringen hebben opgedaan met het uitvoeren van een psychodrama of het deelnemen aan een soortgelijke training.</p>

5.2.8. Reference pull (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

De *inhoud* wordt gevormd door de opgedane kennis en ervaringen in één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen, die relevant zijn bij de verwerking van de zintuiglijk ingewonnen informatie.

De relevante kennis en ervaringen vormen tezamen het referentiekader van de groep (of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen) waaraan de zintuiglijk ingewonnen informatie wordt getoetst, beoordeeld, gewaardeerd, gefilterd, gecomplementeerd en geëtiketteerd.

De inhoud wordt hierdoor beheersbaar gemaakt en in gereedheid gebracht om verder verwerkt te worden in de hersenen, bijvoorbeeld om geanalyseerd en opgeslagen te worden.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een trainingsbijeenkomst weigert Theo (groepslid) om deel te nemen aan een psychodrama. Hij geeft aan dat het nut van de oefening hem volledig ontgaat. Dit is niet wat de groep nu nodig heeft volgens Theo. Hierop geven meerdere groepsleden aan dat als Theo niet meedoet, het geen zin heeft om de oefening uit te gaan voeren.	De trainer probeert uit de ingewonnen informatie duidelijk te krijgen wat hij verkeerd heeft gedaan. Het is immers niet de eerste keer dat hij iets verkeerd heeft gedaan tijdens een training.	De trainer probeert de ingewonnen informatie op waarde te schatten en de reden(en) te ontdekken waarom Theo niet mee wil doen aan het psychodrama en of Theo in het verleden al vaker heeft geweigerd om aan een oefening deel te nemen. Als ook waarom andere groepsleden met Theo sympathiseren, heeft dit met het psychodrama te maken of met de positie die Theo inneemt binnen de groep.

5.2.9. Reference pull (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Het spel betreft de interactie tussen de:

1. Buitenwereld ('dat wat is') en de binnenwereld ('dat wat de persoon denkt dat is').
2. Vorm (universele kenmerken) en inhoud (persoonsgebonden kenmerken).

Het doel is om de informatie door middel van de zintuigen in te winnen die het mogelijk maakt om snel en doelgericht de context van de gebeurende werkelijkheid te bepalen om vervolgens hierover controle en zeggenschap uit te kunnen oefenen.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een trainingsbijeenkomst weigert Theo (groepslid) om deel te nemen aan een psychodrama. Hij geeft aan dat het nut van de oefening hem volledig ontgaat. Dit is niet wat de groep nu nodig heeft volgens Theo. Hierop geven meerdere groepsleden aan dat als Theo niet meedoet, het geen zin heeft om de oefening uit te gaan voeren.	De trainer stelt vragen om informatie in te winnen over zijn eigen functioneren binnen de trainingsgroep met als doel om schade te beperken.	De trainer stelt vragen om informatie in te winnen over het functioneren van Theo en de sympathiserende groepsleden binnen de trainingsgroep met als doel om schade te beperken.

5.2.10. Toetssteen (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Een toetssteen is een verzameling van samenhangende criteria waaraan geverifieerd kan worden of dat een activiteit voldoet.

De toetssteen bestaat uit:

1. Het criterium wat *de ondergrens* (kwaliteit) aangeeft waaraan een activiteit dient te voldoen.
2. Het criterium wat *het kader* aangeeft waarbinnen de activiteit dient plaats te vinden.
3. Het criterium wat *de randvoorwaarden* aangeeft waaraan een activiteit dient te voldoen.
4. Het criterium wat *de bovengrens* aangeeft die tijdens de uitvoering van de activiteit kan worden behaald.
5. Het criterium wat *het doel of de doelen* aangeeft, die (minimaal) gerealiseerd dienen te worden tijdens de uitvoering van de activiteit.
6. Het criterium *wanneer* de activiteit uiterlijk moet zijn uitgevoerd.

Het controleren aan de hand van de toetssteen leidt tot een positieve of een negatieve beoordeling van een activiteit die door één of meerdere groepsleden binnen de groep (of uit naam van de groep) is uitgevoerd. Hierbij kun je onder andere denken aan een situatie, een handelwijze, een mening, een afspraak, een regel, een visie, een procedure, een taak, een doel, een bijeenkomst, een gesprek, een conclusie of de deelname aan de activiteit.

Op het vormniveau vindt het toetsen plaats op basis van *de gegeven omstandigheden* binnen de 'hier-en-nu'-situatie.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens de evaluatie van een mislukte taak vraagt de trainer of dat Marijke haar handelswijze wil beoordelen: Wat is er goed gegaan? Wat is er verkeerd gegaan? Wat zijn verbeterpunten?	Marijke toetst of dat haar functioneren binnen de groep door de beugel kan op basis van haar persoonlijke toetssteen. Aan de hand hiervan bepaalt Marijke of dat zij niet over haar persoonlijke grenzen is gegaan. Dan wel of dat zij persoonlijk meer had kunnen doen om de taak succesvol uit te voeren.	Marijke toetst of dat haar functioneren binnen de groep door de beugel kan op basis van één toetssteen (of een combinatie van meerdere toetsstenen) van de groep. Aan de hand hiervan bepaalt Marijke of dat zij niet over de grenzen van de groep is gegaan. Dan wel of dat de taak door andere groepsleden wel succesvol had kunnen worden uitgevoerd.

5.2.11. Toetssteen (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

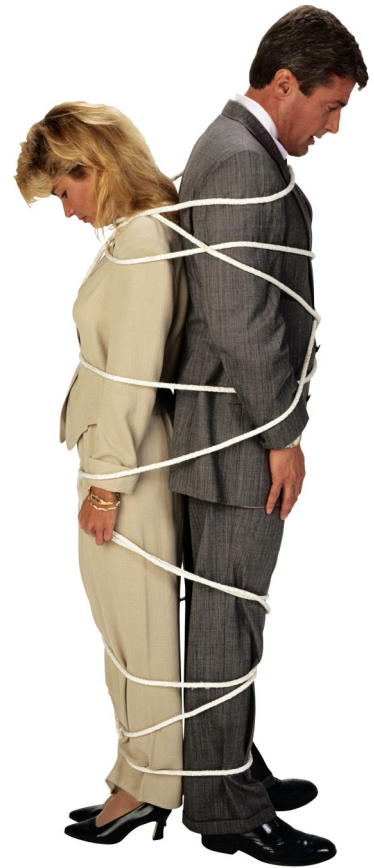
Op het inhoudniveau draait het niet alleen om de criteria waaruit de toetssteen is opgebouwd, maar spelen ook specifieke omstandigheden een rol van betekenis (het referentiekader), te weten:

1. Eerdere vergelijkbare ervaringen binnen de groep.
2. Kennis die voorhanden was bij een groepslid of groepsleden met betrekking tot het uitvoeren van de activiteit.
3. Een analyse van het procesmatige verloop van de activiteit.
4. De voornemens, verwachtingen en de veronderstellingen op basis waarvan het groepslid of de groepsleden zijn gaan handelen.
5. De moeilijkheidsgraad van het uitvoeren van de activiteit binnen de gegeven omstandigheden en met de beschikbare middelen en menskracht.
6. In het geval van een mislukte activiteit: het rekening houden met de verzachtende omstandigheden, bijvoorbeeld beperkingen en belemmeringen die het uitvoeren van de activiteit ernstig hebben bemoeilijkt. Zo niet onmogelijk hebben gemaakt.

7. De mate van samenwerking, dan wel tegenwerking tussen groepsleden die betrokken waren bij de uitvoering van de activiteit.
8. De houding en instelling van de groepsleden die betrokken waren bij de uitvoering van de activiteit.
9. De voorwaarden die door een derde partij aan de groep(-sleden) is opgelegd met betrekking tot het uitvoeren van de activiteit.
10. De persoonlijke gesteldheid van de individuele groepsleden die betrokken waren bij de uitvoering van de activiteit.

Op het inhoudniveau wordt de vorm ondergeschikt gemaakt aan het referentiekader van één groep of een combinatie van meerdere overeenkomstige groepen. De activiteit zal dan ook binnen het referentiekader wordt getoetst. Hierdoor ontstaat er per definitie een afwijkende toetsing dan welke op het vormniveau wordt uitgevoerd, die gewoonlijk ook nog eens als het belangrijkste wordt beschouwd. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens de evaluatie van een mislukte taak vraagt de trainer of dat Marijke haar handelswijze wil beoordelen: Wat is er goed gegaan? Wat is er verkeerd gegaan? Wat zijn verbeterpunten?	Marijke toetst of dat haar functioneren binnen de groep door de beugel kan op basis van haar persoonlijke toetssteen. Hierbij houdt zij onder andere rekening met haar persoonlijke voorkeuren, sympathien, antipathien, vormen van (on-)vermogen, persoonlijke doelen en de mate van betrokkenheid bij de groep en/of de groepsactiviteit.	Marijke toetst of dat haar functioneren binnen de groep door de beugel kan op basis van één toetssteen (of een combinatie van meerdere toetsstenen) van de groep. Hierbij houdt zij rekening met het referentiekader van de groep.

5.2.12. Toetssteen (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Op het spelniveau staat het tot uitdrukking brengen van de toetsing centraal. Het doel hiervan is om te verantwoorden hoe dat de persoon, binnen het referentiekader van de groep, heeft gefunctioneerd. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens de evaluatie van een mislukte taak vraagt de trainer of dat Marijke haar handwijze wil beoordelen: Wat is er goed gegaan? Wat is er verkeerd gegaan? Wat zijn verbeterpunten?	Marijke probeert zo goed mogelijk te duiden waarom zij wel of niet heeft voldaan aan haar persoonlijke toetssteen.	Marijke probeert zo goed mogelijk te duiden waarom zij wel of niet heeft voldaan aan één toetssteen (of een combinatie van meerdere toetsstenen) van de groep.

5.2.13. Prestatie (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Een prestatie is het resultaat na het uitvoeren van een taak. Het resultaat is voldoende als het bijbehorende doel is gerealiseerd. Op dat moment is er sprake van een succesvolle prestatie. Indien het resultaat onvoldoende is om het bijbehorende doel te verwezenlijken, is er sprake van een onbevredigende prestatie.

Opmerking: De realisatie van sommige doelen bestaat uit het verrichten van tientallen of soms zelfs honderden taken. In dat geval wordt er gesproken over deelsuccessen als er taken met voldoende resultaat worden uitgevoerd. Echter blijft het realisatieproces onbevredigend zolang het doel niet is verwezenlijkt. De onbevredigende prestatie dient als motivator om ook de volgende taken te gaan uitvoeren. Als een groep er niet in slaagt om deelsuccessen te behalen, kan de onbevredigende prestatie juist demotiverend gaan werken.

Een succesvolle prestatie op het vormniveau heeft betrekking op de uitvoering van één of meerdere taken in de 'hier-en-nu'-situatie, die leiden tot het realiseren van het bijbehorende doel.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teambuildingtraining vindt er een wedstrijd plaats tussen twee teams. De teams moeten een hindernisparcours afleggen in de kortst mogelijke tijd.	Jan finisht als eerste van zijn team. Hiermee heeft hij een persoonlijk doel gerealiseerd.	Jan finisht samen met de overige groepsleden. Hiermee is er een groepsdoel gerealiseerd.

5.2.14. Prestatie (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

Prestatie op het inhoudniveau heeft met alle facetten van het realisatieproces te maken met uitzondering van de uitvoering van één of meerdere taken in de 'hier-en-nu'-situatie, die leiden tot het realiseren van het bijbehorende doel.

Opmerking: In sporttermen mag je dit de voor- en/of de nabeschouwing noemen van een wedstrijd.

Bij de prestatie op het inhoudniveau gaat het ondermeer om: de voorbereidingen, de randvoorwaarden, de analyse van het realisatieproces of de aspecten hiervan, de gevolgen van een succesvolle of een onbevredigende prestatie, het ophalen van herinneringen en belevingen, het vaststellen van de zwak ontwikkelde vaardigheden en de sterk ontwikkelde vaardigheden.

Op het inhoudniveau staat 'het praten over...' (en/of het denken over) centraal. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teambuildingtraining vindt er een wedstrijd plaats tussen twee teams. De teams moeten een hindernisparcours afleggen in de kortst mogelijke tijd. Tijdens de evaluatie wordt het verloop van de wedstrijd besproken.	Jan is als eerste van zijn team gefinisht. Hiermee heeft hij een persoonlijk doel gerealiseerd. Jan onderstreept zijn prestatie tijdens de evaluatie en wil daar ook graag erkenning voor krijgen.	Jan is samen met de overige groepsleden gefinisht. Hiermee is er een groepsdoel gerealiseerd. Jan onderstreept de goede onderlinge samenwerking en de goede voorbereiding die zij hebben getroffen.

5.2.15. Prestatie (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Op het spelniveau staat het tot uitdrukking brengen van de succesvolle of de onbevredigende prestatie centraal. Het doel hiervan is om te verantwoorden hoe dat de persoon, binnen het referentiekader van de groep, heeft gefunctioneerd. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teambuildingtraining vindt er een wedstrijd plaats tussen twee teams. De teams moeten een hindernisparcours afleggen in de kortst mogelijke tijd.	Jan finisht als eerste van zijn team gefinisht. Hiermee heeft hij een persoonlijk doel gerealiseerd. Jan steekt zijn handen in de lucht om zijn succesvolle prestatie te onderstrepen.	Jan finisht samen met de overige groepsleden. Hiermee is er een groepsdoel gerealiseerd. Jan feliciteert zijn medegroepsleden hartelijk met de behaalde overwinning.

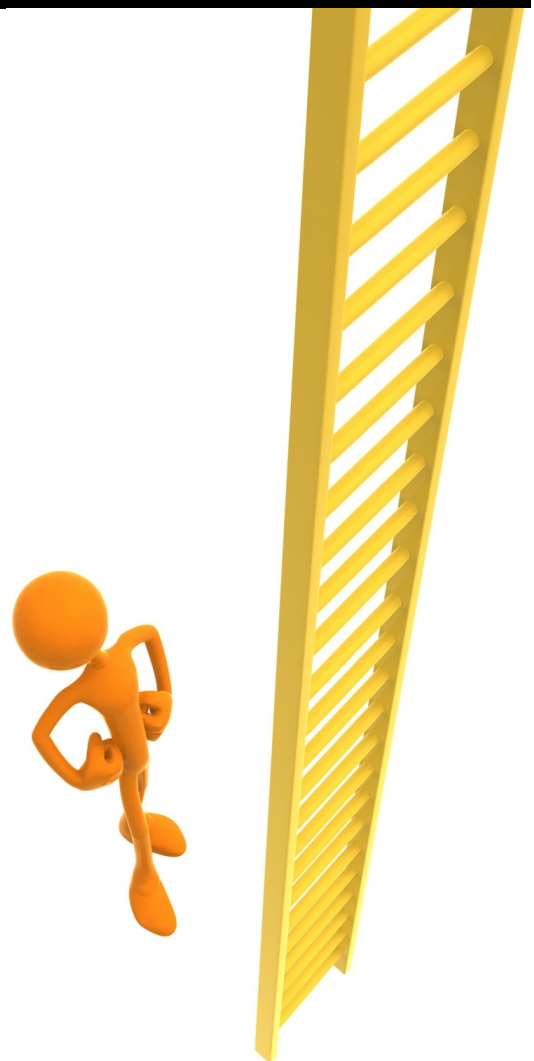
5.2.16. Aanzien (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Aanzien is de beoordeling van een persoon waarbij hij positieve waardering krijgt voor het functioneren binnen een groep. Hoe meer de positieve waardering is, hoe hoger het aanzien is.

Een *uitingsvorm* van het aanzien voor een persoon is het tonen van *respect*. Respect is een (gevoels-)uiting waaruit blijkt dat je de persoon accepteert als een waardig en waardevol mens.

Aanzien en respect hebben onder andere tot gevolg dat de persoon meer *invloed* krijgt binnen de groep. De persoon zal eerder op zijn blauwe ogen worden geloofd, dan andere groepsleden. Door de toename van de invloedsmacht binnen de groep (en eventueel ten opzichte van derden) zal de persoon stijgen in de hiërarchieladder. Oftewel: de *status* van het groepslid zal stijgen.

Opmerking: de status heeft betrekking op de plaats die een groepslid inneemt in de pikorde (de hiërarchieladder) van de groep.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teamoverleg blijkt dat het groepslid Marjan na een langere periode weer deelneemt aan het team.	Marjan neemt opnieuw deel aan de groep na een ziekteperiode waarin zij te maken heeft gehad met burn out klachten. Marjan vindt dat haar comeback in het team respect verdient en steekt dit niet onder stoelen of banken. Zij zal herhaaldelijk haar ziekte- en herstelperiode onder de aandacht brengen van teamleden.	Marjan neemt opnieuw deel aan de groep na een ziekteperiode waarin zij te maken heeft gehad met burn out klachten. Marjan verontschuldigt zich voor haar lange afwezigheid en dat hierdoor haar taken door sommige groepsleden zijn overgenomen. Ondanks dat zij ook hun eigen taken moesten volbrengen.

5.2.17. Aanzien (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

Op het inhoudniveau doet de persoon beroep op zijn verworven aanzien, respect of status om invloed uit te oefenen op de groep(sleden). Hierbij moet worden opgemerkt dat er geen directe verband bestaat tussen de huidige situatie en de situatie waarmee de persoon aanzien, respect en status heeft verdient.

Opmerking: Zogezegd levert de persoon zijn 'airmiles' in om in aanmerking te komen voor een mooi cadeau.

Het doel van de persoon is om te bereiken dat één of meerdere groepsleden hun diensten aanbieden bij het realiseren van één of meerdere doelen, dit kunnen zowel groepsdoelen en/of persoonlijke doelen zijn. De diensten die het groepslid of de groepsleden aanbieden, betreft het uitvoeren van één of meerdere taken die horen bij het gestelde doel of de gestelde doelen. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teamoverleg doet Marjan een beroep op teamleden.	Marjan geeft aan hoe hard zij heeft gevochten om weer terug te zijn en dat zij nu de hulp nodig heeft van collega's. Marjan wil niet meer verantwoordelijk zijn voor alle taken die zij moet gaan uitvoeren.	Marjan geeft aan dat de collega's al vele offers hebben gebracht tijdens haar afwezigheid en dat zij geduldig willen zijn met het tempo waarin Marjan haar taken terugneemt.

5.2.18. Aanzien (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Op het spelniveau staat het tot uitdrukking brengen van het aanzien, het respect of de status centraal. Het doel hiervan is om de positie binnen de groep duidelijk te markeren en hierdoor gemakkelijker invloed uit te oefenen op het realisatieproces van persoonlijke en/of groepsdoelen. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Tijdens een teamoverleg blijkt dat het groepslid Marjan na een langere periode weer deelneemt aan het team.	Marjan laat zien hoe moeilijk haar ziekte- en herstelperiode is geweest door extra pauzes in te lassen om de batterij weer op te laden.	Marjan neemt gebak mee om de groepsleden te bedanken voor het waarnemen van haar taken tijdens de ziekte- en herstelperiode.

5.2.19. Symbolische identiteit (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Een symbolische identiteit is:

1. Het verpersoonlijken van een rol, zodat de persoon kenmerken en/of eigenschappen verwerft die inherent zijn aan het ten uitvoer brengen van de doelen en taken die met de rol verbonden zijn.
2. Of: het formeel vertegenwoordigen van de groep bij een derde partij of een activiteit die buiten de groepsbijeenkomsten om wordt georganiseerd.
3. Of: het informeel vertegenwoordigen van meerdere leden van de groep bij de groepsleider of een derde partij.
4. Of: het projecteren van persoonlijke kenmerken en/of eigenschappen op de groep, waardoor de groep een verlengstuk lijkt van de persoon. *Opmerking: dit gebeurt gewoonlijk bij autocratische (in-)formele groepsleiders.*

Door de symbolische identiteit verwerft de persoon kenmerken en eigenschappen die hijzelf niet bezit, maar waarop hij wel een beroep kan doen dankzij zijn deelname aan een groep.

Voorbeelden

- [1] Het werken bij de sociale dienst en tijdens familiefeestjes allerlei vragen beantwoorden die met uitkeringen en straffkortingen te maken hebben.
- [2] Het geven van een lezing tijdens een congres uit naam van de groep. Of het op bezoek gaan bij een langdurig zieke collega namens de groep.
- [3] Het beklag doen over het invullen van het rooster bij de teamleider, waardoor een aantal groepsleden een voorkeursbehandeling lijkt krijgen.
- [4] Een (management-)goeroe bepaalt hoe de medewerkers uit het team dienen te gedragen op een wijze die aansluit bij het functioneren van de (management-)goeroe. Geen eigen profilering wordt gestimuleerd.

Zo kan bijvoorbeeld de medewerker van de sociale dienst op familiefeestjes vele vragen over uitkeringen en straffkortingen krijgen voorgelegd, waarop hij een antwoord kan geven dankzij hij lid van het team die verantwoordelijk is voor het verstrekken van uitkeringen en het opleggen van straffkortingen. Echter stopt het hier ook omdat de persoon geen uitkeringen zelfstandig kan en mag toekennen, dan wel straffkortingen opleggen of opheffen.

Nog een voorbeeld: de collega die namens het team bij de langdurig zieke teamlid op bezoek gaat, kan geen toezeggingen doen met betrekking tot het doorvoeren van aanpassingen op de werkvloer. Dit overstijgt de bevoegdheden van symbolische identiteit.

Op het vormniveau geeft de symbolische identiteit de persoon de bevoegdheid om namens meerdere groepsleden of de hele groep op te treden. Voorbeeld:

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Een overleg met de directie en de afgevaardigden van de afzonderlijke teams over de implementering van de bezuinigingen in het komende jaar.	Guus wil zo goed mogelijk voor de dag komen als afgevaardigde van het team, zodat hij in positieve zin opvalt bij de directieleden.	Guus wil zo goed mogelijk de standpunten van het team overbrengen aan de directieleden, zodat er naar wordt geluisterd.

5.2.20. Symbolische identiteit (inhoud-niveau van de secundaire VIS-as)

Op het inhoudniveau is het niet noodzakelijk dat de groep de persoon een bevoegdheid geeft om namens de groep te gaan handelen. De persoon kan zichzelf ook een bevoegdheid toeigen, omdat hij denkt hier recht op te hebben. Zo kan, bijvoorbeeld, een Ajax voetbalfan namens zijn club spreken tijdens een discussieprogramma op televisie met een Feijenoord voetbalfan, terwijl de beiden voetbalclubs hier niets van afweten of hiermee in hebben gestemd. Zo zal de Ajaxfan op sommige momenten het beleid van de club verdedigen (symbolische identiteit van de club Ajax) en op andere momenten vertellen wat beter kan bij de club volgens de fans (symbolische identiteit van een groep fans).

Op het inhoudniveau kan de persoon ‘springen’ tussen diverse symbolische identiteiten die hij claimt op basis van zijn deskundigheid op het onderwerp of noodzakelijkheid omdat

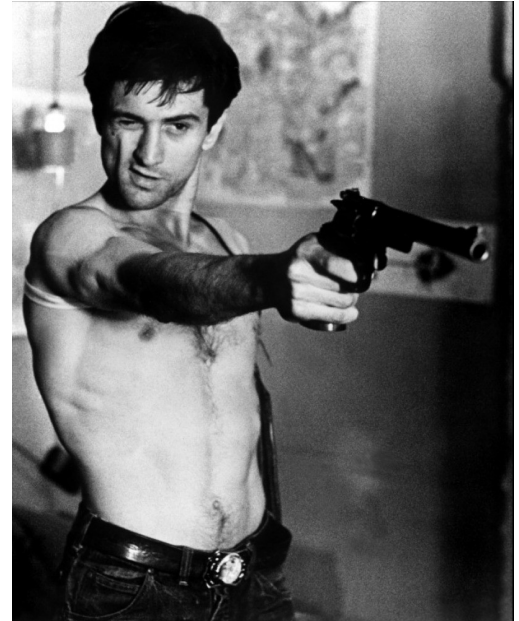
er niemand is van de groep om de groepseer te verdedigen. Of op basis van overwicht (macht) omdat hij het meeste recht heeft om de symbolische identiteit aan te nemen.

Het is op het inhoudniveau zelfs niet noodzakelijk dat er andere personen aanwezig zijn om gebruik te maken van één of meerdere symbolische identiteiten. Misschien wel het bekendste voorbeeld hiervan is het moment, uit de film Taxi driver, waar de hoofdpersoon (Robert de Niro) tegen zichzelf in de spiegel praat. Niet alleen Robert de Niro is *acting out* een symbolische identiteit, maar een ieder van ons doet dit met een zekere regelmaat, bijvoorbeeld het oefenen van een presentatie vanuit de rol als trainer.

Opmerking: de acting out van een symbolische identiteit is niet hetzelfde als het voeren van een innerlijke dialoog. Bij acting out speelt de persoon een rol (de symbolische identiteit), terwijl dit bij een innerlijke dialoog niet het geval hoeft te zijn. Voorbeeld: Hans is een HRM-manager die thuis de cruciale momenten gaat uitspelen van het gesprek wat hij met de directeur heeft gevoerd namens de collega's van de HRM afdeling.

Acting out van de symbolische identiteiten geeft normaliter een 'ego boost', omdat het de suggestie van macht oproept. De persoon beleeft het machtige gevoel alsof het een reële vorm van macht is en niet slechts een cognitieve illusie van macht.

De symbolische identiteit op het inhoudniveau verleidt gemakkelijk tot 'zwetsen' omdat de persoon niet of nauwelijks wordt geremd door de gegeven omstandigheden in de 'hier-en-nu'-situatie. Voorbeeld:

"You talking to me?"

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
De trainer is uitgenodigd om een training te evalueren met de opdrachtgever.	De trainer wil zo goed mogelijk voor de dag komen, zodat hij met name zijn eigen bijdragen onderstreept als ook de tekortkomingen van de groepsleden (zwetsen). Het doel is om meer opdrachten binnen te slepen.	De trainer gaat de standpunten van het team overbrengen aan de opdrachtgever, zonder dat de groepsleden hierom hebben gevraagd. Het doel is om een lans te breken voor de groepsleden om meer opleidings- en trainingsmogelijkheden binnen de organisatie te creëren.

5.2.20. Symbolische identiteit (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Op het spelniveau staat het tot uitdrukking brengen van de symbolische identiteit centraal. Het doel hiervan is om de representatiefunctie namens de groep of groepsleden vorm te geven, zodat het gemakkelijker is om persoonlijke en/of groepsdoelen te realiseren.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Een overleg met de directie en de afgevaardigden van de afzonderlijke teams over de implementering van de bezuinigingen in het komende jaar.	Guus wil zo goed mogelijk voor de dag komen als afgevaardigde van het team, zodat hij in positieve zin opvalt bij de directieleden.	Guus wil zo goed mogelijk de standpunten van het team overbrengen aan de directieleden, zodat er naar wordt geluisterd.

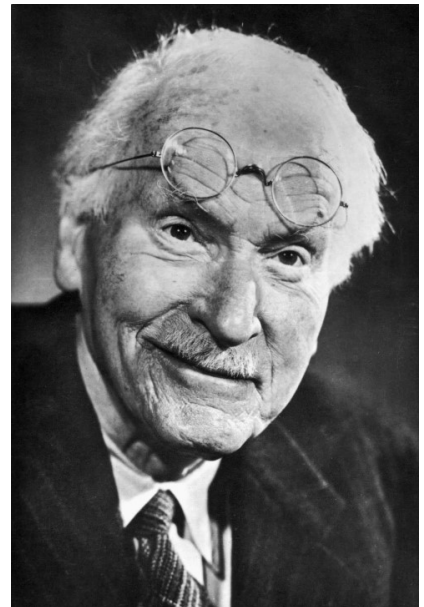
Het voorbeeld is opzettelijk identiek aan dat van het vormniveau, waarom?

5.2.21. Synchroniteit (vormniveau van de secundaire VIS-as)

Het woord: *synchroniteit*, betekent: *gelijktijdigheid*. De term is oorspronkelijk bedacht door Carl G. Jung. Hij wilde hiermee twee of meerdere gebeurtenissen duiden die onafhankelijk van elkaar rond hetzelfde tijdstip plaatsvinden en waarbij een persoon een verband legt, die geenszins hoeft te bestaan. Anders gezegd: de persoon probeert op zichzelf staande gebeurtenissen met elkaar op een zinvolle wijze in verband met elkaar brengen. Hierdoor verwerven de gebeurtenissen een meerwaarde voor de persoon en krijgen ze een hogere waardeschatting (positief of negatief).

Opmerking: in taalgebruik hoor je dit vaker terug in zinnen als: "Het kan geen toeval zijn dat dit nu gebeurt!" en "Alles gebeurt met een reden. Als je geen reden vindt, heb je onvoldoende gezocht!"

Op het vormniveau speelt de synchroniteit een rol bij het verbinden van gebeurtenissen in de 'hier-en-nu'-situatie die min of meer op hetzelfde tijdstip plaatsvinden en er geen sprake is van een causaal verband. Maar de persoon heeft de behoefte om te begrijpen waarom de twee of meerdere gebeurtenissen zich ongeveer gelijktijdig plaatsvinden. Het kan geen toeval zijn en dus gaat de persoon één of meerdere verbanden

Misverstanden over synchroniteit

In de loop van de decennia is de betekenis van synchroniteit veranderd van Jung's betekenis naar een new age betekenis. Hierbij laat synchroniteit juist zien dat er *geen toeval* kan bestaan en alles wat er gebeurt met elkaar is verbonden. Dit is een vorm van begripsvervuiling.

leggen de afzonderlijke gebeurtenissen. Het doel is om de gebeurende werkelijkheid verklaarbaar te maken, zodat de 'hier-en-nu'-situatie hierdoor beheersbaar en wordt de potentiële angsten om het overzicht en/of de controle kwijt te raken tot een minimum te beperkt. Bovendien wordt de cognitieve illusie geactiveerd waardoor de persoon zich machtiger denkt, dan hij in werkelijkheid is.

De aangebrachte verbanden hebben o.a. betrekking op:

- ❖ Het willen herkennen van strategien en/of complotten.
- ❖ Het willen doorgronden van de gebeurtenissen op een 'dieper' niveau, bijvoorbeeld het verklaren van de gebruikte symbolen (zoals woordgebruik, metaforen en vakjargon).
- ❖ Het willen analyseren van de lichaamstaal (zoals wie heeft met wie oogcontact gezocht of welke gebaren zijn er gebruikt).
- ❖ Het willen aanvullen van wat er ontbreekt in de 'hier-en-nu'-situatie. De persoon gaat er vanuit dat hij niet alles heeft waargenomen en hierdoor bepaalde handelingen heeft gemist die wel gebeurd moeten zijn.
- ❖ Het willen inbrengen van logische gevolgen (drogredenering: causaliteit) op basis van wat de persoon heeft waargenomen.

De synchroniteit kan ervoor zorgen dat de persoon een andere werkelijkheidsbeleving heeft, dan wat er in de 'hier-en-nu'-situatie daadwerkelijk plaatsvindt.

De behoefte aan synchroniteit neemt toe naarmate er meerdere personen deel uitmaken van de 'hier-en-nu'-situatie. Letterlijk, maar ook *figuurlijk*! Zo kan er in een tweegesprek over andere personen worden gesproken en ook dan neemt de behoefte aan synchroniteit toe.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Er is een conflict tussen drie groepsleden over het niet uitvoeren van een taak en wie daarvoor verantwoordelijk is.	Ineke vermoedt dat Willem en Marjolein haar de zwarte piet willen toestoppen. Zij probeert haar vermoedens te onderbouwen door verbanden te leggen tussen handelingen van Willem en Marjolijn.	Ineke vermoedt dat Willem en Marjolein haar de zwarte piet willen toestoppen. Zij roept de hulp in van andere groepsleden om haar vermoedens te bevestigen of te ontkennen.

5.2.21. Synchroniteit (inhoudniveau van de secundaire VIS-as)

Op het inhoudniveau is synchroniteit belangrijk om een innerlijk evenwicht te verkrijgen, dan wel te behouden tussen:

- ❖ De buitenwereld ('dat wat is') en de binnenwereld ('dat wat de persoon denkt dat is').
- ❖ Persoonlijke doelen en groepsdoelen.
- ❖ Rol 'A' en rol 'B'.
- ❖ Samenwerken en tegenwerken.
- ❖ Sympathien en antipathien.
- ❖ Investing en opbrengst.
- ❖ Enzovoorts.

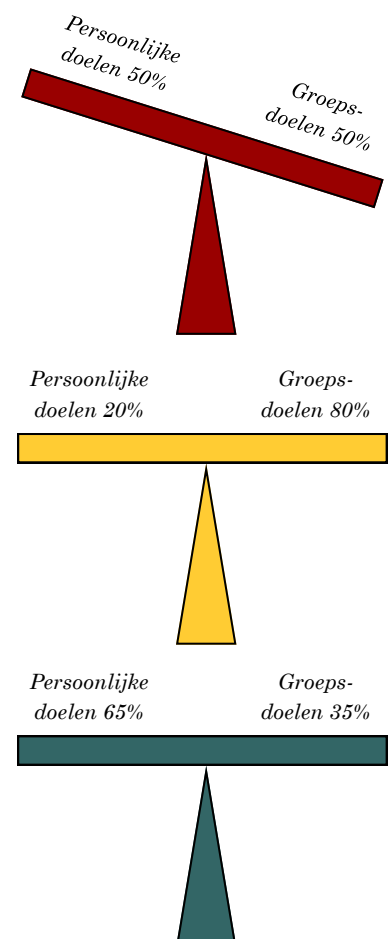
Het doel van tot stand brengen van een innerlijke balans is dat de persoon niet in beweging hoeft te komen om corrigerend op te treden en een vorm van welbehagen ervaart.

Opmerking: het is niet belangrijk of dat het innerlijk evenwicht correspondeert met de gebeurende werkelijkheid in de 'hier-en-nu'-situatie. Het enige wat telt is dat de persoon een bevredigend verband kan leggen tussen gebeurtenissen, die geloofwaardig is en de innerlijke balans handhaaft of herstelt.

Evengoed vormt iedere disbalans een bedreiging voor het functioneren van een persoon, omdat een disbalans één of meerdere vormen van onvermogen activeert, die op hun beurt psychisch lawaai (mindfuck) en weerstand creert. Niet zelden zal de persoon het idee hebben verscheurd te worden of het moeten kiezen tussen twee (of meerdere) kwaden. Door controle proberen te krijgen over de gebeurende werkelijkheid in de 'hier-en-nu'-situatie (op basis van bijvoorbeeld synchroniteit) kan de innerlijke balans worden hersteld.

Het is niet nodig om een *feitelijk kloppende* innerlijke balans te hebben. Zoals menig groepslid het zal verwoorden: "Het moet voor het gevoel kloppen." De geloofwaardigheid dat 'het goed zit en begrijpelijk is', is het belangrijkste.

Opmerking: het innerlijk evenwicht hoeft niet te bestaan uit een verhouding van 50/50, maar kan in balans zijn bij een verhouding van bijvoorbeeld 20/80 of 65/35.

<i>Situatie</i>	<i>Persoonlijk doel</i>	<i>Groepsdoel</i>
Er is een conflict tussen drie groepsleden over het niet uitvoeren van een taak en wie daarvoor verantwoordelijk is.	Ineke vermoedt dat Willem en Marjolein haar de zwarte piet willen toestoppen omdat zij zich niet aan de gemaakte afspraken heeft gehouden. Ineke kan voor zichzelf verantwoorden waarom het niet nakomen van de afspraken onvermijdelijk was en niet haar schuld.	Ineke vermoedt dat Willem en Marjolein haar de zwarte piet willen toestoppen omdat zij zich niet aan de gemaakte afspraken heeft gehouden. Zij roept de hulp in van andere groepsleden door een beroep te doen op haar (eerdere) inzet binnen de groep. Hierdoor moet het geloofwaardig worden voor de groepsleden en zichzelf dat zij gemaakte afspraken naleeft.

5.2.21. Synchroniteit (spelniveau van de secundaire VIS-as)

Op het spelniveau staat enerzijds het inwinnen van informatie centraal en anderzijds het tot uitdrukking brengen van de verbanden die op basis van de synchroniteit zijn ontstaan. Het doel is om invloed en controle uit te kunnen oefenen op de 'hier-en-nu'-situatie.

Synchroniteit heeft soms veel weg van een ingewikkeld potje schaak, waarbij het moeite kost om verbanden te leggen tussen de verschillende zetten.

6. Mogelijke toepassingen van de secundaire as

De secundaire VIS-as kan op uiteenlopende manieren worden ingezet, bijvoorbeeld:

1. *Het verhelderen van de mentale posities:* Het kan soms heel verwarrend zijn voor een persoon om in gedachten gedachtesprongen te maken, zonder hiervan bewust zijn (zie ook *ter illustratie 1*). De gedachtesprongen zorgen ervoor dat de persoon nu weer eens op de stoel van de groep of een andere persoon gaat zitten, om vervolgens weer op zijn 'eigen stoel' te gaan zitten. De denkbeelden van de persoon zijn afhankelijk van de stoel waarop hij zit. Hierdoor kan de persoon gemakkelijk zichzelf gaan tegenspreken en psychisch lawaai gaan creëren in zijn hoofd. Door het verhelderen van de mentale posities krijgt de persoon zicht op welke gedachtesprongen hij maakt en wat dit betekent voor zijn denkbeelden over het onderwerp.
2. *Verstoppen achter een groepsdoel:* Het groepslid streeft een persoonlijk doel na, maar wil hiervoor niet uitkomen. In plaats daarvan maakt hij gebruik van een groepsdoel en probeert deze zodanig te sturen dat het persoonlijk doel kan worden gerealiseerd. Waarbij het van ondergeschikt belang is of dat het groepsdoel kan worden gerealiseerd. Voorbeeld: Een verpleegkundige in een psychiatrisch ziekenhuis wil met name avond- en nachtdiensten draaien omdat hij hiervoor een toelage ontvangt. Echter is het de bedoeling dat de diensten binnen het team rouleren. De verpleegkundige is het hiermee eens, maar geeft aan dat het voor de continuïteit wellicht belangrijker is om een ervaren teamlid hiervoor in te schakelen die het ook nog eens een bezwaar vindt om avond- en nachtdiensten te werken. De secundaire VIS-as maakt het mogelijk om deze handelwijze te doorzien en eventueel corrigerend op te treden.
3. *Het breed maken van jezelf:* De persoon vindt het moeilijk om voor zichzelf op te komen en maakt zichzelf breder door namens de groep te praten ('wij'). Echter zonder gecheckt te hebben hoe de groepsleden over dit standpunt denken en of de persoon namens de groep hierover mag praten (symbolische identiteit). Door de suggestie te wekken dat het standpunt van de persoon door meerdere personen wordt gedeeld, hoopt hij niet alleen geloofwaardiger te zijn

Ter illustratie 1

Een fragment uit een e-mail: "Ik voel mij ernstig tekort gedaan door de felle reactie van Henk en Els tijdens de groepsbijeenkomst. Het is juist dat ik twee afspraken niet ben nagekomen, maar wel buiten mijn schuld om! Het is dan ook oneerlijk om mij verantwoordelijk te maken dat de opdracht niet kon worden afgerond. Ik heb Henk en Els toch ook niet verantwoordelijk gemaakt dat zij hun afspraken ook niet zijn nagekomen! Nu weet ik wel dat het voor hen bijzonder moeilijk was om hun afspraken na te komen, omdat zij zaten te wachten op mijn resultaten. Maar toch! Het is veel te gemakkelijk om mij voor de gevolgen op te laten draaien. Ik ben dan ook benieuwd wat jij gaat doen, als trainer. Ga jij spreken met Henk en Els? Of vind je ook dat ik verantwoordelijk ben voor het niet nakomen van de afspraken?"

Wat valt je op aan het bovenstaande fragment? Kun je de gedachtesprongen herkennen? Waartussen springt de persoon in gedachten?

maar ook dat het standpunt wordt gerespecteerd of zelfs wordt overgenomen. Aan de hand van de groepsas kan de persoon inzicht krijgen in de posities die hij inneemt. Als ook dat hij kan leren om assertief te gaan handelen.

4. *De groep als een persoonlijk project beschouwen:* De persoon maakt gebruik van de groep om hierdoor zelf in een beter daglicht te komen staan bij een derde partij. De groep is een soort 'petting zoo' voor de persoon geworden, waarbij hij zichzelf bovenaan de hiërarchieladder plaatst (ongeacht of dit feitelijk het geval is of niet). Echter gebeurt dit hoofdzakelijk alleen als de persoon in direct contact is met een derde partij (zie ook *ter illustratie 2*). De secundaire VIS-as helpt met het ontmaskeren van de persoon, omdat hij onder valse voorwendselen profijt probeert te behalen. In de regel valt dit gedrag slecht in taakgerichte groepen als meerdere groepsleden hier achterkomen.
5. *De persoonlijke toetssteen is dominant:* De persoon handelt tijdens groepsbijeenkomsten de persoonlijke toetssteen. Zolang de persoon hieraan voldoet, functioneert hij goed. Zelfs als blijkt dat de persoon onder het groepsniveau functioneert, trekt de persoon zich daar weinig van aan. Waarom? Omdat hij volgens zijn eigen maatstaf een goede prestatie neerzet. Er is gewoonlijk veel voor nodig om de persoon er van te overtuigen dat hij onder de maat presteert. Aan de hand van de groepsas kan worden uitgelegd dat hij een persoonlijk doel boven het groepsdoel laat prevaleren. Hierdoor wordt het gemakkelijker om uit te leggen waarom de persoon onder de groepsmaat presteert en volgens zijn eigen toetssteen voldoende presteert.
6. *Als toeschouwer blijven kijken naar jezelf:* De persoon neemt op, voor hem belangrijke momenten, de getuigenpositie in, waardoor hij een toeschouwer wordt van zichzelf. Het gevolg is dat hij niet de verantwoordelijkheid neemt of ervaart die hoort bij de 'hier-en-nu'-situatie. Zo zal de persoon de situatie kunnen analyseren en uitleggen (zelfs in de 'hier-en-nu'-situatie), maar ontbreekt het om te gaan handelen. Het 'praten over...' gaat nu ten koste van het handelen en het ervaren. Aan de hand van de secundaire VIS-as is het redelijk eenvoudig om uit te leggen wanneer het innemen van een getuigenpositie wenselijk is en wanneer de persoon de handen uit de mouwen moet steken.

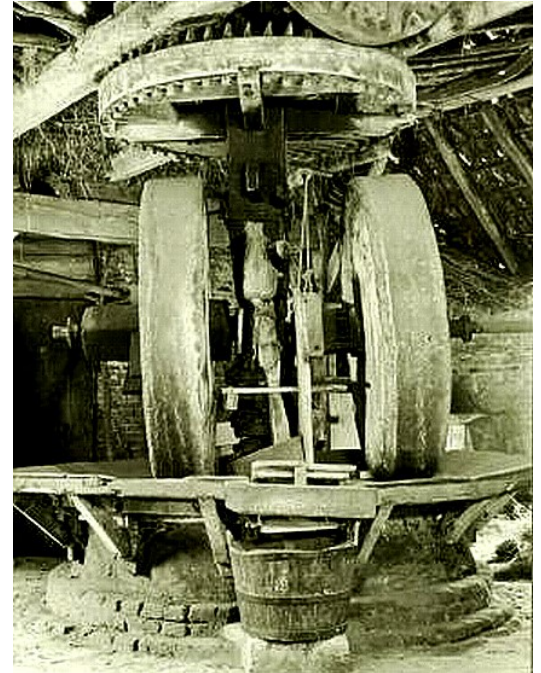
Ter illustratie 2

Joost is een consultant die deel uitmaakt van een consultantsteam. De teamleden komen om de andere week bij elkaar tijdens een voortgangsoverleg. De overige tijd zijn de consultants actief om opdrachten proberen binnen te halen. Joost presenteert zich ten opzichte van potentiële opdrachtgevers als een senior consultant die sturing geeft aan een team vol met consultants bij het bedrijf waarvoor hij werkt. Hierdoor hoopt Joost meer potentiële opdrachtgevers over de streep te trekken.

***Herken je dit voorbeeld uit je omgeving?
Hoe ga je hiermee om?***

7. *Geen keuze kunnen maken:* Het regelmatig niet kunnen kiezen en hierbij het idee hebben tussen twee of meerdere partijen te staan, wijst op een probleem in de secundaire VIS-as en/of het niet stroken hiervan met de primaire VIS-as. Bij de persoon kan het idee ontstaan dat hij tussen twee molenstenen klem is komen te zitten. Uiteraard is dit geenszins het geval. Het probleem is een stuk eenvoudiger: de persoon kan geen meerdere meesters tegelijkertijd dienen. Anders gezegd: als de persoon de persoonlijke voorkeuren wil volgen, dan kan hij niet op hetzelfde moment de voorkeuren van de groep volgen (als deze niet overeenkomen). Het wordt helemaal complex als de persoon meerdere groepen, dan wel meerdere groepsleden uit verschillende groepen, te vriend wil houden door te gaan handelen zoals zij dit van hem verwachten. De persoon kan leren, aan de hand van de secundaire VIS-as, wanneer hij kiest voor welke context van waaruit hij een keuze gaat maken.

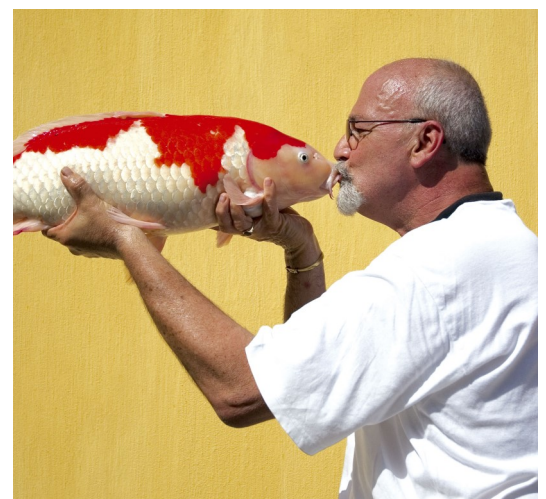

Voor een trainer biedt de secundaire VIS-as ook nog enkele andere mogelijkheden, zoals:

1. Het kwalitatief beter observeren van groepsleden en/of groepen.
2. Het effectiever en doelgericht kunnen verdiepen tijdens evaluaties, zonder dat het nodeloos ingewikkeld hoeft te worden.
3. Het intentioneel en doelgericht kunnen inzetten en herkennen van de gespreksniveaus.
4. Het snel herkennen van de stap en de fase van het groepsproces.
5. Het kunnen ontwikkelen van oefeningen en opdrachten met diverse moeilijkheidsgraden en/of gelaagdheid.
6. Het sneller ontwikkelen van een doelgericht trainingsprogramma.
7. Het effectiever inzetten van interventietechnieken.

Bekijk de presentatie over de gespreksniveaus

Kompas: waar ben je nu?

In dit thema heb je kennis gemaakt met de tweede VIS-as van het VIS-model. Bij de tweede VIS-as draait het om het functioneren van de persoon zoals dit door de persoon zelf wordt waargenomen vanuit het referentiekader van één of meerdere taakgerichte groepen. De tweede VIS-as wordt ook wel de groeps-as genoemd.

Het opmerkelijke van de groepsas is dat de persoon door de ogen van het groepslid naar het functioneren van hemzelf kijkt. Hierbij hanteert de persoon, bijvoorbeeld, andere waarden en normen erop na dan welke hij er in de individuele as erop nahoudt. Soms met als gevolg dat er sprake is van een incongruentie tussen de individuele waarden en normen en de waarden en normen van de groep.

De persoonsgebonden kenmerken van de as zijn: [1] Dimensie. [2] Intentionaliteit. [3] Reference pull. [4] Toetssteen. [5] Prestatie. [6] Aanzien. [7] Symbolische identiteit. [8] Synchroniteit.

Bij dezelfde omgeving leeft toch ieder in een andere wereld

Schopenhauer

